

СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Број 35

Год. LXIV

Петок, 14 март 2008

Цена на овој број е 260 денари

www.slvesnik.com.mk

contact@slvesnik.com.mk

СОДРЖИНА

	Стр.		Стр.
548. Закон за високото образование.....	1	551. Одлука за преобразба на Јавното претпријатие за аеродромски услуги „Македонија“ - Скопје во Акционерско друштво во државна сопственост.....	113
549. Закон за генетски модифицирани организми.....	67	552. Статут на Акционерско друштво за аеродромски услуги “Аеродроми на Македонија” во државна сопственост.	115
550. Закон за изменување и дополнување на Законот за судовите.....	111	Огласен дел.....	1-24

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 548.

Врз основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

УКАЗ ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Се прогласува Законот за високото образование, што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 26 февруари 2008 година.

Бр. 07-1005/1
26 февруари 2008 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Цврнковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Љубиша Георгиевски, с.р.

ЗАКОН ЗА ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Глава прва

ОСНОВНИ ОДРЕДБИ

Предмет на уредување

Член 1

Со овој закон се уредуваат автономијата на универзитетот и академската слобода, условите и постапката за основање и престанок на високообразовните установи, системот за обезбедување и оценување на квалитетот на високото образование, основите за организација, управување, развој и финансирање на високообразовната дејност.

Поимник

Член 2

Одделни изрази употребени во овој закон го имаат следново значење:

1. “**Автономија на универзитет**” опфаќа академска слобода, самостојно одлучување и управување и неповредливост на универзитетскиот простор;

2. **“Агенција за евалуација”** е тело кое врши надворешна оценка на квалитетот на високообразовната установа и остварувањето на нејзината дејност;

3. **“Акредитација на проект за основање на високообразовна установа”** е донесување на решение од Одборот за акредитација со кое се прифаќа, односно се дава мислење по проектот во кој се содржани и образложени условите за основање на високообразовна установа;

4. **“Високо образование”** е образование кое се остварува на студиски програми кои се остваруваат на универзитети и самостојните високообразовни установи;

5. **“Високообразовна квалификација”** е стручен, односно научен назив за завршена студиска програма од прв, втор, или трет циклус на високо образование, стекната на високообразовна установа во Република Македонија или во друга земја, која е акредитирана и има одобрение за вршење на високообразовна дејност;

6. **“Документ за делумно завршена студиска програма”** е сертификат или друг документ за стекнати студиски кредити, завршени години, семестри, испити, модули, делови од студиска програма, односно за завршени обврски по студиска програма за стекнување на високо образование, кој го издава високообразовната установа според прописите на соодветната држава;

7. **“Диплома”** е јавен документ издаден од високообразовна установа со кој се докажува стекнато високо образование од прв, втор или трет циклус, потребно за продолжување на образованието или за започнување со вршење на соодветна професија;

8. **“Додаток на диплома (Diploma Supplement)”** е составен дел на дипломата која содржи податоци за имателот на дипломата, информации кои поблиску ја определуваат квалификацијата, нивото на квалификацијата (стручниот, односно научниот назив) системот и содржината на студиите и постигнатите резултати, како и податоци за академските и професионалните можности кои ги дава квалификацијата за натамошни студии и професионален статус, дополнителни информации според природата на студиската програма и нивниот извор, датум и потпис и информации за националниот високообразовниот систем;

9. **„Доживотно учење (Lifelong Learning)“** е облик на континуирано учење во текот на целиот живот заради усовршување, дополнување, продлабочување и осовременување на знаењето;

10. **„Евалуација (Quality Assurance)“** е проценка на квалитетот на високото образование која опфаќа бројни експлицитни процедури за проценување на квалитетот во институциите за високо образование, на академскиот кадар и на нивните студиски програми според прифатените постапки и стандарди и водичот (насоките) за евалуација усвоени од европските институции за евалуација во високото образование и други организации и асоцијации кои имаат улога да ги воспоставуваат и применуваат европските стандарди и упатства за евалуација на европскиот простор за високо образование;

11. **“Единица на универзитет”** е факултет, уметничка академија и висока стручна школа како високообразовна установа во состав на универзитет, со права и обврски определени со овој закон и статутот на универзитетот. Единици на универзитет се и научни институти со права и обврски определени со Законот за научно-истражувачка дејност, овој закон и статутот на универзитетот;

12. **“Заедничка диплома (Joint Degrees)“** е диплома која се стекнува со завршување на студиска програма која заедно ја прифаќаат и изведуваат два или повеќе универзитети во земјата или универзитет од земјата и акредитирана високообразовна установа од странство, односно нејзина единица акредитирана и регистрирана во Република Македонија, според условите определени со овој закон;

13. **“Кофинансирање на студиите”** значи износ на парични средства за покривање на трошоците за студирање кој, студентот, чие образование не се финансира од Буџетот на Република Македонија, има обврска да го плати на државна високообразовна установа;

14. **“Кредит трансфер систем”** е заедничка процедура што се воспоставува според Европскиот кредит трансфер систем (ECTS – European Credit Transfer System), која овозможува: опис на обврските (оптовареноста) на студентот или на обемот на обврските за завршување на студии; валоризација на завршениот обем на студии и одмерување и споредба на достигнувањата од учењето и нивен пренос од една на друга високообразовна установа, во кој кредитот го изразува квантитетот на работата што ја бара студиската програма во однос на вкупниот квантитет на работата што се бара за да се заврши академска година на студии;

15. **“Кредит”** е мерна единица за вреднување на работата која студентот во просек ја врши, односно оптоварувањето на студентот во кое се сметаат предавањата, семинарите, вежбите и други облици на организирана студиска работа. Кредитот му се доделува на студентот и се регистрира во неговото досие кога ќе ја исполни студиската обврска;

16. **“Неформално учење”** се курсеви, пролетни и зимски универзитети, програми за оспособување и други облици на учење, кои не се дел од студиските програми за стекнување на високо образование и за кои не се издава диплома;

17. **“Организациона единица во состав на универзитет”** е внатрешна организациона форма на универзитетот организирана според статутот на универзитет или со одлука, односно општ акт донесен врз основа на статутот на универзитетот за чии обврски неограничено одговара универзитетот кој ја организирал;

18. **“Партиципација”** е износ на парични средства што го определува Владата на Република Македонија, кој се наплатува од студентите запишани на државна високообразовна установа, чие образование се финансира од Буџетот на Република Македонија;

19. **“Придружна членка на универзитет”** е установа чија основна дејност е функционално поврзана со високообразовната дејност;

20. **“Применувачка дејност”** е примена на научните резултати, стручното знаење и вршење на други високостручни професионални работи на наставниците, научните работници и соработниците од научната и стручна област за која е акредитирана високообразовна установа;

21. **“Рамка на квалификации”** се целите и појдовните основи за формирање на студиските програми и очекувањата од студентот, неговото разбирање, односно можноста за разбирање за време на учењето на секој циклус на високо образование (Learning Outcomes), прифатената национална структура на високообразовните квалификации (Framework for Qualifications), вклучувајќи го и признавањето на неформалното и формалното учење стекнато преку учење за време на целиот живот (Lifelong Learning);

22. **“Самостојна високообразовна установа”** е високообразовна установа која не е во состав на универзитет, основана како уметничка академија или како висока стручна школа, високообразовна установа на верска заедница или друга високообразовна установа основана со закон за вршење на посебен вид на високо образование (воена академија и други);

23. **“Студиска програма”** е збир на релативно поврзани наставни предмети или други наставни единици (модули и други наставни содржини) од едно студиско подрачје со кои студентот се здобива со квалификација која му дава можност да врши некоја професионална дејност или да ги продолжи студиите;

24. “Студиско подрачје” е едно од 22 подрачја, дефинирани во ИСЦЕДОВА класификација на студиски подрачја на УНЕСКО;

25. “Циклуси на високо образование” се трите последователни нивоа на високо образование идентификувани со Болоњскиот процес (првиот, вториот и третиот циклус) во кои се распоредени сите квалификации на високото образование кои се стекнуваат на единствениот европски простор на високо образование и

26. “Приватно-јавна непрофитна високообразовна установа“ е високообразовна установа основана од непрофитна фондација со јавни средства од странски и домашни извори која создава и генерира мериторни јавни добра и остварува јавен интерес. Средствата стекнати во оваа установа се користат само и исклучиво за вршење на високообразовна дејност, бидејќи оваа установа не создава и не распоредува профит.

Улога и задачи на високообразовните установи

Член 3

Улога и задачи на високообразовните установи се создавање, заштита и пренесување на знаењата за обезбедување на социјална и економска благосостојба и напредок на општеството, подготвување на студентите за занимања за кои е потребна примена на научни откритија и стручни знаења, културна и јазична разновидност, поттикнување на технолошкиот развој, развој на уметностите, техничката култура и спортот.

Улогата и задачите од ставот 1 на овој член високообразовните установи ги остваруваат со:

- организирање на студии според студиски програми од прв, втор и трет циклус на студии,
- изведување на фундаментални, развојни и применети истражувања и вршење на применувачка дејност,
- пренесување на научни, стручни и уметнички знаења и вештини,
- обезбедување на научен, стручен и уметнички подмладок,
- давање можност секому под еднакви услови да стекне високо образование и да се образува во текот на целиот живот,
- обезбедување на систем за доживотно учење,
- соработка со странски и домашни високообразовни и научни установи и со остварување други форми на меѓународна соработка,
- организирање на други форми и видови на подигање на општото образовно ниво и поттикнување на конструктивен натпревар меѓу различните идеи и пристапи и
- обезбедување учество на студентите во управувањето, особено во врска со прашања кои се од значење за квалитетот на наставата и студентскиот стандард.

Карактерот на дејноста на високообразовните установи

Член 4

Дејноста на високообразовните установи е од јавен интерес.

Заштита на називот на високообразовната установа

Член 5

Под називот универзитет, факултет, уметничка академија или висока стручна школа, може да работат само високообразовни установи кои се основани согласно со овој закон.

Академска заедница

Член 6

Академската заедница ја сочинуваат лицата избрани во наставно-научни, научни, наставни, соработнички и стручни звања и студентите. Редовните професори остануваат членови на академската заедница и по нивното пензионирање.

Достапност на високото образование

Член 7

Државјаните на Република Македонија имаат под еднакви услови право на образование на високообразовните установи во Република Македонија.

Странските државјани можат, со примената на начелото на заемност, да се образуваат на високообразовните установи во Република Македонија под еднакви услови како и државјаните на Република Македонија.

Странските државјани, без примена на начелото на заемност, можат да се образуваат на високообразовните установи во Република Македонија, под услови кои поблиску ги утврдува високообразовната установа.

Право на високо образование имаат и лицата без државјанство под услови утврдени со закон и со ратификувани меѓународни договори.

Својство на правно лице

Член 8

Универзитетот и самостојната високообразовна установа имаат својство на правно лице.

Единиците на универзитетот имаат права и обврски, определени со овој закон, актот за основање на универзитетот и статутот на универзитетот.

Единиците на јавен универзитет настапуваат во правниот промет според овластувањата определени во статутот на универзитетот.

Организационите единици во состав на универзитет можат да имаат определени права во правниот промет и во поглед на управувањето и раководењето, во обем и под услови определени од основачот. За обврските на организационите единици неограничено одговара универзитетот кој ги основал.

Статут и други акти

Член 9

Основен акт на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа е статутот.

Со статутот поблиску се уредуваат внатрешната организација, начинот на вршење на високообразовната дејност, овластувањата и начинот на работа и одлучување и други прашања од значење за вршење на високообразовната дејност.

Единица на универзитет има правилник со кој во согласност со статутот на универзитетот се уредуваат внатрешните односи и работењето на единицата (во натамошниот текст: правилник на единицата).

На статутот на јавниот универзитет и на јавната самостојна високообразовна установа согласност дава Собранието на Република Македонија, а на приватната високообразовна установа основачот, по претходно мислење на министерството надлежно за работите на високото образование.

Печат, знаци и други обележја

Член 10

Универзитетот, односно самостојната високообразовна установа има печат.

Печатот го содржи називот и седиштето на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа.

Печатот на единица на универзитет, покрај својот назив, задолжително го содржи и името на универзитетот во чиј состав е.

Во печатот на секоја високообразовна установа е содржано името Република Македонија и називот на високообразовната установа.

Во средината на печатот на високообразовните установи е и грбот на Република Македонија.

Формата и содржината на печатот, како и изгледот на знаците и другите обележја и начинот на нивното користење, се утврдуваат со статутот на универзитетот и правилникот на единиците на универзитетот, односно со статутот на самостојната високообразовна установа.

Глава втора

АВТОНОМИЈА НА УНИВЕРЗИТЕТОТ

Содржина и заштита на автономијата

Член 11

Универзитетите и единиците во нивниот состав и самостојните високообразовни установи ја вршат својата дејност врз принципот на академската автономија.

Со академската автономија се гарантира интелектуалната слобода на членовите на академската заедница и творечката природа на истражувачкиот и образовниот процес, како врвни вредности и способности.

Автономијата на универзитетот вклучува академска слобода, автономија на управувањето и неприкосновеност на автономијата.

Високообразовните установи имаат право да покренат постапка пред надлежен суд за заштита на автономијата на универзитетот.

Академска слобода

Член 12

Академската слобода опфаќа:

- слобода во научно-истражувачката работа, уметничко создавање, примената и посредување на знаењето,
- самостојно уредување на внатрешната организација и работењето со статут во согласност со закон,
- слобода на изведување на наставата, спроведувањето на научните истражувања, уметничката дејност, односно творештво и применувачка дејност, вклучувајќи ја слободата на објавување и јавно претставување на научните резултати и уметничките достигнуања,
- слобода на студирањето, утврдувањето на правилата на студирање, облиците и видовите на наставно-образовните дејности и на проверката на знаењата на студентите,
- слобода на избор на студиските програми и содржината на одделните предмети, како и подготвување на учебници и други учебни помагала,
- слобода на изборот на методот на интерпретирање на наставните и уметничките содржини,
- утврдување услови и критериуми за студии од прв, втор и трет циклус, како и други видови на образование,
- подготвување, усвојување и остварување на научно-истражувачки програми и применувачка работа,
- доделување стручни, академски и научни звања согласно со закон, како и доделување на почесни академски титули,
- определување услови, критериуми и постапка за избор во наставно-научни, научни, наставни и соработнички звања и
- избор во наставно-научни, научни, наставни и соработнички звања.

Автономија во управувањето

Член 13

Автономијата во управувањето со универзитетите и со самостојните високообразовни установи се изразува во:

- планирањето, остварувањето и развојот на високообразовната дејност,
- воспоставувањето и уредувањето на внатрешната организација,
- донесувањето на статутот, односно правилникот на единицата,
- изборот, именувањето и отповикувањето на органите согласно со статутот,
- располагањето со одобрените финансиски средства, како и со сопствените приходи,
- формирањето на фондови и основањето други организации од сопствени приходи, донации и други извори заради вршење на високообразовна, научно-истражувачка, издавачка и применувачка дејност,
- управувањето и користењето на имотот во согласност со намената за која е добиен,
- одлучувањето за формите на соработка со други организации,
- здружувањето и асоцирањето во соодветни организации и форуми во земјата и странство,
- остварувањето на меѓународна соработка, склучувањето договори и учеството во меѓународни организации и асоцијации и
- одлучувањето за други права утврдени со статутот, односно правилникот на единицата.

Неповредливост на универзитетскиот простор

Член 14

Просторот на универзитетите и на самостојните високообразовни установи е неповредлив. Полицијата и другите државни органи на безбедност не можат без согласност на ректорот, односно директорот или на лице овластено од нив, да влегуваат во овој простор, освен за спречување на извршување на кривично дело, на непосредно што претстои или започнато кривично дело, за задржување на неговиот сторител, како и во случај на природни и други непогоди (пожар, поплава и слично).

На универзитетот и на самостојните високообразовни установи се забранува политичко и верско организирање и дејствување, како и истакнување на партиски и верски обележја.

Мирно решавање на спорите

Член 15

Спорите што настануваат меѓу членовите на академската заедница, како и спорите меѓу високообразовните установи и на нивните единици се решаваат спогодбено, во заедничките органи, арбитражно и на друг начин на разбирање.

При решавањето на спорите од ставот 1 на овој член не може да се попречува редовното одвивање на дејноста определна со статутот.

Глава трета

ВИСОКООБРАЗОВНИ УСТАНОВИ И НИВНАТА ДЕЈНОСТ

Видови на високообразовни установи

Член 16

Високообразовни установи се универзитет и висока стручна школа.

Високообразовни установи во состав на универзитет се факултет, уметничка академија и висока стручна школа (во натамошниот текст: единици на универзитет).

Во состав на универзитет се и научни институти, како единици на универзитет.

Висока стручна школа може да се основа како самостојна висока стручна школа или во состав на универзитет.

Високообразовните установи можат да бидат јавни, приватно-јавни непрофитни установи и приватни (профитни или непрофитни) установи.

Универзитет

Член 17

Универзитетот е највисока автономна високообразовна, научна, односно уметничка установа која го обезбедува единството во вршењето и развојот на високото образование, науката, уметноста и стручноста и непосредно и преку своите единици од различни студиски подрачја, пренесува сознанија од повеќе научни, односно уметнички подрачја и дисциплини.

Во состав на универзитет може да има и придружни членки. Условите за пристапување и правата и обврските на придружните членки се уредуваат со статутот на универзитетот.

Дејност на универзитетот

Член 18

Во рамките на својата дејност универзитетот учествува во утврдувањето на Програмата за остварување и развој на високообразовната дејност во Република Македонија (во натамошниот текст: Програмата за високообразовна дејност).

Универзитетот ги интегрира функциите на своите единици (функционална интеграција) и со своите органи го обезбедува нивното усогласено дејствување, преку единствен: стратески развој, донесување стандарди, нормативи и правила за организација и вршење на високообразовната и научно-истражувачката дејност; ЕКТС; применувачката, апликативната и високостручната дејност; усогласено дејствување во финансискиот сектор, инвестициите и развојните планови; профилирање на научните истражувања; критериуми за избор и соработничките звања; соработка со универзитетите во земјата и странство; политика за мобилност на студентите, наставниците, соработниците и административниот кадар; правила за рационално користење на човечките и материјалните ресурси; развој и организирање на студиите; систем за обезбедување и контрола на квалитетот; стандарди во наставата; информациски систем; библиотечен систем; издавачка дејност; издавање дипломи; организирање симпозиуми и семинари; трансферирање средства до единиците на универзитетот и универзитетските организации за културни и спортски активности; издавање образци и други документи за потребите на студентите; стручни, односно административно-технички служби; универзитетска документација; грижа за заштитата и унапредувањето на стандардот на студентите и вработените; програма за размена на научни и стручни услуги и производи со домашни и странски физички и правни лица; осигурување на имотот на универзитетот и неговите единици и преку вршење на други дејности и работи определени со овој закон и статутот на универзитетот.

Факултет, уметничка академија и висока стручна школа

Член 19

Факултет е високообразовна установа која врши високообразовна, научно-истражувачка и применувачка високостручна дејност во студиско и научно-истражувачко подрачје, според студиска програма на една или повеќе сродни и меѓусебно поврзани наставно-научни, односно уметнички или стручни области од прв, втор и трет циклус на студии.

Уметничка академија како факултет е високообразовна установа која врши високообразовна и уметничка дејност и научно-истражувачка работа во една или повеќе сродни, односно меѓусебно поврзани наставни и уметнички области и се грижи за нивниот развој. Ако уметничка академија го носи називот "факултет" се применуваат одредбите од овој закон што се однесуваат на факултет.

Уметничка академија како висока стручна школа врши стручни студии од подрачјето на една или повеќе сродни, односно меѓусебно поврзани стручни уметнички области и се грижи за нивниот развој.

Висока стручна школа е високообразовна установа која врши високообразовна или уметничка дејност како додипломски стручни студии, специјалистички стручни студии и применувачка дејност од подрачјето на една или повеќе сродни, односно меѓусебно поврзани струки (стручни области).

Високата стручна школа може, под условите утврдени со закон, да врши и научно-истражувачка, односно уметничка работа, ако тоа е утврдено во статутот на универзитетот како единица на универзитет, односно со нејзиниот основачки акт, ако е основана како самостојна високообразовна установа.

Дејност на единиците на универзитетот

Член 20

Единицата на универзитет во рамките на својата дејност:

- го планира остварувањето и развојот на дејностите за кои е основана во рамките на буџетските средства, самофинансирачките активности, донации и слично,
- врши високообразовна, научно-истражувачка, апликативна, односно уметничка дејност во една или повеќе сродни, односно меѓусебно поврзани научни и стручни дисциплини, во една или повеќе сродни уметнички области и се грижи за нивниот развој,
- остварува меѓународна соработка со сродни високообразовни и научни установи согласно со статутот на универзитетот,
- организира научни и уметнички собири, симпозиуми, семинари, советувања и други видови на собири,
- во рамките на единствениот библиотечно-информацион систем утврден од универзитетот, ја организира работата на библиотеката и организира библиотечно-информациска и документациона дејност,
- издава уверенија и други документи за завршени студии и други видови на образование, според условите утврдени во статутот на универзитетот,
- предлага и презема мерки за унапредување и заштита на стандардот на студентите и вработените,
- остварува различни студии за надоградување, пролабочување или проширување на знаењата и континуирано образование,
- разменува научни и стручни услуги и производи со домашни и странски физички и правни лица и
- врши и други работи утврдени со овој закон и статутот на универзитетот.

Факултетот може да врши и високообразовна дејност за стручни студии, кои согласно овој закон ги врши високата стручна школа, согласно со статутот на универзитетот.

Дејност на самостојната високообразовна установа**Член 21**

Самостојна високообразовна установа може да врши високообразовна дејност од прв циклус на образование во траење од најмалку три години на студии како висока стручна школа или уметничка академија, образование од втор циклус специјалистичко образование во траење од најмалку една, односно две години, од подрачјето за кое е акредитирана студиската програма.

На самостојната високообразовна установа од ставот 1 на овој член соодветно се применуваат одредбите од овој закон што се однесуваат на универзитетот, односно на неговите единици.

Научен институт како вршител на високообразовна дејност**Член 22**

Научен институт во состав на универзитет како негова единица може да врши високообразовна дејност за студии од втор и трет циклус во рамките на научната област за кој е основан, ако е акредитиран за вршење на овој вид студии и има решение за почеток со работа, на начин и според услови утврдени со статутот на универзитетот.

Научен институт кој не е во состав на универзитет може да врши високообразовна дејност за студии од втор и трет циклус во рамките на научната област за која е основан, ако ги исполнува условите за вршење на високообразовна дејност, ако е акредитиран за вршење на овој вид студии и ако има решение за почеток со работа.

Високообразовна установа на верска заедница**Член 23**

Факултети или академии кои се основани од верските заедници можат да ги имаат правата и обврските на високообразовна установа определена со овој закон, ако ги исполнуваат условите од овој закон за основање на високообразовна установа и за вршење на високообразовна дејност (во натамошниот текст: високообразовна установа на верска заедница).

Високообразовна установа на верска заедница може да биде во состав на универзитет како придружна членка. Положбата на високообразовна установа на верска заедница во составот на универзитет се определува и уредува со договор склучен во писмена форма меѓу универзитетот и основачот на високообразовната установа на верска заедница.

Условите за пристапување на високообразовна установа на верска заедница кон универзитетот, како и нивните права и обврски, се уредуваат со статутот на универзитетот.

Странска високообразовна установа**Член 24**

Странска високообразовна установа, на која и е признато правото да врши високообразовна дејност, односно е акредитирана за вршење на високообразовна дејност во земјата во која и е седиштето, врз основа на одобрение од Владата на Република Македонија, по претходно мислење од Одборот за акредитација, може на некој од светските јазици да врши високообразовна дејност на територијата на Република Македонија.

Странска високообразовна установа може да врши високообразовна дејност според условите утврдени со овој закон и со меѓудржавен договор, склучен меѓу Република Македонија и земјата во која и е признато правото да врши високообразовна дејност. За вршење на високообразовна дејност на територијата на Република

Македонија од страна на странска високообразовна установа, основачот треба да приложи и квалитетна финансиска гаранција.

Странската високообразовна установа која добила одобрение за вршење на високообразовната дејност согласно со ставовите 1 и 2 на овој член за вршење на високообразовна дејност во Република Македонија и акредитација за вршење на високообразовна дејност во земјата во која и е седиштето се запишува во Централниот регистар на Република Македонија како установа и во Регистарот на високообразовни установи во согласност со членот 36 од овој закон.

Глава четврта**ОСНОВАЊЕ И ПРЕСТАНОК НА ВИСОКООБРАЗОВНИ УСТАНОВИ****Субјекти кои можат да основаат јавни високообразовни установи****Член 25**

Јавна високообразовна установа како универзитет и како единица на универзитет или како самостојна високообразовна установа основа Собранието на Република Македонија со закон.

Субјекти кои можат да основаат приватно-јавна непрофитна и приватна (профитна или непрофитна) високообразовна установа**Член 26**

Приватно-јавна непрофитна високообразовна установа може да основа непрофитна фондација основана од странско правно или физичко лице со јавни средства обезбедени од странски и домашни извори според услови утврдени со овој закон, врз основа на одобрение од Владата на Република Македонија.

Приватна (профитна или непрофитна) високообразовна установа може да основа домашно и странско правно и физичко лице, според условите утврдени со овој закон. Странско правно и физичко лице може да основа приватна (профитна или непрофитна) високообразовна установа, според условите утврдени со овој закон, врз основа на одобрение од Владата на Република Македонија.

Услови за основање на високообразовна установа**Член 27**

Високообразовна установа може да се основа ако:

- е утврдено студиско и научно-истражувачко подрачје, односно уметничка дисциплина за кои високообразовната установа се основа, при што за определувањето на студиското подрачје, односно уметничката дисциплина се користи меѓународната класификација ИСЦЕД и националната квалификациона рамка, а при определување на научно-истражувачкото подрачје меѓународната Фраскатијева класификација,
- се обезбедени соодветни простории и опрема за остварување на високообразовна, научно-истражувачка и уметничка, односно стручна дејност,
- со финансиски план е обезбедено одржливо ниво на финансирање најмалку за еден циклус на студии,
- е обезбеден потребен број лица кои ги исполнуваат условите утврдени за избор во наставно-научни, научни, наставни и соработнички звања, кои дале изјава дека ќе се пријават на конкурсот и дека ќе засноваат рабтен однос, ако на конкурс бидат избрани и
- се исполнети и другите услови кои се утврдени со нормативите и стандардите за вршење на високообразовна дејност.

Условите од ставот 1 на овој член како нормативи и стандарди за основање на високообразовна установа и вршење на високообразовна дејност поблиску се утврдуваат со уредба за нормативи и стандарди за основање на високообразовни установи и за вршење на високообразовна дејност (во натамошниот текст: уредба за нормативи и стандарди), која на предлог на министерството надлежно за високото образование и по претходно мислење на Интеруниверзитетската конференција ја донесува Владата на Република Македонија.

Услови за основање на универзитет

Член 28

Универзитетот може да се основа ако согласно со условите утврдени во членот 27 од овој закон во својот состав има најмалку пет акредитирани единици од кои најмалку три се факултети.

За основање на универзитет треба да бидат исполнети условите за изведување на студиски програми најмалку на првиот и вториот циклус на високо образование, а за самостојна високообразовна установа најмалку за прв циклус на високо образование.

За исполнетоста на условите за изведување на студиски програми од трет циклус се одлучува по добивањето на решението за акредитација на универзитетот, решението за почеток со работа и завршувањето на најмалку една генерација студенти од прв и втор циклус на студии.

Посебни услови за основање на приватна високообразовна установа

Член 29

Покрај условите утврдени во членовите 27 и 28 од овој закон за основање на приватна високообразовна, основачот треба да приложи квалитетна финансиска гаранција дека ќе биде во состојба да ги надомести средствата кои студентите ги уплатиле на високообразовната установа која престанала со работа и другите трошоци кои ќе ги имаат студентите заради префрлувањето на студии на иста или слична високообразовна установа во земјата.

Почеток на постапката за основање

Член 30

Постапката за основање високообразовна установа започнува со изработка на проект за основање на високообразовна установа.

Проектот за основање јавна високообразовна установа го подготвува Владата на Република Македонија, односно органот кој таа ќе го овласти.

Проектот за основање приватна високообразовна установа го подготвува основачот.

Проект за основање високообразовна установа

Член 31

Проектот за основање на универзитет, единица на универзитет, односно самостојна високообразовна установа особено ги содржи: студиските подрачја со нивен опис како целина и студиските групи, оддели и насоки, просторните услови и опрема за остварување на високообразовната, научната, односно уметничката и стручната дејност во соодветната област, изворот на финансиските средства за вршење на високообразовна дејност, можноста за обезбедување на потребен број лица кои можат да бидат избрани во наставно-научни, научни, наставни и соработнички звања и план за начинот на кој ќе бидат исполнети другите услови кои се утврдени во уредбата за нормативи и стандарди.

Проектот за основање универзитет ги содржи податоците од ставот 1 на овој член за сите единици на универзитетот.

Кон проектот за основање на високообразовна установа се доставуваат прилози утврдени со правилникот од членот 72 став 1 на овој закон.

Проектот за основање на јавна високообразовна установа, односно приватна високообразовна установа со прилозите, Владата на Република Македонија, односно основачот го доставува до Одборот за акредитација.

По проектот за основање на јавна високообразовна установа, Одборот за акредитација дава мислење.

По проектот за основање на приватна високообразовна установа, Одборот за акредитација донесува решение за акредитација.

Решение за акредитација

Член 32

Решението за акредитација на проектот за основање на приватна високообразовна установа Одборот за акредитација го донесува за секоја единица на приватен универзитет одделно и за универзитетот како целина, односно за самостојната приватна високообразовна установа, најдоцна во рок од 60 дена од денот на поднесувањето на барањето за акредитација на проектот. Ако тоа го бараат околностите, Одборот за акредитација може да го продолжи рокот најмногу за уште 30 дена, за што го известува подносителот на проектот. Решението на Одборот за акредитација е конечно.

Против конечното решение за акредитација на проектот за основање на приватна високообразовна установа може да се поднесе тужба до Управниот суд.

Доколку во роковите од ставот 1 на овој член Одборот за акредитација не донесе решение, се смета дека проектот е прифатен.

Доколку во роковите од ставот 1 на овој член Одборот за акредитација не даде мислење согласно со членот 31 став 5 од овој закон, се смета дека проектот за основање на јавна високообразовна установа е прифатен.

Одредбите од овој закон што се однесуваат за акредитација на проектот за основање на високообразовна установа, соодветно се применуваат и на акредитација за вршење на високообразовна дејност од страна на научна установа.

Акт за основање

Член 33

Пред поднесување на предлогот за донесување на закон за основање на јавна високообразовна установа, подносителот на предлогот за донесување на закон, прибавува мислење од Одборот за акредитација по проектот за основање на јавна високообразовна установа.

По донесувањето на решението за акредитација на проектот за основање на приватна високообразовна установа, основачот донесува основачки акт, според текстот кој бил приложен кон проектот за основање на високообразовната установа.

Матична комисија

Член 34

По донесувањето на закон за основање на јавна високообразовна установа Владата на Република Македонија, на предлог од министерот надлежен за работите на високото образование, именува матична комисија.

По донесувањето на акт за основање на приватна високообразовна установа, основачот именува матична комисија.

Матичната комисија за основање на универзитет ја сочинуваат по три члена за секоја единица на универзитетот со наставно-научни и научни звања во научната област, односно уметничката област или струката за која се основа, од кои повеќе од половината се од редот на професорите.

Матичната комисија за основање на самостојна високообразовна установа ја сочинуваат пет члена со наставно-научни и научни звања во научната област, односно уметничката област или струката за која се основа.

Кога основач на приватна високообразовна установа е странско правно или физичко лице или кога високообразовната установа се основа со средства обезбедени од странски основачи или донатори, основачот, под условите утврдени во ставовите 3 и 4 на овој член, за членови на матична комисија може да именува и лица кои се странски државјани.

Матичната комисија ги врши подготвителните работи со кои се создаваат услови за почеток со работа на акредитираната високообразовна установа и во тие рамки врши:

- избор на наставници и соработници за првата и втората година на студии и на други потребни лица и
- други работи што и ги доверил основачот, што се од значење за почеток со работа на високообразовната установа.

Матичната комисија при изборот на наставниците не може да врши избор во повисоки наставно-научни звања на кандидатите.

Решение за почеток со работа

Член 35

По извршувањето на подготовките за почеток со работа на високообразовната установа, основачот, односно органот овластен од него, поднесува барање до министерството надлежно за работите на високото образование, за остварување увид за исполнетоста на условите за почеток со работа на високообразовната установа.

Ако се утврди дека за прва и втора студиска година се избрани и вработени, согласно со овој закон, најмалку половина од вкупниот број наставници и најмалку половина од вкупниот број соработници, одделно за секоја студиска програма, во согласност со стандардите за оптоварување на наставните обврски утврдени со уредбата за нормативи и стандарди и ако се исполнети и другите услови утврдени со овој закон и со решението за акредитација, министерот надлежен за работите на високото образование донесува решение за почеток со работа на високообразовната установа кое е конечно.

Во договорот за работа склучен меѓу високообразовната установа и лицата од ставот 2 на овој член се утврдува дека тие ќе стапат на работа најдоцна два месеца пред почетокот на првата, односно втората учебна година.

Против конечното решение за почеток со работа од ставот 2 на овој член со кое се утврдува дека не се исполнети условите за почеток со работа на високообразовна установа, основачот може да поднесе тужба до Управниот суд.

Одредбите од овој член соодветно се применуваат и за остварување на студиски програми надвор од седиштето на високообразовната установа.

Регистар на високообразовните установи

Член 36

По правосилноста на решението за почеток со работа на високообразовната установа, основачот поднесува барање за запишување на високообразовната установа во регистарот на високообразовните установи што го води министерството надлежно за работите на високото образование.

Регистарот се води под условите утврдени со овој закон и правилник за регистрација на високообразовни установи, кој го донесува министерот надлежен за работите на високото образование.

Со правилникот од ставот 2 на овој член се уредува начинот на запишување, содржината, формата на збирката на обрасци за запишување, начинот на објавување на запишувањата, исправите и доказите што се приложуваат кон барањето, информатичкото водење на регистарот, поврзаноста со Централниот регистар на Република Македонија (во натамошниот текст: Централниот регистар) и други прашања од значење за уредно водење на регистарот.

Конституирање на органите

Член 37

По извршеното запишување на високообразовната установа во регистарот на високообразовните установи се конституира сенат и се избира ректор, односно се конституира наставно-научен совет или наставнички совет и се избира декан, односно директор.

Централен регистар на Република Македонија

Член 38

По конституирањето и изборот на органите на универзитетот и на неговите единици, односно на самостојната високообразовна установа, се врши запишување на универзитетот и на самостојната високообразовна установа во Централниот регистар, со што се стекнува својство на правно лице.

По запишувањето во Централниот регистар на универзитетот, односно самостојната високообразовна установа, високообразовната установа може да врши запишување на студенти во прва година на студии.

Статусни промени

Член 39

Универзитетите, единиците на универзитетот, односно самостојните високообразовни установи, можат да се спојат, поделат или припојат под услови и на начин утврдени со овој закон, статутот на универзитетот и со изменување и дополнување на основачкиот акт.

Предлогот за статусна промена од ставот 1 на овој член до основачот, дава министерството надлежно за работите на високото образование. Предлог за статусни промени до министерството надлежно за работите на високото образование може да даде и универзитетот.

При статусна промена од ставот 1 на овој член, студентот има право да ги заврши студиите според студиските програми според кои ги започнал студиите.

Статусните промени се запишуваат во Регистарот на високообразовни установи и во Централниот регистар.

Престанок на јавна високообразовна установа

Член 40

Кога Владата на Република Македонија ќе утврди дека престанала потребата од определена единица на јавен универзитет, односно јавна самостојна високообразовна установа, го известува за причините сенатот на универзитетот, односно органот на управување на самостојната високообразовна установа и му дава рок од најмалку 30 дена од денот на известувањето, да даде мислење по известувањето.

Доколку Владата на Република Македонија и по добиеното мислење оцени дека не постои потребата од натамошно вршење на високообразовната дејност од определена високообразовна установа, му поднесува на Собранието на Република Македонија предлог за доне-

сување закон за престанок на единицата на јавен универзитет односно самостојната јавна високообразовна установа. Во предлогот за донесување закон се уредува начинот на кој студентите ќе можат да го продолжат студирањето.

По влегувањето во сила на законот од ставот 2 на овој член, министерот надлежен за работите на високото образование донесува решение за бришење на установата од регистарот на високообразовните установи и за тоа поднесува барање за бришење на високообразовната установа од Централниот регистар.

Престанок на приватна високообразовна установа

Член 41

Кога органот на основачот ќе утврди дека престанала потребата за вршење на високообразовната дејност на определена приватна високообразовна установа, или не е во состојба да ја финансира нејзината основна дејност, го известува за причините органот на управување на високообразовната установа и другите соосновачи или содружници или акционерите кога основач е правно лице и им дава рок од најмалку 30 дена да одлучат дали високообразовната установа ќе продолжи да работи со обезбедување на сопствени извори на финансиски средства, односно дали финансирањето на високообразовната установа ќе го преземе еден од соосновачите, ако високообразовната установа ја основале два или повеќе основачи, или некој од содружниците или акционерите, ако основач на високообразовната установа е едно правно лице. Ако приватната високообразовна установа е единица на универзитет, за одлуката се известува и универзитетот.

Ако органот на управување, односно соосновач, содружник или акционер од ставот 1 на овој член го известува основачот дека не постојат услови за натамошно вршење на високообразовната дејност со сопствени извори на финансирање или со средства на еден од основачите, односно содружник или акционер, основачот донесува одлука за престанок на високообразовната установа. Во одлуката основачот е должен да го утврди начинот на кој студентите ќе го продолжат студирањето.

Ако средствата што основачот ги обезбедил за извршување на дадените гаранции не се доволни за остварување на правото на студентите да го продолжат школувањето, основачот за исполнување на дадените гаранции одговара неограничено со целиот свој имот.

По донесувањето на одлуката за престанок на високообразовната установа, министерот надлежен за работите на високото образование донесува решение за бришење на установата од регистарот на високообразовните установи и поднесува барање за бришење на високообразовната установа од Централниот регистар.

Во случај на престанок на приватна високообразовна установа кога е исполнет условот од ставот 2 на овој член, или кога е одземена акредитацијата и е донесено решение за одземање на правото за вршење на високообразовна дејност согласно со членот 44 ставови 4 и 5 од овој закон, министерот надлежен за работите на високото образование, на предлог на Одборот за акредитација, ќе донесе решение со кое ќе обезбеди завршување на студиите на високообразовната установа која е во ликвидација или префрлување на студентите на друга високообразовна установа во земјата која има исти или слични студиски програми. Со решението ќе се активира и финансиската гаранција која ја дал основачот за да можат да се надоместат средствата кои студентите ги уплатиле на високообразовната установа која престанала со работа и другите трошоци кои ќе ги имаат студентите заради завршување на студиите.

Престанок на универзитет

Член 42

Универзитет престанува, ако:

- основачот утврдил дека престанала потребата од универзитет,

- престане да ги исполнува условите за основање на универзитет утврдени во членот 27 став 1 и членот 28 став 1 од овој закон,

- министерот надлежен за работите на високото образование донел решение за одземање на правото за вршење на високообразовна дејност, врз основа на решението на Одборот за акредитација за одземање на акредитацијата од членот 44 став 4 на овој закон и

- изврши статусни промени.

Јавен универзитет престанува со закон, а приватен универзитет со одлука на основачот.

Со актот за престанок на универзитет се определува дали некои единици на универзитетот ќе продолжат со работа и ќе се припојат кон друг универзитет или ќе продолжат да работат како самостојни високообразовни установи.

Престанок со стечај

Член 43

Над јавна високообразовна установа не се спроведува стечај.

Приватна високообразовна установа може да престане со стечај согласно со Законот за стечај.

Финансиската гаранција што согласно со овој закон ја дава основачот на приватната високообразовна установа не влегува во стечајната маса и се користи исклучиво за намената за која е дадена согласно со овој закон.

Ако средствата од гаранцијата што согласно со овој закон ја дал основачот на приватната високообразовна установа и средствата од стечајната маса не се доволни за надомест за средствата што студентите ги уплатиле на високообразовната установа која престанала со работа и на другите трошоци што ќе ги имаат студентите заради префрлувањето на студии на иста или слична високообразовна установа во земјата, основачот одговара неограничено со целиот свој имот согласно со Законот за стечај и Законот за установите.

Одземање на правото за вршење на високообразовна дејност

Член 44

Министерството надлежно за работите на високото образование, основачот, Одборот за акредитација и универзитет можат да покренат постапка за одземање на правото за вршење на високообразовна дејност.

Постапката од ставот 1 на овој член се води пред Одборот за акредитација.

Ако Одборот за акредитација, врз основа на извештајот на Агенцијата за евалуација, утврди дека високообразовната установа престанала да ги исполнува условите утврдени во членот 27 став 1 алинеја 4 и членот 28 став 1 од овој закон за вршење на високообразовната дејност, со писмено укажување ќе ја задолжи високообразовната установа да ги отстрани недостатоците. Одборот за акредитација го известува и универзитетот ако високообразовната установа е негова единица.

Ако во рокот определен од Одборот за акредитација, кој не може да биде пократок од 60 дена и подолг од 120 дена од денот на добивањето на писменото укажување од ставот 3 на овој член, високообразовната установа не ги отстрани недостатоците на кои и е укажано, Одборот за акредитација донесува решение за одземање на дадената акредитација и го известува министерството надлежно за работите на високото образование.

Врз основа на решението за одземање на акредитацијата, министерот надлежен за работите на високото образование донесува решение за одземање на правото за вршење високообразовна дејност, кое е конечно. По донесувањето на решението министерот надлежен за работите на високото образование ја брише високообразовната установа од регистарот на високообразовните установи и поднесува барање за нејзино бришење во Централниот регистар.

Против конечното решение на министерот надлежен за работите на високото образование од ставот 5 на овој член, може да се поднесе тужба до Управниот суд.

Високообразовната установа на која е одземено правото за вршење на високообразовна дејност, продолжува со вршењето на високообразовната дејност до крајот на тековната студиска година.

Глава петта

ВНАТРЕШНА ОРГАНИЗАЦИЈА НА УНИВЕРЗИТЕТ И ФОРМИ НА СОРАБОТКА

Внатрешна организација на универзитет и на неговите единици

Член 45

Внатрешната организација на универзитет се уредува со овој закон и со статутот на универзитетот.

Единицата на универзитетот за вршење на својата дејност може да организира институт, центар, завод, катедра, оддел и други внатрешни организациони единици, под услови утврдени со статутот на универзитетот.

Универзитетот, под условите утврдени со закон и со статутот, покрај единиците во негов состав, може да има и други внатрешни организациони единици со кои се поврзува праксата, знаењето, уметноста и високото образование и во чие работење може да учествуваат студентите (инженерски бироа, работилници, центри за правни и бизнис совети, центри за социјална работа и друга помош на граѓаните, производни пробни центри, галерии, радио и ТВ станици и друго), технолошки паркови.

Универзитетот може под условите утврдени со закон и со статутот на универзитетот за вршење на својата дејност да организира универзитетски клинички центар, универзитетска поликлиника, универзитетски спортски центар, универзитетски ветеринарен клинички центар, аграрни универзитетски институти, центри за истражување и континуирано образование како доживотно учење и други форми од дејноста на единиците.

Универзитет кој во својот состав има единици од различни студиски подрачја може да ги организира единиците на универзитетот во универзитетски подрачја, оддели или други форми.

Заради вршење на својата дејност универзитетот може да склучува и спогодби или договори со универзитетски клиници и други установи кога е тоа потребно за вршење на високообразовната дејност или со други установи и трговски друштва чија дејност е од значење за вршење на дејноста на универзитетот и за вршење на врвна применувачка дејност.

Основање на друга организација

Член 46

Универзитет, односно самостојна високообразовна установа, може под услови утврдени со закон и со статут заради продажба на своите научни резултати, откриција или патенти, услуги од јавни овластувања, експертско знаење, уметнички творби и други остварувања во вршењето на применувачка работа, за вршење на издавачка дејност, за здравствена заштита на студентите, за сместување и исхрана, за културни потреби, спорт и

рекреација на студентите и вработените во високообразовните установи и за други потреби, самостојно или со друг соосновач да основа трговско друштво или установа под условите утврдени со закон и статутот. Овие потреби универзитетот, односно самостојната високообразовна установа, можат на потрајна основа да ги остваруваат договорно со правни и физички лица.

Добивката на трговското друштво, односно приходот на установата припаѓа на универзитетот, единица на универзитетот и самостојна високообразовна установа и може да се користи за унапредување на дејноста на универзитетот и на единиците на универзитетот кои учествувале во нејзиното создавање, односно за дејноста на самостојната високообразовна установа.

Стручна и административна служба

Член 47

За вршење на стручните и административните работи на универзитет се формира стручна и административна служба.

Внатрешната организација на стручната и административната служба се уредува со статутот на универзитетот.

Форми на соработка на високообразовните установи

Ректорска конференција на јавни универзитети, односно на приватни универзитети

Член 48

Заради разгледување и усогласување на прашањата од заедничко значење и интерес за вршење на високообразовната дејност, јавните универзитети формираат Ректорска конференција на јавни универзитети, која ја сочинуваат ректорите на јавните универзитетите во Република Македонија.

Заради разгледување и усогласување на прашањата од заедничко значење и интерес за вршење на високообразовната дејност, приватните универзитети формираат Ректорска конференција на приватни универзитети, која ја сочинуваат ректорите на приватните универзитети во Република Македонија.

Ректорската конференција на јавните универзитети и Ректорската конференција на приватните универзитети поднесуваат предлог до Интеруниверзитетската конференција за членови во Одборот за акредитација и во Агенцијата за евалуација.

Ректорската конференција од ставовите 1 и 2 на овој член, донесува деловник со кој се уредува начинот на работа и одлучување.

Член 49

Заради разгледување и усогласување на прашањата од заедничко значење, универзитетите формираат Интеруниверзитетска конференција како јавно правно тело со права и обврски определени со овој закон и статутот на Интеруниверзитетската конференција.

Интеруниверзитетската конференција е составена од ректорите на универзитетите, претседателите на студентските парламенти на универзитетите, 20 члена од редот на наставно-научните работници избрани од сенатите на универзитетите, процентуално застапени според нивното учество во вкупниот број на редовни студенти првпат запишани во студиска година и еден член избран од редовите на директорите на самостојните високообразовни установи.

Во работата на Интеруниверзитетската конференција учествува министерот надлежен за работите на високото образование без право на одлучување.

Интеруниверзитетската конференција донесува деловник со кој се уредува начинот на работа и одлучување.

Заради остварување и на други интереси, универзитетите, односно самостојните високообразовни установи можат со спогодба да организираат и други облици на заедничка соработка и вршење на одделни работи.

Глава шеста

ОРГАНИ И ТЕЛА НА ВИСОКООБРАЗОВНИТЕ УСТАНОВИ

Органи и тела на универзитетот

Член 50

Органи на универзитетот се универзитетски сенат, ректор и ректорска управа.

На универзитетот се формира универзитетски совет како тело на универзитетот.

Приватен универзитет наместо универзитетски совет, може да има орган на основачот, со права и обврски утврдени со актот за основање и статутот на универзитетот, во согласност со овој закон.

Универзитетски сенат

Член 51

Универзитетскиот сенат (во натамошниот текст: сенатот) е орган на управување и стручен орган кој го сочинуваат претставници од единиците на универзитетот, избрани непосредно и со тајно гласање од редот на професорите, односно научните советници и од студентите. Студентите сочинуваат најмалку 10% од членовите на сенатот. Во сенатот секоја единица на универзитетот има најмалку еден претставник. Ректорот е член на Сенатот по положба. Проректорите учествуваат во работата на сенатот, без право на глас.

Во сенатот определен број членови ги избираат и придружните членки на универзитетот кои учествуваат во работата и одлучувањето на сенатот за прашањата определени со статутот на универзитетот.

Бројот и начинот на избор и разрешување на членовите на сенатот, како и свикувањето и водењето на седниците на сенатот, се уредува со статутот на универзитетот.

Членовите на сенатот се избираат за време од четири години.

Надлежност на сенатот

Член 52

Сенатот:

- донесува статут на универзитетот и дава согласност на правилникот на единиците во неговиот состав,
- одлучува за наставната, научната, уметничката и високостручната (применувачка) дејност,
- ги усвојува студиските програми на факултетите, односно на високите стручни школи,
- ги утврдува научните, односно уметничките области, наставните подрачја и области како и наставните дисциплини за кои единиците во неговиот состав вршат високообразовна дејност,
- ги предлага до Советот за развој и финансирање на високото образование (во натамошниот текст: Советот) основите врз кои се врши кофинансирањето,
- одлучува за основање внатрешни организациони единици, организации и трговски друштва,
- дава мислење за спојување, поделба или присоединување на одделни единици на универзитетот во согласност со овој закон,
- утврдува мислење за престанокот на потребата од постоење на определени единици на универзитетот и за нивното трансформирање,
- донесува годишна и четиригодишна програма за развој и работа на универзитетот,

- дава мислење и поднесува предлози на Програмата за високообразовна дејност и дава мислење по годишната програма за развој на единиците во неговиот состав,

- дава мислење и поднесува предлози на националната програма за научно-истражувачката дејност на Република Македонија,

- го усвојува годишниот извештај за работа на универзитетот,

- усвојува годишен финансиски план на универзитетот,

- донесува годишна финансиска пресметка и годишен завршен финансиски извештај на универзитетот,

- донесува програма за инвестиции на универзитетот и единиците во неговиот состав,

- ги избира редовните професори,

- одлучува за доделувањето на титула почесен доктор на науки (doctor honoris causa) и звањето почесен професор на универзитетот (profesor honoris causa),

- избира и разрешува ректор и проректори на универзитетот,

- решава по приговор на разрешен декан, односно директор на единицата на универзитетот,

- го потврдува изборот на декан, односно директор на единиците на универзитетот што го извршил ректорот,

- дава мислење на Интеруниверзитетската конференција по нормативите и стандардите за вршење на високообразовната дејност,

- донесува правилник за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставни и соработнички звања,

- донесува правилници за условите, критериумите и правилата за запишување и студирање на трите циклуси на студии,

- донесува правилник за единствениот кредит систем и преминот од една на друга студиска програма, односно од една на друга единица на универзитетот,

- донесува правилник за издавањето на дипломи, додаток на дипломи, стручниот, односно научниот назив и други документи за завршени студии на високо образование и за условите и постапката за одземање на издадената диплома,

- донесува правилник за начинот на кој се вршат стручно-административните работи од заеднички интерес на единиците на универзитетот,

- донесува правилник за организирање на издавачката дејност,

- донесува програма за меѓународна соработка,

- ги утврдува работните обврски на вработените и утврдува принципи за уредување на работните односи на вработените што изведуваат високообразовна, научна и уметничка дејност,

- формира комисија за самоevaluација на универзитетот и ги избира нејзините членови,

- донесува деловник за работа на сенатот,

- презема мерки за унапредување и заштита на стандардот на студентите и вработените и

- врши други работи утврдени со овој закон и со статут на универзитетот.

Сенатот може да одлучува доколку на седницата присуствуваат повеќе од половината од вкупниот број членови на сенатот, а одлучува со мнозинство гласови од присутните членови.

За прашањата кои се однесуваат на статусните промени, изборот на органите на универзитетот и изборот на редовните професори, Сенатот може да одлучува доколку на седниците присуствуваат најмалку 2/3 од вкупниот број членови на сенатот, а одлучува со мнозинство од присутните членови.

На приватните високообразовни установи работите од ставот 1 алинеи 6,13,14 и 15 на овој член, се во надлежност на органот на основачот.

Ректор**Член 53**

Ректорот е раководен орган.

Ректорот го претставува и застапува универзитетот во земјата и странство.

Ректорот се избира од редовните професори и од научните советници за време од четири години, со право уште на еден избор. Ректорот се избира на начин и под условите утврдени со статутот на универзитетот.

Ректорот ја врши својата должност професионално и своите права од работен однос ги остварува според договор склучен со сенатот. Со договорот се уредува и обемот на неговиот ангажман на наставник кај единицата од која е избран, кој не може да биде повеќе од 30% од работното време.

Универзитетот има еден или повеќе проректори кои се избираат од редот на лицата избрани во наставно-научни и научни звања од единиците на универзитетот. Проректорите се избираат на предлог на ректорот, на начин и по постапка утврдена со статутот на универзитетот.

Вршењето на должноста ректор и проректор е неспојливо со вршењето на друга државна функција или функција во политичка партија.

Ректорот не мора да биде од редот на вработените на универзитетот. Начинот на изборот и разрешување на ректорот поблиску се уредува со статутот на универзитетот.

Надлежност на ректорот**Член 54**

Ректорот во рамките на раководењето со универзитетот:

- ја усогласува високообразовната, уметничката, научно-истражувачката и применувачката дејност и друга работа на универзитетот,

- ги свикнува и претседава со седниците на сенатот,

- ги извршува одлуките и заклучоците на сенатот,

- дава иницијатива за свикнување на сенатот,

- му поднесува на сенатот и на ректорската управа предлози и одлуки и други општи акти и заклучоци за прашања чие разгледување и решавање е во нивна надлежност,

- одлучува за финансиските и материјалните прашања кои не се во надлежност на сенатот на јавниот универзитет;

- промовира доктори на науки;

- доделува награди на универзитетот;

- избира и разрешува декан, односно директор на единица на универзитет,

- ја предлага внатрешната организација на универзитетот,

- ја води меѓународната соработка на универзитетот и иницира соработка со други универзитети во земјата и странство,

- дава овластување на проректорите за вршење на дел од своите права и обврски,

- управува со имотот на јавниот универзитет и се грижи за неговото одржување и

- врши други работи утврдени со закон, статутот и други општи акти на универзитетот.

Ректорот е должен најмалку еднаш во годината до сенатот, универзитетскиот совет и основачот, да поднесува извештај за својата работа и за работата на универзитетот.

Ако сенатот не го прифати извештајот од ставот 2 на овој член поведува постапка за разрешување на ректорот на универзитетот.

Одговорност на ректорот за законитоста и статутарноста**Член 55**

Ректорот е одговорен за законитоста и статутарноста на работата на универзитетот и на единиците во неговиот состав и има право и должност да запре од извршување, односно да укине акт на нивните органи, за кој смета дека не е во согласност со закон, статут, општ акт или одлука на универзитетот.

Единицата на универзитетот чиј акт е укинат, може да поднесе жалба до сенатот. Одлуката на сенатот е конечна.

Ако во определниот рок предвиден со статут на универзитетот единицата не предложи кандидати за декан, односно директор, ректорот назначува времен вршител на должност декан, односно вршител на должност директор, за време определено со статутот на универзитетот.

Во согласност со статутот на универзитетот ректорот може за непочитување на законот, статутот, општ акт или одлука на универзитетот да суспендира декан или директор на единица на универзитет и да постави времен вршител на должност декан.

Сенатот во рок од 30 дена од суспендирањето на деканот, одлучува за одлуката на ректорот од ставот 4 на овој член. Доколку сенатот ја потврди суспензијата дава предлог на ректорот за разрешување на деканот, односно директорот и во рок од три месеца ќе се спроведе постапка за избор на декан, односно директор.

Ректорска управа**Член 56**

Ректорската управа ја сочинуваат ректорот, проректорите, деканите на факултетите, директорите на високите стручни школи, директорите на акредитираните научни установи и претставници на студентите.

Со ректорската управа раководи ректорот.

Организацијата и начинот на работата на ректорската управа, како и бројот на претставниците на студентите, поблиску се утврдуваат со статутот на универзитетот.

Надлежност на ректорската управа**Член 57**

Ректорската управа:

- ги подготвува и ги предлага актите и материјалите за прашања за кои одлучува сенатот,

- го утврдува и го објавува конкурсот за запишување на студиите од прв и втор циклус по претходна согласност од Владата на Република Македонија,

- дава мислење за студиските програми на факултетите, односно високите стручни школи,

- на предлог на ректорот избира и разрешува генерален секретар на универзитетот,

- донесува одлуки за тековната меѓународна соработка на универзитетот,

- го уредува издавањето на дипломи и други документи за завршени студии на високо образование,

- утврдува предлог за висината на кофинансирање и партиципација на студентите на јавните високообразовни установи,

- одлучува за издавачката дејност на универзитетот и

- врши и други работи определени со статутот на универзитетот.

Универзитетски совет**Член 58**

Универзитетскиот совет има најмногу 11 члена. Од вкупниот број членови на универзитетскиот совет шест члена именува сенатот на универзитетот, од лицата кои

не се членови на сенатот, од кои најмалку еден е студент; три члена именува основачот; еден член именува организацијата на работодавачите во Република Македонија и еден член именува единицата на локалната самоуправа. Во работата на универзитетскиот совет учествува и ректорот без право на глас.

Мандатот на членовите на универзитетскиот совет трае четири години, освен за членовите избрани од редот на студентите на кои мандатот им трае две години.

Универзитетскиот совет од редот на своите членови избира претседател.

За член на универзитетскиот совет не може да биде лице кое согласно со членот 43 од Законот за установите не може да биде член на орган на управување на установа, како и лице вработено во управата на универзитетот, во министерството надлежно за работите на високото образование, односно за науката, лице именувано на функција во државен орган или единица на локалната самоуправа или избрано во орган на политичка партија.

Составот и начинот на избор на членовите на универзитетскиот совет поблиску се уредува со статутот на универзитетот.

Надлежност на универзитетскиот совет

Член 59

Универзитетскиот совет го надгледува извршувањето на дејноста на универзитетот, задачите на универзитетот во согласност со овој закон, законитоста на неговото работење, рационалната употреба на кадровските и материјалните ресурси и врши други работи утврдени со актот за основање и статутот на универзитетот.

Универзитетскиот совет не може да има надлежност со која се ограничува и повредува автономијата на универзитетот.

Универзитетскиот совет најмалку еднаш годишно доставува информација до министерството надлежно за работите на високото образование и до сенатот на универзитетот.

Надлежноста и начинот на одлучувањето на универзитетскиот совет поблиску се уредува со овој закон и со статутот на универзитетот.

Орган на основачот на приватна високообразовна установа

Член 60

Орган на управување на приватен универзитет, односно на самостојна приватна високообразовна установа е органот на основачот.

Бројот и составот на органот од ставот 1 на овој член го определува основачот со актот за основање на универзитетот и со статутот на универзитетот.

Органот на основачот не може да има права и обврски со кои се ограничува и повредува автономијата на високообразовната установа или се ограничуваат правата и обврските на органите на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа утврдени со овој закон.

Органи на факултетот и високата стручна школа

Член 61

Органи на факултетот, како единица на универзитет, се наставно-научен совет, декан и деканатска управа.

Органи на високата стручна школа, како единица на универзитет, се наставнички совет, директор и управа на високата стручна школа.

Приватните високообразовни установи можат соодветно да ги применуваат одредбите од овој закон што се однесуваат за органите на факултетот, односно високата стручна школа според начинот на кој е организиран универзитетот.

Органите на приватната високообразовна установа не можат да имаат права и обврски со кои се ограничува и повредува автономијата на високообразовните установи утврдена со овој закон.

Наставно-научен, односно наставнички совет

Член 62

Стручен орган на факултетот е наставно-научниот совет, а на високата стручна школа е наставничкиот совет.

Наставно-научниот совет на факултетот од областа на уметноста или уметничка академија може да носи назив наставно-научен уметнички совет.

Наставно-научниот совет го сочинуваат редовните и вонредните професори и доцентите. Наставничкиот совет го сочинуваат професорите, вишите предавачи и предавачите.

На факултет, односно висока стручна школа на кој се избрани повеќе од 100 наставници, наставно-научниот совет го сочинуваат претставници избрани од организационите единици (катедри, институти, центри и слично), од страна на редовните и вонредните професори и доцентите. Изборот се врши сразмерно на наставниците избрани, односно распоредени во организационата единица на начинот и според условите определени во статутот на универзитетот и правилникот на единицата.

Лицата кои се во работен однос во здравствена установа а се избрани во наставно-научно, научно и наставно звање, односно во соработничко звање на високообразовна установа и вршат високообразовна дејност и на високообразовната установа, имаат статус на наставник, односно соработник.

Во наставно-научниот, односно наставничкиот совет свои претставници избираат соработниците и студентите.

Бројот на претставниците на соработниците и студентите и времето за кое се избираат се утврдува со статутот на универзитетот и правилникот на единицата на универзитетот, односно статутот на самостојната високообразовна установа.

Бројот на претставниците од редот на студентите не може да биде помал од 10% од вкупниот број членови на наставно-научниот совет.

Наставно-научниот, односно наставничкиот совет може за одделни студиски програми или за други потреби да формира стручни тела утврдени со статутот.

Научните институти акредитирани за вршење на високообразовна дејност, според условите определени во статутот на универзитетот, основаат научен совет за студиите од втор и трет циклус, кој го сочинуваат лицата избрани во научни и соработнички звања кои учествуваат во изведувањето на наставата и претставници на студентите.

Надлежност на наставно-научниот и наставничкиот совет

Член 63

Наставно-научниот, односно наставничкиот совет:

- донесува правилник на единицата,
- донесува четиригодишна програма за развој и годишна програма за работа,
- утврдува еден или повеќе кандидати за декан, односно директор и му ги доставува на ректорот на универзитетот,
- избира продекани, односно заменик директор,
- му предлага на сенатот студиски програми,
- донесува програма за научно-истражувачка, односно уметничка работа,
- врши избор во наставно-научни звања доцент и вонреден професор и во наставни и соработнички звања,

- предлага број на студенти кои се запишуваат во прва година на студии,
- и предлага на деканатската управа мерки за создавање и усовршување на наставно-научниот и уметничкиот подмладок и за работа со особено успешни и талентирани студенти,
- и предлага на деканатската управа мерки и одлучува за унапредување на наставната, научно-истражувачката и применувачката работа и за компјутерската мрежа,
- избира секретар на факултетот, односно високата стручна школа, во согласност со статутот на универзитетот,
- ги избира членовите на комисијата за самоevalуација и донесува упатство за evalуација на факултетот односно високата стручна школа,
- одлучува за библиотеката, за библиотечно-информациониот систем и за остварувањето на библиотечно-информационата и документационата дејност, во согласност со статутот на универзитетот,
- одлучува за организирање на собири, симпозиуми, советувања и слично,
- одлучува за остварувањето на меѓународната соработка согласно статутот на универзитетот и
- врши и други работи утврдени со овој закон и статутот.

Наставно-научниот, односно наставничкиот совет полноважно одлучува доколку на седницата присуствуваат повеќе од половината од вкупниот број негови членови, а одлуките ги донесува со мнозинство гласови од присутните членови.

При изборот во наставно-научни, научни и наставни звања не учествуваат асистентите, помладите асистенти и студентите.

За работите од ставот 1 алинеи 1, 3, 4, 5 и 7 на овој член советот може полноважно да одлучува доколку се присутни две третини од вкупниот број негови членови, а одлуката се смета за донесена ако за неа гласало мнозинството од присутните членови на советот.

Декан, односно директор и негова надлежност

Член 64

Деканот на факултетот, односно директорот на високата стручна школа е раководен орган.

Деканот, односно директорот на високата стручна школа го претставува факултетот, односно високата стручна школа во земјата и странство во согласност со статутот на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа. Вршењето на должноста декан и продекан, односно директор на висока стручна школа е неспојливо со вршење на друга државна функција или функција во политичка партија.

Деканот, односно директорот во рамките на вршењето на својата раководна функција:

- ги извршува одлуките и заклучоците на сенатот и ректорот на универзитетот,
- ги извршува одлуките и заклучоците на наставно-научниот, односно наставничкиот совет,
- се грижи за усогласено вршење на високообразовната, уметничката, научно-истражувачката и применувачката дејност,
- ги свикнува седниците на наставно-научниот, односно наставничкиот совет, го предлага дневниот ред и претседава со нив,
- ги подготвува и предлага актите и материјалите за прашања за кои одлучува деканатската управа,
- на наставно-научниот, односно наставничкиот совет му поднесува предлози на одлуки, и заклучоци за прашањата чие разгледување и решавање е во негова надлежност,

- распишува конкурс за избор на лица избрани во наставно-научни, наставно-уметнички, научни, наставни и соработнички звања, шест месеци пред истекот на времето за кое се избрани,

- ги промовира дипломираните студенти и доделува награди,

- управува со имотот на факултетот, односно високата стручна школа и се грижи за неговото одржување во рамките на овластувањата определени со правилникот на факултетот, односно високата стручна школа и статутот на јавниот универзитет и

- врши и други работи согласно со овој закон, статутот на универзитетот и правилникот на факултетот, односно високата стручна школа.

Деканот, односно директорот е должен најмалку еднаш во годината до наставно-научниот, односно наставничкиот совет и до ректорот на универзитетот да поднесува извештај за својата работа.

Деканот, односно директорот е одговорен за законитоста и статутарноста на работата на органите на факултетот, односно високата стручна школа и има право и должно да запре од извршување општ акт и одлука на овие органи за кој смета дека не е во согласност со закон, статутот на универзитетот и правилникот на факултетот, односно високата стручна школа и за тоа го известува ректорот кој донесува одлука по спорното прашање.

За вршење на дел од своите права и обврски деканот може да овластува одделни продекани, односно заменик на директорот.

Избор и разрешување на декан, односно директор

Член 65

Деканот, односно директорот се избира од редот на редовните и вонредните професори на единицата на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа, а доколку нема редовни и вонредни професори и од редот на доцентите за време од четири години, со право на уште еден избор, под условите утврдени со статутот на универзитетот, односно самостојната високообразовна установа.

Факултетот, односно високата стручна школа може да има еден или повеќе продекани, односно заменик на директор, кои ги предлага деканот, односно директорот.

Ако наставно-научниот, односно наставничкиот совет не го прифати извештајот за работата на деканот, односно на директорот, се поведува постапка за негово разрешување.

Начинот на избор и разрешување на деканот и продеканите, односно на директорот и на заменикот на директорот, поблиску се уредуваат со правилникот на единицата, во согласност со статутот на универзитетот.

Деканатска управа, односно управа на висока стручна школа

Член 66

Деканатската управа, односно управата на високата стручна школа е орган на управување на единица на универзитет и може да има најмалку пет, а најмногу 11 члена.

Деканатската управа, односно управата на високата стручна школа ја сочинуваат деканот, односно директорот, продеканите, односно заменикот на директорот и раководителите на внатрешните наставно-научни, односно на наставни организациони единици определени со правилникот на единицата и најмалку еден член избран од парламентот на студентите.

Деканатската управа, односно управата на високата стручна школа ја свикнува и со седниците претседава деканот, односно директорот.

Деканатската управа, односно управата на високата стручна школа во рамките на својата надлежност:

- се грижи за остварување на дејноста и развојот на факултетот, односно високата школа и за односите со пошироката општествена заедница и државните органи,
- донесува акти и го следи нивното извршување, освен актите кои согласно со овој закон се во надлежност на наставно-научниот совет, односно наставничкиот совет,
- го усвојува финансискиот план и донесува завршна сметка (финансискиот годишен извештај) во рамките на единствениот финансиски план на универзитетот и консолидираната завршна сметка на јавниот универзитет,
- му предлага на универзитетот, односно кога тоа е определено со овој закон, на основачот измена или проширување на дејноста во согласност со овој закон,
- ги подготвува и предлага актите и материјалите за прашања за кои одлучува наставно-научниот, односно наставничкиот совет и деканот, односно директорот и
- врши и други работи определени со правилникот на факултетот, односно на високата стручна школа.

На деканатската управа, односно управата на високата стручна школа не можат да и се доверат надлежности ниту може да одлучува за прашања со кои се ограничува и повредува автономијата како единица на универзитетот.

Организацијата, начинот на работа на деканатската управа, односно управата на високата стручна школа, како и бројот и начинот на изборот на претставниците на студентите, поблиску се утврдуваат со правилникот на единицата.

Одбор за соработка и доверба со јавноста

Член 67

За да оствари соработка и доверба со јавноста, деловната заедница, професионалните комори и други институции и здруженија на граѓани од подрачјето во кое ја врши високообразовната дејност и научно-истражувачката работа, како и да оствари јавност и одговорност за вршењето на дејноста од јавен интерес, единица на универзитет може да формира факултетски одбор за соработка и доверба со јавноста, односно одбор на високата стручна школа за соработка и доверба со јавноста.

За член на одборот за соработка и доверба не може да биде лице кое согласно со членот 43 од Законот за установите не може да биде член на орган на управување на установа. Составот и начинот на предлагање на неговите членови се определува со правилникот на факултетот, односно високата стручна школа.

По прашањата за кои одборот за соработка и доверба со јавноста расправа, се усвојуваат препораки.

Глава седма

ОБЕЗБЕДУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ НА КВАЛИТЕТОТ НА ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Систем на обезбедување и оценување на квалитетот на високото образование

Член 68

Системот на обезбедување и оценување на квалитетот на високото образование опфаќа:

- одобрување, потврдување и признавање на високообразовна установа и на студиски програми, за вршење на високообразовна дејност согласно со овој закон, што се остварува преку акредитација (во натамошниот текст: акредитација),
- процена на квалитетот на вршењето на високообразовната дејност, управувањето, финансирањето, академските и други активности и нејзините приоритети, што се остварува преку системот на евалуација (во натамошниот текст: евалуација) и

- други активности и механизми преку кои се развива и одржува квалитетот на високото образование утврдени со закон и актите на телата што го оценуваат квалитетот на високото образование.

Резултатите од евалуацијата на квалитетот на високото образование се содржани во извештаи кои и се достапни на јавноста.

Одбор за акредитација

Член 69

Акредитацијата ја врши Одборот за акредитација како самостојно тело.

Одборот за акредитација има печат кој содржи натпис: Република Македонија - Одбор за акредитација на високото образование - Скопје. Во средината на печатот е грбот на Република Македонија.

Состав и избор на Одборот за акредитација

Член 70

Одборот за акредитација е составен од 15 члена од кои осум од редот на професорите избрани од Интеруниверзитетската конференција, соодветно на застапеноста на универзитетите според нивното учество во вкупниот број на прв пат запишани студенти во студиска година, еден член од Македонската академија на науките и уметностите и шест члена именувани од Владата на Република Македонија од кои најмалку половината се од редот на професорите.

Членови на Одборот за акредитација не можат да бидат лица избрани за ректор и проректор на универзитет, декан на факултет, односно директор на висока стручна школа и директор на научна установа која изведува високообразовна дејност.

Членовите на Одборот за акредитација се избираат за време од четири години. Едно лице не може да биде избрано повеќе од двапати едноподруго.

Членовите на Одборот за акредитација се независни и самостојни во својата работа и не можат да бидат отповикани пред истекот на времето за кое се избрани, освен кога на член на Одборот за акредитација му престанал статусот на професор во работен однос по кој било основ, кога е именуван или избран на функција заради која не би можел да биде избран за член, кога Одборот за акредитација констатира дека членот подолго од шест месеца не е во состојба да ги врши обврските и кога постои конфликт на интерес утврден со закон.

Конститутивната седница на Одборот за акредитација ја свикува министерот надлежен за работите на високото образование.

Претседателот на Одборот за акредитација го именува Владата на Република Македонија, кој го претставува и застапува Одборот за акредитација.

Надлежност на Одборот за акредитација

Член 71

Одборот за акредитација е самостоен во својата работа и одлучува во рамките на својата надлежност врз основа на принципот на стручност и компетентност.

Одборот за акредитација во рамките на своите права и обврски:

- утврдува дали со проектот за основање на високообразовна установа и поднесената документација се исполнети условите за вршење на високообразовна дејност,
- одлучува за акредитација на научна установа која сака да врши високообразовна дејност на студии од втор и трет циклус на студии,
- утврдува дали високообразовната установа ги исполнува условите за организирање на студии за нови студиски програми и го утврдува капацитетот за студирање на високообразовната установа,

- дава акредитација на студиски програми,
  - врз основа на извештаите од Агенцијата за евалуација на високообразовните установи, ја следи исполнетоста на условите на високообразовните установи на кои им е дадена акредитација и одобрение за почеток со работа и врз основа на тоа може да ја одземе акредитацијата,
  - најмногу на секои пет години, врз основа на извештаите на Агенцијата за евалуација, ја оценува состојбата во вршењето на дејноста на високообразовните установи, студиските програми и на академскиот кадар и врз таа основа ја продолжува или одзема акредитацијата,
  - води евиденција за акредитираните високообразовни установи и за други акредитации,
  - дава препораки потребни за подобрување на нормативите и стандардите за вршење на високообразовна дејност и
  - врши други работи утврдени со овој закон.
- Одборот за акредитација го информира министерот надлежен за работите на високото образование и Агенцијата за евалуација за одобрените акредитации и за други прашања од своја надлежност.

Организација и работа на Одборот за акредитација

Член 72

Организацијата, работата, начинот на одлучување, методологијата, постапката за акредитација, критериумите и стандардите за акредитација, како и други прашања во врска со работата на Одборот за акредитација, поблиску се уредуваат со правилник.

Правилникот од ставот 1 на овој член го донесува Одборот за акредитација на кој согласност дава Владата.

Средства за работа на Одборот за акредитација се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија во посебна програма и од сопствени приходи.

Министерот надлежен за работите на високото образование со акт ги утврдува видот и висината на надоместите за трошоците во постапката на акредитација.

Стручните и административните работи за потребите на Одборот за акредитација ги врши стручната служба на министерството надлежно за работите на високото образование.

Евалуација на високообразовните установи

Член 73

Евалуацијата се врши преку евалуациони методи како надворешна евалуација, како самоевалуација, како и преку системот на оценување на квалитетот на академскиот кадар.

Надворешната евалуација и збирното оценување на квалитетот на академскиот кадар на универзитетите и другите високообразовни установи во Република Македонија го врши Агенција за евалуација на високото образование во Република Македонија (во натамошниот текст: Агенцијата за евалуација).

Надворешната евалуација по правило ја вршат комисији составени од професори од меѓународно признати универзитети што ги формира Агенцијата за евалуација.

Агенцијата за евалуација надворешната евалуација ја врши под условите утврдени со упатство за начинот на обезбедување и оценување на квалитетот на високообразовните установи и на академскиот кадар во Република Македонија, кое на предлог на Ректорската конференција го донесува Агенцијата за евалуација.

При вршењето на надворешната евалуација заради обезбедување на воедначен квалитет на високото образование на единствениот европски простор за високо образование, се применуваат прифатените постапки и

стандарди и водичот (насоките) кои се применуваат од Европската асоцијација за евалуација во високото образование (ENQA) и од други институции, организации и асоцијации кои ги воспоставуваат и применуваат европските стандарди и упатства за евалуација за вршење на надворешна евалуација, како и услугите на признати меѓународни организации и асоцијации кои вршат обезбедување на квалитетот на високото образование.

Агенција за евалуација

Член 74

Агенцијата за евалуација е самостојно тело.

Агенцијата за евалуација има печат кој содржи натпис: Република Македонија - Агенција за евалуација - Скопје. Во средината на печатот е грбот на Република Македонија.

Агенцијата за евалуација е составена од 11 члена од кои пет члена од редот на професорите избира Интеруниверзитетската конференција соодветно на застапеноста на универзитетите според нивното учество во вкупниот број на прв пат запишани студенти во студиска година, четири члена именува Владата на Република Македонија, еден член избира најрепрезентативната организација на работодавачите и еден член интеруниверзитскиот парламент на студентите.

Членови на Агенцијата за евалуација не може да бидат лица избрани за ректор, проректор, декан на факултет, односно директор на висока стручна школа и директор на научна установа која изведува високообразовна дејност и членови на Одборот за акредитација.

Членовите на Агенцијата за евалуација се избираат за време од четири години. Едно лице не може да биде избрано повеќе од двапати едноподруго.

Членовите на Агенцијата за евалуација се независни и самостојни во својата работа и не можат да бидат отповикани пред истекот на времето за кое се избрани, освен кога на член на Агенцијата за евалуација му престанал статусот на професор во работен однос по кој било основ, кога е именуван или избран на функција заради која не би можел да биде избран за член, кога Агенцијата за евалуација ќе констатира дека членот подолго од шест месеца не е во состојба да ги врши обврските и кога постои конфликт на интерес утврден со закон.

Конститутивната седница на Агенцијата за евалуација ја свикнува министерот надлежен за работите на високото образование.

Претседателот на Агенцијата за евалуација го именува Владата на Република Македонија кој ја претставува и застапува Агенцијата за евалуација.

Агенцијата за евалуација може да формира комисији, работни групи и други работни тела за спроведување на одредени активности од нејзината надлежност.

Надлежности на Агенцијата за евалуација

Член 75

Агенцијата за евалуација:

- врз основа на извештаите на комисиите за самоевалуација и за надворешна евалуација на високообразовната установа го следи и оценува квалитетот во вршењето на дејноста на високообразовните установи на кои им е дадена акредитација и одобрение за вршење на високообразовна дејност,

- најмногу на секои пет години го следи и оценува квалитетот на вршењето на високообразовната дејност, научно-истражувачката, уметничката и стручната работа, на академскиот кадар и на студиските програми на високообразовните установи и врз таа основа му предлага на Одборот за акредитација да ја продолжи или одземе акредитацијата и

- врши и други работи утврдени со овој закон и со упатството за начинот на обезбедување и оценување на квалитетот на високообразовните установи и на академскиот кадар во Република Македонија.

Агенцијата за евалуација објавува извештај за резултатите од надворешната евалуација кој го доставува до Владата, министерство надлежно за работите на високото образование, Одборот за акредитација и до високообразовната установа над која е извршена евалуација.

Организација и работа на Агенцијата за евалуација

Член 76

Организацијата, работата и начинот на одлучување за прашањата од надлежност на Агенцијата за евалуација, поблиску се уредуваат со правилник кој го донесува Агенцијата за евалуација, на кој согласност дава министерот надлежен за работите на високото образование.

Средства за работа на Агенцијата за евалуација се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија во посебна ставка.

Стручните и административните работи за потреби на Агенцијата за евалуација ги врши стручната служба на министерството надлежно за работите на високото образование.

Самоевалуација

Член 77

Самоевалуација на универзитет, на единиците на универзитет, односно на самостојната високообразовна установа врши комисија за самоевалуација на универзитет, односно организациона единица за евалуација на универзитет, комисија за самоевалуација на единицата, односно на самостојната високообразовна установа, на начин и според услови определени со статут на универзитетот и статутот на самостојната високообразовна установа.

Членовите на комисиите од ставот 1 на овој член се избираат со тајно гласање од сенатот на универзитетот, односно од наставно-научниот совет, наставниот совет или научниот совет, од редот на наставниците со мандат од четири години и од претставниците на студентите за време од две години.

Комисиите од ставот 1 на овој член самоевалуацијата ја вршат според упатство за самоевалуација и обезбедување и оценување на квалитетот на високообразовните установи, кое го донесува сенатот на универзитетот, односно органот на самостојната високообразовна установа.

Самоевалуацијата се спроведува на интервали од најмногу три години. Во постапката за самоевалуација се зема предвид и оценката од страна на студентите.

Глава осма

РАЗВОЈ, ФИНАНСИРАЊЕ И ИМОТ НА ВИСОКООБРАЗОВНИТЕ УСТАНОВИ

Програма за високообразовна дејност

Член 78

Собранието на Република Македонија на предлог на Владата на Република Македонија донесува Програма за високообразовна дејност.

Програмата за високообразовна дејност се донесува за време од четири години.

Програмата за високообразовна дејност се остварува преку годишни програми што се донесуваат истовремено со годишната финансиска претсметка на универзитетот.

Содржина на програмата

Член 79

Со Програмата за високообразовна дејност се утврдуваат: целите, правците на развој, изворот и обемот на средствата потребни за финансирање на државните потреби и за остварување на развојот на дејноста на јавните високообразовни установи, насоките во кои ќе се развива мрежата на високообразовните установи, проекцијата на потребните профили, бројот на наставно-научниот и соработничкиот кадар, просторот и опремата и другите потреби за развој на високото образование, средствата потребни за поддржување на дејноста на приватните високообразовни установи, кога нивната дејност е во интерес на остварувањето на јавниот интерес.

Во рамките на средствата од ставот 1 на овој член се обезбедуваат и средства за учество во финансирањето на студиски програми на приватните високообразовни установи за кои Владата на Република Македонија утврдила дека има интерес за задоволување на јавни потреби во остварувањето на високообразовната дејност што ја вршат приватните високообразовни установи.

Совет

Член 80

Заради остварување на работите за финансирањето определени со овој закон и остварување на Програмата за високообразовна дејност, во рамките на министерството надлежно за работите на високото образование, се формира Совет.

Советот е самостоен во својата работа и одлучува во рамките на својата надлежност врз основа на принципот на стручност и компетентност.

Средства за финансирање на високото образование

Член 81

Средствата за финансирање на јавните универзитети и на студиите од јавен интерес се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија и од други извори определени со закон, според Програмата за високообразовна дејност.

Советот за секоја буџетска година, најдоцна до 15 мај за наредната буџетска година на министерот надлежен за работите на високото образование, согласно со Програмата за високообразовна дејност му го предлага вкупниот износ на средства од Буџетот на Република Македонија за финансирање на универзитетите и самостојните високообразовни установи.

Врз основа на Програмата за високообразовна дејност се утврдуваат мерила и критериуми за финансирање на студиските програми кои со Програмата се утврдени дека се од јавен интерес (во натамошниот текст: студиски програми од јавен интерес).

Појдовна основа за финансирање на високообразовните установи се годишните финансиски планови на високообразовните установи.

Состав на Советот

Член 82

Советот е составен од 15 члена од редот на наставно-научните, уметничките и научните работници од јавните универзитети, претставник од организацијата на работодавците во Република Македонија, претставник од нестопанството и од студентите.

Претседател и пет члена на Советот, на предлог на министерот надлежен за работите на високото образование, именува и разрешува Владата на Република Македонија и шест члена од редот на наставно-научните,

уметничките и научните работници избира Ректорската конференција на јавните универзитети соодветно на застапеноста на универзитетите според нивното учество во вкупниот број на прв пат запишани студенти. По еден претставник избираат организацијата на работодавачите на Република Македонија, нестопанството и студентите.

Членовите на Советот се именуваат за време од четири години. Мандатот на членот на Советот избран од студентите трае две години.

Надлежност на Советот

Член 83

Советот во рамките на своите надлежности:

- дава мислење на Програмата за високообразовна дејност,

- дава мислење за распределба на средствата за вршење на дејноста на високообразовните установи,

- предлага уредба за мерила и критериуми за финансирање на дејноста на високообразовните установи која на предлог на министерот надлежен за работите на високото образование ја донесува Владата на Република Македонија,

- дава мислење за распределбата на средствата за инвестиции, за одржување на постојната опрема и набавка на нова, за одобрување на средства за набавка на стручна литература и за обезбедување на амортизацијата и осигурувањето,

- предлага мерила и критериуми за стимулирање на талентирани студенти и за стипендирање на студенти кои постигнуваат надпросечни резултати во студиите,

- дава мислење за финансирање на студиски програми на јавните високообразовни установи кои потоа се доставуваат до Одборот за акредитација,

- го определува најмалиот износ на средства по запишан и дипломиран студент од соодветна студиска програма (буџетска цена на чинење) за финансирање на студиските програми кои се од јавен интерес, врз основа на различните цени по студент за студиските области определени со уредбата од ставот 1 алинеја 3 на овој член, бројот на студентите на континуираните студии, резултатите од институционалната евалуација и евалуацијата на студиските програми,

- на предлог на јавните универзитети донесува мерила и критериуми за кофинансирање на студиите на јавните високообразовни установи и за партиципациите и другите давачки на студентите на високообразовните установи,

- дава предлог за висината на кофинансирање и партиципација,

- донесува деловник за својата организација и работа и

- врши и други работи определени со закон.

Советот дава предлог и за учество со средства од Буџетот на Република Македонија во финансирањето на приватните високообразовни установи, доколку Република Македонија има интерес за задоволување на одредени потреби преку нивните образовни програми.

Советот за својата работа, секои три месеца го извештува, а секоја година поднесува извештај за својата работа до министерот надлежен за работите на високото образование.

На актите што ги донесува Советот согласност дава министерот надлежен за работите на високото образование.

Начин на вршење на работите на Советот

Член 84

Стручните и административно-техничките работи на Советот ги врши министерството надлежно за работите на високото образование.

Финансирање со средства од странски физички и правни лица

Член 85

Високообразовните установи можат да стекнуваат средства од домашни и странски правни и физички лица.

На средствата од ставот 1 на овој член домашните и странските правни и физички лица можат да имаат даночни и царински погодности утврдени со закон.

Други приходи на високообразовните установи

Член 86

Високообразовните установи можат да стекнуваат средства и од:

- вршење на образовни услуги на правни и физички домашни и странски лица,

- продавање на научни и стручни услуги и производи на правни и физички домашни и странски лица,

- камати,

- приходи по основа на авторски права во сопственост на високообразовна установа и

- легати, подароци, завештанија, прилози и други извори.

Со средствата стекнати од легати, подароци, завештанија и прилози, високообразовната установа располага според намената на давателот.

Кофинансирање и партиципации на студиите

Член 87

Јавен универзитет, на предлог на единица на универзитет може да воведо партиципација на трошоците на студирање за бројот на студентите чие финансирање се врши во рамките на бројот на студентите чие образование се финансира од Буџетот на Република Македонија според мерилата и критериумите за финансирање од членот 83 став 1 алинеја 3 на овој закон и утврдениот износ на средства за партиципација, по претходна согласност на Владата на Република Македонија.

Студентите ја плаќаат партиципацијата во еднакви рати пред почетокот на секој семестар.

Високообразовната установа нема да наплатува партиципација за:

- деца без родители,

- лица од прв и втор степен на инвалидност,

- воени инвалиди и

- лица растени во домови за напуштени деца.

Средствата за партиципација на овие лица ќе се покриваат од Буџетот на Република Македонија.

Јавен универзитет, во рамките на бројот на студентите определен со конкурсот може да воведо кофинансирање на трошоците за студирање за студентите чие образование не се финансира од Буџетот на Република Македонија, по претходна согласност од Владата на Република Македонија.

Студентот кој не ги исполни условите утврдени со правилата на студирање, утврдени во статутот на јавен универзитет, ги сноси трошоците на школување чие финансирање не се врши од Буџетот на Република Македонија за време и на начин утврден во статутот на универзитетот.

Недвижен имот и други средства на јавните високообразовни установи

Член 88

Недвижниот имот и другите ствари на јавните универзитети и на јавните самостојни високообразовни установи и стварите стекнати од легати, наменски прилози, подароци и завештанија, се имот на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа.

Јавните универзитети, односно јавните самостојни високообразовни установи располагаат и управуваат со имотот и ги користат стварите, паричните средства, правата од интелектуална сопственост и другите материјални права заради вршење на високообразовна и научна дејност, под услови определени со овој закон и со статутот на универзитетот.

Јавниот универзитет и јавната самостојна високообразовна установа можат да го отуѓуваат недвижниот имот по претходно добиено позитивно мислење од Владата на Република Македонија.

Средствата добиени од продажба на имотот од ставот 3 на овој член се употребуваат за инвестиции, инвестициско одржување и опрема по претходно добиена согласност од Владата на Република Македонија.

Недвижен имот и други средства на приватните високообразовни установи

Член 89

Недвижниот имот и другите средства на приватен универзитет и на единиците во неговиот состав или на приватна самостојна високообразовна установа се во сопственост на основачот.

Недвижниот имот и другите средства од ставот 1 на овој член се даваат на користење и располагање на приватните високообразовни установи.

Приватните високообразовни установи самостојно управуваат со имотот и ги користат предметите, паричните средства и другите материјални права заради вршење на високообразовна дејност.

Наменско користење на завештанијата, средствата на фондациите или другите наменски фондови

Член 90

Недвижностите и другите средства дадени како завештанија, средствата на фондациите или другите наменски фондови високообразовната установа ги користи исклучително според намената што ја определил донаторот, во согласност со закон.

Недвижностите и другиот имот кој високообразовната установа ги стекнала врз основа на завештанија и подароци, се сопственост на високообразовната установа која го стекнала имотот.

Имот на високообразовна установа што престанала со работа

Член 91

Кога единица на универзитет ќе престане со работа, имотот, средствата и приходите што остануваат по исполнувањето на обврските, му припаѓаат на универзитетот во чиј состав е единицата на универзитетот.

Кога универзитет, односно самостојна високообразовна установа ќе престане со работа, имотот, средствата и приходите што остануваат по исполнувањето на обврските, му припаѓаат на основачот.

Глава деветта

ВИСОКООБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Академски и стручни студии

Член 92

Високото образование се остварува преку реализација на академски и стручни студии.

Академските студии ги оспособуваат студентите за вршење на дејности во науката и високото образование, во деловниот свет, во јавниот сектор и општеството во целост преку оспособување за развој и примена на научните и стручните достигнувања.

Стручните студии им даваат на студентите знаења и вештини кои им овозможуваат вршење на стручни занимања и ги оспособуваат за непосредно вклучување во работниот процес.

Академските и стручните студии се усогласуваат со студиите во европскиот образовен и истражувачки простор.

Циклуси на високото образование

Член 93

Студиските програми за стекнување на образование се распоредуваат во три циклуси на високото образование:

- прв циклус на универзитетски студии,
- втор циклус на универзитетски студии и
- трет циклус, докторски студии.

Секој циклус на универзитетските студии завршува со стекнување на одреден назив.

Одредени студиски програми можат да се реализираат интегрирано низ првиот и вториот циклус.

Секој циклус на студии мора да биде во согласност со европскиот кредит трансфер систем на пренос и акумулација на кредити (во натамошниот текст: ЕКТС), според кој за една година на студии по правило се стекнуваат 60 ЕКТС кредити.

Прв циклус на универзитетски студии

Член 94

Првиот циклус на универзитетските студии, по правило трае од три до четири години и со неговото завршување стекнуваат од 180 до 240 ЕКТС кредити. Овие студии ги оспособуваат студентите за влез во вториот циклус на универзитетски студии и им се дава можност за вработување на одредени стручни работни места.

Лицето кое ги завршило студиите од ставот 1 на овој член се стекнува со диплома со додавка на соодветната струка, ако со закон поинаку не е уредено.

Во меѓународниот промет и дипломата на англиски јазик, академскиот назив по завршување на првиот циклус на студии е *baccalaureus*, односно *baccalaurea*.

Втор циклус на универзитетски студии

Член 95

Академските универзитетски студии од вториот циклус траат една до две години и со нивното завршување стекнуваат од 60 до 120 ЕКТС кредити. Овие студии можат да траат и подолго доколку тоа е во согласност со меѓународно прифатените стандарди за даден профил.

Вкупниот број на кредити кои се стекнуваат на првиот и вториот циклус на универзитетските студии изнесува 300 ЕКТС кредити.

Лицето кое ги завршило студиите од ставот 1 на овој член со вкупно 300 ЕКТС кредити се стекнува со научен назив - магистер, или со друг назив на студиите од членот 106 на овој закон.

Во меѓународниот промет и дипломата на англиски јазик, научниот назив по завршување на вториот циклус на студии е *master*.

Трет циклус на универзитетски студии - докторски студии

Член 96

Докторските студии траат, по правило, три години и носат 180 ЕКТС кредити. Со јавната одбрана на докторскиот труд стекнува научен назив доктор на науки (*dr.sc*) односно доктор по уметности (*dr.art*).

Докторските студии можат да се запишат по завршувањето на вториот циклус на академски студии.

Универзитетот може да организира студии од трет циклус во траење помалку од три години, со кои се стекнува звањето специјалист по одредено подрачје (спец.). Називот специјалист т.е. неговата кратенка се додава на академскиот назив стекнат од вториот циклус на универзитетски студии.

Универзитетот може да утврди дека со завршувањето на специјалистички студии се стекнува поинакво звање од звањето пропишано во ставот 3 на овој член, во случај кога за одредено стручно подрачје со посебен закон е пропишано специјалистичко усовршување.

Универзитетот со општ акт го уредува стекнувањето на ЕКТС кредити на докторските студии и ги пропишува ЕКТС кредити потребни за пријава на докторски труд.

Стручни студии

Член 97

Стручните студии се спроведуваат на универзитети и високи стручни школи.

Стручните студии траат три години и со нивно завршување се стекнуваат 180 ЕКТС кредити.

По исклучок, стручните студии можат да траат четири години доколку тоа е во согласност со меѓународно прифатените стандарди и со тие студии стекнуваат 240 ЕКТС кредити.

Во рамките на првиот циклус на стручни студии можат да се реализираат и кратки стручни студиски програми со 60 до 120 ЕКТС кредити.

Со завршување на стручните студии од 60 до 120 ЕКТС кредити се стекнува соодветен стручен назив, во согласност со закон.

Со завршување на стручните студии со 180 ЕКТС кредити се стекнува диплома со додавка на соодветната струка, ако со закон поинаку не е уредено.

Во меѓународниот промет и дипломата на англиски јазик, стручниот назив по завршување на првиот циклус на стручни студии е *baccalaureus*, односно *baccalaurea*, со додавка на струката, ако со закон поинаку не е уредено.

Универзитетите и високите стручни школи можат да организираат специјалистички стручни студии од втор циклус за лица кои завршиле прв циклус на стручни, односно академски студии. Таквите студии траат една до две години и со нивно завршување се стекнува звање - специјалист од одредена струка (спец.) кое се користи покрај стручниот назив стекнат на стручните студии или академските студии од прв циклус.

Стручен и научен назив

Член 98

Стручните и научните називи се определуваат согласно со закон, статутот на универзитетот и правилникот на единицата на универзитетот, односно статутот на самостојната високообразовна установа.

Содржина на студиските програми

Член 99

Студиските програми од првиот, вториот и третиот циклус на студии се оформуваат според нормативи, стандарди и методологија кои се прифатени на единствениот европски простор за високо образование така што овозможуваат споредливост со програмите на високообразовните установи во тој простор.

Профилот, целите и појдовните основи за формирање на студиските програми поблиску се определуваат со уредба за националната рамка на високообразовните квалификации кој на предлог на министерот надлежен за работите на високото образование ја донесува Владата на Република Македонија.

Студиските програми треба да содржат задолжителни и изборни наставни предмети. Задолжителните наставни предмети треба да бидат од соодветната област на единицата на универзитетот, односно на внатрешната организациона единица (институт, катедра, оддел), при што нивното учество не може да надминува 50% од бројот на предметите на студиската програма. Остатокот од студиската програма ги сочинуваат изборните наставни предмети коишто студентите самостојно ги избираат од редот на сите наставни предмети застапени на единицата на универзитетот.

Задолжителните компоненти кои треба да ги поседуваат студиските програми од првиот, вториот и третиот циклус поблиску ги одредува Одборот за акредитација со посебен акт.

Студиските програми можат да имаат и други компоненти определени со статутот на универзитетот, односно со правилникот на единицата во согласност со статутот на универзитетот, односно со статутот на самостојната високообразовна установа.

Образовна програма која е насловена како студиска програма која не е акредитирана според овој закон не се смета за студиска програма од кој било од циклусите на образование, ниту со нејзиното завршување може да се стекне кој било стручен или научен назив определен со овој закон.

Програми за стручно и професионално усовршување

Член 100

Универзитетите и високите стручни школи можат да организираат различни програми на стручно, односно професионално усовршување имајќи го предвид концептот за доживотно учење. Таквите програми се организираат заради усовршување, дополнување, продлабочување и осовременување на знаењето и не се сметаат за студии во смисла на овој закон. По завршување на програмите за стручно, односно професионално усовршување се стекнува потврда, односно сертификат кој го издава универзитетот односно високата стручна школа.

Учесниците во формите за стручно, односно професионално усовршување немаат статус на студенти.

Формите за стручно, односно професионално усовршување и другите услови за нивното организирање, како и правата и обврските на лицата кои ги посетувале се уредуваат со општ акт на универзитетите и нивните единици, согласно со статутот на универзитетот, односно на самостојната висока стручна школа.

Покрај програмите за стручно, односно професионално усовршување универзитетот и неговите единици, односно високата стручна школа можат да организираат и различни облици на неформално учење како курсеви, летни и зимски универзитети, школи, работилници и слично, ако тоа не влијае на изведувањето на студиските програми за стекнување на високо образование.

Стручно образование пократко од три години

Член 101

За стекнување на стручни знаења и обука високообразовните установи можат да организираат стручно образование со траење и пократко од три години.

За стекнатите стручни знаења и обука од ставот 1 на овој член се издава сертификат или друга исправа утврдена во статутот на универзитетот, односно со правилникот на единицата на универзитетот, односно со статутот на самостојната висока стручна школа.

На лицето кое стекнало сертификат или друга исправа за стручно знаење, според програма која е дел од акредитирана студиска програма од прв циклус на високообразовни стручни студии може стекнатото струч-

но знаење и обука изразено во кредити да му се признае како дел од високообразовна студиска програма. Стекнатите кредити се забележуваат во сертификатот или другата исправа од ставот 2 на овој член.

Лицето кое се стекнало со стручно знаење и со кредити согласно со ставот 3 на овој член и има знаење стекнато од други форми на учење кое ќе биде соодветно евалуирано од високообразовната установа може да ги продолжи студиите според студиската програма соодветна на стекнатите кредити и евалуираното знаење, според условите утврдени со статутот на универзитетот и правилникот на единицата, односно статутот на самостојната висока стручна школа.

Студиска програма за заедничка диплома

Член 102

Студиска програма за стекнување на заедничка диплома е студиска програма која универзитетот, односно неговата единица, односно самостојната висока стручна школа ја прифаќа и изведува заедно со еден или повеќе универзитети, односно самостојни високи стручни школи од Република Македонија или од странство акредитирани во земјата во која и е седиштето.

За студиски програми за стекнување на заедничка диплома универзитетот или негова единица, односно самостојната високообразовна установа покрај одредбите од овој закон за акредитација на студиска програма, мораат да ги земат предвид и мерките за формирање и прифаќање на студиската програма за стекнување на заедничка диплома, кои ги определува при акредитацијата Одборот за акредитација.

Заедничката диплома е јавен документ. Содржината и обликот на заедничката диплома како и прилозите кон дипломата ги определуваат универзитетот, односно самостојната висока стручна школа.

Јазици на кои се изведува наставата

Член 103

Наставата на високообразовните установи се изведува на македонски јазик.

Припадниците на заедниците заради изразување, негување и развивање на својот идентитет и другите особености, имаат право наставата на јавните високообразовни установи, по соодветни студиски програми и содржини, да ја изведуваат на јазикот на заедницата, различен од македонскиот јазик, во согласност со овој закон и статутот на високообразовната установа. Финансирање од страна на државата ќе се обезбеди за високото образование и на јазикот на којшто зборуваат најмалку 20% од населението во Република Македонија.

Наставата на јавните педагошки високообразовни установи за образование на воспитувачи за предучилишно воспитание и наставници за основно образование како и по дидактичко-методичките предмети за наставници за средно образование, може да се одвива и на јазиците на припадниците на другите заедници кои не се мнозинство во Република Македонија.

Наставата на високообразовните установи може да се изведува на еден од светските јазици, за одделни студиски програми за странски јазици или за дел од студиска програма, за делови на студиски програми во кој учествуваат наставници - гости од странство и за студиски програми за кои наставата се изведува на македонски јазик или на јазикот на заедницата различен од македонскиот јазик. Високообразовните установи можат да понудат наставата за целосна студиска програма да се изведува паралелно на македонски јазик и на еден од светските јазици.

Наставата на приватните високообразовни установи може да се изведува и на јазиците на припадниците кои не се мнозинство во Република Македонија или на светските јазици.

Кога наставата се изведува на јазиците на припадниците кои не се мнозинство во Република Македонија или на светските јазици, македонскиот јазик се изучува како посебен наставен предмет и наставата се изведува на македонски јазик најмалку за уште два наставни предмети.

Кога наставата се изведува на јазиците на припадниците кои не се мнозинство во Република Македонија, согласно со ставовите 2, 3 и 4 на овој член, македонскиот јазик се изучува како посебен наставен предмет и наставата се изведува на македонски јазик и најмалку на уште два наставни предмети од студиската програма.

Наставните предмети се утврдуваат со статут на високообразовната установа со фонд на часови утврден со уредбата за нормативите и стандардите.

Орган што ги донесува студиските програми

Член 104

Студиските програми од прв, втор и трет циклус и студиските програми за усовршување ги усвојува сенатот на универзитетот на предлог на наставно-научниот совет, односно наставничкиот совет на единица на универзитетот, односно наставничкиот совет на самостојната висока стручна школа.

На студиските програми од прв, втор и трет циклус акредитација врши Одборот за акредитација, а решение за почеток со работа дава министерството надлежно за работите на високото образование.

На студиските програми од прв, втор и трет циклус, кои се финансираат од Буџетот на Република Македонија согласност дава Владата на Република Македонија по претходно мислење на Советот.

На студиските програми од прв, втор и трет циклус на приватните високообразовни установи, согласност, како и решение за почеток со работа дава министерството надлежно за работите на високото образование, по претходна акредитација од Одборот за акредитација.

Универзитетот, односно самостојната високообразовна установа студиските програми јавно ги објавува најдоцна до објавувањето на конкурсот за упис на студенти.

Задолжителните компоненти на студиските програми се менуваат по истата постапка по која и се прифаќаат.

Јавните високообразовни установи можат да остваруваат акредитирани студиски програми кои не се финансираат од Буџетот на Република Македонија.

Вреднување на студиски програми со кредити по ЕКТС

Член 105

Студиските програми се вреднуваат со кредити по ЕКТС. Секоја година на студиската програма содржи 60 кредити.

Студиските програми од прв циклус кои содржат од 180 до 240 кредити и траат три до четири години според видот на програмата се вреднуваат како стручни или како академски студиски програми.

Студиските програми на втор циклус кои содржат 60 кредити и заедно со 180 кредити стекнати на првиот циклус на додипломски академски студии и траат една година се вреднуваат како специјалистички студии.

Студиските програми од втор циклус кои содржат 120 кредити и заедно со 180 кредити стекнати на првиот циклус на академски студии и траат две години, од-

носно кои содржат 60 кредити и заедно со 240 кредити стекнати на првиот степен на академски студии и траат една година, се вреднуваат како магистерски студии.

Студиските програми од втор циклус кои се организираат како континуирани (единствени) студии и содржат 60 плус 60 кредити и заедно со 180 кредити стекнати на првиот циклус на академски студии и траат две години, можат да се вреднуваат по завршувањето на првата година како специјалистички студии, а по завршувањето на втората година како магистерски студии.

Студиските програми од трет циклус кои можат да содржат 180 кредити или да бидат вреднувани соодветно на карактерот на студиите од трет степен и заедно со 300 кредити стекнати на вториот циклус на магистерски студии и траат три години се вреднуваат како докторски студии.

Студиските програми за усовршување, после завршувањето на првиот или втор циклус на студии содржат најмалку 10, а најмногу 60 кредити.

Студиски програми за регулирани професии

Член 106

По исклучок од одредбите на овој закон, бројот на кредитите и времетраењето на циклусите на студиите, називите на профилите или звањата кои се стекнуваат на секој циклус на студии кои се поврзани со вршење на регулирани професии на кои се однесуваат прописите на Европската унија, ќе се уредат со општите акти на универзитетот и на единицата, односно на самостојната високообразовна установа.

Специјализацијата од областа на медицината, стоматологијата и фармацијата се уредуваат со посебен закон.

Пренесување на кредити

Член 107

Кредитите можат да се пренесуваат од една на друга иста, слична или различна студиски програма во рамките на еден универзитет, односно од еден на друг универзитет, односно од една на друга самостојна високообразовна установа, односно на универзитет.

Критериумите и условите за пренесување на кредитите и условите за преминување меѓу студиските програми поблиску се уредуваат со општ акт на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа, односно со договорот склучен меѓу високообразовните установи.

Услови и начин на запишување на студии

Член 108

На прв циклус универзитетски и стручни студии може да се запише лице кое положило државна матура или меѓународна матура.

Ако на конкурсот за запишување студенти на прв циклус универзитетски и стручни студии во првиот уписан рок не се јави доволен број кандидати кои ги исполнуваат условите од ставот 1 на овој член, право на упис на прв циклус студии можат да имаат и лицата кои положиле училишна матура во гимназиско образование или завршен испит по завршено соодветно стручно средно образование со четиригодишно траење.

На прв циклус универзитетски студии од областа на уметностите може да се запише лице кое положило државна матура, меѓународна матура или училишна матура во уметничко образование.

Запишувањето на студии се врши врз основа на јавен конкурс кој го објавува универзитетот, односно самостојната високообразовна установа кој ги реализира студиите најмалку пет месеца пред започнувањето на наставата. Конкурсот за упис содржи: име на високообразовната установа и негова адреса, назив на студи-

ската програма, место на изведување на студиската програма, времетраење на студиите, услови за упис, предвиден број на слободни места за запишување, постапки и рокови за пријавување и за изведување на уписот.

Универзитетот, односно самостојната висока стручна школа ја утврдува постапката за селекција на кандидатите за упис на начин кој гарантира рамноправност на сите кандидати без оглед на раса, боја на кожа, пол, јазик, вера, политичко или друго уверување, етничко, национално или социјално потекло, имот, раѓање, општествена положба, инвалидност, сексуална ориентација и возраст.

Универзитетот, односно самостојната висока стручна школа ги утврдува критериумите врз основа на кои се врши селекцијата и изборот на кандидатите за упис.

За јавна високообразовна установа конкурсот го објавува универзитетот на начин определен со статут и по претходна согласност на Владата на Република Македонија.

За приватна високообразовна установа конкурсот го објавува високообразовната установа на начинот утврден со нејзиниот статут.

Универзитетот, односно самостојната висока стручна школа одлучува кои наставни програми за средно образование се соодветни за упис на одделни академски или стручни студии.

По исклучок, под услови кои ги утврдува високообразовната установа на студии можат да се запишат и лица без претходно завршено соодветно образование, ако станува збор за исклучително надарени лица за кои може да се очекува дека и без завршено претходно образование успешно ќе ги завршат студиите.

На студиски програми од втор циклус на универзитетски студии може да се запише лице кое завршило соодветни студиски програми од прв циклус. Универзитетот и неговите единици утврдуваат кои студии се соодветни за упис на одделни студиски програми од втор циклус, како и условите за упис на кандидатите кои имаат завршено други студиски програми.

Лицето кое завршило стручни студии може да се запише на академски студиски програми од втор циклус ако тоа е предвидено со акт на универзитетот и неговите единици кои ги спроведуваат тие студии, односно самостојната висока стручна школа при што, за запишување може да се пропише полагање на диференцијални испити.

На докторски студии може да се запише лице кое завршило соодветни студии од втор циклус. Универзитетот може да постави и други услови за упис на докторски студии.

Странските државјани се запишуваат на студии под исти услови како и државјаните на Република Македонија, освен под условите утврдени во ставовите 1, 2 и 3 на овој член, но може, во согласност со одлуките на надлежните државни органи или високообразовната установа, од нив да се бара плаќање на дел или полна цена за студиите. На странските државјани може да им се ограничи или ускрати уписот ако станува збор за студии кои се однесуваат на воено или полициско образование или студии кои се од интерес за националната безбедност.

Еднакво вреднување на странско образование

Член 109

Се смета дека условите за запишување од членовите 107 и 108 на овој закон ги исполнува и лицето кое завршило образование според еднаква студиска програма во странство.

Со статутот на универзитетот се утврдуваат условите за упис од ставот 1 на овој член за лицето кое не завршило еднакво образование во странство.

Одлука за бројот на студентите кои се запишуваат

Член 110

Одлука за бројот на студентите кои се запишуваат на јавни високообразовни установи, чие образование се финансира од Буџетот на Република Македонија, на предлог на јавен универзитет и по претходно мислење на Советот, донесува Владата на Република Македонија.

Одлука за бројот на студентите кои се запишуваат на јавни високообразовни установи надвор од бројот утврден во ставот 1 на овој член, донесува универзитетот, под условите утврдени во овој закон по претходна согласност од Владата на Република Македонија.

Вкупниот број на студентите кои можат да се запишат на високообразовните установи според ставовите 1 и 2 на овој член се определува според капацитетот утврден со решението за акредитација на високообразовната установа.

Одлука за бројот на студентите кои се запишуваат на приватна високообразовна установа, на предлог на наставно-научниот совет, односно наставничкиот совет, донесува органот на управување на приватна високообразовна установа, под услови утврдени со овој закон. Бројот на студентите не може да биде поголем од бројот утврден според капацитетот со решение за акредитација на високообразовната установа.

Владата на Република Македонија донесува одлука и за дополнителните квоти за запишување на студенти припадници на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија.

Почеток и завршување на студиска година

Член 111

Студиската година почнува на 15 септември, а завршува на 14 септември следната година и се дели на два семестри, зимски и летен или на три семестри, со можност наставата да се остварува во циклуси. Почетокот и времетраењето на наставата по семестри се определува со статутот на универзитетот, односно самостојната високообразовна установа.

Обем и организација на студиите

Член 112

Во рамките на најмногу 40 недели годишно, вкупното оптоварување на студентите изнесува од 1.500 до 1.800 часа годишно.

Во случаите од ставот 1 на овој член студиските програми од првиот циклус содржат најмалку 20, а најмногу 30 часа предавања, вежби и семинари неделно и 30 недели годишно.

По исклучок, ако студиската програма содржи практично оспособување, вкупното оптоварување на студентот не смее да надмине 40 часа неделно и 45 недели годишно.

Оптоварувањето на студентите од ставот 1 на овој член опфаќа предавања, вежби, семинари и другите облици на студиите кои се соодветни на специфичноста на наставно-научната област (практично оспособување, хоспитација, настапи, теренска работа и слично), консултативно-инструктивна настава, форми на континуирана проверка на знаењето и испити кои се сметаат како контакт часови, како и индивидуална студиска работа (спортска работа, истражување на литература, семинарски задачи, проектна работа), самостојно учење, како и изработката на дипломска (магистерска, докторска) задача.

На начин и според постапка определени со статутот на универзитетот, односно самостојната високообразовна установа, организацијата и временското распоредување на предавањата, семинарите и вежбите може да се прилагоди на специфичноста на студиската програма (студиски програми по уметност и други).

Ако природата на студиите тоа го овозможува, со студиска програма може да се прилагоди организацијата и временското распоредување на предавањата, семинарите и вежбите според можностите на студентите (вонредни студии). Прилагодувањето се врши според условите и на начин и постапка определени со правилникот на единицата, во согласност со статутот на универзитетот, односно самостојната високообразовна установа.

Завршување на студиите

Член 113

Студиите од прв циклус завршуваат со полагање на сите испити, изработка на дипломски труд или полагање на завршен испит, во согласност со студиската програма.

Студиите од вториот циклус завршуваат со полагање на сите испити, изработка на постдипломски (стручен или магистерски) труд и негова одбрана, во согласност со студиската програма.

Постапката за пријава, оценка и одбрана на стручен или магистерски труд се уредува со статутот на универзитетот. Одбраната на стручниот или магистерскиот труд се врши пред комисија составена од три члена со наставно-научни и научни звања од кои најмалку два се од соодветната научна област во која е темата на стручниот или магистерскиот труд.

Докторските студии завршуваат со полагање на сите испити, изработка и одбрана на докторски труд (дисертација).

Со студиската програма може да се утврди дека докторските студии од уметностите завршуваат со полагање на сите испити и полагање на завршен испит пред испитна комисија и/или со изработка или изведба на уметничко дело.

Постапката за пријава, оценка и одбрана на докторската дисертација односно изработката и/или изведбата на уметничкото дело се уредува со статутот на универзитетот. Одбраната на докторската дисертација се врши пред комисија составена од пет члена со наставно-научни и научни звања од кои најмалку три се од соодветната научна област во која е темата на докторската дисертација.

Специјалистички стручни студии завршуваат со полагање на сите испити, изработка на стручен труд и/или со полагање на соодветен завршен испит во согласност со студиската програма.

Со завршувањето на студиите во согласност со овој член студентот стекнува соодветен стручно или академско звање или степен, како и други права согласно со посебните прописи.

Проверка на знаењето

Член 114

Проверката на знаењето на студентот, по наставните предмети, се врши континуирано во текот на наставно-образовниот процес и се изразува во поени.

За исполнувањето на обврски за полагање на испитот (по делови или во целина) студентот може да оствари најмногу 100 поени или да добе позитивна оценка која се изразува до 10 (десет), при што оценката 5 (пет) означува недоволен успех.

Проверката на знаењето по одделни наставни предмети се врши на начините определени во студиската програма и во роковите утврдени со статутот на високообразовната установа.

Универзитетот, односно самостојната висока стручна школа го утврдува начинот на проверка на знаењето и полагањето на испитот.

Завршното оценување задолжително се запишува во индексот или во некој друг документ и во пријавата за завршно оценување.

Просечниот успех на студентот претставува аритметичка средина на оценките од завршното оценување по сите наставни предмети во текот на студиите, вклучувајќи го и завршниот испит.

Приговор заради оценка од проверка на знаењето

Член 115

Студент, во рок од 24 часа, може да поднесе приговор до деканот односно директорот на високообразовната установа, ако не е задоволен од завршното оценување, односно од оценката, или ако смета дека испитот не е спроведен во согласност со овој закон и со правилникот на високообразовната установа, односно статусот на самостојната висока стручна школа.

Ако деканот утврди дека се исполнети условите од ставот 1 на овој член, наставникот ќе ја преиспита оценката од завршното оценување. Ако наставникот не ја преиспита оценката што ја утврдил, студентот испитот го полага пред тричлена комисија составена од наставници од исто или сродно наставно-научно подрачје, во наредните 24 часа, наредниот работен ден.

По барање на студентот му се овозможува да го повтори завршното оценување за повисока завршна оценка по наставен предмет во период од најмногу четири месеца од полагањето.

Диплома и додаток на диплома

Член 116

Студентот кој ќе ги изврши сите обврски по студиската програма за добивање на високо образование во кој било циклус на образование универзитетот и единицата на универзитетот, односно самостојната висока стручна школа врз основа на евиденцијата што се води за него му издава диплома. Со дипломата се потврдува дека студентот завршил студиска програма од прв, втор или трет циклус и се стекнува со соодветен стручен или научен назив. Составен дел на дипломата е додаток на дипломата.

Диплома и додаток на дипломата на универзитетот ја потпишува ректорот и деканот односно директорот на единицата на универзитетот и се оверува со сув печат на универзитетот.

Дипломата и додатокот на дипломата на самостојната висока стручна школа ја потпишува директорот и се оверува со сув печат на самостојната висока стручна школа.

Заедничката диплома и додаток на дипломата ја потпишуваат овластените лица на високообразовните установи кои организираат студиска програма за стекнување на заедничка диплома.

Студентот кој ќе ги изврши сите обврски по студиската програма за усовршување или само дел од студиската програма за стекнување на образование му се издава уверение, за завршениот дел од студиската програма која содржи податоци за нивото, природата и содржината на студиите, како и постигнатите резултати.

Други јавни исправи, во смисла на овој закон, се уверение, индекс и студентска легитимација коишто можат да се издаваат, односно да ги содржат податоците и во електронска форма.

Содржината и формата на дипломата и упатството за подготовка на додаток на дипломата и на другите јавни исправи определени со овој закон ги пропишува министерот надлежен за работите на високото образование.

Одземање на диплома

Член 117

На студент кој се стекнал со диплома, согласно со овој закон, може да му се одземе издадената диплома, односно стекнатиот стручен или научен назив ако се утврди дека не ги исполнувал услови за добивање статус на студент на соодветната високообразовна установа, дека се здобил со стручен или научен назив спротивно на условите за стекнување на стручен, односно научен назив утврдени со статусот на високообразовната установа или дека сторил кривично дело поврзано со стекнувањето на дипломата.

Условите и постапката за одземање на издадената диплома се утврдуваат со правилник на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа.

Промоција за завршени студии

Член 118

Промоцијата на лицата кои завршиле стручни студиски или академски студиски програми од прв циклус или магистерски или специјалистички студиски програми од втор циклус ја врши деканот, односно директорот според постапка утврдена со правилата на единицата, односно научната установа.

Промоцијата на лицата кои завршиле докторски студиски програми од трет циклус се здобиле со научен назив доктор на науки ја врши ректорот на универзитетот, според постапка утврдена со статусот на универзитетот.

Водење и заштита на личните податоци

Член 119

Високообразовните установи ја водат следнава евиденција со лични податоци за студентите:

- 1) евиденција на пријавени за упис и запишани студенти;
- 2) личен картон кој се води за секој студент од започнување на студиите до завршување на студиите односно до отпишувањето;
- 3) записник за испитот со кој се евидентира пријавата кон испитот, текот на испитот и постигнатата оценка и
- 4) евиденција на издадени документи за завршени студии.

Евиденциите од ставот 1 точки 1, 2 и 4 на овој член опфаќаат: име и презиме на студентот (за студентките и моминското презиме), пол, датум, место и дата на раѓање, држава на раѓање, живеалиште или претстојувалиште, единствен матичен број на граѓанинот, државјанство, претходно стекнато образование, начин на студирање како и други податоци по посебни прописи. Евиденцијата од ставот 1 точка 2 на овој член опфаќа и податоци за положени испити, за напредувањето и завршувањето на студиите.

Евиденцијата од ставот 1 точка 3 на овој член опфаќа: име и презиме на студентот, (за студентките и моминското презиме), пол, единствен матичен број на граѓанинот, начин на студирање, година на студирање и студиска година на првиот упис, датум на испитот, податоци за тоа дали испитот го полага прв пат или го повторува, како и оценка добиена на испитот.

Одредбите во врска со водењето, употребата и чувањето на личните податоци од евиденциите по овој закон се користат и за документација, врз основ на која биле собрани личните податоци. Документите за претходното образование по завршената уписна постапка му се враќаат на студентот.

Матична книга на запишани студенти, главна книга на дипломирани студенти

Член 120

На високообразовните установи се водат матична книга на запишани студенти и главна книга на дипломирани студенти и досие на секој студент. Формата и начинот на водењето (во материјална и електронска) и содржината на матичната книга на запишани студенти и главната книга на дипломирани студенти ги пропишува министерот надлежен за работите на високото образование.

Матичната книга на запишани студенти и главната книга на дипломираните студенти се документи од трајна вредност.

Глава десетта НАСТАВНО-НАУЧНИ, НАСТАВНИ И СОРАБОТНИЧКИ ЗВАЊА

Наставно-научни и наставни звања

Член 121

На факултетот наставно-научни звања се доцент, вонреден професор и редовен професор.

На факултетите во областа на филолошките науки и на другите високообразовни установи на кои се изведува настава по јазик наставно-стручни звања се лектор и виш лектор.

На високите стручни школи наставни звања се предавач, виш предавач и професор на висока стручна школа.

На високообразовните установи може да се врши избор и во научни звања согласно со Законот за научно-истражувачката дејност.

Високообразовна дејност може да врши само лице избрано во наставно-научно, наставно и соработничко звање за времето за кое е избрано.

По исклучок од ставот 5 на овој член високообразовна дејност на студии од прв, втор и трет циклус може да врши лице избрано во научно, односно соработничко звање согласно со одредбите на Законот за научно-истражувачката дејност, според еквивалентноста на звањата утврдени во овој закон.

Соработнички звања

Член 122

Соработнички звања се помлад асистент, асистент, помлад лектор. Уметничко соработнички звање се помлад уметнички соработник и уметнички соработник.

Соработниците од ставовите 1 и 3 на овој член се избираат за научни, односно уметнички области, утврдени со статутот на универзитетот односно на самостојната висока стручна школа.

Соработниците можат да се избираат и за работа на проекти за времето додека трае проектот.

Соработниците од ставовите 1 и 3 на овој член учествуваат во наставно-образовниот процес во обем определен со статутот на универзитетот, правилникот на единицата, односно статутот на самостојната висока стручна школа. Соработниците не можат самостојно да држат предавања и да спроведуваат испити.

Демонстратори

Член 123

На факултетите, односно високите стручни школи од редот на студентите кои завршиле трета година на студии со вкупен просечен успех од најмалку 8,00 (осум), или од студентите на студии од втор и трет циклус можат да се избираат демонстратори.

Условите и начинот на изборот на демонстраторите и нивните права и обврски се уредуваат со статутот на универзитетот, правилникот на единицата, односно со статутот на самостојната висока стручна школа.

Демонстраторите учествуваат во наставно-образовниот процес во обем определен со студиската програма.

Високообразовната установа и демонстраторот склучуваат договор со кој ги уредуваат меѓусебните права и обврски.

Критериуми за избор

Член 124

Изборот во наставно-научни, научни, наставни и соработнички звања се врши според критериумите и постапката утврдени со овој закон и правилник на универзитетот односно самостојната високообразовна установа, врз единствени критериуми за избор утврдени од Интеруниверзитетската конференција.

Критериуми за избор во наставно-научни звања

Член 125

Наставниците во наставно-научни звања се избираат во наставно-научни области утврдени со статутот на универзитетот, односно со статутот на самостојната висока стручна школа.

За доцент може да биде избрано лице кое има научен степен доктор на науки од научната област во која се избира, објавени научни и стручни трудови, постигнувања во примената на истражувачките резултати и способност за изведување на одделни видови високообразовна дејност.

За вонреден професор може да биде избрано лице кое има научен степен доктор на науки од научната област во која се избира, самостојни научни и стручни трудови објавени одделно или во публикации, учество во научно-истражувачки проекти, односно значајни постигнувања во примената на научно-истражувачките резултати, придонес во оспособувањето на соработници и помлади наставници и кое покажало способност за изведување на разни видови високообразовна дејност.

За редовен професор може да биде избрано лице кое има научен степен доктор на науки од научната област за која се избира, објавени поголем број научни трудови одделно или во научни публикации кои имаат значајно влијание во развојот на науката и практиката, кое учествувало или раководело со научно-истражувачки проект и кое има придонес во оспособувањето на соработници и помлади наставници и кое покажало способност за изведување на сите видови високообразовна дејност.

Критериуми за избор во лекторски звања

Член 126

За лектор може да биде избрано лице кое има завршено студии од втор циклус од научна област во која се избира и покажува способност за наставна работа, владее со проблемите на својата дисциплина и има практично искуство во наставната работа.

За виш лектор може да биде избрано лице кое има завршено студии од втор циклус од научната област во која се избира, објавени научни и стручни трудови и покажува способност за наставна работа.

Посебни критериуми за избор по стручно-уметнички предмети

Член 127

За доцент, вонреден професор и редовен професор по стручно-уметничките предмети може да биде избрано и лице без научен степен доктор на науки, кое има

завршено соодветно високо образование од втор степен, признати уметнички и стручни дела, односно остварувања кои се од особено значење за афирмација на културата и уметноста во и надвор од земјата, како и способност за наставна работа.

Критериуми за избор во звања на висока стручна школа

Член 128

За предавач на висока стручна школа може да биде избрано лице кое има завршено втор циклус академски студии и покажува способност за наставна и високо-стручна работа, објавени стручни трудови и ако има повеќегодишно успешно искуство во работите од својата струка.

За виш предавач на висока стручна школа може да биде избрано лице кое има завршено втор циклус академски студии, објавени поголем број научни, односно стручни трудови и способност за наставна и високо-стручна работа.

За професор на висока стручна школа може да биде избрано лице кое има завршено докторат на науки, објавени научни и стручни трудови и способност за изведување на наставната и високостручна работа.

Критериуми за избор во помлад асистент, помлад лектор, односно помлад уметнички соработник

Член 129

За помлад асистент може да биде избрано лице кое има завршено академски студии од втор циклус со просечна оценка од најмалку 8,00 (осум), кое се служи со еден од светските јазици и покажува способност за наставно-научна, наставно-стручна, односно наставно-уметничка работа.

За помлад асистент на медицински, стоматолошки и фармацевтски факултет може да биде избрано лице кое има завршено академски циклус од прв степен со најмалку 300 кредити, со просечна оценка од најмалку 8,00 (осум), кое активно владее со еден од странските јазици и покажува способност за научно-наставна, односно научно-стручна дејност.

За помлад лектор може да биде избрано лице кое има завршено академски студии од втор циклус со просечна оценка од најмалку 8,00 (осум), кое активно владее со странскиот јазик и покажува способност за наставна работа.

За помлад уметнички соработник може да биде избрано лице кое има завршено академски студии од втор циклус, има способност за уметничко-стручна работа и кое положило аудиција.

Правата и обврските на помладиот асистент, помладиот лектор, односно помладиот уметнички соработник се утврдуваат со статутот на високообразовната установа.

Лицето од ставовите 1, 2 и 3 на овој член заснова работен однос на време од три години како приправник. Наставно-научниот совет го определува начинот на стручното оспособување, следење и оценување на приправникот.

Критериуми за избор во асистент и уметнички соработник

Член 130

За асистент може да биде избрано лице кое има завршено академски студии од втор циклус од соодветно научно, односно уметничкото подрачје и најмалку тригодишно работно искуство или еден мандат како помлад асистент се служи со еден од светските јазици и покажува способност за наставно-научна, односно наставно-уметничка дејност.

За асистент на медицински, стоматолошки и фармацевтски факултет може да биде избрано лице кое има завршено академски циклус од втор степен од соодветно научно подрачје или специјализација од областа на медицината за клиничките предмети според Законот за здравствената заштита, се служи со еден од странските јазици и покажува способност за научно-наставна, односно научно-стручна дејност.

За уметнички соработник може да биде избрано лице кое има завршено академски студии од втор циклус, признати уметнички дела, успешно дејствување во соодветната област на уметноста и кое покажува способност за уметничко-стручна работа.

Конкурс за избор

Член 131

Избор во наставно-научни, научни, наставни и соработнички звања се врши по пат на јавен конкурс, што го објавува високообразовната установа во дневниот печат.

Конкурсот се распишува за избор во сите наставно-научни, научни, односно наставнички звања.

При изборот во соработничко звање се назначува соработничкото звање за кое се врши изборот.

Стекнувањето на наставно-научно звање на избраните наставници е постапно.

При изборот од ставот 1 на овој член се применуваат одредбите од овој закон за избор во наставно-научни, научни, наставни и соработнички звања.

Постапката по конкурсот може да трае најмногу шест месеца. Ако таа не заврши во овој рок, постапката се запира и се распишува нов конкурс.

Постапка за избор

Член 132

Изборот на кандидатите во наставно-научни, научни, наставни и соработнички звања го врши наставно-научниот, односно наставничкиот совет врз основа на оценката во рефератот на рецензиона комисија, која ја формира по завршувањето на рокот за пријавување на кандидатите.

Рецензионата комисија ја формира наставно-научниот, односно наставничкиот совет и се состои од најмалку три члена. Членовите на рецензионата комисија можат да бидат од високообразовната установа во која се врши изборот и од други високообразовни и научни установи кои вршат високообразовна дејност во согласност со овој закон.

Повеќе од половината членови на рецензионата комисија ја сочинуваат лица избрани во наставно-научни и наставни звања од истата наставно-научна, односно уметничка област во која се избира кандидатот, а другите членови се од сродна наставно-научна, односно уметничка област.

Членовите на рецензионата комисија не можат да бидат во пониско звање од звањето за кое се избира кандидатот. Врз принципот на реципроцитет член на рецензиона комисија, под истите услови определени со овој закон за членови на рецензиона комисија, може да биде и наставник од акредитирана високообразовна установа од странство со која универзитетот има склучено спогодба за меѓусебна соработка.

За сите јавени кандидати рецензионата комисија поднесува реферат во писмена форма. Рефератот на рецензионата комисија содржи оценка за научните, стручните, педагошките и други остварувања на кандидатите, што се од важност за утврдување на условите за избор во соодветното звање, како и предлог за избор на кандидатот во соодветно звање. Високообразовната установа го објавува рефератот на рецензионата комисија во соодветниот билтен на универзитетот и на веб

страницата на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа најмалку 15 дена пред денот на изборот.

Ако наставно-научниот совет, наставно-уметничкиот совет, односно наставничкиот совет не избере предложен кандидат, конкурсот се повторува.

Изборот во звање е основа за засновање на работен однос на определено, односно неопределено време.

Постапката за избор во наставно-научни, научни, наставни и соработнички звања поблиску се уредува со правилник на факултетот и високата стручна школа согласно со правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставни и соработнички звања, усвоен од универзитетот.

Засновање на работен однос

Член 133

Лицата избрани во наставно-научно, научно и наставно звање, односно во соработничко звање засноваат работен однос и остваруваат права и обврски од работен однос во согласност со овој и друг закон и колективен договор склучен меѓу мнозинскиот синдикат организиран во високообразовните установи во Република Македонија и Владата на Република Македонија.

Лицата избрани во наставно-научно, научно и наставно звање, односно во соработничко звање кои се во работен однос на јавна високообразовна установа, вршат и здравствена дејност во јавна здравствена установа.

Лицата кои се во работен однос во здравствена установа, а се избрани во наставно-научно, научно и наставно звање, односно во соработничко звање на високообразовна установа, вршат и високообразовна дејност на високообразовната установа.

Условите и начинот според кои лицата од ставовите 2 и 3 на овој член вршат здравствена, односно високообразовна и научно-истражувачка дејност, се уредуваат со спогодба меѓу високообразовната и здравствената установа, во согласност со закон.

Непосредната педагошка обврска за времетраењето на организираниот студиски процес на јавна високообразовна установа и облиците на непосредна неделна педагошка обврска и распоредот на работното време во текот на педагошката недела и година ги одредува сенатот на универзитетот со актот со кој се определуваат другите педагошки обврски.

Со извршениот избор во наставно-научно, научно, наставно, односно соработничко звање избраното лице засновува работен однос за времето на кое е избрано.

Во приватна високообразовна установа, со согласност на избраното лице од ставот 1 на овој член, засновањето на работен однос може да биде и на пократко време од времето за кое е избрано.

Рокови за кои се вршат изборите

Член 134

Доцент, вонреден и редовен професор и професор на висока стручна школа се избираат за време од пет години.

Редовниот професор по првиот избор, односно професор на висока стручна школа по вториот избор, заснова работен однос на неопределено време и го задржува звањето редовен професор, односно професор доживотно.

Лектор и виш лектор, предавач и виш предавач и соработник се избираат за време од четири години.

Асистент се избира за време од три години со право на уште еден избор.

Асистент кој се здобил со научен степен доктор на науки, може да биде избран во тоа звање неограничено.

По исклучок од ставот 5 на овој член, уметничкиот соработник, кој не се здобил со научен степен доктор на науки, може да биде избран во тоа звање неограничено.

Помлад асистент се избира за време од три години.

Помлад уметнички соработник се избира за време од три години. Уметнички соработник се избираат за време од пет години.

Избор во звање по истекот на времето за кое е извршен изборот

Член 135

Најдоцна шест месеца пред истекот на времето за кое е извршен изборот во наставно-научно, научно, наставно, односно соработничко звање, ректорот, деканот, односно директорот распишува конкурс за избор во сите наставно-научни, научни, наставни, односно соработнички звања.

При изборот од ставот 1 на овој член се применуваат одредбите од овој закон за избор во наставно-научни, научни, наставни и соработнички звања.

Времето за распишување на конкурсот од ставот 1 на овој член се продолжува за времето кое е поминато на породилно отсуство, боледување подолго од шест месеца, како и мирување на работниот однос во случаи определени со закон.

Предвремен избор во повисоко звање

Член 136

Избор во повисоко наставно-научно, наставно, научно и соработничко звање може да се врши пред истекот на периодот за кој е извршен изборот во постојното звање, доколку наставникот, односно соработникот ги исполнил условите за избор во повисоко звање и со својата научна и наставна работа особено придонел за развојот односно примената на научната, односно уметничката дејност за која е избран и има објавено научни и стручни трудови, по истекот на најмалку половина од времето за кое е извршен изборот.

По исклучок, лице може да биде избрано во повисоко наставно-научно, наставно, научно или соработничко звање и порано, пред истекот на најмалку половина од времето за кое е извршен изборот во постојното звање, доколку покрај условите од ставот 1 на овој член има објавено најмалку два научни или стручни труда во најпрестижни меѓународни списанија со импакт фактор или пак тие се цитирани во истите.

Иницијатива за избор во повисоко звање пред истекот на рокот, треба да дадат најмалку два института, односно катедри од сродни научни области.

Постапката за предвремен избор во повисоко звање се спроведува согласно со членовите од 131 до 134 од овој закон.

Универзитетот, односно самостојната високообразовна установа распишува конкурс и ја спроведува постапката за предвремен избор во повисоко звање, во согласност со правилникот за единствените критериуми за избор во звања и правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставни и соработнички звања.

Лица кои не се избрани

Член 137

Ако при избор лицето кое претходно било избрано во наставно-научно, наставно, односно соработничко звање биде предложено за избор во повисоко звање и не биде избрано во предложеното повисоко звање, повторно се гласа за избор во постојното звање во кое било претходно избрано.

На лицето кое не е избрано во звање, му престанува работниот однос.

Лицето од ставот 2 на овој член има право на приговор до органот кој одлучувал за изборот. Ако приговорот биде одбиен, лицето има право на жалба до уни-

верзитетскиот сенат, кој формира комисија од три члена, составена од редовни професори од иста или сродна научна област од која е подносителот на жалбата, од кои најмалку два члена се од друга високообразовна установа. Комисијата поднесува извештај во кој дава оценка за изборот. Одлуката на универзитетскиот сенат е конечна.

Предвремен престанок на изборот

Член 138

Лицето избрано во наставно-научно, научно, наставно и соработничко звање е должно постојано научно, стручно, односно уметнички да се усовршува и докажува, успешно да ја остварува високообразовната дејност, да придонесува за создавање наставно-научен, односно уметнички подмладок, да се грижи за успешно остварување на студиските програми и да придонесува за развојот, односно примената на научната, односно уметничката дејност за која е избран.

На лицето избрано во наставно-научно, наставно и соработничко звање може да му престане работниот однос и пред истекот на времето за кое е избрано, под условите и постапката уредени со статутот, ако се утврди дека подолго време не ги исполнува обврските од ставот 1 на овој член, ако ги попречува законските и статутарните активности на високообразовната установа или ги попречува другите членови во остварувањето на нивните права и извршувањето на должностите во високообразовната установа, ако престанале да постојат основните услови врз основа на кои е извршен изборот и ако сторил кривично дело во врска со вршењето високообразовна дејност.

Одлуката за престанок на изборот и работниот однос пред истекот на времето за кое е избрано лицето во наставно-научно, наставно или соработничко звање донесува органот кој го избрал врз основа на реферат на комисија составен од три редовни професори.

Лицето од ставот 3 на овој член има право на приговор до органот кој одлучувал за престанокот на изборот.

Ако приговорот биде одбиен, лицето има право на жалба до универзитетскиот сенат, кој формира комисија од три члена, составена од редовни професори од иста или сродна научна област од која е подносителот на жалбата, од кои најмалку два члена се од друга високообразовна установа. Комисијата поднесува реферат во кој дава оценка за изборот.

Одлуката на универзитетскиот сенат е конечна.

Право на вршење дејност во друга високообразовна установа

Член 139

Лице од една единица на универзитет може да врши високообразовна, односно уметничка дејност во друга единица на универзитет во звањето во кое е избрано на иста или сродна наставно-научна, односно уметничка област. Лице од еден универзитет може да врши високообразовна, односно уметничка дејност во друга единица на друг универзитет, односно самостојна висока стручна школа во звањето во кое е избрано на иста или сродна наставно-научна, односно уметничка област, врз основа на согласност на универзитетот.

Лицето од ставовите 1 и 2 на овој член може да врши високообразовна дејност не повеќе од 30% од обемот утврден со уредбата за нормативите и стандардите.

Визитинг професори

Член 140

По покана од органот на управување на високообразовната установа професори од акредитирани високообразовни установи, признати научници и истакнати уметници од земјата и странство, можат како гости, без распишување на конкурс, да извршуваат високообразовна и научно-истражувачка дејност за одредено време, на начин и според услови утврдени со статутот на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа.

Условите под кои се врши дејноста од ставот 1 на овој член се утврдуваат со договор.

Афирмирани научници, стручњаци од практиката и уметници

Член 141

Афирмирани научници, стручњаци од практиката и уметници, без оглед на исполнетоста на условите утврдени со овој закон за избор во звање како специјалисти и експерти, по покана, можат да изведуваат настава за одделни делови од наставен предмет, во обем и според условите определени со статутот на високообразовната установа.

Насловни звања

Член 142

Афирмирани научници, стручњаци од практиката, уметници и соработници на високообразовна установа, кои ги исполнуваат условите за избор во звања, а за кои нема слободно место за избор во наставно-научно, односно наставничко звање можат да се избираат во звањето насловен доцент и насловен вонреден професор, според условите и постапката утврдени со овој закон.

Видот и обемот на учеството во вршењето на високообразовната дејност на лицата избрани во насловни звања го утврдува наставно-научниот, односно наставно-уметничкиот совет.

Еквиваленција на звања

Член 143

Заради вршење на високообразовна дејност, под условите утврдени со овој закон научните и соработничките звања стекнати според одредбите на Законот за научно-истражувачката дејност, одговараат на следните наставнички и соработнички звања утврдени со овој закон: научен советник на редовен професор, виш научен соработник на вонреден професор, научен соработник на доцент и соработник во научно-истражувачката дејност на соработник во високообразовна установа.

Почесен професор и почесен доктор на науки

Член 144

На истакнат професор од универзитет во Република Македонија и странство, кој дал посебен придонес за развојот на високообразовната дејност, на предлог на единицата, универзитетот може да му додели звање почесен професор (profesor honoris causa).

На истакнати научни, културни, деловни и други лица од земјата и странство, кои со своите дела дале посебен придонес за развојот на научната мисла, културата, или на друг начин придонеле за развојот на високото образование, на предлог на високообразовна установа, односно на акредитирана научна установа, универзитетот може да им додели титула почесен доктор на науки (doctor honoris causa).

Поблиски одредби за доделување звање почесен професор и титула почесен доктор на науки и за нивните права се утврдуваат со статутот на универзитетот.

Професор емеритус

Член 145

Универзитетот може, на предлог на наставно-научниот совет на единица на универзитетот да му додели звање професор емеритус на редовен професор во пензија, кој посебно се истакнал со својата научна, односно уметничка работа, кој стекнал меѓународна репутација и постигнал резултати во обезбедувањето на наставно-научен и соработнички подмладок во област во која е избран. Вкупниот број на професор емеритус не може да биде повеќе од 5% од вкупниот број на наставници на универзитетот.

Професор емеритус може да учествува во изведувањето на настава на трет циклус на студии, во областа во која е избран.

Поблиски одредби за доделување звање професор емеритус и за неговите права се утврдуваат со статутот на универзитетот.

Платено и неплатено отсуство и сабатна година

Член 146

На лице избрано во наставно-научно, научно, наставно и соработничко звање, на секои пет години, високообразовната установа може да му одобри платено отсуство во траење до една година, односно неплатено отсуство во траење до три години заради стручно, односно научно усовршување во соодветната научна, односно уметничка област или за престој на високообразовна, научна или уметничка установа со статус во наставно-научно или научно-истражувачко звање.

Лице избрано во наставно-научно, научно, односно наставно звање на шест години извршена работа има право на продлабочување на усовршувањето на подрачјето кое е предмет на негово истражување во вкупно траење од највеќе 12 месеца, при што педагошката обврска му се прераспоредува, но не смее да се зголеми за повеќе од една третина.

Условите за користење на правата од ставовите 1 и 2 на овој член поблиску се уредуваат со статутот на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа.

Престанок на работен однос поради исполнување на услови за пензија

Член 147

На лицето избрано во наставно-научно или наставно звање, кое во текот на учебната година наполнило 65 години старост, работниот однос му трае до крајот на учебната година.

Редовен професор во пензија може да изведува студии од трет циклус или да работи на научно-истражувачки проект под условите определени со статутот на универзитетот, односно на самостојната високообразовната установа.

Рок во кој се стекнуваат правата и обврските во звања на лица избрани од матична комисија

Член 148

Лице избрано во наставно-научно, наставно или соработничко звање од матична комисија во постапката за основање на високообразовна установа ги стекнува правата и обврските во звањето во кое е избрано, утврдени со овој закон, со денот на запишувањето на високообразовната установа во регистарот на високообразовните установи.

Глава единаесетта

СТУДЕНТИ

Статус на студент

Член 149

Статусот на студент, а со тоа и член на академската заедница се стекнува со запишувањето на прв, втор и трет циклус на студии на универзитет, односно на самостојна високообразовна установа.

Статусот на студент се докажува со студентска легитимација.

Права и обврски на студентот

Член 150

Студентот има право на:

- квалитетни студии и образовен процес како што е предвидено со студиските програми,
- слободно искажување на мислење и ставови во текот на наставата и другите активности на високообразовната установа,

- право на изјаснување за квалитетот (оценување) на наставата и наставниците,

- редовно студирање и статус на редовен студент и право на вонредно студирање и статус на вонреден студент,

- редовно да напредува, да се образува и да го заврши студирањето под услови кои важеле при уписот,

- запишување и образование под еднакви услови утврдени со закон, статут и студиска програма,

- учество во управувањето со високообразовната установа согласно со овој закон и статутот на високообразовната установа,

- заштита на своите права и должности пред органите на високообразовната установа и

- заштита на личноста на студентот од злоупотреба и на неговото достоинство.

Студентот има право и да:

- може да напредува и да ги заврши студиите за кратко време отколку што е предвидено со студиската програма,

- студира истовремено на повеќе студиски програми од различни специјалности и да изучува дополнителни курсеви,

- ги продолжи студиите на друга високообразовна установа ако високообразовната установа на која е напишан престане со работа,

- ги користи библиотеката и базите на податоци, просторот, опремата (учебните помагала), софтверот и друга научна и стручна инфраструктура на универзитетот и неговите единици, односно на самостојната високообразовна установа,

- учествува во научно-истражувачката и стручната дејност при што му се гарантираат авторски, пронаоѓачки и слични права и награди,

- избира и да биде избран како претставник на студентите во органите на високообразовните установи,

- користи услуги на студентскиот стандард (сместување, исхрана, здравствена заштита и друго), градски и меѓуградски превоз според условите утврдени со закон од вршителите на соодветните дејности,

- ги користи универзитетските објекти за спортска и културна дејност,

- преминува од една на друга високообразовна установа, односно од едни на други студии и при тоа да ги користи погодностите на кредит системот,

- учествува на работата на студентските организации,

- учествува во формите на организирање на студентските организации утврдени со статутот на универзитетот,

- ги продолжи студиите што ги прекинал под услови определени со статутот на високообразовната установа,
- користи распуст не помалку од 60 дена во рамките на една календарска година,
- добива државни или други стипендии или да користи финансиски кредит за издршка за време на школувањето,
- остварува соработка со студентите во земјата и во странство и
- остварува и други права согласно со закон и со статутот на високообразовната установа.

Студентот има обврска да:

- ги исполнува задачите пропишани во студиските програми,
- ги почитува одредбите од овој закон, статутот на високообразовната установа и другите правни акти на внатрешното уредување,
- ги применува решенијата на органот на управување, ректорот, односно директорот на самостојната високообразовна установа и
- да дејствува во согласност со студентскиот етички кодекс кој го подготвува и одобрува високообразовната установа во согласност со студентското претставување.

Студентите на сите степени на високо образование кои се без родители, слепи, глуви, инвалиди од прва и втора група, мајки со деца до шест годишна возраст и хоспитализираните имаат право на посебни погодности утврдени со статутот на високообразовната установа.

Правата од ставовите 1 и 2 и обврските од ставот 3 на овој член, студентот на високообразовната установа ги остварува во обем и според условите утврдени со закон и статутот на високообразовната установа.

Заради заштита на правата на студентите на секој универзитет се формира студентски правобранител. Надлежноста, изборот и работата на студентскиот правобранител се утврдува со статутот на универзитетот.

Паралелно студирање

Член 151

Студент може да студира на повеќе студиски програми (паралелно студирање), по интердисциплинарни или индивидуални студиски програми на една или повеќе високообразовни установи.

Начинот и условите за студирање од ставот 1 на овој член, поблиску се уредуваат со статутот на високообразовната установа.

Премин од едни на други студии

Член 152

Во текот на студиите, студентот може да премине од една на друга студиска програма или од една на друга високообразовна установа, под услови утврдени со студиската програма, односно статутот на високообразовната установа на која студентот преминува.

Студентот кој бил запишан на високообразовна установа која престанала со работа има право да ги продолжи студиите на иста или сродна високообразовна установа под условите утврдени со овој закон и статутот на високообразовната установа на која ги продолжува студиите.

Правила на студирање

Член 153

Со статутот на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа, а поблиску со правилата на единица на универзитетот, односно со статутот на самостојната високообразовна установа поблиску се регулираат постапките и правилата особено за:

- студентскиот календар,

- уписните постапки,
- испитниот режим,
- напредувањето, инклузивно со условите за побрзо напредување,
- завршување на образованието,
- преминувањата помеѓу студиските програми,
- повторувањето на годината, односно условното напредување,
- продолжувањето на студиите по прекинувањето,
- паралелно, интердисциплинарно и индивидуално студирање и
- признавање на испитите и другите студиски обврски положени на различни високообразовни установи.

Со статутот на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа покрај работите од ставот 1 на овој член, се уредува и:

- видот на документите кои му се издаваат на студентот врз основ на евиденцијата определена со овој закон,
- постапката за заштитата на правата на студентите,
- органите надлежни за водење на постапките и одлучувањето,
- дисциплинската одговорност и права и должности на студентите во дисциплинската постапка и
- други правила поврзани со правата и должностите на студентите.

Престанок на статусот на студент

Член 154

На студентот му престанува статусот на студент во високообразовната установа според условите и постапката утврдени со статутот на високообразовната установа. Статусот од ставот 1 на овој член престанува, ако студентот:

- дипломира,
- не ги заврши студиите во рокот утврден со закон и статутот,
- не го исполни условот за успис во повисока година во роковите утврдени со статутот и правилата,
- се испише и
- е исклучен.

Статусот од ставот 1 на овој член може да биде обновен според постапката утврдена со статутот на високообразовната установа, освен ако статусот не престанал со трајно исклучување. Трошоците за обновување на статусот ги поднесува студентот.

Дисциплински мерки

Член 155

За повреда на должностите и за неисполнување на обврските, на студент на додипломски студии може да му се изрече дисциплинска мерка опомена, јавна опомена и исклучување.

Дисциплинската мерка исклучување се применува за учебната година во која е изречена.

Дисциплинските мерки ги изрекува комисијата за дисциплински мерки на соодветната високообразовна установа.

Во составот на дисциплинската комисија еден член делегираат студентите на високообразовната установа на која е запишан студентот.

Со статутот на универзитетот односно статутот на самостојната висока стручна школа се определува составот на дисциплинската комисија, начинот и постапката за утврдување на дисциплинската одговорност, мерките и условите под кои дисциплинската мерка се изрекува и правото на заштита на студентот.

Постапката за дисциплинската одговорност се спроведува врз начелото на праведност и сослушување од страна на комисијата за дисциплински мерки.

Учеството на студентите во управувањето

Член 156

Студентите учествуваат во управувањето со високообразовните установи преку претставниците кои ги избираат во студентскиот парламент на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа, студентскиот интеруниверзитетски парламент, во органите на високообразовните установи, преку формите на самоорганизирање или на друг начин според условите утврдени со закон и статутот на високообразовната установа.

Студентскиот парламент на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа и студентскиот интеруниверзитетски парламент им овозможуваат на студентите остварување на заедничките интереси како партнери во процесот на високото образование.

Учеството на студентите во органите на универзитетот, односно на самостојната високообразовна установа, во студентскиот парламент, прашањата за кои рамноправно одлучуваат, бројот, начинот на избор и другите прашања од значење за остварување на нивните права се уредуваат со статутот на универзитетот и правилата на единиците на универзитетот, односно со статутот на самостојната високообразовна установа.

Учеството на студентите во интеруниверзитетскиот парламент, прашањата за кои рамноправно одлучуваат, бројот, начинот на избор и другите прашања од значење за остварување на нивните права, поблиску се уредуваат со статутот на интеруниверзитетскиот парламент.

Глава дванаесетта

ЕКВИВАЛЕНЦИЈА И ПРИЗНАВАЊЕ НА ВИСОКООБРАЗОВНИ КВАЛИФИКАЦИИ

Член 157

Еквиваленција и признавање на странски високообразовни квалификации се врши во согласност со овој закон и ратификуваните меѓународни договори.

Основен критериум за еквиваленција и признавање на странска високообразовна квалификација утврден со општиот систем за признавање на квалификациите со прописите на Европската унија е статусот на високообразовната институција која ја издала квалификацијата, односно дали истата е акредитирана и овластена од компетентни органи во матичната (или друга) држава за издавање квалификации, односно дипломи и свидетелства, а признавањето на странските високообразовни квалификации ќе се врши согласно со Европскиот кредит трансфер систем.

Член 158

За еквиваленција и признавање на странските високообразовни квалификации се води евиденција. Начинот на водењето на евиденцијата го пропишува министерот надлежен за работите на високото образование.

Член 159

За еквиваленција и признавање на странската високообразовна квалификација, министерот надлежен за работите на високото образование формира комисија по одделни подрачја и области, составени од пет члена од универзитетски професори од соодветна област. Стручните и административно-техничките работи на комисиите ги врши министерството надлежно за работите на високото образование.

Министерот надлежен за работите на високото образование го донесува и го објавува решението за еквиваленција и признавање на странската високообразовна квалификација во рок од 20 дена од денот на поднесувањето на барањето за еквиваленција и признавање на странската високообразовна квалификација, на предлог од комисијата од ставот 1 на овој член.

Министерот надлежен за работите на високото образование го донесува и го објавува решението за еквиваленција и признавање на странската високообразовна квалификација во рок од осум работни дена, доколку високообразовната квалификација е стекната на една од првите 500 универзитети рангирани на последната објавена листа од следните институции: Институт за високо образование при Шангајскиот Цио Тонг универзитет, US News and Report i Times Higher Education Supplement –World University Ranking.

Доколку министерот надлежен за работите на високото образование не го донесе и објави решението во предвидениот рок од ставот 2 на овој член, решението за признавање на странската високообразовна квалификација ќе се смета дека е донесено.

Член 160

Барателот кој не е задоволен од решението за признавање на странската високообразовна квалификација, може во рок од 15 дена од денот на приемот на решението, да поднесе жалба до комисијата за решавање во втор степен надлежна за работите на образованието при Владата на Република Македонија.

Член 161

Информативниот центар за еквиваленција и признавање на странски високообразовни квалификации (во натамошниот текст: ИЦЕП) како стручна служба при министерството надлежно за работите на високото образование врши работи што се однесуваат на стручно-административните работи во спроведување на постапката за еквиваленција и признавање на странските високообразовни квалификации.

ИЦЕП го определува видот и степенот на странската високообразовна квалификација споредувајќи ја со високообразовните квалификации кои се стекнуваат на високообразовните институции во Република Македонија, а земајќи ја предвид Националната рамка на квалификации. Еквиваленцијата се врши во согласност со трите квалификациони циклуси предвидени со Болонскиот процес во Европскиот високообразовен простор, односно степени предвидени со Европската рамка на квалификации.

Начинот и постапката за еквиваленција и признавање на странските високообразовни квалификации, како и потребната документација ги пропишува министерот надлежен за работите на високото образование.

Глава тринаесетта

НАДЗОР НАД ВИСОКООБРАЗОВНАТА УСТАНОВА

Надзор над законитоста во работењето

Член 162

Кога министерот надлежен за работите на високото образование ќе утврди дека високообразовната установа работи спротивно на овој закон, со записник ќе и укаже на високообразовната установа на незаконитоста во работењето и ќе и определи рок од најмалку еден месец за отстранување на незаконитоста.

Ако високообразовната установа, во определен рок, не постапи според укажувањата од ставот 1 на овој член, министерот надлежен за работите на високото образование донесува решение за привремено запирање со работа на високообразовната установа и за тоа го известува основачот.

Министерот надлежен за работите на високото образование пред да донесе решение за привремено запирање со работа на високообразовната установа ќе побара мислење од Одборот за акредитација.

Против решението од ставот 2 на овој член може да се поднесе жалба до второстепената комисија за решавање во управна постапка од областа на образованието при Владата на Република Македонија. Жалбата не го одлага извршувањето на решението.

Против решението на второстепената комисија за решавање во управна постапка од областа на образованието при Владата на Република Македонија, може да се поднесе тужба до Управниот суд.

По правосилноста на одлуката на Управниот суд, министерот надлежен за работите на високото образование донесува решение за бришење на високообразовната установа од регистарот на високообразовни установи.

Член 163

Кога министерот надлежен за работите на високото образование ќе утврди дека високообразовната установа донела одлука која не е во согласност со овој закон, ќе и укаже на високообразовната установа за незаконитоста на одлуката и ќе определи рок за отстранување на незаконитоста, кој не може да биде пократок од еден месец.

Ако во определениот рок високообразовната установа не ја отстрани незаконитоста, министерот надлежен за работите на високото образование со решение ќе ја укине или поништи незаконитата одлука.

Против решението од ставот 2 на овој член високообразовната установа има право на жалба до второстепената комисија за решавање во управна постапка од областа на образованието при Владата на Република Македонија.

Против решението од ставот 3 на овој член високообразовната установа има право да поднесе тужба пред Управниот суд.

Надзор над уставноста и законитоста

Член 164

Ако општиот акт на високообразовната установа не е во согласност со Уставот или со закон, министерот надлежен за работите на високото образование има право да го запре неговото извршување и е должен, во рок од осум дена од денот на донесувањето на решението за запирање, да поведе постапка за оценување на уставноста и законитоста на запрениот акт пред Уставниот суд на Република Македонија.

Министерот надлежен за работите на високото образование може пред да поведе постапка за оценување на уставноста и законитоста да ја извести високообразовната установа за запирањето на актот и да и укаже на високообразовната установа во рок од 30 дена од денот на доставувањето на решението за запирање, да ја отстрани незаконитоста. Ако високообразовната установа во овој рок не постапи според укажувањето, министерот надлежен за работите на високото образование, во наредниот рок од осум дена од денот на истекот на рокот од 30 дена, поведува постапка за оценување на уставноста и законитоста на запрениот акт.

Надзор над издавањето на дипломи

Член 165

Ако министерството надлежно за работите на високото образование во вршењето на правото на надзор над законитоста на работата утврди дека високообразовна установа издала диплома спротивно на одредбите од овој закон, донесува решение за поништување на дипломата што се објавува во средствата за јавно информирање и поднесува до јавниот обвинител пријава за кривично гонење на одговорното лице.

Инспекциски надзор

Член 166

Инспекцискиот надзор над високообразовните установи го врши Државниот просветен инспекторат, согласно со закон.

Глава четринаесетта

ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ

Член 167

Глоба во износ од 1.000 до 2.500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правното лице, ако:

- користи називи на високообразовни установи, без да е основано согласно со овој закон (член 5),
  - применува статут за кој не е добиена согласност од надлежниот орган (член 9),
  - започне да врши високообразовна дејност без добиено решение за акредитација и решение за почеток со работа (членови 32, 35),
  - изврши статусни промени без согласност на основачот (член 39),
  - наплатува од студентите други давачки спротивно на мерилата и критериумите утврдени согласно со овој закон (член 83 став 1 алинеја 8),
  - наплати кофинансирање на студиите односно партиципација од студентите, над износот утврден во согласност со овој закон (член 83 став 1 алинеја 9),
  - применува студиски програми без акредитација односно решение за почеток со работа согласно со овој закон (член 104),
  - запише во прва година на студии студенти кои не ги исполнуваат условите пропишани со овој закон и со конкурсот (член 108),
  - изврши упис на студенти повеќе од бројот утврден со одлуката за запишување студенти или повеќе од капацитетот за кој високообразовната установа е акредитирана (член 110),
  - не води евиденција на личните податоци на студентите (член 119),
  - изврши избор на наставници и соработници спротивно на одредбите на овој закон (членови од 121 до 148) и
  - ангажира наставник да врши високообразовна, односно уметничка дејност од друга високообразовна установа без согласност на универзитетот и спротивно на нормативите и стандардите за вршење на високообразовна дејност (член 139).
- Глоба во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во правното лице за прекршоците од ставот 1 на овој член.

Член 168

Прекршочната постапка за прекршоците предвидени во овој закон ја води надлежниот суд.

Пред поднесување на барање за поведување прекршочна постапка за прекршоците предвидени со овој закон, министерството надлежно за работите на високото образование води постапка за порамнување согласно со Законот за прекршоците.

Глава петнаесетта

ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 169

Постојните универзитети, факултети и високите стучни школи запишани во Регистарот на високообразовните установи во Република Македонија, најдоцна до 31 декември 2008 година ќе го усогласат своето ра-

ботење со овој закон, ќе ги донесат статутите и другите општи акти утврдени со овој закон, како и ќе ги конституираат органите утврдени со овој закон.

До донесувањето на општите акти од ставот 1 на овој член ќе се применуваат постојните општи акти.

Универзитетот на Југоисточна Европа во Тетово, основан според досегашните прописи за високо образование, со влегувањето во сила на овој закон, продолжува со работа во својство на приватно-јавна непрофитна високообразовна установа, согласно со одредбите на овој закон.

Член 170

Одборот за акредитација продолжува да работи во постојниот состав до именувањето на нови членови, најдоцна во рок од три месеца од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Агенцијата за евалуација продолжува да работи во постојниот состав до именувањето на нови членови, најдоцна во рок од три месеца од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Членовите на Одборот за акредитација и Агенцијата за евалуација кои се прв пат избрани, имаат право уште на еден мандат од четири години. Членовите кои се избрани по втор пат немаат право да бидат избрани по трет пат.

Одборот за акредитација и Агенцијата за евалуација во рок од три месеца од денот на именувањето на членовите ќе ги донесат актите предвидени со овој закон.

Член 171

Советот продолжува да работи во постојниот состав до именувањето на нови членови најдоцна во рок од три месеца од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Членовите на Советот кои се прв пат избрани имаат право уште на еден мандат од четири години. Членовите кои се избрани по втор пат немаат право да бидат избрани по трет пат.

Советот во рок од три месеца од денот на именувањето на членовите ќе ги донесе актите предвидени со овој закон.

Член 172

Интеруниверзитетската конференција, најдоцна во рок од три месеца од денот на влегувањето во сила на овој закон, ќе избере нови членови во Одборот за акредитација и Агенцијата за евалуација, наместо постојните членови.

Ректорската конференција на јавните универзитети најдоцна во рок од три месеца од денот на влегувањето во сила на овој закон, ќе избере нови членови во Советот, наместо постојните членови.

Член 173

Министерот надлежен за работите на високото образование во рок од 12 месеца од денот на влегувањето во сила на овој закон ќе ги донесе актите утврдени со овој закон.

Член 174

Постапката за добивање со научен степен магистер на науки односно доктор на науки започната пред влегувањето во сила на овој закон, како и постапката започната пред воведувањето на магистерските, односно докторските студии усогласени според овој закон, може да заврши според одредбите на Законот за високо образование (“Службен весник на Република Македонија“ број 64/2000, 49/2003, 113/2005 и 51/2007) и постојниот статут на високообразовната установа, односно на универзитетот.

Член 175

Изборот во наставно-научно, наставно и соработничко звање започнат пред влегувањето во сила на овој закон ќе заврши според условите и постапката утврдени со Законот за високото образование (“Службен весник на Република Македонија“ број 64/2000, 49/2003, 113/2005 и 51/2007).

Член 176

Ректор, проректор, декан, продекан, односно директор и заменик директор на високообразовна јавна установа избрани пред влегувањето во сила на овој закон, продолжуваат да ги вршат своите функции до истекот на времето за кое се избрани.

Лицата од ставот 1 на овој член кои прв пат се избрани имаат право уште на еден мандат од четири години. Лицата кои се избрани по втор пат, немаат право на трет мандат.

Член 177

Редовните професори кои до денот на влегувањето во сила на овој закон се избрани во тоа звање по прв пат според Законот за високото образование (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 64/2000, 49/2003, 113/2005 и 51/2007), засноваат работен однос на неопределено време и го задржуваат звањето редовен професор доживотно.

Член 178

Помладите асистенти коишто се првпат избрани во тоа звање според Законот за високото образование („Службен весник на Република Македонија,“ број 64/2000, 49/2003, 113/2005 и 51/2007), можат уште еднаш да бидат избрани во истото звање за време од две години.

Член 179

Постојните факултети и високи стручни школи во состав на Универзитетот „Свети Кирил и Методиј,“ во Скопје, Универзитетот „Свети Климент Охридски,“ во Битола, Државниот универзитет во Тетово и Универзитетот „Гоце Делчев,“ во Штип, со денот на влегувањето во сила на овој закон продолжуваат да работат како единици на универзитет согласно со овој закон.

Со денот на влегувањето во сила на овој закон престануваат да важат основачките акти на факултетите и на високите стручни школи во состав на Универзитетот „Свети Кирил и Методиј,“ во Скопје и во состав на Универзитетот „Свети Климент Охридски,“ во Битола и Собранието на Република Македонија станува основач на Универзитетот „Свети Кирил и Методиј,“ во Скопје и на Универзитетот „Свети Климент Охридски,“ во Битола, со единиците во нивен состав.

Основна организација на здружениот труд Институтите - Универзитет „Свети Кирил и Методиј,“ во Скопје - РО Медицински факултет (во натамошниот текст: Институтите) се брише од судскиот регистар и продолжува да работи во состав на Универзитетот „Свети Кирил и Методиј,“ во Скопје како внатрешна организациона единица на Медицинскиот факултет. Вработените во Институтите го продолжуваат работниот однос како вработени во Медицинскиот факултет во Скопје. Имотот кој го користат Институтите е имот на Универзитетот „Свети Кирил и Методиј,“ во Скопје. Здравствената дејност на Универзитетот „Свети Кирил и Методиј,“ - Медицински факултет ќе се врши во согласност со Законот за здравствената заштита и со Законот за здравственото осигурување.

Универзитетот „Свети Кирил и Методиј,“ во Скопје - Медицински факултет и јавните здравствени установи, универзитетските клиници и институти, склучуваат споредба за уредување на меѓусебните односи во вршењето на образовната, научно-истражувачката и здравствената

дејност, како функционална целина, согласно со потребите за спроведување на студиските програми, како и за уредување на работниот однос, најдоцна во рок од три месеца од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Универзитетот „Свети Кирил и Методиј“, во Скопје - Стоматолошки факултет и јавните здравствени установи, Универзитетскиот стоматолошки клинички центар, односно Универзитетската клиника за Максило-фацијална хирургија, склучуваат спогодба за уредување на меѓусебните односи во вршењето на образовната, научно-истражувачката и здравствената дејност како функционална целина, согласно со потребите за спроведување на студиските програми, како и за уредувањето на работниот однос најдоцна во рок од три месеца од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 180

Високообразовните установи ги воведуваат студиските програми за високо образование и студиските програми за усовршување според овој закон постепено најдоцна до студиската 2009/10 година. Со воведувањето на студиските програми според овој закон и со конкурсот не можат да се запишуваат студиски програми кои не се усогласени со овој закон.

Студентите запишани според студиските програми до денот на влегувањето во сила на овој закон можат да ги завршат студиите под услови кои важеле при уписот, но најдоцна во рокот определен за изведување на студиската програма, продолжен за две години, а студиите на високите стручни школи до истекот на студиската 2009/2010 година.

Студентите од ставот 2 на овој член кои имаат право на повторување и заради постепено воведување на новите студиски програми, не можат да ја повторуваат годината по студиските програми според кои се запишале, го продолжуваат и завршуваат студирањето по новите студиски програми.

Одредбите од овој закон со кои се уредуваат циклусите на високото образование и студиските програми можат да се применуваат со конкурсот за упис во учебната 2008/09 година.

Член 181

На студентите кои дипломирале според студиски програми до денот на влегувањето во сила на овој закон, при упис во новите двегодишни магистерски студиски програми со исто или слично стручно подрачје по правило им се признаваат студиските обврски во висина од најмалку 60 кредити.

На студентите кои дипломирале според студиски програми до денот на влегувањето во сила на овој закон, при упис за занимања регулирани со директивите на Европската унија и се вреднувани со 300 кредити или повеќе, имаат право на упис на докторски студиски програми според услови утврдени со овој закон и статутот на високообразовната установа.

На студентите кои дипломирале според студиски програми до денот на влегувањето во сила на овој закон според студиски програми со кои стекнале специјализација, ако нивното заедничко студирање не траело најмалку пет години, при упис во студиските програми од трет циклус се определуваат дополнителни студиски обврски во опсег од 60 кредити.

На студентите кои дипломирале според студиски програми до денот на влегувањето во сила на овој закон според студиски програми за стекнување на магистер за докторскиот студиски програм им се признаваат студиски обврски во износ од 60 кредити.

Член 182

На лицата кои до 31 декември 1996 година се здобиле со диплома или други исправи за високо образование, последипломски студии и докторат на науки

стекнати на подрачјето на поранешна Социјалистичка Федеративна Република Југославија, им се признава висока стручна подготовка, стручен назив специјалист, академски степен магистер, односно научен степен доктор на науки, согласно со одредбите на овој закон.

Член 183

Лицата кои согласно со закон ги исполнувале условите за запишување на студии, а посетувале настава до влегувањето во сила на овој закон, надвор од јавни високообразовни установи во различни форми на граѓански иницијативи во Република Македонија, организирани заклучно со 15 август 2000 година, можат согласно со одредбите на овој закон и статутот на соодветната високообразовна установа:

- да ги продолжат своите студии на прва година од тие студии на соодветните високообразовни установи,

- да побараат проверка на своите знаења и врз основа на покажаните резултати да запишат студии на соодветната година или

- врз основа на покажаните резултати од проверката на стекнатото знаење да ги остварат другите свои права.

Правата од ставот 1 на овој член се остваруваат на соодветните високообразовни установи согласно со одредбите на овој закон и нивните акти. Овие права можат да се остварат по лично барање, поднесено до соодветната високообразовна установа најдоцна до 31 декември 2008 година.

Член 184

Наставниците избрани во звањето лектор со завршено соодветно високо образование, како и наставниците од универзитетскиот спортски центар, можат да бидат преизбирани според условите утврдени со Законот за високото образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 64/2000, 49/2003, 113/2005 и 51/2007).

Член 185

Постапката за основање на високообразовна установа која започнала до денот на влегувањето во сила на овој закон, ќе заврши според одредбите на Законот за високото образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 64/2000, 49/2003, 113/2005 и 51/2007).

Член 186

Со денот на влегувањето во сила на овој закон престанува да важи Законот за високото образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 64/2000, 49/2003, 113/2005 и 51/2007).

Член 187

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

L I G J PËR ARSIM TË LARTË

Kreu i parë

DISPOZITA KRYESORE

Lënda e rregullimit

Neni 1

Me këtë ligj rregullohen autonomia e universitetit dhe liria akademike, kushtet dhe procedura për themelimin dhe ndërprerjen e funksionimit të institucioneve të arsimit të lartë, sistemi i sigurimit dhe vlerësimi i cilësisë së arsimit të lartë, bazat e organizimit, menaxhimit, zhvillimit dhe financimit të veprimtarisë së arsimit të lartë.

Domethënia e nocioneve

Neni 2

Disa shprehje të përdorura në këtë ligj kanë këtë domethënie si në vijim:

1. **“Autonomia e universitetit”** përfshin lirinë akademike, marrjen e vendimeve dhe menaxhimin e pavarur si dhe moscenim të hapësirës universitare;

2. **“Agjencia për evalvim”** është trup i cili bën vlerësimin e jashtëm të cilësisë së institucionit të arsimit të lartë dhe të realizimit të veprimtarisë së tij;

3. **“Akreditimi i projektit për themelimin e institucionit të arsimit të lartë”** është marrja e vendimit nga ana e Këshillit të akreditimit me të cilin pranohet, përkatësisht jepet mendim për projektin në të cilin përmbahen dhe shpjegohen kushtet për themelimin e institucionit të arsimit të lartë;

4. **“Arsim i lartë”** është arsim që ka të bëjë me programet studimore që realizohen nëpër universitete dhe institucione të pavarura të arsimit të lartë;

5. **“Kualifikim i arsimit të lartë”** është emërtim profesional përkatësisht shkencor për program studimor të mbaruar në ciklin e parë, të dytë ose të tretë të arsimit të lartë, të kryer në institucion për arsim të lartë në Republikën e Maqedonisë ose në ndonjë shtet tjetër, që është i akredituar dhe ka leje për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë;

6. **“Dokument për program studimor të mbaruar pjesërisht”** është një certifikatë ose ndonjë dokument tjetër për kredi studimore të fituara, për vite të mbaruara, semestra, provime, module, pjesë nga programi studimor përkatësisht për detyrime të kryera sipas programit studimor për përfundimin e arsimit të lartë, që e lëshon institucioni i arsimit të lartë sipas rregullave të shtetit përkatës;

7. **“Diploma”** është një dokument publik i lëshuar nga institucioni për arsim të lartë e me të cilën vërtetohet kryerja e arsimit të lartë të ciklit të parë, të dytë ose të tretë, e nevojshme për vazhdimin e shkollimit ose për fillimin e ushtrimit të profesionit përkatës;

8. **“Shtesë e diplomës (Diploma Supplement)”** është pjesë përbërëse e diplomës e cila përmban të dhëna për mbartësin e diplomës, informacione që më nga afër përcaktojnë kualifikimin, nivelin e kualifikimit, (titullin profesional, përkatësisht shkencor) sistemin dhe përmbajtjen e studimeve dhe rezultatet e arritura, si dhe të dhëna për mundësitë akademike e profesionale që ofron kualifikimi për studime të mëtejshme dhe statusin profesional, informacione plotësuese sipas natyrës së programit studimor dhe burimit të tij, datën dhe firmën dhe informacione lidhur me sistemin kombëtar të arsimit të lartë;

9. **“Mësim i përjetshëm (Lifelong Learning)”** është një formë e mësimit të vazhdueshëm gjatë gjithë jetës për të perfeksionuar, plotësuar, përhelluar dhe ripërtërirë njohurit;

10. **“Evalvim (Quality Assurance)”** është vlerësim i cilësisë së arsimit të lartë që përfshin procedura të shumta eksplicite për vlerësim të cilësisë në institucionet për arsim të lartë, të kuadrove akademike dhe të programeve të tyre studimore sipas procedurave dhe standardeve të pranura dhe udhëzuesit (drejtimet) për evalvim të aprovuar nga institucionet evropiane për evalvim të arsimit të lartë dhe nga organizata e asociacione të tjera të cilët kanë rolin e vendosjes dhe zbatimit të standardeve evropiane dhe dhënien e udhëzimeve për evalvim në vendet evropiane lidhur me arsimin e lartë;

11. **“Njësi e universitetit”** është fakultet, akademi artesh dhe shkollë e lartë profesionale si institucione të arsimit të lartë në kuadër të universitetit, me të drejta e detyrime të caktuara nga ky ligj dhe nga statuti i universitetit. Njësi të universitetit janë edhe institucione shkencore me të drejta e detyrime të caktuara nga Ligji për veprimtari kërkimore-shkencore, nga ky ligj dhe nga statuti i universitetit;

12. **“Diplomë e përbashkët (Joint Degrees)”** është diplomë e cila merret pas përfundimit të programit studimor të cilën së bashku e pranojnë dhe realizojnë dy ose më shumë universitete në vend ose universitet nga vendi i institucionit të akredituar për arsim të lartë jashtë shtetit, përkatësisht njësi e tij e akredituar dhe e regjistruar në Republikën e Maqedonisë, në bazë të kushteve të caktuara me këtë ligj;

13. **“Bashkëfinancim i studimeve”** do të thotë një shumë parash për mbulimin e shpenzimeve të studimit, që studenti shkollimi i të cilit nuk financohet nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë, ka për detyrë t’ia paguajë institucionit shtetëror për arsim të lartë;

14. **“Sistem i transferimit të kredive”** është procedurë e përbashkët që realizohet sipas sistemit të transferimit të kredive (ECTS – European Credit Transfer System), i cili mundëson: përshkrim të detyrimeve (mbingarkesa) të studentit ose të vëllimit të detyrimeve për mbarimin e studimeve; valorizim të vëllimit përfundimtar të studimeve he matje dhe krahasim të arritjeve në mësim dhe transmetimi i tyre nga një institucion i arsimit të lartë në tjetrin, ku kredia shpreh kuantitetin e punës që kërkon programi studimor në raport me kuantitetin e përgjithshëm të punës që kërkohet për të përfunduar vitin akademik të studimeve;

15. **“Kredi”** është njësi matëse për vlerësimin e punës që studenti kryen mesatarisht, përkatësisht mbingarkesa e studentit ku llogariten leksionet, seminarët, ushtrimet dhe format e tjera të punës studimore të organizuar. Kredia i jepet studentit dhe regjistrohet në dosjen e tij kur do të përbushë detyrimin e tij studimor;

16. **“Mësimi joformal”** janë kurse, universitete verore e dimërore, programe për aftësim dhe forma të tjera mësimi, që nuk janë pjesë e programeve studimore për përfundimin e arsimit të lartë dhe për të cilat nuk lëshohet diplomë;

17. **“Njësi organizative në kuadër të universitetit”** është formë e brendshme organizative e universitetit e organizuar në bazë të statutit të universitetit ose me vendim, përkatësisht me akt të përgjithshëm të sjellë mbi bazën e statutit të universitetit për detyrimet e të cilit në mënyrë të pakufizuar përgjigjet universiteti që e ka organizuar;

18. **“Participim”** është shumë parash që përcaktohet nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë, që paguhet nga ana e studentëve të regjistruar në institucionin shtetëror për arsim të lartë, shkollimi i të cilëve financohet nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë;

19. **“Anëtare shoqëruese e universitetit”** është institucion veprimtaria kryesore e të cilit është e lidhur funksionalisht me veprimtarinë e arsimit të lartë;

20. **“Veprimtari aplikative”** është aplikimi i rezultateve shkencore, njohurive shkencore dhe ushtrimi i punëve të tjera të larta profesionale të mësuesve, punonjësve dhe bashkëpunëtorëve shkencorë të sferës shkencore e profesionale për të cilën është i akredituar institucioni i arsimit të lartë;

21. **“Korniza e kualifikimit”** janë qëllimet dhe bazat fillestare për formimin e programeve studimore dhe pritet nga ana e studentit, kuptimi, përkatësisht mundësia për të kuptuar gjatë kohës së mësimit të çdo cikli në arsimin e lartë (Learning Outcomes), struktura e miratuar kombëtare e kualifikimeve të arsimit të lartë (Framework for Qualifications), përfshirë edhe njohjen e mësimit formal e joformal të kryer gjatë gjithë jetës (Lifelong Learning);

22. **“Institucion i pavarur i arsimit të lartë”** është institucion i arsimit të lartë i cili nuk është në kuadër të universitetit, i themeluar si akademi artesh ose si shkollë e lartë profesionale, institucion për arsim të lartë i bashkësisë fetare ose institucion tjetër për arsim të lartë i themeluar me ligjin për ushtrim të një lloji të veçantë të arsimit të lartë (akademi ushtarake e të tjera);

23. **“Program studimor”** është një shumë e lëndëve të mësimi të lidhura në mënyrë relative ose njësi të tjera të mësimi (module e përmbajtje të tjera mësimore) nga një fushë studimi nga të cilat studenti arrin të kualifikohet dhe me këtë kualifikim ka mundësi të ushtrojë ndonjë aktivitet profesional ose të vazhdojë studimet;

24. **“Fushë studimi”** është një nga 22 fushat, të përcaktuara në klasifikimin ISCED të fushave të studimit të UNESCO-s;

25. **“Cikle të arsimit të lartë”** janë tre nivelet e njëpasnjëshme të arsimit të lartë të identifikuar në procesin e Bolonjës (cikli i parë, i dytë e i tretë) ku janë renditur të gjitha kualifikimet e arsimit të lartë në hapësirën e vetme evropiane të arsimit të lartë dhe

26. **“Institucion privat-publik jofitimprurës i arsimit të lartë”** është institucion i arsimit të lartë i themeluar nga fondacioni jofitimprurës me mjete publike prej burimesh të huaja dhe të vendit, i cili krijon dhe gjeneron të mira meritore publike dhe sendëron interes publik. Mjetet e fituara në këtë institut shfrytëzohen vetëm dhe ekskluzivisht për zhvillimin e veprimtarisë të arsimit të lartë, meqë ky institucion nuk krijon dhe nuk sistemon profit.

Roli dhe detyrat e institucioneve të arsimit të lartë

Neni 3

Roli dhe detyrat e institucioneve të arsimit të lartë janë krijimi, mbrojtja dhe transmetimi i njohurive për të siguruar përparim dhe mirëqenie sociale e ekonomike në shoqëri, përgatitja e studentëve për profesione për të cilat nevojiten zbulime shkencore e njohuri profesionale, shumëllojshmëri kulturore e gjuhësore, nxitja e zhvillimit teknologjik, zhvillimi i arteve, kultura teknike e sporti.

Rolin dhe detyrat nga paragrafi 1 i këtij neni, institucionet e arsimit të lartë i realizojnë me:

- organizimin e studimeve sipas programeve studimore të ciklit të parë, të dytë e të tretë të studimeve,
- realizimin e kërkimeve fundamentale, zhvillimore e të aplikuara dhe realizimin e veprimtarive aplikative,
- transmetim të njohurive e aftësive shkencore, profesionale e artistike,
- sigurimin e shkencëtarëve, profesionistëve dhe artistëve të rinj,
- dhënien mundësi gjithkujt nën kushte të barabarta për arsim të lartë dhe për mësim gjatë gjithë jetës,
- sigurimin e sistemit për mësim të përgjeshëm,
- bashkëpunim me institucione shkencore të arsimit të lartë të huaja e të vendit dhe me realizimin e formave të tjera të bashkëpunimit ndërkombëtar,
- organizimin e formave dhe llojeve të tjera të ngritjes së nivelit të arsimit dhe nxitjes së garave konstruktive ndërmjet ideve dhe qasjeve të ndryshme dhe
- sigurimin e pjesëmarrjes të studentëve në drejtimin, sidomos në lidhje me çështjet që janë të rëndësishme për cilësinë e mësimi dhe standardit të studentëve.

Karakterit i veprimtarisë së institucioneve të arsimit të lartë

Neni 4

Veprimtaria e institucioneve të arsimit të lartë është veprimtaria me interes publik.

Mbrojtja e emërimit të institucionit të arsimit të lartë

Neni 5

Nën emërimit universitet, fakultet, akademi artesh ose shkollë e lartë profesionale, mund të funksionojnë vetëm institucione të arsimit të lartë që janë themeluar në bazë të këtij ligji.

Bashkësi akademike

Neni 6

Bashkësinë akademike e përbëjnë personat e zgjedhur në titujt arsimorë-shkencorë, shkencorë, arsimorë, të bashkëpunëtorëve e titujve profesionalë dhe studentët. Profesorët ordinarë mbeten anëtarë të bashkësisë akademike edhe pas pensionimit të tyre.

Qasja në arsimin e lartë

Neni 7

Nënshtetasit e Republikës së Maqedonisë kanë nën kushte të barabarta të drejtë shkollimi në institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Maqedonisë.

Shtetasit e huaj kanë mundësi, me zbatimin e parimit të përbashkësisë, të shkollohen në institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Maqedonisë nën kushte të barabarta si edhe nënshtetasit e Republikës së Maqedonisë.

Shtetasit e huaj, pa zbatimin e parimit të përbashkësisë, kanë mundësi të shkollohen në institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Maqedonisë nën kushte që më nga afër i përcakton institucioni i arsimit të lartë.

Të drejtë për arsim të lartë kanë edhe personat pa nënshtetësi nën kushte të caktuara me ligj dhe me marrëveshje të ratifikuara ndërkombëtare.

Cilësia e personit juridik

Neni 8

Universiteti dhe institucioni i pavarur i arsimit të lartë kanë cilësinë e personit juridik.

Njësitë e universitetit kanë të drejta dhe detyrime, të caktuara nga ky ligj, nga akti i themelimit të universitetit dhe statuti i universitetit.

Njësitë e universitetit publik në trafikun juridik funksionojnë sipas autorizimeve të përcaktuara në statutin e universitetit.

Njësitë organizative në kuadër të universitetit mund të kenë disa të drejta të caktuara në trafikun juridik edhe nga pikëpamja e administrimit dhe menaxhimit, në vëllim dhe kushte të caktuara nga themeluesi. Për detyrimet e njërive organizative në mënyrë të pakufizuar përgjigjet universiteti që i ka themeluar.

Statuti dhe akte të tjera

Neni 9

Akti bazë i universitetit, përkatësisht i institucionit të pavarur të arsimit të lartë, është statuti.

Me statut më nga afër rregullohet organizimi i brendshëm, mënyra e ushtrimit të veprimtarisë së arsimit të lartë, autorizimet dhe mënyra e punës dhe e marrjes së vendimeve dhe çështje të tjera domethënëse për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë.

Njësia e universitetit ka rregullore me të cilën në bazë të statutit të universitetit rregullohen marrëdhëniet e brendshme dhe funksionimi i njësive (në vijim të tekstit: rregullore e njësive).

Për statutin e universitetit publik dhe të institucionit të pavarur të arsimit të lartë publik, pajtim jep Kuvendi i Republikës së Maqedonisë, kurse institucionit të lartë arsimor privat, me mendim paraparak të ministrit kompetent për çështjet e arsimit të lartë.

Vula, shenja dhe shënime të tjera

Neni 10

Universiteti, përkatësisht institucioni i pavarur i arsimit të lartë kanë vulë.

Vula përmban emrin dhe selinë e universitetit, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Vula e njësisë së universitetit, përveç emrit të saj, detyrimisht përmban edhe emrin e universitetit në kuadër të të cilit gjendet.

Vula e çdo institucioni të pavarur të arsimit të lartë përmban emrin e Republikës së Maqedonisë dhe emërtimin e institucionit të arsimit të lartë.

Në mesin e vulës së institucioneve të arsimit të lartë është edhe emblema e Republikës së Maqedonisë.

Forma dhe përmbajtja e vulës, si dhe pamja e shenjave dhe shënimeve të tjera dhe mënyra e përdorimit të tyre, caktohen nga statuti i universitetit dhe rregullorja e njësisë të universitetit, përkatësisht nga statuti i institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Kreu i dytë

AUTONOMIA E UNIVERSITETIT

Përmbajtja dhe ruajtja e autonomisë

Neni 11

Universitetet dhe njësitë në kuadrin e tyre dhe institucionet e pavarura të arsimit të lartë ushtrojnë veprimtarinë e tyre mbi principin e autonomisë akademike.

Me autonominë akademike garantohet liria intelektuale e anëtarëve të bashkësisë akademike dhe natyra krijuese e procesit kërkimor e arsimor, si vlera dhe aftësi kulmore.

Autonomia e universitetit përfshin lirinë akademike, autonominë e menaxhimit dhe paprekshmërinë e autonomisë.

Institucionet e arsimit të lartë kanë të drejtë të ngrenë proces në gjykatën kompetente për ruajtjen e autonomisë së universitetit.

Liria akademike

Neni 12

Liria akademike përfshin:

- lirinë e punës kërkimore e shkencore, krijimtarisë artistike, aplikimin dhe ndërmjetësimin e njohurive,

- rregullim të pavarur të organizimit të brendshëm dhe punës me statutin në bazë të ligjit,

- liri të realizimit të mësimin, të realizimit të kërkimeve shkencore, veprimtarisë artistike, përkatësisht krijimtarisë dhe veprimtarisë aplikative, përfshirë edhe lirinë e publikimit dhe prezantimit publik të rezultateve shkencore dhe arritjeve artistike,

- lirinë e studimit, të caktimit të rregullave të studimit, format dhe llojet e veprimtarive pedagogjike-arsimore dhe të verifikimit të njohurive të studentëve,

- lirinë e zgjedhjes së programeve mësimore dhe përmbajtjes së lëndëve të veçanta, si dhe përgatitja e librave shkollorë dhe mjeteve të tjera ndihmëse shkollorë,

- lirinë e zgjedhjes së metodës dhe interpretimit të përmbajtjeve mësimore e artistike,

- përcaktimin e kushteve dhe kriterëve të studimit të ciklit të parë, të dytë e të tretë si dhe të llojeve të tjera të shkollimit,

- përgatitja, miratimi dhe realizimi i programeve kërkimore e shkencore dhe veprimtarisë aplikative,

- ndarja e titujve profesionalë, akademikë e shkencorë në përputhje me ligjin, si dhe ndarja e titujve akademikë të ndërit,

- përcaktimin e kushteve, kriterëve dhe procedurave për zgjedhje në titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë dhe të bashkëpunëtorit dhe

- zgjedhje në titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë dhe në titujt e bashkëpunëtorëve.

Autonomia e menaxhimit

Neni 13

Autonomia në menaxhimin e universiteteve dhe institucioneve të pavarura të arsimit të lartë shprehet në:

- planifikimin, realizimin dhe zhvillimin e veprimtarisë së arsimit të lartë,

- vendosjen dhe rregullimin e organizimit të brendshëm,

- miratimin e statutit, përkatësisht rregullores së njësisë,

- zgjedhjen, emërimin dhe tërheqjen e organeve në përputhje me statutin,

- disponimin me mjetet financiare të aprovuara, si dhe me të ardhurat e veta,

- formimin e fondeve dhe themelimin e organizatave të tjera nga të ardhurat e veta, nga donacione dhe burime të tjera për ushtrimin e veprimtarisë kërkimore e shkencore, botuese dhe veprimtarisë aplikative të arsimit të lartë,

- menaxhimin dhe shfrytëzimin e pronës në përputhje me qëllimin për të cilin është marrë,

- marrjen e vendimeve lidhur me format e bashkëpunimit me organizata të tjera,

- bashkimin dhe asociimin me organizata e forume përkatëse në vend dhe jashtë tij,

- realizimin e bashkëpunimit ndërkombëtar, nënshkrimin e marrëveshjeve dhe pjesëmarrjen në organizata e asociacione ndërkombëtare dhe

- marrjen e vendimeve lidhur me të drejta të tjera të caktuara nga statuti, përkatësisht rregullorja e njësisë.

Moscenimi i hapësirës universitare

Neni 14

Hapësira e universitetit dhe e institucioneve të pavarura të arsimit të lartë është e pacenueshme. Policia dhe organet e tjera të sigurimit nuk kanë mundësi pa pajtimin e rektorit, përkatësisht drejtorit ose të personit të autorizuar nga ata, të hyjnë në këtë hapësirë, me përjashtim të rasteve për ndalimin e realizimit të një veprë penale të drejtpërdrejtë që do të bëhet ose ka filluar të bëhet, për ndalimin e kryerësit veprës penale, si dhe në raste të fatkeqësive të ndryshme e atyre të natyrës (zjarr, përmytje, etj).

Në universitete dhe në institucionet e pavarura të arsimit të lartë ndalohet organizimi dhe veprimi politik e fetar, si dhe spikatja e shenjave partiake e fetare.

Zgjidhje paqësore e konflikteve

Neni 15

Kontestet që ndodhin ndërmjet anëtarëve të bashkësisë akademike, si dhe kontestet ndërmjet institucioneve të pavarura të arsimit të lartë dhe njësisë të tyre zgjidhen me marrëveshje, në organe të përbashkëta, në mënyrë arbitrore dhe në mënyra të tjera mirëkuptimi.

Gjatë zgjidhjes së kontesteve nga paragrafi 1 i këtij neni, nuk mund të pengohet funksionimi i rregullt i veprimtarisë së caktuar nga statuti.

Kreu i tretë

INSTITUCIONE TE ARSIMIT TE LARTE DHE VEPRIMTARIA E TYRE

Llojet e institucioneve të arsimit të lartë

Neni 16

Institucione të arsimit të lartë janë universiteti dhe shkollat e lartë profesionale.

Institucione në kuadër të universitetit janë: fakulteti, akademia e arteve dhe shkolla e lartë profesionale (në vijim të tekstit: njësi të universitetit).

Në kuadër të universitetit gjenden edhe institutet shkencore, si njësi të universitetit.

Shkolla e lartë profesionale mund të themelohet si shkollë e lartë e pavarur profesionale ose në kuadër të universitetit.

Institucionet e arsimit të lartë mund të jenë institucione publike, institucione private-publike jofitimprurëse dhe institucione private (fitimprurëse ose jofitimprurëse).

Universiteti

Neni 17

Universiteti është institucioni shkencor përkatësisht artistik më i lartë i pavarur i arsimit të lartë, i cili siguron barazi në ushtrimin dhe zhvillimin e arsimit të lartë, shkencës, artit dhe profesionalizmit dhe drejtpërsëdrejti edhe nëpërmjet njërive të tij nga fusha të ndryshme studimi, transmeton njohuri nga mjaft fusha dhe disiplina shkencore, përkatësisht artistike.

Në kuadër të universitetit mund të ketë edhe anëtarë shoqërues. Kushtet për pjesëmarrje dhe të drejtat e detyrimit e anëtarëve shoqërues, rregullohen me statutin e universitetit.

Veprimtaria e universitetit

Neni 18

Në kuadër të veprimtarisë së tij universiteti merr pjesë në përcaktimin e Programit për realizim dhe zhvillim të veprimtarisë së arsimit të lartë në Republikën e Maqedonisë (në vijim të tekstit: Programi për veprimtarinë e arsimit të lartë).

Universiteti i integron funksionet e njërive të tij (integrim funksional), dhe me organeve të tij siguron funksionimin e tyre të harmonizuar, nëpërmjet: zhvillimit strategjik, sjelljen e standardeve, normave e rregullave për organizimin dhe ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë dhe asaj kërkimore-shkencore; ECTS; veprimtarisë zbatuese, aplikative e të profesionit të lartë; funksionim i harmonizuar në sektorin financiar, në investimet dhe planet e zhvillimit; profilimit të kërkimeve shkencore; kriterëve për zgjedhje dhe avancim në titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë, të bashkëpunëtorit; bashkëpunimit me universitet e vendit e ato jashtë tij; politikave të mobilitetit të studentëve, mësuesve, bashkëpunëtorëve dhe kuadrove administrativë; rregullave për shfrytëzim racional të burimeve njerëzore e materiale; zhvillimit dhe organizimit të studimeve; sistemit të sigurimit dhe kontrollit të cilësisë; standardeve të mësimdhënies; sistemit të informimit; sistemit bibliotekar; veprimtarisë botuese; lëshimit të diplomave; organizimit të simpoziumeve dhe seminareve; transferimit të mjeteve njërive të universitetit dhe organizatave universitare për aktivitete kulturore e sportive; lëshimit të formularëve dhe dokumenteve të tjera për nevojat e studentëve; shërbimeve profesionale, përkatësisht tekniko-administrative; dokumentacionit universitar; kujdesit për mbrojtjen dhe përparimin e standardeve të studentëve e të të punësuarve; programit për shkëmbim të shërbimeve të produkteve shkencore e profesionale me persona fizikë e juridikë në vend dhe jashtë tij; siguri i pronës së universitetit dhe të njërive të tij; dhe nëpërmjet realizimit të veprimtarive e punëve të tjera të caktuara nga ky ligj dhe nga statuti i universitetit.

Fakulteti, akademia e arteve dhe shkolla e lartë profesionale

Neni 19

Fakultet është institucion i arsimit të lartë i cili ushtron veprimtari shkencore e kërkimore të arsimit të lartë dhe veprimtari të profesionalizmit të lartë në fushën studimore e atë shkencore e kërkimore, në përputhje me programin studimor të një ose disa fushave shkencore e kërkimore, përkatësisht profesionale ose artistike të ngjashme e të lidhura ndërmjet tyre nga cikli i parë, i dytë dhe i tretë i studimeve.

Akademia e arteve si fakultet është institucion i arsimit të lartë i cili ushtron veprimtari artistike e të arsimit të lartë dhe punë kërkimore-shkencore në një ose disa fusha mësimore e artistike të ngjashme, përkatësisht të lidhura ndërmjet tyre dhe kujdeset për zhvillimin e tyre. Nëse akademia e arteve mban emërtimin "fakultet", atëherë zbatohen dispozitat e këtij ligji që kanë të bëjnë me fakultetin;

Akademia e arteve si shkollë e lartë profesionale realizon studime profesionale nga fusha e një ose disa sferave shkencore e artistike të ngjashme, përkatësisht të lidhura ndërmjet tyre dhe kujdeset për zhvillimin e tyre.

Shkolla e lartë profesionale është institucion i arsimit të lartë i cili realizon veprimtari të arsimit të lartë ose veprimtari artistike si studime të diplomës profesionale, studime të specializimit profesional dhe veprimtari aplikative nga fusha e një ose disa profesioneve (sfera profesionale) të ngjashme, përkatësisht të lidhura ndërmjet tyre.

Shkolla e lartë profesionale ka mundësi, nën kushte të caktuara me ligj, të realizojë edhe punë kërkimore e shkencore përkatësisht artistike, nëse kjo është e përcaktuar në statutin e universitetit si njësi e universitetit, përkatësisht me aktin e tij të themelimit, nëse është themeluar si institucion i pavarur i arsimit të lartë.

Veprimtaria e njërive të universitetit

Neni 20

Njësia e universitetit në kuadrin e veprimtarisë së tij:

- planifikon realizimin dhe zhvillimin e veprimtarive për të cilat është themeluar në kuadër të mjeteve financiare të buxhetit, aktiviteteve vetëfinanciare, donacioneve etj.,
- ushtron veprimtari të arsimit të lartë, shkencore e kërkimore, aplikative, përkatësisht artistike në një ose disa disiplina shkencore e profesionale të ngjashme përkatësisht të lidhura ndërmjet tyre, në një ose disa sfera të ngjashme artistike dhe kujdeset për zhvillimin e tyre,
- realizon bashkëpunim ndërkombëtar me institucione shkencore e të arsimit të lartë në përputhje me statutin e universitetit,
- organizon takime shkencore e artistike, simpoziume, seminare, këshillime dhe lloje të tjera takimesh,
- në kuadër të sistemit të vetëm bibliotekar-informativ të caktuar nga universiteti organizon punën e bibliotekës dhe organizon veprimtari bibliotekare-informative dhe dokumentuese,
- lëshon vërtetime dhe dokumente të tjera për mbarimin e studimeve dhe llojeve të tjera të shkollimit, sipas kushteve të përcaktuara me statutin e universitetit,
- propozon dhe ndërmerr masa për përparimin dhe mbrojtjen e standardit të studentëve dhe të të punësuarve,
- realizon studime të ndryshme për përplotësimin, përtëllimin ose zgjerimin e njohurive dhe shkollimit të vazhdueshëm,
- shkëmben shërbime e produkte shkencore e profesionale me persona fizikë e juridikë të vendit e jashtë tij dhe
- ushtron edhe funksione të tjera të caktuara nga ky ligj dhe nga statuti i universitetit.

Fakulteti mund të ushtrojë edhe veprimtari të arsimit të lartë për studime shkencore, që në bazë të këtij ligji i ushtron shkolla e lartë profesionale, në përputhje me statutin e universitetit.

Veprimtaria e institucionit të pavarur të arsimit të lartë

Neni 21

Institucioni i pavarur i arsimit të lartë mund të ushtrojë veprimtari të arsimit të lartë nga cikli i parë i shkollimit me kohëzgjatje të paktën tre vite të studimeve si shkollë e lartë profesionale ose akademi artistike, arsim nga cikli i dytë shkollim profesional me kohëzgjatje të paktën një vit, përkatësisht dy vjet, nga fusha për të cilën është akredituar programi studimor.

Në institucionin e pavarur të arsimit të lartë nga paragrafi 1 i këtij neni zbatohen në mënyrë përkatëse dispozitat e këtij ligji që kanë të bëjnë me universitetin, përkatësisht me njësitë e tij.

Instituti shkencor si ushtrues i veprimtarisë së arsimit të lartë

Neni 22

Instituti shkencor në kuadër të universitetit si njësi e tij mund të ushtrojë veprimtari të arsimit të lartë për studime nga cikli i dytë e i tretë në kuadër të sferës shkencore për të cilën është themeluar, nëse është i akredituar për të realizuar këto lloj studimesh dhe ka aktvendim për fillim me punë, në mënyrë dhe sipas kushteve të caktuara me statutin e universitetit.

Instituti shkencor në kuadër të universitetit si njësi e tij mund të ushtroje veprimtari të arsimit të lartë për studime nga cikli i dytë e i tretë në kuadër të sferës shkencore për të cilën është themeluar, nëse i përmbush kushtet për ushtrim të veprimtarisë së arsimit të lartë, nëse është i akredituar për të realizuar këto lloj studimesh dhe ka aktvendim për fillim me punë.

Institucioni i arsimit të lartë të bashkësisë fetare

Neni 23

Fakultete ose akademi që janë themeluar nga bashkësitë fetare mund të gëzojnë të drejtat dhe detyrimet e institucionit të arsimit të lartë të caktuara me këtë ligj, nëse i përmbushin kushtet e këtij ligji për themelimin e një institucioni për arsim të lartë dhe për ushtrim të veprimtarisë së arsimit të lartë (në vijim të tekstit: Institucion i arsimit të lartë të bashkësisë fetare).

Institucioni i arsimit të lartë të bashkësisë fetare mund të gjendet në kuadër të universitetit si anëtare shoqëruese. Pozicioni i institucionit të arsimit të lartë të bashkësisë fetare në kuadër të universitetit përcaktohet dhe rregullohet me marrëveshje të nënshkruar me shkrim ndërmjet universitetit dhe themeluesit të institucionit të arsimit të lartë të bashkësisë fetare.

Kushtet e inkuadrimit të institucionit të arsimit të lartë të bashkësisë fetare në universitet, si dhe të drejtat e detyrimet e tij, rregullohen me statutin e universitetit.

Institucion i huaj i arsimit të lartë

Neni 24

Institucioni i huaj i arsimit të lartë, të cilit i njihet e drejta e ushtrimit të veprimtarisë së arsimit të lartë, përkatësisht i akredituar për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë në vendin në të cilin gjendet selia e tij, mbi bazën e një miratimi nga ana e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, pas një mendimi paraprak nga Këshilli i akreditimit, ka mundësi në ndonjë nga gjuhët botërore të ushtrojë veprimtari të arsimit të lartë në territorin e Republikës së Maqedonisë.

Institucioni i huaj i arsimit të lartë mund të ushtrojë veprimtari të arsimit të lartë edhe nën kushte të përcaktuara me këtë ligj dhe me marrëveshje ndërshtetërore, nënshkruar ndërmjet Republikës së Maqedonisë dhe vendit ku i njihet e drejta e ushtrimit të veprimtarisë së arsimit të lartë. Për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë në territorin e Republikës së Maqedonisë nga ana e institucionit të huaj të arsimit të lartë themeluesi duhet të ofrojë edhe garanci kualitative financiare.

Institucioni i huaj i arsimit të lartë i cili ka miratim për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë në bazë të paragrafit 1 e 2 të këtij neni për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë në Republikën e Maqedonisë dhe akreditimit për ushtrim të veprimtarisë së arsimit të lartë në vendin në të cilin gjendet selia, regjistrohet në Regjistrin qendror të Republikës së Maqedonisë si institucion dhe në regjistrin e institucioneve të arsimit të lartë në bazë të nenit 36 të këtij Ligji.

Kreu i katërt

THEMELIMI DHE PUSHIMI I INSTITUCIONEVE TË ARSIMIT TË LARTË

Subjekte të cilat mund të themelojnë institucione publike të arsimit të lartë

Neni 25

Institucion publik të arsimit të lartë si universitet dhe si njësi të universitetit ose si institucion i pavarur i arsimit të lartë themelon Kuvendi i Republikës së Maqedonisë me ligj.

Subjekte të cilat mund të themelojnë institucion privat-publik jofitimprurës dhe institucion privat (fitimprurës ose jofitimprurës) të arsimit të lartë

Neni 26

Institucion privat-publik jofitimprurës të arsimit të lartë mund të themelojë fondacioni jofitimprurës i themeluar nga personi i huaj juridik ose fizik me mjete publike të siguruar prej burimesh të huaja dhe të vendit sipas kushteve të përcaktuara me këtë ligj, në bazë të lejes së Qeverisë të Republikës së Maqedonisë.

Institucion privat (fitimprurës ose jofitimprurës) të arsimit të lartë mund të themelojë personi juridik dhe fizik i vendit dhe i huaj, sipas kushteve të përcaktuara me këtë ligj. Personi fizik dhe juridik i huaj mund të themelojë institucion privat (fitimprurës ose jofitimprurës) të arsimit të lartë, sipas kushteve të përcaktuara me këtë ligj, në bazë të miratimit nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

Kushte për themelimin e institucionit të arsimit të lartë

Neni 27

Institucioni i arsimit të lartë mund të themelohet nëse:

- është përcaktuar fusha studimore dhe kërkimore-shkencore, përkatësisht disiplina artistike për të cilat institucioni i arsimit të lartë themelohet, dhe ku gjatë përcaktimit të fushës studimore, përkatësisht disiplinës artistike përdoret klasifikimi internacional ISCED dhe korniza kombëtare e kualifikimit, ndërsa gjatë përcaktimit të fushës kërkimore-shkencore përdoret klasifikimi internacional Frascati,

- sigurohen ambiente dhe pajisje të përshtatshme për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë, veprimtarisë kërkimore-shkencore e artistike, përkatësisht profesionale,

- me anë të një plani financiar sigurohet niveli konstant i financimit të paktën për një cikël studimesh,

- sigurohet numri i duhur i personave që plotësojnë kushtet e caktuara për zgjedhje në tituj mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë dhe në titujt e bashkëpunëtorëve, të cilët kanë deklaruar se do të paraqiten në konkurs dhe se do të hyjnë në marrëdhënie pune, nëse fitojnë në konkurs dhe

- nëse plotësohen edhe kushtet e tjera të caktuara me norma dhe standarde lidhur me ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë.

Kushtet nga paragrafi 1 i këtij neni si norma dhe standarde për themelimin e një institucioni të arsimit të lartë dhe ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë, më nga afër përcaktohen me Dispozitën për norma e standarde për themelimin e veprimtarisë së arsimit të lartë dhe ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë (në vijim të tekstit: Dispozita për norma e standarde), të cilën me propozim të ministrisë kompetente për arsimin e lartë dhe me mendim paraprak të Konferencës Ndëruniversitare e miraton Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

Kushte për themelim të universitetit

Neni 28

Universitetet mund të themelohet nëse në përputhje me kushtet e caktuara në nenin 27 të këtij ligji, në kuadrin e tij ka pesë njësi të akredituara, nga të cilat të paktën tre janë fakultete.

Për të themeluar një universitet duhet të përmbushen kushtet për realizimin e programeve studimore të paktën të ciklit të parë e të dytë të arsimit të lartë, ndërsa për institucion të pavarur të arsimit të lartë të paktën të ciklit të parë të arsimit të lartë.

Për përmbushjen e kushteve për realizimin e programeve studimore të ciklit të tretë vendoset pas marrjes së vendimit për akreditim të universitetit, vendimit për fillimin e punës dhe pas mbarimit të paktën të një gjenerate studentësh, të ciklit të parë e të dytë të studimeve.

Kushte të veçanta për themelimin e institucionit privat të arsimit të lartë

Neni 29

Përveç kushteve të caktuara në nenet 27 e 28 të këtij ligji, për themelimin e një institucioni privat të arsimit të lartë themeluesi duhet të prezantojë garanci financiare cilësore se do të jetë në gjendje t'i kthejë mjetet financiare që studentët i kanë paguar institucionit të arsimit të lartë që ka pushuar me punë dhe shpenzimet e tjera që do të kenë studentët për shkak të transferimit të studimeve në një institucion të njëjtë ose të ngjashëm të arsimit të lartë në vend.

Nisja e procedurës së themelimit

Neni 30

Procedura për themelimin e një institucioni të arsimit të lartë nis me përgatitjen e projektit për themelim të institucionit të arsimit të lartë.

Projektin për themelimin e institucionit publik të arsimit të lartë e përgatit Qeveria e Republikës së Maqedonisë, përkatësisht organi që ajo do ta autorizojë.

Projektin për themelimin e institucionit privat të arsimit të lartë e përgatit themeluesi.

Projekt për themelimin e një institucioni të arsimit të lartë

Neni 31

Projektin për themelimin e universitetit, njësisë së universitetit, përkatësisht institucionit të pavarur të arsimit të lartë përmban në mënyrë të veçantë: fusha studimore, me përshkrimin e tyre si tërësi dhe grupet studimore, degët dhe drejtimet, kushtet e ambientit dhe pajisjet për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë, veprimtarisë shkencore, përkatësisht artistike e profesionale në sferën përkatëse, burimet e mjeteve financiare për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë, mundësinë e sigurimit të numrit të nevojshëm të personave që do të mund të zgjidhen në tituj mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë dhe në titujt e bashkëpunëtorëve dhe planin për mënyrën në të cilën do të përmbushen kushtet e tjera të caktuara me dispozitën për norma e standarde.

Projektin për themelimin e universitetit përmban të dhënat nga paragrafi 1 i këtij neni për të gjitha njësitë e universitetit.

Projektin për themelimin e institucionit të arsimit të lartë i bashkëngjiten edhe anekse të caktuara me rregullore nga neni 72 paragrafi 1 i këtij ligji.

Projektin për themelimin e institucionit publik të arsimit të lartë, përkatësisht institucionit privat të arsimit të lartë së bashku me anekset, Qeveria e Republikës së Maqedonisë, përkatësisht themeluesi ia dorëzon Këshillit të akreditimit.

Në bazë të shqyrtimit të projektit për themelimin e institucionit publik të arsimit të lartë, Këshilli i akreditimit jep mendim.

Në bazë të shqyrtimit të projektit për themelimin e institucionit privat të arsimit të lartë, Këshilli i akreditimit merr vendim për akreditim.

Vendim për akreditim

Neni 32

Vendimin për akreditim të projektit për themelimin e institucionit privat për arsim të lartë, Këshilli i akreditimit e merr për çdo njësi të universitetit privat në veçanti dhe për universitetin si tërësi, përkatësisht për institucion të pavarur privat të arsimit të lartë, brenda 60 ditësh nga dita e dorëzimit të kërkesës për akreditim të projektit. Nëse kërkojnë rrethanat, Këshilli i akreditimit mund ta zgjasë afatin e shumta edhe për 30 ditë të tjera, gjë për të cilën informon dorëzuesin e kërkesës së projektit. Vendimi i Këshillit të akreditimit është përfundimtar.

Kundër vendimit përfundimtar për akreditim të projektit për themelimin e një institucioni privat të arsimit të lartë, mund të ngrihet padi pranë Gjykatës Administrative.

Nëse në afatet nga paragrafi 1 të këtij neni Këshilli për akreditim nuk merr vendim konsiderohet se projekti është pranuar.

Nëse në afatet nga paragrafi 1 të këtij neni Këshilli për akreditim nuk jep mendim në pajtim me nenin 31 paragrafi 5 i këtij ligji, konsiderohet se projekti për themelimin e institucionit të lartë mësimor publik është pranuar.

Dispozitat e këtij ligji që kanë të bëjnë me akreditimin e projektit për themelimin e një institucioni privat të arsimit të lartë, zbatohen në mënyrë të përkatëse edhe në akreditimin për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë nga ana e institutit shkencor.

Akti i themelimit

Neni 33

Para dorëzimit të propozimit për themelimin e institucioneve publike të arsimit të lartë, propozuesi i propozimit për miratimin e ligjit, merr mendim nga Këshilli i akreditimit për projektin e themelimit të institucioneve publike të arsimit të lartë.

Pas vendimit për akreditim të projektit për themelimin e institucioneve private të arsimit të lartë, themeluesi miraton aktin e themelimit, mbi bazën e tekstit që i është bashkëngjitur projektit për themelimin e institucionit të arsimit të lartë.

Komisioni amë

Neni 34

Pas sjelljes së ligjit për themelimin e institucionit publik të arsimit të lartë, Qeveria e Republikës së Maqedonisë me propozim të ministrit kompetent për funksionimin e arsimit të lartë, emëron një komision amë.

Pas sjelljes së aktit të themelimit të institucionit privat të arsimit të lartë, themeluesi emëron një komision amë.

Komisioni amë për themelimin e universitetit përbëhet nga tre anëtarë për çdo njësi të universitetit me tituj mësimorë-shkencorë dhe shkencorë në sferën shkencore, përkatësisht sferën artistike ose profesionin për të cilin themelohet, nga të cilët më shumë se gjysma janë nga radhët e profesorëve.

Komisioni amë për themelimin e institucionit të pavarur të arsimit të lartë përbëhet nga pesë anëtarë me tituj arsimorë-shkencorë dhe shkencorë në sferën shkencore, përkatësisht sferën artistike ose profesionin për të cilin themelohet.

Kur themeluesi i institucionit privat të arsimit të lartë është person fizik ose juridik i huaj, ose kur institucioni i arsimit të lartë themelohet me mjete financiare të siguruar

nga themelues të huaj ose donatorë, themeluesi, nën kushte të caktuara në paragrafin 3 përkatësisht paragrafin 4 të këtij neni, për anëtarët e komisionit amë, mund të emërojë edhe persona që janë nënshtruar të huaj.

Komisioni amë realizon punët përgatitore me të cilat krijohen kushte për fillimin e punës së institucionit të akredituar të arsimit të lartë dhe në këtë kuadër:

- bën zgjedhjen e mësuesve dhe bashkëpunëtorëve për vitin e parë e të dytë të studimeve dhe të personave të tjerë të nevojshëm dhe

- realizon edhe punë të tjera që i ka besuar themeluesi, që kanë domethënie për fillimin e punës së institucionit të arsimit të lartë.

Komisioni amë gjatë zgjedhjes së mësimeve nuk mund të bëjë zgjedhje në titull më të lartë mësuesor-shkencor të kandidatit.

Vendim për fillimin e punës

Neni 35

Pas përfundimit të përgatitjeve për fillimin e punës së institucionit të lartë arsimor, themeluesi, përkatësisht organi i autorizuar nga ai, i bën kërkesë ministrisë kompetente për funksionimin e arsimit të lartë, për kontroll lidhur me plotësimin e kushteve për fillimin e punës së institucionit të arsimit të lartë.

Nëse vërtetohet se për vitin e parë e të dytë të studimeve janë zgjedhur dhe punësuar, në përputhje me këtë ligj, të paktën gjysma e numrit të përgjithshëm të mësuesve dhe të paktën gjysma e numrit të përgjithshëm të bashkëpunëtorëve, në veçanti për çdo program studimor, në përputhje me standardet për mbingarkim të detyrimeve shkollore të caktuara nga Dispozita për norma e standarde dhe nëse janë përmbushur edhe kushtet e tjera të caktuara me këtë ligj dhe me vendim për akreditim, ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë sjell vendim për fillimin e punës së institucionit të arsimit të lartë që është vendim përfundimtar.

Në kontratën e punës të nënshkruar ndërmjet institucionit të arsimit të lartë dhe personave nga paragrafi 2 i këtij neni vërtetohet se ata do të fillojnë punën jo më vonë se dy muaj para fillimit të vitit të parë, përkatësisht vitit të dytë shkollor.

Kundër vendimit përfundimtar për fillimin e punës nga paragrafi 2 të këtij neni me të cilin vërtetohet se janë plotësuar kushtet për fillimin e punës së institucionit të arsimit të lartë, themeluesi mund të ngrejë padi pranë Gjykatës Administrative.

Dispozitat e këtij neni zbatohen në mënyrë përkatëse edhe për realizimin e programeve studimore jashtë selisë së institucionit të arsimit të lartë.

Regjistri i institucioneve të arsimit të lartë

Neni 36

Pas vendimit të plotfuqishëm për fillimin e punës së institucionit të arsimit të lartë, themeluesi bën kërkesë për regjistrimin e institucionit të arsimit të lartë në regjistrin e institucioneve të arsimit të lartë që mbahet nga Ministria kompetente për arsim të lartë.

Regjistri mbahet nën kushte të caktuara nga ky ligj dhe nga rregullorja për regjistrimin e institucioneve të arsimit të lartë, që e miraton ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë.

Me rregulloren nga paragrafi 2 i këtij neni rregullohet mënyra e regjistrimit, përmbajtja, forma e tërësisë së formularëve të regjistrimit, mënyra e publikimit të regjistrimeve, vërtetimet dhe provat që i bashkëngjiten kërkesës, mbajtja informatike e regjistrit, lidhja me Regjistrin qendror të Republikës së Maqedonisë (në vijim të tekstit: Regjistri qendror) dhe çështje të tjera domethënëse për mbajtjen e rregullt të regjistrit.

Konstituimi i organeve

Neni 37

Pas regjistrimit të institucionit të arsimit të lartë në regjistrin e institucioneve të arsimit të lartë, konstituohet senati dhe zgjidhet rektori, përkatësisht konstituohet këshilli arsimor-shkencor ose këshilli pedagogjik dhe zgjidhet dekani, përkatësisht drejtori.

Regjistri Qendror i Republikës së Maqedonisë

Neni 38

Pas konstituimit dhe zgjedhjes së organeve të universitetit dhe njësive të tij, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë, bëhet regjistrimi i universitetit dhe institucionit të pavarur të arsimit të lartë në Regjistrin qendror, dhe kështu ato kanë veti të personit juridik.

Pas regjistrimit në Regjistrin qendror të universitetit, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë, institucioni i arsimit të lartë mund të fillojë me regjistrimin e studentëve në vitin e parë të studimeve.

Ndryshime të statusit

Neni 39

Universitetet, njësitë e universitetit, përkatësisht institucionet e pavarura të arsimit të lartë, mund të bashkohen, ndahen ose bashkëngjiten, nën kushte dhe mënyra të caktuara me këtë ligj dhe me statutin e universitetit dhe ndryshimin dhe plotësimin e aktit themelues.

Propozim për ndryshim statutor nga paragrafi 1 të këtij neni themeluesit, jep Ministria kompetente për arsim të lartë. Propozim për ndryshime statutorë Ministrisë kompetente për arsim të lartë mund t'i jep edhe universiteti.

Gjatë ndryshimit të statusit nga paragrafi 1 i këtij neni, studenti ka të drejtë t'i mbarojë studimet sipas programeve studimore sipas të cilave i ka filluar studimet.

Ndryshimet e statusit regjistrohen në Regjistrin e institucioneve të arsimit të lartë dhe në Regjistrin qendror.

Pushimi i institucionit publik të arsimit të lartë

Neni 40

Atëherë kur Qeveria e Republikës së Maqedonisë do të verifikojë se nuk ekziston më nevoja e funksionimit të ndonjë njësie të universitetit publik, përkatësisht të institucionit publik të pavarur të arsimit të lartë, njofton për shkaqet senatin e universitetit, përkatësisht organin drejtues të institucionit të pavarur të arsimit të lartë dhe i jep një afat të paktën prej 30 ditësh nga dita e njoftimit, të japë mendim lidhur me njoftimin e bërë.

Nëse Qeveria e Republikës së Maqedonisë edhe pas mendimit vlerëson se nuk ekziston nevoja për ushtrim të mëtejshëm të veprimtarisë së arsimit të lartë nga ndonjë institucion i caktuar i arsimit të lartë, i dorëzon Kuvendit propozim për miratimin e ligjit për pushimin e funksionimit të njësisë së universitetit publik përkatësisht institucionit publik të pavarur të arsimit të lartë. Në propozimin për miratimin e ligjit rregullohet mënyra se si studentët do të mund të vazhdojnë studimet.

Pas hyrjes në fuqi të këtij ligjit nga paragrafi 2 i këtij neni, ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë merr vendim për fshirjen e institucionit nga regjistri i institucioneve të arsimit të lartë dhe për këtë bën kërkesë për fshirjen e institucionit të arsimit të lartë nga Regjistri qendror.

Pushimi i institucionit privat të arsimit të lartë

Neni 41

Atëherë kur organi i themeluesit ka verifikuar se nuk ekziston më nevoja e ushtrimit të veprimtarisë së arsimit të lartë të një institucioni të caktuar privat të arsimit të lartë, ose nuk është në gjendje ta financojë veprimtarinë e tij kryesore, për këtë njofton për shkaqet organin drejtues të institucionit të arsimit të lartë dhe themeluesit ose pronarët e tjerë ose aksionarët nëse themelues është person juridik dhe u jep afat të paktën prej 30 ditësh për të vendosur nëse institucioni i arsimit të lartë do të vazhdojë të funksionojë duke siguruar burime të veta financiare, përkatësisht nëse financimin e institucionit të arsimit të lartë do ta marrë përsipër ndonjë nga themeluesit, nëse institucionin e arsimit të lartë e kanë themeluar dy ose më shumë themelues, ose ndonjë nga pronarët ose aksionarët, nëse themelues i institucionit të arsimit të lartë është njësi juridik. Nëse institucioni privat i arsimit të lartë është njësi e universitetit, për këtë vendim njoftohet edhe universiteti.

Nëse organi drejtues, përkatësisht themeluesi, pronari ose aksionari nga paragrafi 1 i këtij neni njofton themeluesin se nuk ekzistojnë kushte për ushtrim të mëtejshëm të veprimtarisë së arsimit të lartë nga burime të tij të financimit ose nga mjete financiare të një prej themeluesve, përkatësisht pronar ose aksionar, themeluesi merr vendim për pushimin e funksionimit të institucionit të arsimit të lartë. Në këtë vendim themeluesi është i obliguar ta përcaktojë mënyrën se si studentët do të vazhdojnë studimet.

Nëse mjetet financiare që themeluesi i ka siguruar për realizimin e garancive të dhëna nuk janë të mjaftueshme për realizimin e të drejtës së studentëve për vazhdimin e shkollimit, themeluesi për plotësimin e garancive të dhëna përgjigjet në mënyrë të pakufizuar me tërë pronën e tij.

Pas marrjes së vendimit për pushimin e funksionimit të institucionit të arsimit të lartë, ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë merr vendim për fshirjen e institucionit nga regjistri i institucioneve të arsimit të lartë dhe bën kërkesë për fshirjen e institucionit të arsimit të lartë nga Regjistri qendror.

Në rast të pushimit të funksionimit të institucionit privat të arsimit të lartë kur është përmbushur kushti nga paragrafi 2 i këtij neni, ose kur i është tërhequr akreditimi dhe është marrë vendim për heqjen e të drejtës së ushtrimit të veprimtarisë së arsimit të lartë në bazë të nenit 44 paragrafi 4 dhe 5 i këtij ligji, ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë, me propozim të Këshillit të akreditimit, do të marrë vendim me të cilin do të sigurojë përfundimin e studimeve të institucionit të arsimit të lartë që po likuidohet ose do të sigurojë transferimin e studentëve në një institucion tjetër të arsimit të lartë në vend që ka programe studimore të njëjta ose të ngjashme. Me vendim do të aktivohet edhe garancia financiare që ka dhënë themeluesi për tu kthyer mjetet financiare që ka dhënë studentët i kanë paguar institucionit të lartë që ka pushuar së funksionuari dhe për shpenzime të tjera që studentët do të kenë për përfundimin e studimeve.

Pushimi i universitetit

Neni 42

Universiteti pushon së funksionuari nëse:

-themeluesi verifikon se nuk ekziston më nevoja e funksionimit të universitetit;

-nëse ndërpret që ti plotësojë kushtet e themelimit të universitetit të caktuara në nenin 27 paragrafi 1 dhe neni 28 paragrafi 1 i këtij ligji,

- ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë ka marrë vendim për heqjen e të drejtës së ushtrimit të veprimtarisë së arsimit të lartë, në bazë të vendimit të Këshillit të akreditimit për tërheqjen e akreditimit në bazë të nenit 44 paragrafi 4 i këtij ligji dhe

-bën ndryshime të statusit.

Universiteti publik pushon së funksionuari me ligj, ndërsa universiteti privat me vendim të themeluesit.

Me aktin për pushimin e funksionimit të universitetit përcaktohet nëse disa njësi të universitetit do të vazhdojnë të funksionojnë dhe do të bashkëngjiten ndonjë universiteti tjetër ose do të vazhdojnë të funksionojnë si institucione të pavarura të arsimit të lartë.

Pushimi me falimentim

Neni 43

Mbi një institucion publik të arsimit të lartë nuk realizohet falimentimi.

Institucioni privat i arsimit të lartë mund të pushojë së funksionuari me falimentim në përputhje me Ligjin për falimentim.

Garancia financiare që në bazë të këtij ligji e jep themeluesi i institucionit privat të arsimit të lartë nuk hyn në masën e falimentimit dhe përdoret vetëm për qëllimin për të cilin është dhënë në bazë të këtij ligji.

Nëse mjetet financiare të garancisë që në bazë të këtij ligji i ka dhënë themeluesi i institucionit privat të arsimit të lartë dhe mjetet financiare të masës së falimentimit nuk janë të mjaftueshme për dëmshpërblimin e studentëve që i kanë paguar institucionit të arsimit të lartë që ka pushuar së funksionuari dhe për shpenzimet e tjera që do të kenë studentët për shkak të transferimit të studimeve në një institucion tjetër të njëjtë ose të ngjashëm të arsimit të lartë në vend, themeluesi përgjigjet në mënyrë të pakufizuar me tërë pronën e tij në bazë të Ligjit për falimentim dhe Ligjit për institucione.

Heqja e të drejtës së ushtrimit të veprimtarisë së arsimit të lartë

Neni 44

Ministria kompetente për funksionimin e arsimit të lartë, themeluesi, Këshilli i akreditimit dhe universiteti mund të ngrënë proces për heqjen e të drejtës së ushtrimit të veprimtarisë së arsimit të lartë.

Procedura nga paragrafi 1 i këtij neni mbahet para Këshillit të akreditimit.

Nëse Këshilli i akreditimit, në bazë të raportit të Agjencisë për evalvim, verifikon se institucioni i arsimit të lartë nuk përmbush kushtet e caktuara në nenin 27 paragrafi 1 alineja 4 dhe neni 28 paragrafi 1 nga ky ligj për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë, me vërejtje me shkrim do ta obligojë institucionin e arsimit të lartë të mënjanojë mangësitë. Këshilli i akreditimit njofton universitetin nëse institucioni i arsimit të lartë është njësi e tij.

Nëse brenda afatit të caktuara nga Këshilli i akreditimit, që nuk mund të jetë më i shkurtër se 60 ditë dhe jo më i gjatë se 120 ditë nga dita e pranimit të vërejtjes me shkrim nga paragrafi 3 i këtij neni, institucioni i arsimit të lartë nuk i mënjanon mangësitë për të cilat i është tërhequr vërejtja, Këshilli i akreditimit merr vendim për tërheqjen e akreditimit të dhënë dhe për këtë njofton ministrinë kompetente për funksionimin e arsimit të lartë.

Në bazë të vendimit për tërheqjen e akreditimit, ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë merr vendim për heqjen e të drejtës së ushtrimit të veprimtarisë së arsimit të lartë, vendim i cili është përfundimtar. Pas marrjes së vendimit, ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë e fshin institucionin e arsimit të lartë nga regjistri i institucioneve të arsimit të lartë dhe bën kërkesë për fshirjen e tij në Regjistrin qendror.

Kundër vendimit përfundimtar të ministrit kompetent për funksionimin e arsimit të lartë nga paragrafi 5 i këtij neni, mund të ngrihet padi pranë Gjykatës Administrative.

Institucioni i arsimit të lartë të cilit i është hequr e drejta e ushtrimit të veprimtarisë së arsimit të lartë, vazhdon me ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë deri në fund të vitit studimor në vijim.

Kreu i pestë

ORGANIZIMI I BRENDSHËM I UNIVERSITETIT DHE FORMAT E BASHKËPUNIMIT

Organizimi i brendshëm i universitetit dhe i njëjësive të tij

Neni 45

Organizimi i brendshëm i universitetit rregullohet me ligj dhe me statutin e universitetit.

Njësia e universitetit për ushtrimin e veprimtarisë së saj, mund të organizojë institut, qendër, katedër, degë dhe njësi të tjera të brendshme organizative, nën kushte të përcaktuara nga statuti i universitetit.

Universiteti, nën kushte të caktuara me ligj dhe statut, përveç njëjësive në kuadrin e tij mund të ketë edhe njësi të tjera të brendshme organizative, me të cilat lidhet praktika, njohuritë, arti dhe arsimiti i lartë dhe në funksionimin e të cilit mund të marrin pjesë studentët (zyrat inxhinierie, punëtori, qendra për konsulencë legale e biznesi, qendra të punës sociale dhe ndonjë lloj tjetër ndihme nga qytetarët, qendra të prodhimit provë, galeri, radio e stacione TV e të tjerë), përveç teknologjike.

Universiteti, nën kushtet e caktuara me ligj e me statut të universitetit për ushtrimin e veprimtarisë së tij, mundet të organizojë qendër klinike universitare, qendër, poliklinike universitare, qendër sportive universitare, qendër klinike veterinarë universitare, institute agrare universitare, qendra për kërkime dhe arsim të vazhdueshëm si mësimi i përjetshëm dhe forma të tjera nga veprimtaria e njëjësive.

Universiteti që në kuadrin e tij ka njësi nga fusha të ndryshme studimore mund t'i organizojë njësitë e universitetit në fusha, degë ose forma të tjera universitare.

Për arsye të ushtrimit të veprimtarisë së tij, universiteti mund të nënshkruajë marrëveshje e kontrata me klinika universitare dhe institucione të tjera kur kjo është e nevojshme për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë ose me shoqëri tregtare e institucione të tjera veprimtaria e të cilëve ka domethënie për ushtrimin e veprimtarisë së universitetit dhe ushtrimin e veprimtarisë aplikative parësore.

Themelimi i një organizate tjetër

Neni 46

Universitetet, përkatësisht institucionin i pavarur i arsimit të lartë, mundet nën kushte të caktuara me ligj dhe statut, për shpirt të rezultateve të tyre shkencore, zbulime ose patenta, shërbime nga autorizime publike, njohuri eksperte, krijime artistike dhe realizime të tjera në ushtrimin e veprimtarisë aplikative, për ushtrimin e veprimtarisë botuese, për mbrojtjen e shëndetit të studentëve, për strehim dhe ushqim, për nevoja kulturore, sport e rekreacion të studentëve e të të punësuarve në institucionet e arsimit të lartë dhe për nevoja të tjera, në mënyrë të pavarur ose me ndonjë themelues tjetër të themelojë shoqëri tregtare ose institucion nën kushte të caktuara me ligj dhe statut. Këto nevoja, universiteti përkatësisht institucioni i arsimit të lartë, munden ti realizojnë më me afat të gjatë në mënyrë kontraktuese me persona fizikë e juridikë.

Fitimi i shoqërisë tregtare, përkatësisht fitimi i institucionit i takon universitetit, njësisë së universitetit dhe institucionit të pavarur të arsimit të lartë dhe mund të shfrytëzohet për ecjen përpara të veprimtarisë së universitetit dhe njëjësive të universitetit që kanë marrë pjesë në krijimin e tij, përkatësisht, për veprimtarinë e institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Shërbimi profesional dhe administrativ

Neni 47

Për realizimin e punëve profesionale e administrative të universitetit, formohet shërbimi profesional e administrativ.

Organizimi i brendshëm i shërbimit profesional dhe administrative rregullohet me statutin e universitetit.

Format e bashkëpunimit të institucioneve të arsimit të lartë

Konferenca rektorale e universiteteve publike, respektivisht universiteteve private

Neni 48

Për shkak të shqyrtimit dhe akordimit të çështjeve me interes të përbashkët dhe interesit për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë, universitetet publike formojnë Konferencë rektorale të universiteteve publike që e përbëjnë rektorët e universiteteve publike të Republikës së Maqedonisë.

Për shkak të shqyrtimit të akordimit të çështjeve me rëndësi të përbashkët dhe interesit për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë, universitetet private formojnë Konferencën rektorale të universiteteve private, që e përbëjnë rektorët e universiteteve private në Republikën e Maqedonisë.

Konferenca rektorale e universiteteve publike dhe Konferenca rektorale e universiteteve private paraqesin propozim Konferencës Ndëruniversitare për anëtarë të Këshillit për akreditim dhe të Agjencisë për evalvim.

Konferenca rektorale nga paragrafi 1 dhe 2 të këtij neni, sjell rregullore me të cilën rregullohet mënyra e punës dhe vendosjes.

Neni 49

Për shkak të shqyrtimit dhe akordimit të çështjeve me interes të përbashkët, universitetet formojnë Konferencë Ndëruniversitare si organ juridik publik me të drejta dhe obligime të caktuara me këtë ligj dhe statutin e Konferencës Ndëruniversitare.

Konferenca Ndëruniversitare përbëhet prej rektorëve të universiteteve, kryetarët e parlamenteve studentore të universiteteve, 20 anëtarë nga radhët e punëtorëve mësimor-shkencor të zgjedhur nga senatet e universiteteve, me përqindje të përfaqësuar sipas pjesëmarrjeve të tyre në numrin e përgjithshëm të studentëve të rregullt për herë të parë të regjistruar në vitin studimor dhe një anëtar i zgjedhur nga radhët e drejtorëve të institucioneve të pavarur për arsim të lartë.

Në punën e Konferencës Ndëruniversitare merr pjesë ministri kompetent për arsim të lartë pa të drejtë vendosje.

Konferenca Ndëruniversitare nxjerr rregullore me të cilën përcaktohen mënyra e punës dhe vendimmarrja.

Për realizimin edhe të interesave tjera, universitetet respektivisht institucionet e pavarura për arsim të lartë mund me marrëveshje të organizojnë edhe forma tjera të bashkëpunimit të përbashkët dhe realizimin e punëve të veçanta.

Kreu i gjashtë

ORGANET DHE TRUPAT TË INSTITUCIONEVE TË ARSIMIT TË LARTË

Organet dhe trupat e universitetit

Neni 50

Organe të universitetit janë: senati i universitetit, rektori dhe drejtorja rektorale.

Në universitet formohet Këshilli i universitetit si trup i universitetit.

Universiteti privat në vend të këshillit të universitetit mund të ketë organ të themeluesit, me të drejta dhe detyrime të caktuara me aktin e themelimit dhe me statutin e universitetit, në përputhje me këtë ligj.

Senati i universitetit

Neni 51

Senati i universitetit (në vijim të tekstit: senati) është organ drejtues dhe organ profesional i cili përbëhet nga përfaqësues të njësive të universitetit, të zgjedhur drejtpërdrejt dhe me votim të fshehtë nga radhët e profesorëve, përkatësisht këshilltarëve shkencorë dhe nga studentët. Studentët përbëjnë të paktën 10% të anëtarëve të senatit. Në senat çdo njësi e universitetit ka të paktën nga një përfaqësues. Rektori është anëtar i Senatit sipas pozitës. Prorektorët marrin pjesë në punën e senatit, pa të drejtë vote.

Në senat një numër i caktuar anëtarësh zgjedhin edhe anëtarët shoqëruar të universitetit, të cilët marrin pjesë në punën dhe marrjen e vendimeve të senatit për çështje të përcaktuara me statutin e universitetit.

Numri dhe mënyra e zgjedhjes dhe e përjashtimit të anëtarëve të senatit, si dhe thirrja e mbajtjes së mbledhjeve të senatit, rregullohet me statutin e universitetit.

Anëtarët e senatit zgjidhen për një periudhë katër vjeçare.

Kompetencat e senatit

Neni 52

Senati:

- miraton statutin e universitetit dhe jep pajtimin e tij për rregulloren e njësive në kuadër të tij,
- vendos për veprimtarinë mësimore, shkencore, artistike dhe veprimtarinë e lartë profesionale veprimtari (aplikative),
- miraton programet studimore të fakulteteve, përkatësisht të shkollave të larta profesionale,
- përcakton sferat shkencore, përkatësisht artistike, fushat dhe sferat mësimore si dhe disiplinat e mësimit për të cilat njësitë në kuadër të tij ushtrojnë veprimtari të arsimit të lartë,
- i propozon Këshillit për zhvillim dhe financim të arsimit të lartë (në vijim të tekstit: Këshilli) bazat mbi të cilat do të realizohet bashkëfinancimi,
- vendos për krijimin e njësive të brendshme organizative, organizatave dhe shoqërive tregtare,
- jep mendim për bashkim, ndarje ose bashkëngjitje të njësive të veçanta të universitetit në përputhje me këtë ligj,
- vërteton mendimin për pushimin e funksionimit të njësive të caktuara të universitetit dhe për transformimin e tyre,
- miraton program vjetor e katërvjeçar për zhvillimin dhe punën e universitetit,
- jep mendim dhe propozime në Programin për realizim dhe zhvillim të veprimtarisë së arsimit të lartë në Republikën e Maqedonisë dhe jep mendim për programin vjetor për zhvillim të njësive në kuadër të tij,
- jep mendim dhe propozime për programin kombëtar për veprimtari shkencore e kërkimore në Republikën e Maqedonisë,
- miraton raportin vjetor të punës së universitetit,
- miraton planin financiar vjetor të universitetit,
- miraton bilancin vjetor dhe raportin financiar përfundimtar vjetor të universitetit,
- miraton programin e investimeve të universitetit dhe njësive në kuadër të tij,
- zgjedh profesorët ordinarë,
- vendos lidhur me ndarjen e titullit doktor nderi i shkencave (Doctor honoris causa) dhe titullit profesor nderi i universitetit (Profesor honoris causa),
- zgjedh dhe pushon rektor dhe prorektorë të universitetit,

- vendos për kundërshtimin e dekanit të shkarkuar, përkatësisht drejtorit të njësisë të universitetit,
- vërteton zgjedhjen e dekanit, përkatësisht drejtor të njësive të universitetit që e ka bërë rektori,
- jep mendim në Konferencën ndëruniversitare për normat dhe standardet e ushtrimit të veprimtarisë së arsimit të lartë,

-miraton rregullore për kriteret dhe procedurat e zgjedhjes në tituj arsimorë-shkencorë, shkencorë, arsimorë dhe tituj të bashkëpunëtorëve,

-miraton rregullore për kushtet, kriteret dhe rregullat e regjistrimit të studimeve të të tre cikleve të studimit,

-miraton rregullore për sistemin e vetëm të kredive dhe transferimin nga një program studimor në tjetrin, përkatësisht nga një njësi e universitetit në një tjetër,

-miraton rregullore për lëshimin e diplomave, shtesave të diplomave, titullit profesional, përkatësisht shkencor dhe dokumente të tjera për përfundimin e studimeve të arsimit të lartë dhe për kushtet e procedurës për tërheqjen e diplomës së lëshuar,

-miraton rregullore për mënyrën se si ekzekutohen çështjet profesionale-administrative me interes të përbashkët të njësive të universitetit,

-miraton rregullore për organizimin e veprimtarisë botuese,

-miraton program për bashkëpunim ndërkombëtar,

-përcakton obligimet e punës së të punësuarve dhe përcakton principet për rregullimin e marrëdhënieve të punës të të punësuarve që ushtrojnë veprimtari të arsimit të lartë, shkencore e artistike,

-formon komision për vetevalvim të universitetit dhe zgjedh anëtarët e tij,

-miraton rregullore për punën e senatit,

-ndërmerr masa për përparimin dhe mbrojtjen e standardit të studentëve dhe të punësuarve dhe

-realizon punë të tjera të caktuara me këtë ligj dhe me statutin e universitetit.

Senati mund të marrë vendime nëse në seancë marrin pjesë më shumë se gjysma e numrit të përgjithshëm të anëtarëve të senatit, dhe merr vendime me shumicë votash të anëtarëve të pranishëm.

Për çështjet që kanë të bëjnë me ndryshimet statusore, zgjedhjen e organeve të universitetit dhe zgjedhjen e profesorëve ordinarë, Senati mund të vendos nëse në seancë marrin pjesë së paku 2/3 nga numri i përgjithshëm i anëtarëve të senatit ndërsa merr vendim me shumicë të anëtarëve prezent.

Në institucionet private të arsimit të lartë punët nga paragrafi 1 alinetë 6, 13,14 e 15 të këtij neni, janë nën kompetencën e organit të themeluesit.

Rektori

Neni 53

Rektori është organ menaxhimi.

Rektori e prezanton dhe përfaqëson universitetin në vend dhe jashtë tij.

Rektori zgjidhet nga radhët e profesorëve ordinarë për një periudhë katërvjeçare, me të drejtë të edhe një përzgjedhje tjetër. Rektori zgjidhet në mënyrë dhe nën kushte të caktuara nga statuti i universitetit.

Rektori ushtron detyrën e tij në mënyrë profesionale dhe të drejtat e tij për marrëdhënie pune i realizon sipas kontratës së nënshkruar me senatin. Me kontratë rregullohet edhe vëllimi i angazhimit të tij si mësimdhënës në njësinë nga e cila është zgjedhur, që nuk mund të jetë më shumë se 30% e orarit të punës.

Universiteti ka një ose disa prorektorë, të cilët zgjidhen nga radhët e personave të zgjedhur në titujt mësimorë-shkencorë dhe shkencorë nga njësitë e universitetit. Prorektorët zgjidhen me propozim të rektorit, në mënyrë dhe sipas procedurës së caktuar nga statuti i universitetit.

Ushtrimi i detyrës rektor dhe prorektor nuk mund të bashkohet me ushtrimin e ndonjë funksioni tjetër shtetëror ose funksion në ndonjë parti politike.

Rektori nuk është e domosdoshme të zgjidhet nga radhët e universitetit. Mënyra e zgjedhjes dhe e pushimit të rektorit, më nga afër rregullohet nga statuti i universitetit.

Kompetencat e rektorit

Neni 54

Rektori në kuadër të menaxhimit me universitetin:

-harmonizon veprimtaritë e arsimit të lartë, ato artistike, kërkimore-shkencore dhe veprimtarinë aplikative si dhe çështje të tjera të universitetit,

- i konvokon dhe udhëheq me mbledhjet e Senatit,

-zbaton vendimet dhe konkluzionet e senatit,

-ndërmerr iniciativën për konvokimin e senatit,

-i shtron senatit dhe drejtorisë rektoriale propozime e vendime dhe akte të tjera të përgjithshme e konkluzione për çështje, shqyrtimi dhe zgjidhja e të cilëve janë në kompetencën e tyre,

-merr vendime lidhur me çështjet financiare e materiale që nuk janë kompetencë e senatit dhe universitetit publik,

-bën promovimin e doktorëve të shkencave,

-ndan çmime të universitetit,

-zgjedh dhe heq nga funksioni dekanë, përkatësisht drejtor të njësisë së universitetit,

-proponon organizimin e brendshëm të universitetit,

-drejton bashkëpunimin ndërkombëtar të universitetit dhe nis bashkëpunime me universite të tjera në vend e jashtë tij,

-i autorizon prorektorët për ushtrimin e një pjese të detyrimeve dhe të drejtave të tij,

-menaxhon me pronën e universitetit publik dhe kujdeset për mirëmbajtjen e saj dhe

-realizon punë të tjera të caktuara me këtë ligj, me statutin dhe me akte të tjera të përgjithshme të universitetit.

Rektori është i obliguar që të paktën një herë në vit, senatit, këshillit të universitetit dhe themeluesit, t'i japë raport për punën e tij dhe për punën e universitetit.

Nëse senati nuk e pranon raportin nga paragrafi 2 i këtij neni, nis procedurë për heqjen nga detyra të rektorit të universitetit.

Përgjegjësia e rektorit për ligjshmërinë dhe statutshmërinë

Neni 55

Rektori është përgjegjës për ligjshmërinë dhe statutshmërinë e punës së universitetit dhe të njësisë në kuadër të tij dhe ka të drejtë e për detyrë të ndalojë zbatimin, përkatësisht të shfuqizojë ndonjë akt të organeve të tyre, për të cilin mendon se nuk është në përputhje me ligjin, statutin, ndonjë akt të përgjithshëm ose vendim të universitetit.

Njësia e universitetit, akti i të cilës është shfuqizuar, mund të ankohet pranë senatit. Vendimi i senatit është përfundimtar.

Nëse brenda afatit të caktuar me statutin e universitetit, njësia nuk propozon kandidatë për dekan përkatësisht drejtor, rektori emëron ushtrues të përkohshëm të detyrës dekan, përkatësisht ushtrues të detyrës drejtor, për një kohë të caktuar nga statuti i universitetit.

Në bazë të statutit të universitetit, për mosrespektim të ligjit, statutit, akteve të përgjithshme ose vendim të universitetit, rektori mund të pushojë dekan ose drejtor të njësisë së universitetit dhe të emërojë ushtrues të përkohshëm të detyrës dekan.

Senati brenda 30 ditësh, nga dita e pushimit të dekanit, merr vendim lidhur me vendimin e rektorit nga paragrafi 4 i këtij neni. Nëse senati e vërteton pushimin, i propozon rektorit heqjen nga detyra të dekanit përkatësisht drejtorit dhe brenda tre muajsh të nisat procedurë për zgjedhje të dekanit përkatësisht drejtorit.

Drejtoria rektoriale

Neni 56

Drejtoria rektoriale përbëhet nga rektori, prorektorët, dekanët e fakulteteve, drejtorët e shkollave të larta profesionale, drejtorët e institucioneve të akredituara shkencore dhe përfaqësues të studentëve.

Me drejtorinë rektoriale menaxhon rektori.

Organizimi dhe mënyra e punës së drejtorisë rektoriale, si dhe numri i përfaqësuesve të studentëve, caktohet më nga afër me statutin e universitetit.

Kompetencat e drejtorisë rektoriale

Neni 57

Drejtoria rektoriale:

-përgatit dhe propozon aktet dhe materialet për çështje për të cilat vendos senat,

-përcakton dhe shpall konkursin për regjistrimin e studentëve nga cikli i parë dhe i dytë me pëlqim paraprak nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë,

-miraton programet studimore të fakulteteve, përkatësisht të shkollave të larta profesionale,

-me propozim të rektorit zgjedh dhe pushon sekretarin e përgjithshëm të universitetit,

-merr vendime lidhur me bashkëpunimin aktual ndërkombëtar të universitetit,

-miraton lëshimin e diplomave dhe dokumenteve të tjera për studime të arsimit të lartë,

-cakton propozimin për shumën e bashkëfinancimit dhe participimit të studentëve në institucionet publike të arsimit të lartë,

-vendos mbi veprimtarinë botuese të universitetit dhe

-realizon punë të tjera të caktuara me statutin e universitetit.

Këshilli i universitetit

Neni 58

Këshilli i universitetit ka të paktën 11 anëtarë. Nga numri i përgjithshëm i anëtarëve të këshillit të universitetit, gjashtë anëtarë i propozon senati i universitetit, persona që nuk janë anëtarë të senatit, nga të cilët të paktën një është student, tre anëtarë emëron themeluesi, një anëtar përfaqësues i organizatës së punëdhënësve në Republikën e Maqedonisë dhe një anëtar përfaqësues i vetëqeverisjes lokale, caktuar me statut të universitetit. Në punën e këshillit të universitetit merr pjesë edhe rektori, por pa të drejtë vote.

Mandati i anëtarëve të këshillit të universitetit zgjat katër vjet, me përjashtim të anëtarëve të zgjedhur nga radhët e studentëve mandati i të cilëve zgjat dy vjet.

Këshilli i universitetit, nga radhët e tij, zgjedh kryetar.

Si anëtar i këshillit të universitetit nuk mund të jetë person i cili në bazë të nenit 43 Ligji për institucionet nuk mund të jetë anëtar i ndonjë organi drejtues të ndonjë institucioni si dhe person i punësuar në drejtorinë e universitetit, në ministrinë kompetente për funksionimin e arsimit të lartë, përkatësisht shkencës, person i emëruar në funksion në ndonjë organ shtetëror ose njësi të vetëqeverisjes lokale ose i zgjedhur në ndonjë organ të ndonjë partie politike.

Përbërja dhe mënyra e zgjedhjes së anëtarëve të këshillit të universitetit më nga afër rregullohen me statutin e universitetit.

Kompetencat e këshillit të universiteti

Neni 59

Këshilli i universitetit mbikëqyr ushtrimin e veprimtarisë së universitetit, detyrave të universitetit në përputhje me këtë ligj, ligjshmërinë e funksionimit të tij, shfrytëzimin racional të burimeve njerëzore e atyre materiale, dhe realizon edhe punë të tjera të caktuara me aktin e themelimit dhe statutin e universitetit.

Këshilli i universitetit nuk mund të ketë kompetenca nga të cilat mund të kufizohet ose cenohet autonomia e universitetit.

Këshilli i universitetit të paktën një herë në vit i dorëzon informatë ministrisë kompetente për arsim të lartë dhe Senatit të universitetit.

Kompetenca dhe mënyra e marrjes së vendimeve të këshillit të universitetit më nga afër rregullohet me këtë ligj dhe me statutin e universitetit.

Organi i themeluesit të institucionit privat te arsimit te larte

Neni 60

Organ menaxhimi në universitet privat, përkatësisht në institucion privat të arsimit të lartë është organi i themeluesit.

Numri dhe përbërjen e organit nga paragrafi 1 i këtij neni i përcakton themeluesi me aktin e themelimit të universitetit dhe me statutin e universitetit.

Organi i themeluesit nuk mund të ketë të drejta e detyrime me të cilat kufizohet dhe cenohet autonomia e institucionit të arsimit të lartë ose kufizohen të drejtat e detyrimet e organeve të universitetit, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë të caktuara nga ky ligj.

Organe të fakultetit dhe të shkollës së lartë profesionale

Neni 61

Organe të fakultetit, si njësi universiteti, janë këshilli mësimor-shkencor, dekani dhe drejtorja e dekanatit.

Organe të shkollës së lartë profesionale, si njësi e universitetit, janë këshilli pedagogjik, drejtori dhe drejtorja e shkollës së lartë profesionale.

Institucionet private të arsimit të lartë kanë mundësi në mënyrë të përshtatshme t'i zbatojnë dispozitat e këtij ligji që kanë të bëjnë me organet e fakultetit, përkatësisht të shkollës së lartë profesionale sipas mënyrës në të cilën është i organizuar universiteti.

Organet e institucionit të lartë mësimor privat nuk mund të kenë të drejta e detyrime që kufizojnë e cenojnë autonominë e institucionit të arsimit të lartë të caktuara me këtë ligj.

Këshilli mësimor-shkencor, përkatësisht këshilli pedagogjik

Neni 62

Organ profesional i fakultetit është këshilli mësimor-shkencor, ndërsa i shkollës së lartë profesionale është këshilli pedagogjik.

Këshilli mësimor-shkencor i fakultetit nga fusha e artit ose nga akademia e arteve mund të mbajë emrin këshill mësimor-shkencor artistik.

Këshilli mësimor-shkencor përbëhet nga profesorët ordinarë dhe inordinarë dhe docentët. Këshilli pedagogjik përbëhet nga profesorët, mësimdhënësit e lartë dhe mësimdhënësit.

Në fakultet, përkatësisht në shkollën e lartë profesionale ku janë zgjedhur mbi 100 mësues, këshillin mësimor-shkencor e përbëjnë përfaqësues të zgjedhur nga njësitë organizative (katedra, institute, qendra etj.), nga radhët e profesorëve ordinarë e ata inordinarë dhe docentëve. Zgjedhja bëhet në raport me mësuesit e zgjedhur, përkatësisht të renditur në njësinë organizative në mënyrë dhe sipas kushteve të caktuara nga statuti i universitetit dhe nga rregullorja e njësisë.

Personat që janë në marrëdhënie pune në institucion shëndetësor dhe janë zgjedhur në titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë dhe titull të bashkëpunëtorit në institucionin e arsimit të lartë dhe ushtrojnë veprimtari të arsimit të lartë dhe të institucionit të arsimit të lartë, kanë status mësimdhënësi, përkatësisht bashkëpunëtor.

Në këshillin arsimor-shkencor, përkatësisht pedagogjik, përfaqësues të tyre zgjedhin bashkëpunëtorët dhe studentët.

Numri i përfaqësuesve të bashkëpunëtorëve dhe studentëve dhe koha e zgjedhjes së tyre caktohen me statutin e universitetit dhe rregulloren e njësisë së universitetit, përkatësisht me statutin e institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Numri i përfaqësuesve nga radhët e studentëve nuk mund të jetë më i vogël se 10% nga numri i përgjithshëm i anëtarëve të këshillit mësimor-shkencor.

Këshilli mësimor-shkencor, përkatësisht pedagogjik për programe studimore ose për nevoja të tjera mund të formojë trupa profesionalë të caktuar nga statuti.

Institutet shkencore të akredituara për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë, në bazë të kushteve të caktuara nga statuti i universitetit, themelojnë këshill shkencor për studimet nga cikli i dytë e i tretë, që përbëhet nga persona të zgjedhur në tituj shkencorë dhe tituj të bashkëpunëtorit të cilët marrin pjesë në realizimin e orës së mësimi dhe përfaqësues nga studentët.

Kompetencat e këshillit mësimor-shkencor dhe këshillit pedagogjik

Neni 63

Këshilli mësimor-shkencor, përkatësisht këshilli pedagogjik:

- miraton rregulloren e njësisë,
- miraton programin katërvjeçar për zhvillim dhe programin vjetor të punës,
- përcakton një ose më shumë kandidatët për dekanat përkatësisht drejtor dhe ia dorëzon rektorit të universitetit,
- zgjedh prodekanë përkatësisht zëvendësdrejtorë,
- i propozon senatit programe studimore,
- miraton programe për punën kërkimore-shkencore, përkatësisht artistike,
- bën zgjedhje në tituj mësimorë-shkencorë docent dhe profesorë inordinarë dhe në tituj të bashkëpunëtorëve,
- propozon numrin e studentëve që do të regjistrohen në vitin e parë të studimeve,
- i propozon drejtorisë së dekanatit masa për krijimin dhe perfeksionimin e kuadrove të rinj arsimorë-shkencorë e artistik dhe masa për punë veçanërisht me studentë të suksesshëm dhe të talentuar,
- i propozon drejtorisë së dekanatit masa dhe merr vendime lidhur me përparimin e punës pedagogjike, kërkimore-shkencore dhe punës aplikuese si dhe lidhur me rrjetin kompjuterik,
- zgjedh sekretarin e fakultetit përkatësisht të shkollës së lartë profesionale, në përputhje me statutin e universitetit,
- zgjedh anëtarët e komisionit të vetevalvimit dhe miraton udhëzues për evalvimin e fakultetit përkatësisht të shkollës së lartë profesionale,
- merr vendime lidhur me bibliotekën, me sistemin bibliotekar-informativ dhe me realizimin e veprimtarisë bibliotekare-informative dhe asaj dokumentuese, në përputhje me statutin e universitetit,
- merr vendime lidhur me takimet, simpoziumet, këshillimet etj.,
- merr vendime lidhur me realizimin e bashkëpunimit ndërkombëtar në përputhje me statutin e universitetit dhe
- realizon punë të tjera të caktuara me këtë ligj dhe me statutin e universitetit.

Këshilli mësimor-shkencor, përkatësisht këshilli pedagogjik merr vendime fuqiplote nëse në seancë janë të pranishëm më shumë se gjysma e numrit të përgjithshëm të anëtarëve të tij, ndërsa merr vendime me shumicë votash të anëtarëve të pranishëm.

Gjatë zgjedhjes në tituj mësimorë-shkencorë, shkencorë dhe mësimorë nuk marrin pjesë asistentë, asistentë më të rinj dhe studentë.

Për çështjet nga paragrafi 1, alinetë 1, 3, 4, 5 e 7 të këtij neni, këshilli mund të marrë vendime fuqiplote nëse janë të pranishëm më shumë se dy të treta e e numrit të përgjithshëm të anëtarëve të tij, ndërsa vendimi llogaritet si i marrë nëse për të ka votuar shumicë e anëtarëve të pranishëm të këshillit.

Dekani përkatësisht drejtori dhe kompetencat e tij

Neni 64

Dekani i fakultetit përkatësisht drejtori i shkollës së lartë profesionale është organ drejtues.

Dekani, përkatësisht drejtori i shkollës së lartë profesionale përfaqëson fakultetin, përkatësisht shkollën e lartë profesionale në vend dhe jashtë tij, në përputhje me statutin e universitetit përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë. Ushtrimi i detyrës dekan dhe prodekan, përkatësisht drejtor i shkollës së lartë profesionale nuk mund të bashkohet me ushtrimin e ndonjë funksioni tjetër shtetëror ose funksion në ndonjë parti politike.

Dekani përkatësisht drejtori në kuadër të ushtrimit të funksionit të tij drejtues:

- zbaton vendimet dhe konkluzionet e senatit dhe rektorit të universitetit,
- zbaton vendimet dhe konkluzionet e këshillit mësimor-shkencor, përkatësisht pedagogjik,
- kujdeset për ushtrim të akorduar të veprimtarisë së arsimit të lartë, asaj artistike, kërkimore-shkencore dhe veprimtarisë aplikative,
- konvokon seancat e këshillit arsimor-shkencor, përkatësisht pedagogjik, propozon rendin e ditës dhe kryeson me to,
- përgatit dhe propozon aktet dhe materialet për çështje për të cilat vendos drejtorja e dekanatit,
- i dorëzon propozime e vendime dhe konkluzione këshillit mësimor-shkencor, përkatësisht pedagogjik, shqyrtimi dhe zgjedhja e të cilave është në kompetencat e tij,
- hap konkurse për zgjedhje të personave në tituj mësimorë-shkencorë, mësimorë-artistikë, shkencorë, mësimorë dhe pozicione të bashkëpunëtorit, gjashtë muaj para përfundimit të afatit për të cilin janë zgjedhur,
- bën promocionin e studentëve të diplomuar dhe ndan çmime,
- administron me pronën e fakultetit, përkatësisht të shkollës së lartë profesionale dhe kujdeset për mirëmbajtjen e saj në kuadër të autorizimeve të caktuara me rregulloren e fakultetit, respektivisht shkollës së lartë profesionale dhe statutin e universitetit publik dhe
- realizon edhe punë të tjera në përputhje me këtë ligj, me statutin e universitetit dhe me rregulloren e fakultetit, përkatësisht shkollës së lartë profesionale.

Dekani, përkatësisht drejtori është i obliguar të paktën një herë në vit t'i japë raport këshillit mësimor-shkencor, përkatësisht pedagogjik dhe rektorit të universitetit për punën e tij.

Dekani, përkatësisht drejtori është përgjegjës për ligjshmërinë dhe statutshmërinë e punës së organeve të fakultetit, përkatësisht shkollës së lartë profesionale dhe ka të drejtë e për detyrim ta ndalojë ekzekutimin e ndonjë akti të përgjithshëm dhe ndonjë vendimi të këtyre organeve për të cilin mendon se nuk është në përputhje me ligjin statutin e universitetit dhe rregulloren e fakultetit, përkatësisht shkollës së lartë profesionale dhe për këtë njofton rektorin, i cili merr vendim për këtë çështje kontestuese.

Për ushtrimin e një pjese të të drejtave e detyrimeve të tij dekani mund të autorizojë prodekanë të caktuar, përkatësisht zëvendësrektorin.

Zgjedhja dhe shkarkimi i dekanit, përkatësisht drejtorit

Neni 65

Dekani, përkatësisht drejtori zgjidhet nga radhët e profesorëve ordinarë dhe inordinarë, dhe nëse nuk ka profesorë ordinarë dhe inordinarë të njësisë së universitetit, respektivisht të institucionit të të pavarur të arsimit të lartë, e nëse nuk ka profesorë ordinarë dhe inordinarë edhe nga radhët e docentëve për një periudhë katërveçare, me të drejtë edhe të një rizgjedhjeje, nën kushtet e caktuara me statutin e universitetit, përkatësisht institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Fakulteti, përkatësisht shkolla e lartë profesionale mund të ketë një ose disa prodekanë, përkatësisht zëvendësrektor, që i propozon dekani, përkatësisht drejtori.

Nëse këshilli mësimor-shkencor, përkatësisht pedagogjik nuk e pranon raportin për punën e dekanit, përkatësisht të drejtorit, nisat procedura për shkarkimin e tij nga funksioni.

Mënyra e zgjedhjes dhe e shkarkimit të dekanit e prodekanëve, përkatësisht drejtorit dhe zëvendësrektorit më nga afër rregullohen me rregulloren e njësisë, në përputhje me statutin e universitetit.

Drejtorja e dekanatit, përkatësisht drejtorja e shkollës së lartë profesionale

Neni 66

Drejtorja e dekanatit, përkatësisht drejtorja e shkollës së lartë profesionale është organ drejtues i njësisë së universitetit dhe mund të ketë të jo më pak se 5 dhe jo më shumë se 11 anëtarë.

Drejtorja e dekanatit, përkatësisht drejtorja e shkollës së lartë profesionale përbëhet nga dekani, përkatësisht drejtori, prodekanët, përkatësisht zëvendësrejtori dhe drejtuesit e njësisë të brendshme organizative mësimor-shkencore, përkatësisht pedagogjike të përcaktuara me rregulloren e njësisë dhe të paktën një anëtar i zgjedhur nga parlamenti i studentëve.

Drejtorja e dekanatit, përkatësisht drejtorja e shkollës së lartë profesionale konvokon seancë dhe me të kryeson dekani, përkatësisht drejtori.

Drejtorja e dekanatit, përkatësisht drejtori i shkollës së lartë profesionale në kuadër të kompetencave të saj:

- kujdeset për realizimin e veprimtarisë dhe zhvillimin e fakultetit, përkatësisht shkollës së lartë profesionale dhe për marrëdhëniet me bashkësinë më të gjerë shoqërore dhe organet shtetërore,
- sjell akte dhe ndjek zbatimin e tyre, përveç akteve që në bazë të këtij ligji janë kompetencë e këshillit mësimor-shkencor, përkatësisht pedagogjik,
- miraton planin financiar dhe bilancin (raportin financiar vjetor) në kuadër të planit të vetëm financiar të universitetit dhe bilancin e konsoliduar të universitetit publik,
- i propozon universitetit, përkatësisht nëse është e caktuar me këtë ligj themeluesit, ndryshim ose zgjerim të veprimtarisë në përputhje me këtë ligj,
- përgatit dhe propozon aktet dhe materialet për çështje për të cilat vendos drejtorja këshilli mësimor-shkencor, përkatësisht pedagogjik dhe dekani, përkatësisht drejtori dhe
- realizon edhe punë të tjera të përcaktuara me rregulloren e fakultetit, përkatësisht shkollës së lartë profesionale.

Drejtorisë së dekanatit, përkatësisht drejtorisë së shkollës së lartë profesionale nuk mund t'u besohen kompetenca dhe as nuk mund të marrë vendime për çështje me të cilat kufizohet e cenohet autonomia si njësi e universitetit.

Organizimi, mënyra e punës e drejtorisë së dekanatit, përkatësisht drejtorisë së shkollës së lartë profesionale, si dhe numri dhe mënyra e zgjedhjes së përfaqësuesve të studentëve, më nga afër rregullohen me rregulloren e njësisë.

Këshilli i bashkëpunimit dhe mirëbesimit me publikun

Neni 67

Për të realizuar bashkëpunim dhe mirëbesim me publikun, bashkësia afariste, dhomat profesionale dhe institucione e shoqata të tjera qytetarësh nga fusha në të cilën ushtron veprimtari të arsimit të lartë dhe punë kërkimore-shkencore si dhe për të realizuar publik dhe përgjegjësi për ushtrimin e veprimtarisë me interes publik, njësisia e universitetit mund të formojë këshill të fakultetit për bashkëpunim dhe mirëbesim me publikun, përkatësisht këshill të shkollës së lartë profesionale për bashkëpunim dhe mirëbesim me publikun.

Si anëtar i këshillit për bashkëpunim dhe mirëbesim me publikun nuk mund të jetë person i cili në bazë të nenit 43 të Ligjit për institucione nuk mund të jetë anëtar i ndonjë organi drejtues të ndonjë institucioni. Përbërja dhe mënyra e delegimit të anëtarëve të tij caktohet me rregulloren e fakultetit, përkatësisht shkollës së lartë profesionale.

Lidhur me çështjet për të cilat diskuton këshilli për bashkëpunim dhe mirëbesim me publikun, miratohen rekomandime.

Kreu i shtatë

SIGURIMI DHE VLERËSIMI I CILËSISË I ARSIMIT TË LARTË

Sistemi i sigurimit dhe i vlerësimit të cilësisë të arsimit të lartë

Neni 68

Sistemi i sigurimit dhe i vlerësimit të cilësisë i arsimit të lartë përfshin:

- miratim, vërtetim dhe njohje të institucionit të arsimit të lartë dhe të programeve mësimore, për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë në përputhje me këtë ligj, që realizohet nëpërmjet akreditimit (në vijim të tekstit: akreditim),

- vlerësimi i cilësisë së ushtrimit të veprimtarisë së arsimit të lartë, të menaxhimit, financimit, aktiviteteve akademike e të tjera dhe prioritet e saj, gjë që realizohet nëpërmjet sistemit të evalvimit (në vijim të tekstit: evalvim) dhe

- aktivitete e mekanizma të tjera nëpërmjet të cilëve zhvillohet dhe mirëmbahet cilësia e arsimit të lartë të caktuar me ligje dhe me aktet e trupave që vlerësojnë cilësinë e arsimit të lartë.

Rezultatet e evalvimit të cilësisë së arsimit të lartë gjenden në raportet të cilat janë në disponim të publikut.

Këshilli i akreditimit

Neni 69

Akreditimin e bën Këshilli i akreditimit si trup i pavarur.

Këshilli i akreditimit ka vulën e tij përmbajtja e së cilës është: Republika e Maqedonisë - Këshilli i akreditimit të arsimit të lartë - Shkup. Në mesin e vulës gjendet emblema e Republikës së Maqedonisë.

Përbërja dhe zgjedhja e Këshillit të akreditimit

Neni 70

Këshilli i akreditimit përbëhet nga 15 anëtarë nga të cilët tetë janë nga radhët të profesorëve të zgjedhur nga Konferenca ndëruniversitare me përfaqësim përkatës të

universiteteve sipas pjesëmarrjes së tyre në numrin e përgjithshëm për herë të parë studentë të regjistruar në vitin studiues, një anëtarë nga Akademia Maqedonase e Shkencave dhe Arteve dhe gjashtë anëtarë emërohen nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë nga të cilët të paktën gjysma janë nga radhët e profesorëve.

Anëtarët e Këshillit të akreditimit nuk mund të jenë persona të zgjedhur si rektor ose prorektor të universitetit, dekan të fakultetit, përkatësisht drejtor i ndonjë shkolle të lartë profesionale dhe drejtor i ndonjë instituti shkencor që ushtron veprimtari të arsimit të lartë.

Anëtarët e Këshillit të akreditimit zgjidhen për një periudhë katër vjeçare. Një person nuk mund të zgjidhet më shumë se dy herë njëra pas tjetrës.

Anëtarët e Këshillit të akreditimit janë të pavarur dhe autonomë në punën e tyre dhe nuk mund të tërhiqen para përfundimit të periudhës kohore për të cilën janë zgjedhur, me përjashtim vetëm kur anëtarit të Këshillit të akreditimit i ka pushuar statusi i profesorit në marrëdhënie pune në bazë të çfarëdo lloji, kur është emëruar ose zgjedhur në funksion për shkak të së cilit nuk është e mundur të zgjidhet si anëtar, kur Këshilli i akreditimit konstaton se anëtari në më shumë se gjashtë muaj nuk është në gjendje ta ushtrorë detyrën dhe kur ekziston konflikt interesash të caktuar me ligj.

Seancën konstitutive të Këshillit të akreditimit e konvokon ministri kompetent për çështjet e arsimit të lartë.

Kryetarin e Këshillit të akreditimit e emëron Qeveria e Republikës së Maqedonisë, dhe ai e prezanton dhe përfaqëson Këshillin e akreditimit.

Kompetencat e Këshillit të akreditimit

Neni 71

Këshilli i akreditimit është i pavarur në punën e tij dhe merr vendime në kuadër të kompetencave të tij në bazë të parimit të profesionalizmit dhe kompetencës.

Këshilli i akreditimit në kuadër të të drejtave dhe detyrimeve të tij:

- verifikon nëse me projektin për themelim të institucionit të arsimit të lartë dhe dokumentacionit të dorëzuar janë përmbushur kushtet për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë,

- vendos për akreditimin e institucionit shkencor që dëshiron të ushtrorë veprimtari të arsimit të lartë për studime të ciklit të dytë e të tretë të studimeve,

- verifikon nëse institucioni i arsimit të lartë i përmbush kushtet për organizimin e studimeve për programe të reja studimore dhe verifikon kapacitetin për studime të institucionit të arsimit të lartë;

- jep akreditimin e programeve studimore,

- në bazë të raporteve të Agjencisë për evalvim të institucioneve të arsimit të lartë, ndjek përmbushjen e kushteve të institucioneve të arsimit të lartë të cilëve u është dhënë akreditimi dhe aprovimi për fillimin e punës dhe në bazë të kësaj mund ta tërheqë akreditimin,

- jo më shumë se në çdo pesë vjet, në bazë të raporteve të Agjencisë për evalvim, vlerëson gjendjen e ushtrimit të veprimtarisë së institucioneve të arsimit të lartë, programet studimore dhe kuadrot akademike dhe në bazë të kësaj zgjat ose tërheq akreditimin,

- mban evidencë lidhur me akreditimin e institucioneve të arsimit të lartë dhe lidhur edhe me akreditime të tjera,

- jep rekomandime të nevojshme për përmirësimin e normave dhe standardeve për ushtrim të veprimtarisë së arsimit të lartë dhe

- realizon edhe punë të tjera të caktuara me këtë ligj.

Këshilli i akreditimit informon ministrin kompetent për punën e arsimit të lartë dhe Agjencinë për evalvim lidhur me akreditimet e aprovuara dhe për çështje të tjera nën kompetencat e tij.

Organizimi dhe puna e Këshillit të akreditimit

Neni 72

Organizimi, puna, mënyra e marrjes së vendimeve, metodologjia, procedura e akreditimit, kriteret dhe standardet e akreditimit si dhe çështje të tjera lidhur me punën e Këshillit të akreditimit, më nga afër rregullohen me rregullore.

Rregulloren nga paragrafi 1 të këtij neni e miraton Këshilli i akreditimit, për të cilën pajtim jep Qeveria.

Mjetet financiare për punën e Këshillit të akreditimit sigurohen nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë në një program të veçantë dhe nga fitime të veta.

Ministri kompetent për çështjet e arsimit të lartë, përcakton me akt llojin dhe shumën e dëshmëpërblimeve të shpenzimeve në procedurën e akreditimit.

Punët administrative e profesionale për nevojat e Këshillit të akreditimit i realizon shërbimi profesional i ministrisë kompetente për çështjet e arsimit të lartë.

Evalvimi i institucioneve të arsimit të lartë

Neni 73

Evalvimi realizohet nëpërmjet metodave të evalvimit si evalvimi i jashtëm, vetevalvimi, si dhe nëpërmjet sistemit të vlerësimit të cilësisë së kuadrove akademike.

Evalvimin e jashtëm dhe vlerësimin përmbledhës të cilësisë së kuadrove akademike të universitetit dhe institucioneve të tjera të arsimit të lartë në Republikën e Maqedonisë e realizon Agjencia për evalvim të arsimit të lartë në Republikën e Maqedonisë (në vijim të tekstit: Agjencia për evalvim).

Evalvimin e jashtëm si rregull e bëjnë komisione të përbëra nga profesorë nga universitete me repute ndërkombëtare, që i formon Agjencia për evalvim.

Agjencia për evalvim, evalvimin e jashtëm e realizon nën kushte të caktuara nga udhëzuesi për mënyrat e sigurimit dhe vlerësimit të cilësisë së institucioneve të arsimit të lartë dhe kuadrove akademike në Republikën e Maqedonisë, që me propozim të Konferencës rektoriale e miraton Agjencia për evalvim.

Gjatë realizimit të evalvimit të jashtëm për të siguruar cilësi të njëjtë të arsimit të lartë në hapësirën e vetme evropiane për arsim të lartë, zbatohen procedurat dhe standardet e pranuar dhe udhëzuesi (drejtimet) që zbatohen në Asociacionin Evropian për evalvim në arsimin e lartë (ENQA) dhe nga institucionet, organizata dhe asociacionet e tjera të cilët i vendosin dhe i zbatojnë standardet dhe udhëzimet për evalvim për realizimin e evalvimit të jashtëm, si dhe shërbime të organizatave e asociacioneve të njohura ndërkombëtare që realizojnë sigurimin e cilësisë së arsimit të lartë.

Agjencia për evalvim

Neni 74

Agjencia për evalvim është trup i pavarur.

Agjencia për evalvim ka vulën e saj përmbajtja e të cilës është: Republika e Maqedonisë - Agjencia për evalvim - Shkup. Në mesin e vulës gjendet emblema e Republikës së Maqedonisë.

Agjencia për evalvim përbëhet nga 11 anëtarë, nga të cilët pesë anëtarë janë nga radhët e profesorëve të zgjedhur nga Konferenca ndëruniversitare adekuat me përqindjen e universiteteve sipas pjesëmarrjes së tyre në numrin e përgjithshëm të studentëve të regjistruar për herë të parë në vitin studiuës, katër anëtarë i zgjedh Qeveria e Republikës së Maqedonisë, një anëtar zgjedh organizata më reprezentative e punëdhënësve dhe një anëtar parlamenti ndëruniversitar i studentëve.

Anëtarë të Agjencisë për evalvim nuk mund të jenë persona të zgjedhur si rektor, prorektor, dekan të fakultetit, përkatësisht drejtor të shkollave të larta profesionale dhe drejtor i ndonjë instituti shkencor që ushtron veprimtari të arsimit të lartë dhe anëtarë të Këshillit për akreditim.

Anëtarët e Agjencisë për evalvim zgjidhen për një periudhë katër vjeçare. Një person nuk mund të zgjidhet më shumë se dy herë njëra pas tjetrës.

Anëtarët e Agjencisë për evalvim janë të pavarur dhe autonomë në punën e tyre dhe nuk mund të tërhiqen para përfundimit të periudhës kohore për të cilën janë zgjedhur, me përjashtim vetëm kur anëtarit të Agjencisë për evalvim i ka reshtur statusi i profesorit në marrëdhënie pune në bazë të çfarëdo lloji, kur është emëruar ose zgjedhur në funksion për shkak të së cilit nuk është e mundur të zgjidhet si anëtar, kur Agjencia për evalvim konstaton se anëtarit në më shumë se gjashtë muaj nuk është në gjendje ta ushtrorë detyrën dhe kur ekziston konflikt interesash të caktuar me ligj.

Seancën konstitutive të Agjencisë për evalvim e konvokon ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë.

Kryetarin e Agjencisë për evalvim e emëron Qeveria e Republikës së Maqedonisë, dhe ai e prezanton dhe përfaqëson Agjencinë për evalvim.

Agjencia mund të formojë komisione, grupe pune dhe trupa të tjerë pune për realizimin e aktiviteteve të caktuara në kompetencë të sajë.

Kompetencat e Agjencisë për evalvim

Neni 75

Agjencia për evalvim:

- në bazë të raporteve të komisioneve për vetevalvim dhe evalvim të jashtëm të institucionit të arsimit të lartë ndjek dhe vlerëson cilësinë e ushtrimit të veprimtarisë së institucioneve të arsimit të lartë të cilëve u është dhënë akreditimi dhe aprovimi për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë,

- jo më shumë se në çdo pesë vjet ndjek dhe vlerëson cilësinë e ushtrimit të veprimtarisë së arsimit të lartë, të veprimtarisë kërkimore-shkencore, artistike dhe punës profesionale të kuadrove akademike dhe programeve studimore të institucioneve të arsimit të lartë dhe në bazë të kësaj i propozon Këshillit të akreditimit ta propozojë ose tërheqë akreditimin dhe

- realizon edhe punë të tjera të caktuara me këtë ligj dhe me udhëzimin për mënyrën e sigurimit e vlerësimit të cilësisë së institucioneve të arsimit të lartë dhe kuadrove akademike në Republikën e Maqedonisë.

Agjencia për evalvim publikon një raport për rezultatet e evalvimit të jashtëm të cilin ia dorëzon Qeverisë, ministrisë kompetente për çështjet e arsimit të lartë, Këshillit të akreditimit dhe institucionit të arsimit të lartë për të cilin është realizuar evalvimi.

Organizimi dhe puna e Agjencisë për evalvim

Neni 76

Organizimi, puna dhe mënyra e marrjes së vendimeve për çështje nën kompetencën e Agjencisë për evalvim, më nga afër rregullohen me rregullore të cilën e miraton Agjencia për evalvim, dhe për të cilën pajtim jep ministri kompetent për çështjet e arsimit të lartë.

Mjetet financiare për funksionimin e Agjencisë për evalvim sigurohen nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë, në një paragraf të veçantë.

Punët administrative e profesionale për nevojat e Agjencisë për evalvim i realizon shërbimi profesional i ministrisë kompetente për çështjet e arsimit të lartë.

Vetevalvimi

Neni 77

Vetevalvim të universitetit, njësave të universitetit, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë bën komisioni për vetevalvim i universitetit, përkatësisht njësave organizative për vetevalvim e universitetit, komisioni për vetevalvim i njësave, përkatësisht i institucionit të pavarur të arsimit të lartë, në mënyrë dhe sipas kushteve të caktuara me statutin e universitetit dhe statutin e institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Anëtarët e komisionit nga paragrafi 1 i këtij neni zgjidhen me votim të fshehtë nga senati i universitetit, përkatësisht nga këshilli pedagogjik-shkencor, këshilli pedagogjik ose këshilli shkencor, nga radhët e mësuesve më mandat prej katër vjetësh dhe përfaqësuesve të studentëve, për një periudhë kohore prej dy vjetësh.

Komisionet nga paragrafi 1 i këtij neni, vetevalvime bëjnë sipas udhëzuesit për vetevalvim dhe sigurim e vlerësim të cilësisë së institucioneve të arsimit të lartë, që e miraton senati i universitetit, përkatësisht organi i institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Vetevalvimi realizohet në intervale më së shumti prej tre vjetësh. Në procedurën për vetevalvim merret parasysh edhe vlerësimi i studentëve.

Kreu i tetë

ZHVILLIMI, FINANÇIMI DHE PRONA E INSTITUCIONEVE TË ARSIMIT TË LARTË

Programi për veprimtarinë e arsimit të lartë

Neni 78

Kuvendi i Republikës së Maqedonisë me propozim të Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, miraton Program për veprimtarinë e arsimit të lartë.

Programi për veprimtarinë e arsimit të lartë miratohet për një periudhë katërvjeçare.

Programi për veprimtarinë e arsimit të lartë realizohet nëpërmjet programeve vjetore që miratohen në të njëjtën kohë me bilanci vjetor të universitetit.

Përmbajtja e programit

Neni 79

Me programin për veprimtarinë e arsimit të lartë përcaktohen: qëllimet, drejtimit e zhvillimit, burimi dhe vëllimi i mjeteve financiare të nevojshme për financimin e nevojave shtetërore dhe për realizimin e zhvillimit të veprimtarisë së institucioneve publike të arsimit të lartë, drejtimit në të cilat do të zhvillohet rrjeti i institucioneve të arsimit të lartë, projektimi i profileve të nevojshme, numri i kadrove pedagogjike-shkencorë dhe atij të bashkëpunëtorëve, ambienti e pajisjet dhe nevojat e tjera për zhvillimin e arsimit të lartë, mjetet financiare të nevojshme për mbështetjen e veprimtarisë së institucioneve private të arsimit të lartë, atëherë kur veprimtaria e tyre është në interes të realizimit të interesit publik.

Në kuadër të mjeteve nga paragrafi 1 i këtij neni sigurohen edhe mjetet financiare për pjesëmarrje në financimin e programeve studimore të institucioneve private të arsimit të lartë për të cilat Qeveria e Republikës së Maqedonisë ka vërtetuar se ka interes për kënaqjen e nevojave publike në realizimin e veprimtarisë së arsimit të lartë që ushtrojnë institucionet private të arsimit të lartë.

Këshilli

Neni 80

Për shkak të realizimit të punëve për financim të caktuara me këtë ligj dhe realizimit të Programit për veprimtarinë e arsimit të lartë, në kuadër të ministrisë kompetente për çështjet e arsimit të lartë, formohet Këshilli.

Këshilli është i pavarur në punën e tij dhe merr vendime në kuadër të kompetencave të tij në bazë të parimit të profesionalizmit dhe kompetencës.

Mjetet për financimin e arsimit të lartë

Neni 81

Mjetet për financimin e universiteteve publike dhe studimeve me interes publik sigurohen nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë dhe nga burime të tjera të caktuara me ligj, sipas Programit për veprimtarinë e arsimit të lartë.

Këshilli për çdo vit buxhetor, jo më vonë se data 15 maj për vitin e ardhshëm buxhetor, ministrit kompetent për çështjet e arsimit të lartë, në përputhje me Programin për veprimtarinë e arsimit të lartë, i propozon shumën totale të mjeteve financiare nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë për financim të universitetit dhe institucioneve të pavarura të arsimit të lartë.

Në bazë të Programit për veprimtarinë e arsimit të lartë përcaktohen edhe masat e kriteret për financimin e programeve studimore që me Programin janë vërtetuar se janë me interes publik (në vijim të tekstit: programe studimore me interes publik).

Baza fillestare për financimin e institucioneve të arsimit të lartë janë planet financiare vjetore të institucioneve të arsimit të lartë.

Përbërja e Këshillit

Neni 82

Këshilli përbëhet prej 15 anëtarë nga radhët e punonjësve mësimorë-shkencorë, artistikë dhe atyre shkencorë nga universitetet publike, përfaqësues nga organizata e punëdhënësve të Maqedonisë, përfaqësues nga sektori jo afarist dhe nga studentët.

Kryetarin dhe pesë anëtarë të Këshillit, me propozim të ministrit kompetent për çështjet e arsimit të lartë i emëron dhe shkarkon Qeveria e Republikës së Maqedonisë dhe gjashtë anëtarë nga radhët e punonjësve pedagogjikë-shkencorë, artistikë dhe atyre shkencorë i zgjedh Konferenca rektoriale e universiteteve publike adekuat me pjesëmarrjen e universiteteve sipas pjesëmarrjes së tyre në numrin e përgjithshëm të studentëve të regjistruar për herë të parë. Nga një përfaqësues zgjedhin organizata e punëdhënësve të Republikës së Maqedonisë, sektori jo afarist dhe studentët.

Anëtarët e Këshillit zgjidhen për një periudhë katërvjeçare. Mandati i anëtarit të Këshillit i zgjedhur nga studentët zgjat dy vjet.

Kompetencat e Këshillit

Neni 83

Këshilli në kuadër të kompetencave të tij:

-jep mendim për Programin për veprimtarinë e arsimit të lartë,

-jep mendim për ndarjen e mjeteve financiare për ushtrimin e veprimtarisë së institucioneve të arsimit të lartë,

-propozon akt për masat dhe kriteret e financimit për ushtrimin e veprimtarisë së institucioneve të arsimit të lartë që me propozim të ministrit kompetent për funksionimin e arsimit të lartë e miraton Qeveria e Republikës së Maqedonisë,

-jep mendim për ndarjen e mjeteve financiare për investime, për mirëmbajtjen e pajisjeve ekzistuese dhe për furnizim me pajisje të reja, për aprovimin e mjeteve për furnizim me literaturë profesionale dhe për sigurimin e amortizimit dhe sigurimit,

-propozon masa dhe kritere për stimulimin e studentëve të talentuar dhe për bursat e studentëve që arrijnë rezultate mbi mesataren gjatë studimeve,

-jep mendim për financimin e programeve studimore të institucioneve publike të arsimit të lartë të cilat më pas i dorëzohen Këshillit të akreditimit,

-përcakton shumën më të ulët të mjeteve për studentët e regjistruar e të diplomuar nga programi studimor përkatës (çmimi buxhetor i kostos) për financimin e programeve studimore që janë me interes publik, në bazë të: çmimeve të ndryshme për student për fushat studimore të caktuara me dispozitë nga paragrafi 1 alineja 3 e këtij neni, numrit të studentëve në studimet në vazhdimësi, rezultateve të evalvimit institucional dhe evalvimit të programeve studimore,

-me propozim të universiteteve publike miraton masa e kritere për bashkëfinancim të studimeve të institucioneve publike të arsimit të lartë dhe për participimet dhe detyrimet e tjera të studentëve në institucionet e arsimit të lartë,

- jep propozimin për shumën e bashkëfinancimit dhe participimit të studentëve,

- miraton rregullore për organizimin dhe punën e tij dhe
- realizon edhe punë të tjera të caktuara me këtë ligj.

Këshilli shtron propozim edhe për pjesëmarrjen me mjete të Buxhetit të Republikës së Maqedonisë në financimin e institucioneve private për arsim të lartë, nëse Republika e Maqedonisë ka interes për kënaqjen e disa nevojave të caktuara nëpërmjet programeve të tyre mësimore

Këshilli për punën e tij, çdo tre muaj njofton, ndërsa çdo vit i jep raport për punën e tij ministrit kompetent për funksionimin e arsimit të lartë.

Për aktet që i miraton Këshilli, pajtim jep ministri kompetent për çështjet e arsimit të lartë.

Mënyra e realizimit të punëve të Këshillit

Neni 84

Punët profesionale dhe administrativo-teknike të Këshillit i realizon ministria kompetente për çështjet e arsimit të lartë.

Financimi me mjete nga persona të huaj fizikë e juridikë

Neni 85

Institucionet e arsimit të lartë mund të pajisen me mjete financiare nga persona fizikë e juridikë të vendit e të huaj.

Për mjetet nga paragrafi 1 të këtij neni personat fizikë e juridikë të vendit e të huaj mund të kenë lehtësime tatimore e doganore të caktuara me ligj.

Të ardhura të tjera të institucioneve të arsimit të lartë

Neni 86

Institucionet e arsimit të lartë mund të pajisen me mjete financiare edhe nga:

- ushtrimi i shërbimeve arsimore personave fizikë e juridikë të vendit e të huaj,
- shitja e produkteve dhe e shërbimeve arsimore e profesionale personave fizikë e juridikë të vendit e të huaj,
- kamata,
- të ardhura nga të drejtat e autorit në pronësi të institucionit të arsimit të lartë dhe
- trashëgimi, dhurata, donacione, ndihma dhe burime të tjera.

Me mjetet nga trashëgimitë, dhuratat, donacionet e ndihmat, institucioni i arsimit të lartë disponon sipas qëllimit të dhënësit.

Bashkëfinancimi dhe participimet e studimeve

Neni 87

Universiteti publik, me propozim të njësisë së universitetit mund të shpallë participim të shpenzimeve të studimit për numrin e studentëve financimi i të cilëve bëhet

në kuadër të numrit të studentëve shkollimi i të cilëve financohet nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë sipas masave dhe kritereve për financime nga neni 83 paragrafi 1 alineja 3 e këtij ligji dhe shumës së përcaktuar të mjeteve për participim, me pajtim paraprak të Qeverisë së Republikës së Maqedonisë.

Studentët e paguajnë participimin në këste të njëjta para fillimi të çdo semestri.

Institucionet e arsimit të lartë nuk do t'i arkëtojnë participim:

- fëmijëve pa prindër,
- personave me invaliditet të shkallës së parë e të dytë,
- invalidëve të luftës dhe
- personave të rritur nëpër shtëpitë e fëmijëve.

Mjetet për participim të këtyre personave do të mbulohen nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë.

Universiteti publik, në kuadër të numrit të studentëve të caktuar me konkurs mund të shpallë bashkëfinancim të shpenzimeve të studimeve për studentët shkollimi i të cilëve nuk financohet nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë dhe nga mjetet për bashkëfinancim me pajtim paraprak nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

Studenti, i cili nuk i plotëson kushtet e caktuara me rregullat e studimit dhe me statutin e universitetit publik, i mbart shpenzimet e shkollimit financimi i të cilit nuk bëhet nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë për periudhë dhe mënyrë të caktuara me statutin e universitetit.

Prona e patundshme dhe mjete të tjera të institucioneve publike të arsimit të lartë

Neni 88

Prona e patundshme dhe mjetet e tjera të universiteteve publike e të institucioneve të pavarura të arsimit të lartë dhe mjetet nga trashëgimitë, ndihmat qëllimore, dhuratat dhe donacionet, janë pronë e universitetit, përkatësisht institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Universitetet publike, përkatësisht institucionet e pavarura të arsimit të lartë disponojnë dhe administrojnë me pronën dhe i shfrytëzojnë materialet, mjetet financiare, të drejtat nga pronësia intelektuale dhe të drejtat e tjera materiale për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë e asaj shkencore, nën kushte të caktuara me këtë ligj dhe me statutin e universitetit.

Universiteti publik dhe institucionet e pavarura të arsimit të lartë mund ta tjetërsojnë pronën e patundshme me mendim pozitiv paraprak nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

Mjetet e fituara nga shitja e pronës nga paragrafi 3 i këtij neni, përdoren për investime, mirëmbajtje investuese të pajisjeve me pajtim paraprak të Qeverisë së Republikës së Maqedonisë.

Prona e patundshme dhe mjete të tjera të institucioneve private të arsimit të lartë

Neni 89

Prona e patundshme dhe mjetet e tjera të universiteteve private dhe njësisve në kuadër të tij ose të institucioneve të pavarura private të arsimit të lartë janë pronë e themeluesit.

Prona e patundshme dhe mjetet e tjera nga paragrafi 1 i këtij neni i jepen në shfrytëzim dhe disponim institucioneve private të arsimit të lartë.

Institucionet e pavarura private të arsimit të lartë administrojnë në mënyrë të pavarur me pronën dhe materialet, mjetet financiare dhe të drejtat e tjera materiale i përdorin për ushtrim të veprimtarisë së arsimit të lartë.

Përdorimi qëllimor i donacioneve, mjeteve nga fondacionet ose fondet e tjera qëllimore

Neni 90

Pronat e patundshme dhe mjetet e tjera të dhëna si donacione, mjetet nga fondacionet ose fondet e tjera qëllimore, institucioni i arsimit të lartë i përdor vetëm sipas qëllimit që ka caktuar donatori, në përputhje me ligjin.

Pronat e patundshme dhe pronësi të tjera që institucioni i arsimit të lartë i ka fituar në bazë të donacioneve e dhuratave, janë pronë e institucionit të arsimit të lartë që është pajisur me këtë pronë.

Prona e institucionit të lartë arsimor që ka pushuar së funksionuari

Neni 91

Kur njëسيا e universitetit pushon së funksionuari, prona, mjetet dhe fitimet që mbeten pas përmbushjes së detyrimeve, i takojnë universitetit në kuadër të të cilit gjendet njëسيا e universitetit.

Kur universiteti, përkatësisht institucioni i pavarur i arsimit të lartë pushon së funksionuari, prona mjetet dhe fitimet që mbeten pas përmbushjes së detyrimeve, i takojnë themeluesit.

Kreu i nëntë

VEPRIMTARIA E ARSIMIT TË LARTË

Studime akademike e profesionale

Neni 92

Arsimi i lartë realizohet nëpërmjet realizimit të studimeve akademike e profesionale.

Studimet akademike i aftësojnë studentët për ushtrimin e veprimtarive në shkencë dhe arsimin e lartë, në botën afariste, në sektorin publik dhe në shoqëri plotësisht nëpërmjet aftësimin për zhvillim dhe aplikim të arritjeve shkencore e profesionale.

Studimet profesionale u japin studentëve njohuri dhe aftësi që u mundësojnë ushtrim të profesioneve profesionale dhe i aftësojnë ata për inkuadrim të drejtpërdrejtë në procesin e punës.

Studimet akademike e profesionale pajtohen me studimet në hapësirën kërkuese e arsimore evropiane.

Cikle të arsimit të lartë

Neni 93

Programet studimore për marrje të arsimit renditen në tre cikle të arsimit të lartë:

- cikli i parë i studimeve universitare,
- cikli i dytë i studimeve universitare dhe
- cikli i tretë, studime të doktoratit.

Çdo cikël i studimeve universitare përfundon me pajisjen me një titull të caktuar.

Disa programe studimore të caktuara mund të realizohen në mënyrë të integruar midis ciklit të parë e të dytë.

Çdo cikël studimesh duhet të jetë në përputhje me sistemin evropian të transferimit të kredive të transmetimit dhe akumulimit të kredive (në vijim të tekstit: ECTS), sipas të cilit për një vit studimesh si rregull fitohen 60 kredi ECTS.

Cikli i parë i studimeve universitare

Neni 94

Cikli i parë i studimeve universitare, si rregull zgjat nga 3 deri në 4 vjet dhe pas përfundimit të tyre fitohen nga 180 deri në 240 kredi ECTS. Këto studime i aftësojnë studentët për të hyrë në ciklin e dytë të studimeve universitare dhe u japin mundësi për punësim në vende profesionale të caktuara pune.

Personi i cili ka përfunduar studimet nga paragrafi 1 i këtij neni merr diplomë me shtesë të profesionit përkatës, nëse nuk është caktuar ndryshe me ligj.

Në qarkullimin ndërkombëtar edhe diploma në gjuhën angleze, titulli akademik pas përfundimit të ciklit të parë të studimeve është baccalaureus, përkatësisht baccalaurea.

Cikli i dytë i studimeve universitare

Neni 95

Studimet akademike universitare të ciklit të dytë zgjasin një deri në dy vjet dhe pas përfundimit të tyre fitohen 60 deri në 120 kredi ECTS. Këto studime mund të zgjasin edhe më shumë nëse kjo është në përputhje me standardet evropiane të pranuar për një profil të caktuar.

Numri i përgjithshëm i kredive që fitohen në ciklin e parë e të dytë të studimeve universitare është 300 kredi ECTS.

Personi i cili ka përfunduar studimet nga paragrafi 1 i këtij neni me një total prej 300 kredi ECTS pajiset me titullin shkencor - magjistër, ose me titull tjetër të studimeve nga neni 106 i këtij ligji.

Në qarkullim ndërkombëtar dhe diploma në gjuhën angleze, titulli shkencor pas përfundimit të ciklit të dytë të studimeve është master.

Cikli i tretë i studimeve universitare - studime të doktoratës

Neni 96

Studimet e doktoratës si rregull zgjasin tre vjet dhe kanë 180 kredi ECTS. Me mbrojtjen publike të doktoratës pajiset me titullin doktor i shkencave (dr.sc) përkatësisht doktor i arteve (dr.art).

Studimet e doktoratës mund të ndiqen pas përfundimit të ciklit të dytë të studimeve akademike.

Universiteti mund të organizojë studime të ciklit të tretë me kohëzgjatje më pak se tre vjet, me të cilat fitohet titulli specialist i një fushe të caktuar (spec.). Titulli specialist, në fakt shkurtimi i tij i bashkëngjiten titullit akademik të fituar në ciklin e dytë të studimeve universitare.

Universiteti mund të vërtetojë se me përfundimin e studimeve të specializimit fitohet një lloj tjetër titulli nga titulli i përshkruar në paragrafin 3 të këtij neni, në rast se për një fushë të caktuar profesionale me ligj të veçantë është përcaktuar perfeksionim specializimi.

Universiteti me akt të përgjithshëm rregullon fitimin e kredive ECTS të studimeve të doktoratës dhe i përcakton kreditë ECTS të nevojshme për regjistrimin e punimit të doktoratës.

Studime profesionale

Neni 97

Studimet profesionale realizohen nëpër universitete e shkolla të larta profesionale.

Studimet profesionale zgjasin tre vjet dhe pas përfundimit të tyre fitohen 180 kredi ECTS.

Me ndonjë përjashtim, studimet profesionale mund të zgjasin katër vjet nëse kjo është në përputhje me standardet e mirënjohura ndërkombëtare dhe me këto studime fitohen 240 kredi ECTS.

Në kuadër të ciklit të parë të studimeve profesionale mund të realizohen edhe programe të shkurtra profesionale studimore me 60 deri në 120 kredi ECTS.

Me përfundimin e studimeve profesionale me 60 deri në 120 kredi ECTS fitohet titull përkatës profesional, në përputhje me ligjin.

Me përfundimin e studimeve profesionale me 180 kredi ECTS merret diploma me shtesë për profesionin përkatës, nëse me ligj nuk është rregulluar ndryshe.

Në trafikun ndërkombëtar edhe diploma në gjuhën angleze, titulli profesional pas përfundimit të ciklit të parë të studimeve profesionale është baccalaureus, përkatësisht baccalaurea, me shtesë të profesionit, nëse me ligj nuk është rregulluar ndryshe.

Universitetet dhe shkollat e larta profesionale mund të organizojnë studime profesionale specializimi nga cikli i dytë për persona që kanë përfunduar ciklin e parë të studimeve profesionale, përkatësisht akademike. Këto studime zgjasin një deri në dy vjet dhe pas përfundimit të tyre fitohet titulli - specialist i një profesioni të caktuar (spec.) që përdoret për krahu titullit profesional të fituar në studimet profesionale ose studimet akademike të ciklit të parë.

Titulli profesional e shkencor

Neni 98

Titujt profesionalë e shkencorë përcaktohen në përputhje me ligjin, statutin e universitetit dhe rregulloren e njësisë së universitetit, përkatësisht statutit të institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Përmbajtja e programeve studimore

Neni 99

Programet studimore të ciklit të parë, dytë e tretë të studimeve përpilohen sipas normave, standardeve dhe metodologjisë së pranuar në hapësirën e vetme evropiane për arsim të lartë dhe në këtë mënyrë mundësohet realizimi i programeve të institucioneve të arsimit të lartë në këtë hapësirë.

Profili, qëllimet dhe bazat fillestare për përpilimin e programeve studimore më nga afër përcaktohen nga dispozita për kornizën kombëtare të kualifikimeve të arsimit të lartë që me propozim të ministrit kompetent për funksionimin e arsimit të lartë, e miraton Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

Programet studimore duhet të përfshijnë lëndë mësimore të detyrueshme dhe zgjedhore. Lëndë mësimore të detyrueshme duhet të jenë nga sfera përkatëse e njësisë të universitetit, respektivisht njësisë së brendshme organizative (institutit, katedra, dega), gjatë së cilës pjesëmarrja e tyre nuk mund të tejkalojë 50% nga numri i lëndëve të programit studimor. Pjesën tjetër të programit studimor e përbëjnë lëndët mësimore zgjedhore të cilët studentët vet i zgjedhin nga lëndët e përgjithshme mësimore të njësisë së universitetit.

Komponentët obligues që programet studimore të ciklit të parë, të dytë e të tretë duhet të posedojnë, më nga afër i rregullon Këshilli i akreditimit me akt të veçantë.

Programet studimore mund të kenë edhe komponentë të tjerë të caktuar me statutin e universitetit, përkatësisht me rregulloren e njësisë në përputhje me statutin e universitetit, përkatësisht me statutin e institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Programi arsimor i cili emërohet si program studimor që nuk është akredituar sipas këtij ligji, nuk llogaritet për program studimor nga cilido cikël i shkollimit, dhe as me përfundimin e tij nuk mund të fitohet ndonjë titull profesional ose shkencor të caktuar me këtë ligj.

Programe për perfeksionim profesional

Neni 100

Universitetet dhe shkollat e larta profesionale mund të organizojnë programe të ndryshme të perfeksionimit profesional duke pasur parasysh konceptin e mësimin të përjetshëm. Këto programe organizohen për perfeksionim, përplotësim, përhumbim dhe modernizim të njohurive dhe nuk llogariten për studime në kuptim të këtij ligji. Pas përfundimit të programeve për perfeksionim profesional merret një vërtetim, përkatësisht certifikatë që e lëshon universiteti, përkatësisht shkolla e lartë profesionale.

Pjesëmarrësit në format e perfeksionimit profesional nuk kanë status të studentit.

Format për perfeksionim profesional dhe kushtet e tjera për organizimin e tyre si dhe të drejtat dhe detyrimet e personave që i kanë ndjekur ato rregullohen me akt të përgjithshëm të universiteteve dhe të njësisve të tyre, në përputhje me statutin e universitetit, përkatësisht të shkollës së pavarur të lartë profesionale.

Përveç programeve për perfeksionim profesional, universiteti dhe njësitë e tij, përkatësisht shkolla e lartë profesionale mund të organizojnë edhe forma të ndryshme të mësimin jo formal si kurse, universitete verore e dimërore, shkolla, punëtori e të tjera, nëse kjo nuk ndikon në realizimin e programeve studimore të arsimit të lartë.

Arsim profesional më i shkurtër se tre vjet

Neni 101

Për njohuri dhe trajnime profesionale, institucionet e arsimit të lartë mund të organizojnë shkollim profesional me kohëzgjatje më të shkurtër se tre vjet.

Për njohuritë dhe trajnimet nga paragrafi 1 i këtij neni, lëshohet certifikatë ose ndonjë dokument tjetër i caktuar me statutin e universitetit, përkatësisht me rregullat e njësisë së universitetit, përkatësisht me statutin e shkollës së lartë profesionale.

Personit i cili është pajisur me certifikatë ose me një tjetër dokument për titull profesional, sipas programit që është pjesë e programit studimor të akredituar të ciklit të parë të studimeve profesionale të arsimit të lartë për njohuri dhe trajnim profesional të shprehur në kredi mund t'i njihet si pjesë e programit studimor të arsimit të lartë. Kreditë e fituara shënohen në certifikatë ose në dokumentin tjetër nga paragrafi 2 i këtij neni.

Personi i cili është pajisur me njohuri profesionale dhe me kredi sipas paragrafit 3 të këtij neni dhe ka njohuri nga forma të tjera mësimi që do të evalvohet në mënyrë përkatëse nga institucioni i arsimit të lartë mund të vazhdojë me studimet sipas programit mësimor të përshtatshëm me kreditë e fituara dhe njohuritë e vlerësuara, sipas kushteve të caktuara me statutin e universitetit dhe rregulloren e njësisë, përkatësisht statutin e shkollës së lartë të pavarur profesional.

Programi studimor për diplomë të përbashkët

Neni 102

Programi studimor për pajisje me diplomë të përbashkët është program studimor që universiteti, përkatësisht njësia e tij, përkatësisht shkolla e lartë e pavarur profesionale e pranon dhe e realizon së bashku me një ose disa universitete, përkatësisht shkolla të larta të pavarura profesionale nga Republika e Maqedonisë ose nga jashtë shtetit të akredituar në vendin në të cilin u gjendet edhe selia.

Lidhur me programet studimore për pajisjen me diplomë të përbashkët, universiteti ose njësia e tij, përkatësisht institucioni i pavarur i arsimit të lartë përveç dispozitave të këtij ligji për akreditimin e programeve studimore, duhet të marrin parasysh edhe masat për përpilimin dhe pranimin e programeve studimore për pajisje me diplomë të përbashkët, që i Këshilli i akreditimit i cakton gjatë akreditimit.

Diploma e përbashkët është dokument publik. Përmbajtja dhe forma e diplomës së përbashkët si dhe bashkëngjitjet e diplomës i cakton universiteti, përkatësisht shkolla e lartë e pavarur profesionale.

Gjuhët në të cilat realizohet mësimi

Neni 103

Mësimi në institucionet e arsimit të lartë realizohet në gjuhën maqedonase.

Pjesëtarët e bashkësive për arsye të shprehjes, ruajtjes dhe zhvillimit të identitetit të tyre dhe veçantive të tjera, kanë të drejtë mësimin në institucionin publik të arsimit të lartë, sipas programeve studimore dhe përmbajtjeve të përshtatshme ta realizojnë në gjuhën e bashkësisë, e ndryshme nga gjuha maqedonase, në përputhje me këtë ligj dhe me statutin e institucionit të arsimit të lartë. Financimi nga ana e shtetit do të sigurohet për arsimin e lartë edhe në gjuhën që e flasin të paktën 20% e popullsisë së Republikës së Maqedonisë.

Mësimi në institucionet pedagogjike publike të arsimit të lartë për edukatorë të edukimit parashkollor dhe për mësues të arsimit tëvjetçar si dhe të lëndëve didaktike-metodike për mësues të shkollave të mesme, mund të realizohet edhe në gjuhët e pjesëtarëve të bashkësive të tjera që nuk janë shumicë në Republikën e Maqedonisë.

Mësimi në institucionet e arsimit të lartë mund të realizohet në një nga gjuhët botërore, për disa programe studimore të caktuara për gjuhë të huaja ose për një pjesë të programeve studimore në të cilat marrin pjesë mësues - mysafirë nga jashtë shtetit dhe për programe studimore për të cilat mësimi realizohet në gjuhën maqedonase ose në gjuhën e bashkësisë së ndryshme nga gjuha maqedonase. Institucionet e arsimit të lartë mund të ofrojnë që mësimi për tërë programin studimor të realizohet paralelisht në gjuhën maqedonase dhe në një nga gjuhët botërore.

Mësimi i institucioneve private të arsimit të lartë mund të realizohet edhe në gjuhët e pjesëtarëve të bashkësive që nuk janë shumicë në Republikën e Maqedonisë ose në gjuhët e huaja.

Kur mësimi realizohet në gjuhët e pjesëtarëve të bashkësive që nuk janë shumicë në Republikën e Maqedonisë ose në gjuhët botërore, gjuha maqedonase studiohet si lëndë e veçantë mësimore, dhe mësimi realizohet në gjuhën maqedonase për të paktën edhe dy lëndë mësimi.

Kur mësimi realizohet në gjuhët e pjesëtarëve të bashkësive që nuk janë shumicë në Republikën e Maqedonisë, në përputhje me paragrafin 2, 3, dhe 4 të këtij neni, gjuha maqedonase studiohet si lëndë e veçantë mësimore, dhe mësimi realizohet në gjuhën maqedonase për të paktën edhe dy lëndë mësimi nga programi mësimor.

Lëndët e mësimi përcaktohen me statut të institucionit të arsimit të lartë, me fond orësh të caktuara me dispozitën për norma dhe standarde.

Organi që miraton programet studimore

Neni 104

Programet studimore të ciklit të parë, të dytë e të tretë dhe programet studimore për perfeksionim i miraton senati i universitetit me propozim të këshillit mësimor-shkencor, përkatësisht këshillit pedagogjik të njësisë së universitetit, përkatësisht këshillit pedagogjik të shkollës së lartë të pavarur profesionale.

Për programet studimore të ciklit të parë, të dytë e të tretë akreditimin e bën Këshilli i Akreditimit, ndërsa vendimin për fillimin e punës e jep ministria kompetente për funksionimin e arsimit të lartë.

Për programet studimore të ciklit të parë, të dytë e të tretë, që financohen nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë, pajtimin e jep Qeveria e Republikës së Maqedonisë me mendim paraprak nga Këshilli.

Për programet studimore të ciklit të parë, të dytë e të tretë të institucioneve private të arsimit të lartë, pajtimin si dhe vendim për fillimin e punës jep ministria kompetente për funksionimin e arsimit të lartë, me akreditim paraprak nga Këshilli i akreditimit.

Universiteti, përkatësisht institucioni i pavarur i arsimit të lartë, programet studimore i shpall publikisht jo më vonë se shpallja e konkursit për regjistrimin e studentëve.

Komponentët obligues të programeve studimore ndryshohen sipas të njëjtës procedurë që edhe janë pranuar.

Institucionet publike të arsimit të lartë mund të realizojnë programe studimore të akredituara që nuk financohen nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë.

Vlerësimi i programeve studimore me kredi sipas ECTS

Neni 105

Programet studimore vlerësohen me kredi sipas ECTS. Çdo vit i programit studimor përmban 60 kredi.

Programet studimore të ciklit të parë që përmbajnë nga 180 deri në 240 kredi dhe zgjasin tre deri në katër vjet në varësi të llojit të programit vlerësohen si programe studimore profesionale ose akademike.

Programet studimore të ciklit të dytë që përmbajnë 60 kredi dhe së bashku me 180 kredi të fituara në ciklin e parë të studimeve akademike të diplomës dhe zgjasin një vit vlerësohen si studime specializimi.

Programet studimore të ciklit të dytë që përmbajnë 120 kredi dhe së bashku me 180 kredi të fituara në ciklin e parë të studimeve akademike të diplomës dhe zgjasin dy vjet, përkatësisht që përmbajnë 60 kredi dhe së bashku me 240 kredi të fituara në ciklin e parë të studimeve akademike dhe zgjasin një vit, vlerësohen si studime master.

Programet studimore të ciklit të dytë që organizohen si studime (të vetme) të vazhdueshme dhe përmbajnë 60 plus 60 kredi dhe së bashku me 180 kredi të fituara në ciklin e parë të studimeve akademike dhe zgjasin dy vjet, mund të vlerësohen pas përfundimit të vitit të parë si studime specializimi, ndërsa pas përfundimit të vitit të dytë si studime master.

Programet studimore të ciklit të tretë që mund të përmbajnë 180 kredi ose që mund të vlerësohen në bazë të karakterit të studimeve të nivelit të tretë dhe së bashku me 300 kredi të fituara në ciklin e dytë të studimeve master dhe zgjasin tre vjet vlerësohen si studime doktorate.

Programet studimore për perfeksionim, pas përfundimit të ciklit të parë ose të dytë të studimeve përmbajnë jo më pak se 10 e jo më shumë se 60 kredi.

Programe studimore për profesione të rregulluara

Neni 106

Me përjashtim të dispozitave të këtij ligji, numri i kredive dhe kohëzgjatja e cikleve me të cilat fitohen tituj profesionalë e shkencorë për profesione të rregulluara me rregullat e Bashkimit Evropian, do të rregullohen me akte të përgjithshme të universitetit dhe të njësisë, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Specializimet nga sferat e mjekësisë, stomatologjisë dhe farmacisë rregullohen me ligj të veçantë.

Transmetimi i kredive

Neni 107

Kreditë mund të transmetohen nga një program mësimor në një tjetër të njëjtë, të ngjashëm ose të ndryshëm në kuadër të një universiteti, përkatësisht nga një universitet në një tjetër, përkatësisht nga një institucion i pavarur i arsimit të lartë në një tjetër, përkatësisht universitet.

Më nga afër kriteret dhe kushtet për transmetimin e kredive dhe kushtet për transferimin ndërmjet programeve studimore rregullohen me akt të përgjithshëm të universitetit, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë, përkatësisht me marrëveshje të nënshkruar ndërmjet institucioneve të arsimit të lartë.

Kushtet dhe mënyra e regjistrimit të studimeve

Neni 108

Në ciklin e parë të studimeve universitare dhe profesionale mund të regjistrohet person i cili ka kaluar provimet e maturës së shtetit ose maturës ndërkombëtare.

Nëse në konkursin për regjistrim të studentëve në ciklin e parë të studimeve universitare e profesionale në afatin e parë të regjistrimit nuk paraqitet numër i mjaftueshëm kandidatësh që i plotësojnë kushtet nga paragrafi 1 i këtij neni, të drejtë regjistrimi në ciklin e parë të studimeve mund të kenë edhe personat që kanë kaluar provimet e maturës shkollore të arsimit gjimnazial ose provim përfundimtar për arsim të mesëm profesional përkatës me kohëzgjatje prej katër vjetësh.

Në ciklin e parë të studimeve universitare nga sfera e arteve mund të regjistrohet person i cili ka kaluar provimin e maturës së shtetit, maturës ndërkombëtare ose maturës së shkollore të shkollës së arteve.

Regjistrimi i studimeve bëhet mbi bazën e konkursit publik që shpallet nga universiteti, përkatësisht institucioni i pavarur i arsimit të lartë të cilët i realizojnë studimet të paktën pesë muaj para fillimit të mësimi. Konkursi për regjistrim përmban: emrin e institucionit të arsimit të lartë dhe adresën e tij, titullin e programit studimor, vendin e realizimit të programit studimor, kohëzgjatjen e studimeve, kushtet e regjistrimit, numrin e parashikuar të vendeve të lira për regjistrim, procedurën dhe afatet për paraqitje dhe realizim të regjistrimit.

Universiteti, përkatësisht shkolla e lartë e pavarur profesionale e përcakton procedurën e selektimit të kandidatëve për regjistrim në mënyrë që garanton barazi të të gjithë kandidatëve pa dallim nga raca, ngjyra e lëkurës, seksi, gjuha, feja, bindja politike ose ndonjë bindje tjetër, prejardhja etnike, kombëtare ose shoqërore, prona, lindja, pozicioni social, invaliditeti, orientimi seksual dhe moshë.

Universiteti, përkatësisht shkolla e lartë e pavarur profesionale përcaktojnë kriteret në bazë të të cilave do të bëhet selektimi dhe zgjedhja e kandidatëve për regjistrim.

Për institucionin publik të arsimit të lartë, konkursi shpallet nga universiteti, në mënyrë të caktuar me statut dhe me pajtim paraprak të Qeverisë së Republikës së Maqedonisë.

Për institucionin privat të arsimit të lartë, konkursi shpallet nga institucioni i arsimit të lartë në mënyrë të caktuar me statutin e tij.

Universiteti, përkatësisht shkolla e lartë e pavarur profesionale vendos se cilat programe mësimore për arsim të mesëm janë të përshtatshme për regjistrim nëpër akademi të veçanta ose studime profesionale.

Me përjashtim, nën kushte të përcaktuara nga institucioni i arsimit të lartë në studime, mund të regjistrohen edhe persona pa përfundim paraprak të arsimit përkatës, nëse bëhet fjalë për persona mjaft të talentuar për të cilët mund të pritët që edhe pa përfundim paraprak të arsimit do t'i përfundojnë studimet me sukses.

Në programet studimore të ciklit të dytë të studimeve universitare mund të regjistrohet person i cili ka përfunduar programe studimore përkatëse të ciklit të parë. Universiteti dhe njësitë e tij përcaktojnë se cilat studime janë përkatëse për regjistrim të disa programeve studimore të veçanta të ciklit të dytë si dhe kushtet për regjistrim të kandidatëve që kanë përfunduar programe të tjera studimore.

Personi i cili ka përfunduar studime profesionale mund të regjistrohet në programet studimore akademike të ciklit të dytë nëse kjo është parashikuar me akt të universitetit dhe të njësitë të tij që i realizojnë ato studime, përkatësisht shkollës së lartë të pavarur profesionale, ku gjatë regjistrimit mund të caktohet dhënia e disa provimeve të diferencuara.

Në studimet e doktoratës mund të regjistrohet person i cili ka përfunduar studime përkatëse të ciklit të dytë. Universiteti, mund të vendos edhe kushte të tjera për regjistrim të studimeve të doktoratës.

Shtetasit e huaj regjistrohen në studime nën kushte të njëjta si edhe shtetasit e Republikës së Maqedonisë, me përjashtim vetëm nën kushte të caktuara në paragrafin 1, 2, dhe 3 të këtij neni, por në përputhje me vendimet e organeve shtetërore kompetente ose të institucionit të

arsimit të lartë, mund të kërkohet nga ata që të paguajnë një pjesë ose shumën e plotë të çmimit të studimeve. Shtetasve të huaj mund tu kufizohet ose shkurtohet regjistrimi nëse bëhet fjalë për studime që kanë të bëjnë me arsimin policor ose ushtarak ose studime që janë me interes kombëtar të sigurimit.

Vlerësim i njëjtë i arsimit të huaj

Neni 109

Konsiderohet se kushtet për regjistrim nga nenet 107 e 108 të këtij ligji i përmbush edhe personi i cili ka mbaruar arsim sipas të njëjtut program studimor jashtë shtetit.

Me statutin e universitetit caktohen kushtet e regjistrimit nga paragrafi 1 i këtij neni për personin që ka mbaruar arsim të njëjtë jashtë shtetit.

Vendim lidhur me numrin e studentëve që regjistrohen

Neni 110

Vendimin lidhur me numrin e studentëve që regjistrohen në institucione publike të arsimit të lartë, shkollimi të cilit financohet nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë, me propozim të universitetit publik, dhe me mendim paraprak të Këshillit, e merr Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

Vendimin për numrin e studentëve që regjistrohen në institucione publike të arsimit të lartë jashtë numrit të caktuar në paragrafin 1 të këtij neni, e merr universiteti, nën kushte të caktuara me këtë ligj me pajtim paraprak të Qeverisë së Republikës së Maqedonisë.

Numri i përgjithshëm i studentëve që mund të regjistrohen në institucionet e arsimit të lartë sipas paragrafit 1 dhe 2 të këtij neni, përcaktohet në bazë të kapacitetit të caktuar me vendimin për akreditim të institucionit të arsimit të lartë.

Vendimin për numrin e studentëve që regjistrohen në institucionin privat të arsimit të lartë, me propozim të këshillit mësimor-shkencor, përkatësisht këshillit pedagogjik, e merr organi drejtues i institucionit privat të arsimit të lartë, nën kushte të caktuara me këtë ligj. Numri i studentëve nuk mund të jetë më i madh se numri i caktuar në bazë të kapacitetit me vendimin për akreditim të institucionit të arsimit të lartë.

Qeveria e Republikës së Maqedonisë merr vendim edhe për kuotën plotësuese për regjistrimin e studentëve pjesëtarë të bashkësive që nuk janë shumicë në Republikën e Maqedonisë.

Fillimi dhe përfundimi i vitit studimor

Neni 111

Viti studimor fillon më 15 shtator dhe përfundon me 14 shtator të vitit të ardhshëm dhe ndahet në dy semestra, dimëror e veror ose në tre semestra, me mundësi që mësimi të realizohet në cikle. Fillimi dhe kohëzgjatja e mësimi sipas semestrave caktohet me statutin e universitetit, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Vëllimi dhe organizimi i studimeve

Neni 112

Në kuadër të jo më shumë se 40 javë në vit, mbingarkesa e përgjithshme e studentëve është nga 1500 deri në 1800 orë në vit.

Në rastet nga paragrafi 1 i këtij neni programet studimore nga cikli i parë përmbajnë jo më pak se 20 dhe jo më shumë se 30 orë leksionesh, ushtrime dhe seminare në javë dhe 30 javë në vit.

Me përjashtim nëse programi studimor përmban aftësim praktik, mbingarkesa e përgjithshme e studentit nuk duhet të tejkalojë 40 orë në javë dhe 45 javë në vit.

Mbingarkesa e studentit nga paragrafi 1 i këtij neni përfshin: leksione, ushtrime, seminare dhe forma të tjera të studimeve që janë të përshtatshme me specifikën e sferës pedagogjike-shkencore (aftësim praktik, hospitim, shfaqje, punë në terren etj), mësim konsultativo-instruktiv, forma të kontrollit të vazhdueshëm të njohurive dhe provime, që llogariten si orë kontakti, si dhe puna studimore individuale (punë sportive, kërkime në literaturë, punë seminare, punë projekti), mësim autodidakt, si dhe përgatitja e diplomës (master, doktorata).

Në mënyrë dhe procedurë të caktuar me statutin e universitetit, përkatësisht të institucionit të arsimit të lartë, organizimi dhe renditja kohore e leksioneve, seminareve dhe ushtrimeve mund të përshtatet me specifikën e programit studimor (programe studimore në art e të tjera).

Nëse natyra e studimeve e mundëson këtë, me programin studimor mund të përshtatet organizimi dhe renditja kohore e leksioneve, seminareve dhe ushtrimeve sipas mundësive të studentëve (studime me korrespondencë). Përshtatja bëhet sipas kushteve dhe mënyrës e procedurës të caktuara me rregulloren e njësisë, në përputhje me statutin e universitetit, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Përfundimi i studimeve

Neni 113

Studimet e ciklit të parë përfundojnë me dhënien e të gjitha provimeve, përgatitjen e punimit të diplomës ose dhënien e provimit përfundimtar, në përputhje me programin studimor.

Studimet e ciklit të dytë përfundojnë me dhënien e të gjitha provimeve, përgatitjen e magjistraturës (punë shkencore profesionale ose master) dhe me mbrojtjen e saj, në përputhje me programin studimor.

Procedura e paraqitjes, e vlerësimit dhe e mbrojtjes së punimit profesional ose e magjistraturës bëhet para komisionit të përbërë prej tre anëtarësh me tituj mësimorë-shkencorë dhe shkencorë nga të cilët së paku dy duhet të jenë nga fusha përkatëse shkencore në të cilën është tema e punimit profesional ose e magjistraturës.

Studimet e doktoratës përfundojnë me dhënien e të gjitha provimeve, përgatitjen edhe mbrojtjen e punimit të doktoratës (disertacionit).

Me programin studimor mund të caktohet se studimet e doktoratës së arteve përfundojnë me dhënien e të gjitha provimeve dhe dhënien e provimit përfundimtar para komisionit dhe/ose me përgatitjen ose realizimin e veprës artistike.

Procedura për regjistrimin, vlerësimin dhe mbrojtjen e disertacionit të doktoratit, përkatësisht përgatitjes dhe/ose realizimit të veprës artistike, rregullohet me statutin e universitetit. Mbrojtja e disertacionit të doktoratës bëhet para komisionit të përbërë nga 5 anëtarë në pozicione pedagogjiko-shkencore dhe shkencore nga të cilët të paktën 3 janë nga sfera shkencore përkatëse e temës së disertacionit të doktoratës.

Studimet profesionale të specializimit përfundojnë me dhënien e të gjitha provimeve, përgatitjen e trustit profesional dhe/ose dhënien e provimit përfundimtar përkatës në përputhje me programin studimor.

Me përfundimin e studimeve në bazë të këtij neni, studentit pajiset me titull përkatës profesional ose akademik ose me nivel si dhe me të drejta të tjera në përputhje me rregullat e veçanta.

Kontrolli i njohurive

Neni 114

Kontrolli i njohurive të studentit, sipas lëndëve të mësimi, bëhet në mënyrë të vazhdueshme gjatë procesit pedagogjik-arsimor dhe shprehet me pikë.

Për përmbushjen e detyrimeve për dhënien e provimit (në pjesë ose komplet), studentit mund të realizojë e shumta 100 pikë ose të marrë vlerësim pozitiv që shprehet deri në 10 (dhjetë), ku nota 5 (pesë) shënon sukses-arritje të pamjafueshme.

Kontrolli i njohurive për lëndë mësimi të veçanta bëhet në mënyrë të caktuar në programin studimor dhe në afate të caktuara me statutin e institucionit të arsimit të lartë.

Universiteti, përkatësisht shkolla e lartë e pavarur profesionale, përcakton mënyrën e kontrollit të njohurive dhe dhënien e provimeve.

Vlerësimi përfundimtar në mënyrë të detyrueshme shënohet në indeks ose në ndonjë dokument tjetër dhe në formularin për vlerësim përfundimtar.

Nota mesatare e studentit përbën një mesatare aritmetikore të notave të vlerësimit përfundimtar për të gjitha lëndët e mësimi gjatë studimeve, përfshirë edhe provimin përfundimtar.

Kundërshtim për notën e kontrollit të njohurive

Neni 115

Studenti, brenda 24 orëve, mund të kundërshtojë pranë dekanit, përkatësisht drejtorit të institucionit të arsimit të lartë, nëse nuk është i kënaqur me vlerësimin përfundimtar, përkatësisht me notën, ose nëse mendon se provimi nuk është realizuar në përputhje me këtë ligj dhe me rregulloren e institucionit të arsimit të lartë.

Nëse dekani konfirmon se janë përmbushur kushtet nga paragrafi 1 i këtij neni, mësuesi do ta rikontrollojë notën e vlerësimit përfundimtar. Nëse mësuesi nuk e rikontrollon notën që ka vënë, studentit e jep provimin para një komisioni prej tre anëtarësh të përbërë nga mësues të së njëjtës fushë ose fushë të ngjashme mësimore-shkencore, në 24 orët e ardhshme, të ditës së ardhshme të punës.

Me kërkesë, studentit i mundësohet ta përsërisë vlerësimin përfundimtar për notë përfundimtare më të lartë për lëndën e mësimi në periudhë e shumta prej katër muajsh nga dhënia e provimit.

Diploma dhe shtesa e diplomës

Neni 116

Studentit që do t'i përmbushë të gjitha detyrimet sipas programit studimor për pajisje me arsim të lartë në çdo cikël të shkollimit, universiteti dhe njësia e universitetit, përkatësisht shkolla e lartë e pavarur profesionale, në bazë të evidencës që mbahet për të, atij i lëshohet diplomë. Me diplomën vërtetohet që studentit ka përfunduar programin studimor të ciklit të parë, të dytë e të tretë dhe pajiset me titull përkatës profesional ose shkencor. Pjesë përbërëse e diplomës është shtesa e diplomës.

Diplomën dhe shtesën e diplomës së universitetit e firmos rektori dhe dekani, përkatësisht drejtori i njësies së universitetit dhe verifikohet me vulën e thatë të universitetit.

Diplomën dhe shtesën e diplomës së shkollës së lartë të pavarur profesionale e firmos drejtori, dhe verifikohet me vulë të thatë të shkollës së lartë të pavarur profesionale.

Diplomën e përbashkët dhe shtesën e diplomës e firmosin persona të autorizuar të institucioneve të pavarura të arsimit të lartë që organizojnë programet studimore për pajisje me diplomë të përbashkët.

Studentit, që do t'i përmbushë të gjitha detyrimet sipas programit studimor për perfeksionim ose vetëm një pjesë nga programi studimor për pajisje me arsim, i lëshohet vërtetim, për pjesën përfundimtare të programit studimor, i cili përmban të dhëna për nivelin, natyrën dhe përmbajtjen e studimeve, si dhe rezultatet e arritura.

Dokumente të tjera, sipas këtij ligji, janë certifikata, librezha e notave dhe librezha e studentit të cilat mund të lëshohen, përkatësisht mund të përmbajnë të dhëna edhe në formë elektronike.

Përmbajtja dhe forma e diplomës dhe udhëzuesi për përgatitjen e shtesës së diplomës dhe të dokumenteve të tjera publike të caktuara me këtë ligj, i përcakton ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë.

Heqja e diplomës

Neni 117

Studentit që është pajisur me diplomë, në përputhje me këtë ligj mund t'i hiqet diploma e lëshuar, përkatësisht titulli profesional ose shkencor i fituar, nëse vërtetohet se nuk i ka përmbushur kushtet për pajisjen me statusin e studentit të institucionit përkatës të arsimit të lartë, se është pajisur me titull profesional ose shkencor në kundërshtim me kushtet për pajisje me titull profesional, përkatësisht shkencor, të caktuara me statutin e institucionit të arsimit të lartë ose se ka realizuar vepër penale lidhur me pajisjen me diplomë.

Kushtet dhe procedurën e heqjes së diplomës caktohen me rregulloren e universitetit, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Promocioni për studimet e përfunduara

Neni 118

Promocionin e personave që kanë përfunduar programe studimore profesionale ose akademike të ciklit të parë ose të programit studimor master ose të programeve studimore të specializimit të ciklit të dytë, e bën dekani, përkatësisht drejtori sipas procedurës së përcaktuar me rregulloren e njësisë, përkatësisht të institutit shkencor.

Promocionin e personave që kanë përfunduar programe studimore të doktoratës nga cikli i tretë dhe janë pajisur me titull shkencor doktor i shkencave, e bën rektori i universitetit, sipas procedurës së përcaktuar me statutin e universiteti.

Mbajtja dhe ruajtja e të dhënave personale

Neni 119

Institucionet e arsimit të lartë mbajnë këtë evidencë me të dhënat personale të studentëve:

1) evidenca e studentëve të paraqitur për regjistrim dhe studentëve të regjistruar;

2) karton personal, që mbahet për çdo student që nga fillimi i studimeve deri në përfundimin e tyre përkatësisht deri në çregjistrim;

3) procesverbal për provimin, me të cilin evidentohen formulari i provimit, ecuria e provimit dhe nota e arritur dhe

4) evidenca e dokumenteve të lëshuara për përfundim të studimeve.

Evidencat nga paragrafi 1 pikat 1), 2) dhe 4) të këtij neni përfshijnë. emrin dhe mbiemrin e studentit (për studentet edhe mbiemrin e vajzërisë), seksin, datën dhe vendin e lindjes, shtetin e lindjes, vendbanimin ose vendqëndrimin, numrin e amzës, nënshtetësinë, arsimin paraprak, mënyrën e studimit si dhe të dhëna të tjera sipas rregullave të veçanta. Evidenca nga paragrafi 1 pika 2 e këtij neni përfshin edhe të dhëna për provimet e dhëna, për avancimin dhe përfundimin e studimeve.

Evidencat nga paragrafi 1 pika 3) e këtij neni përfshin: emrin dhe mbiemrin e studentit, (për studentet edhe mbiemrin e vajzërisë), seksin, numrin e amzës, mënyrën e studimit, vitin e studimit dhe vitin studimor të regjistrimit të parë, datën dhe provimin, të dhëna lidhur me atë nëse provimin e jep për herë të parë apo e përsërit, si dhe notën e marrë në provim.

Dispozitat lidhur me mbajtjen, përdorimin dhe ruajtjen e të dhënave personale nga evidencat sipas këtij ligji, përdoren edhe për dokumentacion, në bazë të të cilit janë grumbulluar të dhënat personale. Dokumentet e arsimit paraprak pas përfundimit të procedurës së regjistrimit i kthehen studentit.

Regjistri i studentëve të regjistruar, regjistri kryesor i studentëve të diplomuar

Neni 120

Në institucionet e arsimit të lartë mbahen: libri amzë i studentëve të regjistruar dhe libri amzë i studentëve të diplomuar dhe dosje për çdo student. Formën dhe mënyrën e mbajtjes (në materiale dhe elektronike) dhe përmbajtjes së librit amzë të studentëve të regjistruar dhe të librit themeltar të studentëve të diplomuar, i përcakton ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë.

Regjistri i studentëve të regjistruar dhe regjistri themeltar i studentëve të diplomuar janë dokumente me vlerë të përhershme.

Kreu i dhjetë

TITUJT MËSIMORË-SHKENCORË, MËSIMORË DHE TË BASHKËPUNËTORËVE

Titujt arsimorë-shkencorë dhe arsimorë

Neni 121

Në fakultet titujt arsimorë-shkencorë janë docent, profesor inordinar dhe profesor ordinar.

Në fakultetet e lëmit të shkencave filologjike dhe në institucionet e tjera të arsimit të lartë në të cilat realizohet mësimi i gjuhës titujt mësimorë-shkencorë janë lektor dhe lektor i lartë.

Në shkollat e larta profesionale titujt mësimorë janë mësimdhënës, mësimdhënës i lartë dhe profesor i shkollës së lartë profesionale.

Në institucionet e arsimit të lartë mund të bëhet zgjedhje edhe në tituj shkencorë në përputhje me Ligjin për veprimtarinë kërkimore-shkencore.

Veprimtari të arsimit të lartë mund të ushtrojë vetëm person i zgjedhur në tituj mësimorë-shkencorë, mësimorë dhe titujt e bashkëpunëtorëve për aq kohë për sa është zgjedhur.

Me përjashtim të paragrafit 5 të këtij ligji veprimtari të arsimit të lartë të studimeve nga cikli i parë, i dytë dhe i tretë mund të ushtrojë person i zgjedhur në tituj shkencorë, përkatësisht në titull të bashkëpunëtorit në përputhje me dispozitat e Ligjit për veprimtari kërkimore-shkencore, sipas ekuivalencës së titujve të caktuara nga ky ligj.

Titujt e bashkëpunëtorëve

Neni 122

Titujt e bashkëpunëtorëve janë asistent më i ri, asistent, lektor më i ri. Titujt e bashkëpunëtorëve artistikë janë: bashkëpunëtor më i ri artistik, bashkëpunëtor artistik.

Bashkëpunëtorët nga paragrafi 1 dhe 3 të këtij neni zgjidhen për sfera shkencore, përkatësisht të artit, të caktuara me statutin e universitetit përkatësisht shkollës së lartë të pavarur profesionale.

Bashkëpunëtorët mund të zgjidhen edhe për punë nëpër projekte për sa kohë zgjat projekti.

Bashkëpunëtorët nga paragrafi 1 dhe 3, marrin pjesë në procesin pedagogjik-arsimor në vëllim të caktuar me statutin e universitetit, rregulloren e njësisë, respektivisht statutin e shkollës së lartë të pavarur profesionale. Bashkëpunëtorët nuk mund të mbajnë leksione dhe provime në mënyrë të pavarur.

Demonstratorët

Neni 123

Nëpër fakultete, përkatësisht nëpër shkollat e larta profesionale, nga radhët e studentëve që kanë mbaruar vitin e tretë të studimeve me notë mesatare së paku 8,00 (tetë), ose nga studentët me studime në ciklin e dytë e të tretë, mund të zgjidhen demonstratorët.

Kushtet dhe mënyrën e zgjedhjes së demonstratorëve dhe të drejtat e obligimet e tyre rregullohen me statutin e universitetit, rregulloren e njësisë, respektivisht me statutin e shkollës së lartë të pavarur profesionale .

Demonstratorët marrin pjesë në procesin pedagogjik-arsimor në vëllim të caktuar me programin studimor.

Institucioni i arsimit të lartë dhe demonstratori nënshkruajnë marrëveshje me të cilën rregullojnë të drejtat dhe obligimet e tyre.

Kriteret për zgjedhje

Neni 124

Zgjedhja në tituj mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë dhe tituj të bashkëpunëtorëve bëhet sipas kriterëve dhe procedurave të caktuara me këtë Ligj dhe me Rregulloren e universitetit, përkatësisht institucionit të pavarur të arsimit të lartë, mbi kriteret unike për zgjedhje të përcaktuara nga Konferenca ndëruniversitare.

Kritere për zgjedhje në tituj mësimorë-shkencorë

Neni 125

Mësimdhënësit në tituj mësimorë-shkencorë zgjidhen në sferat mësimore-shkencore me statutin e universitetit, përkatësisht me statutin e shkollës së lartë të pavarur profesionale.

Docent mund të zgjidhet person i cili ka nivel shkencor doktor shkencash nga sfera shkencore në të cilën zgjidhet, ka publikuar punë shkencore e profesionale, ka arritje në aplikimin e rezultateve kërkimore dhe aftësi për ushtrimin e llojeve të caktuara të veprimtarisë së arsimit të lartë.

Profesor inordinar mund të zgjidhet person i cili ka nivel shkencor doktor shkencash nga sfera shkencore në të cilën zgjidhet, punë shkencore e profesionale të pavarura të publikuara më vete ose në publikime, pjesëmarrje në projekte kërkimore-shkencore, përkatësisht arritje në aplikimin e rezultateve kërkimore-shkencore, ka dhënë kontributin e tij në aftësimin e bashkëpunëtorëve dhe mësimdhënësve më të rinj dhe i cili ka treguar aftësi për ushtrimin e llojeve të ndryshme të veprimtarisë së arsimit të lartë.

Profesor ordinar mund të zgjidhet person i cili ka nivel shkencor doktor shkencash nga sfera shkencore në të cilën zgjidhet, një numër të madh punimesh shkencore të publikuara më vete ose në publikime shkencore që kanë ndikim domethënës në zhvillimin e shkencës dhe praktikës, i cili ka marrë pjesë ose drejtuar projekte kërkimore-shkencore dhe i cili ka dhënë kontributin e tij në aftësimin e bashkëpunëtorëve dhe mësimdhënësve më të rinj dhe ka treguar aftësi për ushtrimin e të gjitha llojeve të veprimtarisë së arsimit të lartë.

Kritere për zgjedhje në titujt e lektorëve

Neni 126

Lektor mund të zgjidhet person i cili ka përfunduar studimet nga cikli i dytë i sferës shkencore në të cilën zgjidhet dhe tregon aftësi për punë arsimore, zotëron me problemet e disiplinës së tij dhe ka përvojë praktike në punën arsimore.

Lektor i lartë mund të zgjidhet person i cili ka përfunduar studimet e ciklit të dytë nga sfera shkencore në të cilën zgjidhet, ka publikuar punime shkencore dhe profesionale dhe tregon aftësi për punë arsimore.

Kritere të veçanta për zgjedhje në lëndët profesionale-artistike

Neni 127

Docent, profesor inordinar dhe profesor ordinar për lëndët profesionale-artistike, mund të zgjidhet edhe person që nuk ka nivel shkencor doktor shkencash, i cili ka

përfunduar arsim të lartë të nivelit të dytë përkatës, ka vepra arti dhe profesionale të njohura, përkatësisht realizime që kanë domethënie të veçantë për afirmimin e kulturës dhe artit brenda dhe jashtë vendit, si dhe ka aftësi për punë arsimore.

Kritere për zgjedhje në tituj në shkollën e lartë profesionale

Neni 128

Ligjërues në shkollë të lartë profesionale mund të zgjidhet person i cili ka përfunduar ciklin e dytë të studimeve akademike dhe tregon aftësi për punë të lartë arsimore e profesionale, ka publikuar punime shkencore dhe ka një përvojë të suksesshme shumëvjeçare në profesionin e tij.

Ligjërues i lartë në shkollë të lartë profesionale mund të zgjidhet person i cili ka përfunduar ciklin e dytë të studimeve akademike, ka publikuar një numër të madh punimesh shkencore, përkatësisht profesionale dhe ka aftësi për punë të lartë arsimore e profesionale.

Profesor i shkollës së lartë profesionale mund të zgjidhet person i cili ka përfunduar doktoratë shkencash, ka publikuar punime shkencore e profesionale dhe ka aftësi për realizimin e punës së lartë arsimore e profesionale.

Kritere për zgjedhje të asistentit më të ri, lektorit më të ri përkatësisht bashkëpunëtorit më të ri artistik

Neni 129

Asistent më i ri mund të zgjidhet person i cili ka përfunduar studimet akademike të ciklit të dytë me notë mesatare së paku 8,00 (tetë), i cili njih një nga gjuhët e huaja dhe tregon aftësi për punën mësimore-shkencore, mësimore-profesionale, përkatësisht mësimore-artistike.

Asistent më i ri në fakultetin e mjekësisë, fakultetin stomatologjik dhe farmaceutik mund të zgjidhet personi që ka mbaruar ciklin akademik të shkallës së parë me së paku 300 kredi, me notë mesatare së paku 8,00 (tetë) që njih në mënyrë aktive një nga gjuhët e huaja dhe tregon aftësi për punë shkencore-arsimore, përkatësisht veprimtari shkencore-profesionale.

Lektor më i ri mund të zgjidhet person i cili ka përfunduar studimet akademike të ciklit të dytë me notë mesatare së paku 8,00 (tetë), i cili njih një nga gjuhët e huaja dhe tregon aftësi për punën arsimore.

Bashkëpunëtor më i ri mund të zgjidhet person i cili ka përfunduar studimet akademike të ciklit të dytë, ka aftësi për punën artistike-profesionale dhe i cili ka kaluar audicionin.

Të drejtat dhe detyrimet e asistentit më të ri, lektorit më të ri përkatësisht bashkëpunëtorit më të ri artistik përcaktohen me statutin e institucionit të arsimit të lartë.

Personi nga paragrafët 1, 2 dhe 3 të këtij neni themelon marrëdhënie pune me kohëzgjatje prej tre vjetësh si stazhist. Këshilli mësimor-shkencor përcakton mënyrën e aftësimin profesional, ndjekjes dhe vlerësimit të stazhistit.

Kritere për zgjedhje të asistentit dhe bashkëpunëtorit artistik

Neni 130

Asistent mund të zgjidhet person i cili ka përfunduar studimet akademike të ciklit të dytë nga fusha përkatëse shkencore, përkatësisht e artit dhe i cili ka të paktën një përvojë trevjeçare pune ose një mandat si asistent më i ri, shërbehet me një prej gjuhëve të huaja botërore dhe tregon aftësi për veprimtarinë mësimore-shkencore, përkatësisht mësimore-artistike.

Asistent në fakultetin e mjekësisë, fakultetin stomatologjik dhe farmaceutik mund të zgjidhet personi që ka mbaruar ciklin akademik të shkallës së dytë në fushën shkencore përkatëse ose specializim nga sfera e mjekësisë

për lëndët klinike sipas Ligjit për mbrojtje shëndetësore, shërbehet me një nga gjuhët e huaja dhe tregon aftësi për veprimtari shkencore-mësimore, përkatësisht shkencore-profesionale.

Bashkëpunëtor artistik mund të zgjidhet person i cili ka përfunduar studimet akademike të ciklit të dytë, ka realizuar vepra të njohura arti, ka ndikuar në mënyrë pozitive në sferën përkatëse të artit dhe person i cili tregon aftësi për punë artistike-profesionale.

Konkursi për zgjedhje

Neni 131

Zgjedhja në tituj mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë dhe tituj të bashkëpunëtorit, bëhet me konkurs publik, që e shpall institucioni i arsimit të lartë në shtypin ditor.

Konkursi hapet për zgjedhje në të gjithë titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë, përkatësisht pedagogjikë.

Gjatë zgjedhjes në titujt e bashkëpunëtorëve theksohet titulli i bashkëpunëtorit për të cilin bëhet zgjedhja.

Marrja e titujve mësimorë-shkencorë e mësimdhënësve të zgjedhur bëhet në mënyrë graduale.

Gjatë zgjedhjes nga paragrafi 1 i këtij neni zbatohen dispozitat e këtij ligji për zgjedhje në tituj mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë dhe të bashkëpunëtorëve.

Procedura e konkursit mund të zgjasë më së shumti gjashtë muaj. Nëse ajo nuk përfundon gjatë këtij afati, ndalohet procedura dhe shpallet konkurs i ri.

Procedura e zgjedhjes

Neni 132

Zgjedhjen e kandidatëve në titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë dhe të bashkëpunëtorëve, e bën Këshilli mësimor-shkencor, përkatësisht Këshilli pedagogjik në bazë të vlerësimit të referatit të komisionit recensues, i cili formohet pas përfundimit të afatit të paraqitjes së kandidatëve.

Komisionin recensues e formon Këshilli mësimor-shkencor, përkatësisht Këshilli pedagogjik dhe përbëhet të paktën nga tre anëtarë. Anëtarët e komisionit recensues mund të jenë nga institucioni i arsimit të lartë i cili bën zgjedhjen dhe nga institucione të tjera të arsimit të lartë e institute shkencore që ushtrojnë veprimtari të arsimit të lartë në përputhje me këtë ligj.

Më shumë se gjysmën e anëtarëve të komisionit recensues e përbëjnë persona të zgjedhur në pozicione mësimore-shkencore dhe mësimore nga e njëjta sferë mësimore-shkencore, përkatësisht artistike nga e cila zgjidhet kandidati, ndërsa anëtarët e tjerë janë nga sfera të ngjashme mësimore-shkencore, përkatësisht artistike.

Anëtarët e komisionit recensues nuk mund të jenë në titull më të ulët se titulli që zgjidhet kandidati. Në bazë të parimit të reciprocitetit, anëtar i komisionit recensues, nën të njëjtat kushte të caktuara nga ky ligj për anëtarët e komisionit recensues, mund të jetë edhe mësimdhënës nga ndonjë institucion i akredituar i arsimit të lartë i shtetit të huaj me të cilin universiteti ka nënshkruar marrëveshje për bashkëpunim të përbashkët.

Për të gjithë kandidatët e paraqitur komisioni recensues përgatit referat me shkrim. Referati i komisionit recensues përmban vlerësimin për arritjet shkencore, profesionale, pedagogjike dhe arritje të tjera të kandidatëve, që janë me rëndësi sa i përket përcaktimit të kushteve për zgjedhje të titullit përkatës, si dhe propozimit për zgjedhje të kandidatit në titullin përkatës. Institucioni i arsimit të lartë e publikon referatin e komisionit recensues në buletinin përkatës të universitetit dhe faqen web të universiteti, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë të paktën 15 ditë para ditës së zgjedhjes.

Nëse këshilli mësimor-shkencor, këshilli mësimor-artistik, përkatësisht këshilli pedagogjik nuk e zgjedh kandidatin e propozuar, konkursi përsëritet.

Zgjedhja në titull është bazë për themelimin e marrëdhënies së punës për kohë të caktuar, përkatësisht të pacaktuar.

Procedura për zgjedhje në tituj mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë dhe të bashkëpunëtorëve, më nga afër rregullohet me rregulloren e fakultetit dhe shkollës së lartë profesionale në bazë të rregullores për kriteret dhe procedurat e zgjedhjeve në titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë dhe të bashkëpunëtorëve, të miratuara nga universiteti.

Themelimi i marrëdhënies së punës

Neni 133

Personat e zgjedhur në titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë dhe mësimorë, përkatësisht në titull bashkëpunëtor, themelojnë marrëdhënie pune dhe kanë të drejta e obligime nga kjo marrëdhënie pune në përputhje me këtë dhe me ligj tjetër dhe në bazë të kontratës kolektive të nënshkruar ndërmjet sindikatës së shumicës të organizuar në institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Maqedonisë dhe Qeverisë të Republikës së Maqedonisë.

Personat e zgjedhur në titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë dhe mësimorë, përkatësisht në titull bashkëpunëtor të cilët janë në marrëdhënie pune në institucionin publik të arsimit të lartë, ushtrojnë edhe veprimtari shëndetësore, në institucionin publik shëndetësor.

Personat që janë në marrëdhënie pune në ndonjë institucion shëndetësor ndërsa janë zgjedhur në titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë dhe mësimorë, përkatësisht në titull bashkëpunëtor në institucionin e arsimit të lartë, ushtrojnë edhe veprimtari të arsimit të lartë në institucionin e arsimit të lartë.

Kushtet dhe mënyra sipas të cilave personat nga paragrafi 2 dhe 3 të këtij neni ushtrojnë veprimtari shëndetësore, përkatësisht të arsimit të lartë dhe veprimtari kërkimore-shkencore, rregullohen me marrëveshje ndërmjet institucionit shëndetësor dhe atij të arsimit të lartë, në përputhje me ligjin.

Detyrimin e drejtpërdrejtë pedagogjik gjatë kohës së procesit të organizuar studimor të institucionit të arsimit të lartë dhe detyrimin e drejtpërdrejtë javor pedagogjik dhe orarin e kohës së punës gjatë javës dhe vitit pedagogjik i cakton senati i universitetit me aktin me të cilin rregullohen edhe detyrimet e tjera pedagogjike.

Me zgjedhjen në titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë dhe mësimorë, përkatësisht në titull bashkëpunëtor, personi i zgjedhur themelon marrëdhënie pune për atë periudhë për të cilën është zgjedhur.

Në institucionin e arsimit të lartë, me pajtim të personit të zgjedhur nga paragrafi 1 i këtij neni, themelimi i marrëdhënies së punës mund të jetë edhe për një periudhë më të shkurtër se periudha për të cilën është zgjedhur.

Periudhat kohore për të cilat bëhet zgjedhja

Neni 134

Docenti, profesori inordinar dhe ordinar dhe profesori i shkollës së lartë profesionale zgjidhen për një periudhë prej pesë vjetësh.

Profesori ordinar pas zgjedhjes së parë, respektivisht profesori i shkollës së lartë profesionale pas zgjedhjes së dytë, kanë marrëdhënie pune me afat kohor të pacaktuar dhe ruajnë titullin profesor ordinar përkatësisht profesor për gjithë jetën.

Lektor dhe lektori i lartë, mësimdhënësi dhe mësimdhënësi i lartë zgjidhen për një periudhë prej katër vjetësh.

Asistentët zgjidhen për një periudhë prej tre vjetësh me të drejtë edhe të një rizgjedhjeje.

Asistenti i cili pajiset me nivelin shkencor doktor shkencash, mund të zgjidhet në atë pozicion me afat kohor të pacaktuar.

Me përjashtim të paragrafit 5 të këtij neni, bashkëpunëtori artistik i cili është pajisur me nivelin shkencor doktor shkencash, mund të zgjidhet në atë pozicion me afat kohor të pacaktuar.

Asistenti më i ri zgjidhet për një periudhë prej tre vjetësh.

Bashkëpunëtori më i ri artistik zgjidhet për një periudhë prej tre vjetësh. Bashkëpunëtori artistik zgjidhet për një periudhë prej pesë vjetësh.

Zgjedhje në titull pas kalimit të afatit kohor për të cilin është bërë zgjedhja

Neni 135

Më së voni gjashtë muaj para skadimit të afatit kohor për të cilin është bërë zgjedhje në titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë, përkatësisht në titull bashkëpunëtori, rektori, dekani, përkatësisht drejtori shpallin konkurs për zgjedhje në të gjitha titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë, përkatësisht në titujt e bashkëpunëtorëve.

Gjatë zgjedhjeve nga paragrafi 1 i këtij neni zbatohen dispozitat e këtij ligji për zgjedhje në titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë dhe titujt e bashkëpunëtorëve.

Koha e shpalljes së konkursit nga paragrafi 1 i këtij neni zgjatet për kohën e kaluar në leje lindjeje, sëmundje më të gjatë se gjashtë muaj, si dhe pezullimin e marrëdhënies të punës në rastet e caktuara me ligj.

Zgjedhje e parakohshme në titull më të lartë

Neni 136

Zgjedhje në titull më të lartë mësimor-shkencor, mësimor, shkencor dhe në titull bashkëpunëtori, mund të bëhet para përfundimit të periudhës për të cilën është bërë zgjedhja në pozicionin ekzistues nëse mësuesi, përkatësisht bashkëpunëtori i ka përmbushur kushtet për zgjedhje në pozicion më të lartë dhe me punën e tij shkencore e pedagogjike ka dhënë kontribut të veçantë për zhvillimin, përkatësisht aplikimin e veprimtarisë shkencore, përkatësisht artistike për të cilën është zgjedhur dhe ka botuar vepra shkencore dhe profesionale, pas përfundimit të paktën të gjysmës së kohës për të cilën është bërë zgjedhja.

Me përjashtim, personi mund të zgjidhet në titull më të lartë mësimor-shkencor, mësimor, shkencor ose titull bashkëpunëtori edhe më herët, para mbarimit të së paku gjysmës së kohës për të cilën është bërë zgjedhja në titullin ekzistues, nëse përveç kushteve nga paragrafi 1 të këtij neni ka botuar së paku dy vepra shkencore ose profesionale në revista më prestigjioze ndërkombëtare me impakt faktor ose së paku ato janë cituar në të njëjtat.

Iniciativën për zgjedhje në titull më të lartë para përfundimit të afatit, duhet ta japin të paktën 2 institute, përkatësisht katedra nga fusha të ngjashme shkencore.

Procedura për zgjedhje të parakohshme në titull më të lartë realizohet në pajtim me nenet 131 deri 134 të këtij ligji.

Universiteti, përkatësisht instituti i pavarur i arsimit të lartë, shpall konkurs dhe realizon procedurën për zgjedhje të parakohshme në titull më të lartë, në përputhje me rregulloren për kriteret e vetme për zgjedhje të titullit dhe rregullores për kriteret dhe procedurë për zgjedhje në titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë dhe në titujt e bashkëpunëtorëve.

Personat që nuk janë zgjedhur

Neni 137

Nëse gjatë zgjedhjes personi i cili më parë ka qenë i zgjedhur në titujt mësimorë-shkencorë, mësimorë, përkatësisht në titull bashkëpunëtori, do të propozohet për

zgjedhje në titull më të lartë dhe nuk do të zgjidhet në pozicionin më të lartë të propozuar, votohet sërish për zgjedhje në pozicionin ekzistues në të cilin është zgjedhur më parë.

Personi i cili nuk është zgjedhur në pozicion, i përfundon marrëdhëniet e punës.

Personi nga paragrafi 2 i këtij neni ka të drejtë të kundërshtimi pranë organit i cili vendos lidhur me zgjedhjen. Nëse kundërshtimi nuk pranohet, personi ka të drejtë të ankohet pranë senatit të universitetit, i cili formon komision prej tre anëtarësh, të përbërë nga profesorë ordinarë nga e njëjta sferë ose nga sferë e ngjashme me sferën e atij që bën ankesën, nga të cilët dy anëtarë janë nga një tjetër institucion i arsimit të lartë. Komisioni dorëzon raport në të cilin jep vlerësim lidhur me zgjedhjen. Vendimi i senatit të universitetit është përfundimtar.

Përfundim i parakohshëm i zgjedhjes

Neni 138

Personi i zgjedhur në titujt mësimorë-shkencorë, shkencorë, mësimorë dhe në titullin e bashkëpunëtorit, është i detyruar vazhdimisht të perfeksionohet e të tregohet nga pikëpamja shkencore, profesionale, përkatësisht artistike, ta ushtrojë me sukses veprimtarinë e arsimit të lartë, të japë kontributin e tij në formimin e kadrove të reja mësimore-shkencore, përkatësisht artistike, të kujdeset për realizimin me sukses të programeve studimore, si dhe të japë kontributin e tij në zhvillimin, përkatësisht aplikimin e veprimtarisë shkencore, përkatësisht artistike për të cilën është zgjedhur.

Personit të zgjedhur në titujt mësimorë-shkencorë, mësimorë dhe në titullin e bashkëpunëtorit mund t'i pushojë marrëdhëniet e punës edhe para përfundimit të periudhës për të cilën ai është zgjedhur, nën kushte dhe procedurë të pacaktuar me statut, nëse verifikohet se për një kohë më të gjatë nuk i përmbush detyrimet nga paragrafi 1 i këtij neni, nëse pengon aktivitetet ligjore e statutore të institucionit të arsimit të lartë ose nëse pengon anëtarët e tjerë në realizimin e të drejtave të tyre dhe detyrimeve të tyre në institucionin e arsimit të lartë, nëse kanë ndaluar së ekzistuari kushtet kryesore në bazë të të cilave është bërë zgjedhja dhe nëse ka kryer vepër penale lidhur me ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë.

Vendimin për përfundimin e zgjedhjes dhe marrëdhënies të punës para përfundimit të periudhës për të cilën është zgjedhur personi në fjalë në titujt mësimorë-shkencorë, mësimorë ose në titullin e bashkëpunëtorit, e merr organi që e ka zgjedhur në bazë të referatit të komisionit të përbërë nga tre profesorë ordinarë.

Personi nga paragrafi 3 i këtij neni ka të drejtë kundërshtimi pranë organit i cili vendos lidhur me përfundimin e zgjedhjes.

Nëse kundërshtimi nuk pranohet, personi ka të drejtë të ankohet pranë senatit të universitetit, i cili formon komision prej tre anëtarësh, të përbërë nga profesorë ordinarë nga e njëjta sferë ose nga sferë e ngjashme me sferën e atij që bën ankesën, nga të cilët dy anëtarë janë nga një tjetër institucion i arsimit të lartë. Komisioni dorëzon referat në të cilin jep vlerësim lidhur me zgjedhjen.

Vendimi i senatit të universitetit është përfundimtar.

E drejta e ushtrimit të veprimtarisë në një institucion tjetër të arsimit të lartë

Neni 139

Personi nga një njësi e universitetit mund të ushtrojë veprimtari të arsimit të lartë, përkatësisht artistike në njësi tjetër të universitetit në pozicion në të cilin është zgjedhur në të njëjtën sferë ose të sferë të ngjashme mësimore-shkencore, përkatësisht artistike. Personi nga një njësi e universitetit mund të ushtrojë veprimtari të arsimit të lartë,

përkatësisht artistike në njësi tjetër të një universiteti tjetër, përkatësisht shkolla e lartë profesionale e pavarur në pozicion në të cilin është zgjedhur në të njëjtën sferë ose të sferë të ngjashme mësimore-shkencore, përkatësisht artistike, me pajtim të universitetit.

Personi nga paragrafi 1 dhe 2 i këtij neni mund të ushtrojë veprimtari të arsimit të lartë jo më shumë se 30% të vëllimit të caktuar me dispozitën për norma dhe standarde.

Profesorë visiting

Neni 140

Me ftesë të organit drejtues të institucionit të arsimit të lartë, profesorë nga institucione të akredituara të arsimit të lartë, shkencëtarë dhe artistë të mirënjohur nga vendi dhe jashtë tij, kanë mundësi pa shpallje konkursi, si mysafirë të ushtrojnë veprimtari të arsimit të lartë dhe veprimtari kërkimore-shkencore për një kohë të caktuar, në mënyrë dhe kushte të caktuara me statutin e universitetit, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Kushtet sipas të cilave ushtrohet veprimtaria nga paragrafi 1 i këtij neni, përcaktohen me marrëveshje.

Shkencëtarë, ekspertë nga praktika dhe artistë të afirmuar

Neni 141

Shkencëtarë, ekspertë nga praktika dhe artistë të afirmuar, pa dallim nëse i përbushin kushtet e caktuara me këtë ligj për zgjedhje në pozicione si specialistë dhe ekspertë, me ftesë, mund të realizojnë mësim për pjesë të caktuara të lëndës së mësimin, në vëllim dhe sipas kushteve të caktuara me statutin e institucionit të arsimit të lartë.

Pozicione të titulluara

Neni 142

Shkencëtarë, ekspertë nga praktika dhe artistë dhe bashkëpunëtorë të afirmuar të institucionit të arsimit të lartë, të cilët i përbushin kushtet për zgjedhje në pozicione, por për të cilët nuk ka vend të lirë pune për zgjedhje në tituj mësimorë-shkencorë, përkatësisht mësimorë mund të zgjidhen në pozicionin docent i titulluar dhe profesor inordinar i titulluar, sipas kushteve dhe procedurës së caktuar me këtë ligj.

Lojin dhe vëllimin e pjesëmarrjes në ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë të personave të zgjedhur me pozicionet e titulluara e përcakton këshilli mësimor-shkencor, përkatësisht mësimor-artistik.

Ekivalenca e titujve

Neni 143

Për ushtrim të veprimtarisë së arsimit të lartë, nën kushte të caktuara me këtë ligj titujt shkencorë e të bashkëpunëtorit të fituar sipas dispozitave të Ligjit për veprimtari kërkimore-shkencore, u përgjigjen këtyre pozicioneve shkencore e të bashkëpunëtorit të caktuara me këtë ligj: këshilltar shkencor - profesor ordinar, bashkëpunëtor i lartë shkencor - profesor inordinar, bashkëpunëtor shkencor - docent dhe bashkëpunëtor në veprimtarinë kërkimore-shkencore të bashkëpunëtorit në institucion të arsimit të lartë.

Profesor nderi dhe doktor nderi i shkencave

Neni 144

Një profesori të mirënjohur nga universiteti i Republikës së Maqedonisë dhe jashtë shtetit, i cili ka dhënë një kontribut të veçantë për zhvillimin e veprimtarisë së arsimit të lartë, me propozim të njësisë, universiteti mund t'i ndajë titullin profesor nderi (profesor honoris causa).

Shkencëtarëve, afaristëve, artistëve dhe personave të tjerë të njohur nga vendi dhe bota, të cilët me veprat e tyre kanë dhënë kontribut të veçantë për zhvillimin e botëkuptimit shkencor, kulturor ose në ndonjë lloj tjetër mënyre kanë dhënë kontributin e tyre në zhvillimin e arsimit të lartë, me propozim të institucionit të arsimit të lartë, përkatësisht institut shkencor të akredituar, universiteti mund t'i ndajë titullin doktor i nderuar i shkencave (doctor honoris causa).

Më nga afër dispozitat për ndarjen e titujve profesor nderi dhe doktor nderi i shkencave si dhe të drejtat e tyre, përcaktohen me statutin e universitetit.

Profesor emeritus

Neni 145

Universiteti, me propozim të këshillit mësimor-shkencor të njësisë së universitetit, mund t'i ndajë titullin profesor emeritus një profesori ordinar në pension i cili është dalluar në mënyrë të veçantë në punën e tij shkencore, përkatësisht artistike, i cili ka tashmë reputacion ndërkombëtar dhe ka arritur rezultate në sigurimin e kuadrove të reja mësimore-shkencore e bashkëpunëtorë në sferën në të cilën është zgjedhur. Numri i përgjithshëm i profesorëve emeritus nuk mund të jetë më shumë se 5% nga numri i përgjithshëm i profesorëve të universitetit.

Profesor emeritus mund të marrë pjesë në realizimin e mësimin të studimeve të ciklit të tretë, në sferën në të cilën është zgjedhur.

Më nga afër dispozitat për ndarjen e titullit profesor emeritus dhe për të drejtat e tij, caktohen me statutin e universitetit.

Mungesë nga puna e paguar dhe e papaguar dhe viti sabat

Neni 146

Personit të zgjedhur në pozicionin mësimor-shkencor, shkencor, mësimor dhe pozicionin e bashkëpunëtorit, në çdo pesë vjet, institucioni i arsimit të lartë mund t'i aprovojë mungesë nga puna të paguar me kohëzgjatje deri në një vit, përkatësisht mungesë nga puna të papaguar me kohëzgjatje deri në tre vjet për perfeksionim - specializim profesional, përkatësisht shkencor në sferën përkatëse shkencore, përkatësisht artistike ose për qëndrim në institucion shkencor ose arti të arsimit të lartë me status në pozicion mësimor-shkencor ose kërkimor-shkencor.

Personi i zgjedhur në pozicionin mësimor-shkencor, shkencor përkatësisht mësimor në gjashtë vjet të ushtrimin të punës ka të drejtë për përthellim të specializimit në fushën që është lëndë e këtij kërkimi me kohëzgjatje e shumta dymbëdhjetë muaj, dhe për të cilën gjë detyrimi pedagogjik i shtyhet, por nuk mund të shtohet më shumë se një e treta.

Kushtet për shfrytëzimin e të drejtave nga paragrafi 1 dhe 2 të këtij neni, rregullohen më nga afër me statutin e universitetit përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Fundi i marrëdhënieve të punës për shkak të plotësimin të kushteve për pension

Neni 147

Personit të zgjedhur në pozicionin mësimor-shkencor ose pedagogjik, i cili gjatë viti shkollor ka mbushur moshën 65 vjeç, marrëdhëniet e punës i zgjasin deri në fund të atij viti shkollor.

Profesor ordinar në pension mund të realizojë studime të ciklit të tretë ose të punojë në projekte kërkimore-shkencore nën kushte të caktuara me statutin e universitetit, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Periodua në të cilën fitohen të drejtat e detyrimet e pozicionit për personat të zgjedhur nga komisioni амё

Neni 148

Person i zgjedhur në pozicionin mësimor-shkencor, pedagogjik dhe pozicionin e bashkëpunëtorit, nga komisioni амё në procedurën e themelimit të institucionit të arsimit të lartë, fiton të drejta dhe detyrime në pozicionin për të cilin është zgjedhur, të caktuara me këtë ligj, ditën e regjistrimit të institucionit të arsimit të lartë në regjistrin e institucioneve të arsimit të lartë.

Kreu i njëmbëdhjetë

STUDENTËT

Statusi i studentit

Neni 149

Statusi student, dhe me këtë edhe anëtar i bashkësisë akademike fitohet me regjistrimin në ciklin e parë, të dytë e të tretë të studimeve në universitet, përkatësisht në institucion të pavarur të arsimit të lartë.

Statusi student vërtetohet me librezën e anëtarësimit studentor.

Të drejtat dhe detyrimet e studentit

Neni 150

Studenti ka të drejtë të ketë:

- studime dhe proces shkollimi cilësor ashtu siç është parashikuar me programet studimore,
- shprehje të lirë të mendimit dhe qëndrimeve gjatë orës së mësimi dhe gjatë aktiviteteve të tjera të institucionit të arsimit të lartë,
- të drejtë të shprehjes (vlerësimi) sa i përket cilësisë së mësimi dhe profesorëve,
- studime të rregullta dhe status të studentit të rregullt si dhe të drejtë për studime me korrespondencë e status të studentit me korrespondencë,
- të përparojë rregullisht, të shkollohet e të përfundojë studimet nën kushte që kanë qenë të vlefshme gjatë regjistrimit të tij,
- të regjistrohet e shkollohet nën kushte të njëjta të caktuara me ligj, statut dhe program studentor,
- të marrë pjesë në menaxhimin e institucionin e arsimit të lartë në bazë të këtij ligji dhe statutit të institucionit të arsimit të lartë,
- të mbrojë të drejtat dhe detyrimet e tij para organeve të institucionit të arsimit të lartë dhe
- të mbrojë personalitetin e studentit nga keqpërdorimi dhe të mbrojë dinjitetin e tij.

Studenti ka të drejtë edhe:

- të mund të përparojë dhe t'i përfundojë studimet për një periudhë më të shkurtër se ajo që është parashikuar nga programi studimor,
- të studiojë në të njëjtën kohë në disa programe studimore nga specializime të ndryshme dhe të ndjekë kurse suplementare,
- t'i vazhdojë studimet në tjetër institucion të arsimit të lartë nëse institucioni i arsimit të lartë në të cilin është regjistruar pushon së funksionuari,
- të shfrytëzojë bibliotekën dhe bazën e të dhënave, ambientin, pajisjet (mjete shkollore ndihmëse), software-in dhe infrastrukturë tjetër shkencore e profesionale të universitetit dhe të njëjsteve të tij, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë,
- të marrë pjesë në veprimtarinë kërkimore-shkencore dhe profesionale dhe ku i garantohen çmimet e të drejtat e autorit, të zbulimit dhe të drejta e çmime të tjera të ngjashme,
- të zgjedhë e të zgjidhet, si përfaqësues i studentëve në organet e institucioneve të arsimit të lartë,

- të shfrytëzojë shërbime të standardit studentor (strehim, ushqim, mbrojtje shëndetësore dhe të tjera), transport urban e ndërurban sipas kushteve të caktuara me ligj nga ushtruesit e veprimtarive përkatëse,

- të shfrytëzojë objektet universitare për veprimtari sportive e kulturore,

- të transferohet nga një institucion i arsimit të lartë në tjetrin, përkatësisht nga një program studimor në tjetrin dhe gjatë kësaj të shfrytëzojë favoret e sistemit të kredive,

- të marrë pjesë në punën e organizatave të studentëve,

- të marrë pjesë në format e organizimit të organizatave studentore të caktuara me statutin e universitetit,

- t'i vazhdojë studimet e ndërprera, nën kushte të caktuara me statutin e institucionit të arsimit të lartë,

- të përdorë pushime jo më pak se 60 ditë në kuadër të një viti kalendarik,

- të fitojë bursë shteti ose lloje të tjera bursash ose të shfrytëzojë kredi financiare për tu mirëmbajtur gjatë kohës së shkollimit,

- të realizojë bashkëpunim me studentë në vend dhe jashtë tij dhe

- të realizojë edhe të drejta të tjera në bazë të ligjit dhe statutit të institucionit të arsimit të lartë.

Studenti ka detyrim që:

- të përmbushë detyrat të caktuara në programet studimore,

- t'i respektojë dispozitat e këtij ligji, statutit të institucionit të arsimit të lartë dhe aktet e tjera juridike të rregullave të brendshme,

- t'i zbatojë vendimet e organit drejtues, rektorit, përkatësisht drejtorit të institucionit të pavarur të arsimit të lartë,

- të reagojë në përputhje me kodin etik studentor të cilin e përgatit dhe miraton institucioni i arsimit të lartë në përputhje me përfaqësimin studentor.

Studentët e të gjitha niveleve të arsimit të lartë që janë pa prindër, të verbër, shurdhë, invalidë të grupit të parë e të dytë, nënë me fëmijë deri në moshën gjashtë vjeçare dhe të hospitalizuarit kanë të drejtë për favore të veçanta të caktuara me statutin e institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Të drejtat nga paragrafi 1 dhe 2 dhe detyrimet nga paragrafi 3 i këtij neni, studenti i institucionit të arsimit të lartë i realizon në vëllim dhe sipas kushteve të caktuara me ligj dhe statutin e institucionit të arsimit të lartë.

Për arsye mbrojtjen e të drejtave të studentëve, në çdo universitet formohet avokati i studentëve. Kompetencat, zgjedhja dhe puna e avokatit të studentëve përcaktohen me statutin e universitetit.

Studime paralele

Neni 151

Studenti mund të studiojë në disa programe studimore (studime paralele), të programeve studimore ndërdisiplinore ose individuale në një ose disa institucione të arsimit të lartë.

Mënyra dhe kushtet e studimit nga paragrafi 1 i këtij neni, rregullohen më nga afër e statutin e institucionit të arsimit të lartë.

Transferimi nga një program studimor në tjetrin

Neni 152

Gjatë studimeve, studenti mund të transferohet nga një program studimor në një tjetër ose nga një institucion i arsimit të lartë në një tjetër, nën kushte të caktuara me program studimor, përkatësisht me statut të institucionit të arsimit të lartë në të cilin studenti transferohet.

Student i cili ka qenë i regjistruar në institucionin e arsimit të lartë i cili ka pushuar së funksionuari, ka të drejtë t'i vazhdojë studimet në një institucion të arsimit të lartë të njëjtë ose të ngjashëm nën kushte të caktuara me këtë ligj dhe me statutin e institucionit të arsimit të lartë në të cilin do t'i vazhdojë studimet.

Rregulla të studimit

Neni 153

Me statutin e universitetit, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë dhe më nga afër me rregullat e njësish së universitetit, përkatësisht me statutin e institucionit të pavarur të arsimit të lartë më nga afër rregullohen procedurat dhe rregullat veçanërisht për:

- kalendarin studentor,
- procedurat e regjistrimit,
- regjimin e provimeve,
- përparimin, përfshirë edhe kushtet për përparim të shpejtë,
- përfundimin e studimeve,
- transferimin ndërmjet programeve studimore,
- përsëritjen e vitit përkatësisht përparimin e kushtëzuar,
- vazhdimin e studimeve pas ndërprerjes,
- studimin paralel, ndërdisiplinor dhe individual dhe
- njohjen e provimeve dhe detyrimeve të tjera studimore të dhëna në institucione të ndryshme të pavarura të arsimit të lartë.

Me statutin e universitetit, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë përveç çështjeve nga paragrafi 1 i këtij neni, rregullohet edhe:

- lloji i dokumenteve që i lëshohen studentit mbi bazën e evidencës të caktuar me këtë ligj,
- procedura për mbrojtjen e të drejtave të studentëve,
- organet, kompetente për realizimin e procedurave dhe për marrjen e vendimeve,
- përgjegjësia disiplinore dhe të drejtat e detyrimit e studentëve në procedurën disiplinore dhe
- rregulla të tjera lidhur me të drejtat dhe detyrimet e studentëve.

Fundi i statusit student

Neni 154

Studentit i përfundon statusi i studentit në institucionin e arsimit të lartë sipas kushteve dhe procedurës së caktuar me statutin e institucionit të arsimit të lartë. Statusi nga paragrafi 1 i këtij neni përfundon nëse studentit:

- diplomon,
- nuk i përfundon studimet në periudhën e caktuar me ligj dhe statut,
- nuk e plotëson kushtin për regjistrim në vit më të lartë brenda afatit të caktuar me statut dhe rregullat,
- çregjistrohet dhe
- përjashtohet.

Statusi nga paragrafi 1 i këtij neni mund të rinovohet sipas procedurës së caktuar me statutin e institucionit të arsimit të lartë, me përjashtim vetëm nëse statuti ka pushuar së funksionuari përgjithmonë. Shpenzimet për rinovimin e statusit i mbart studentit.

Masa disiplinore

Neni 155

Për cenim të obligimeve dhe për mospërbushje të detyrimeve, studentit në studime diplomike mund t'i jepet masa disiplinore: vërejtje, vërejtje publike dhe përjashtim.

Masa disiplinore përjashtim zbatohet për vitin shkollor në të cilin është dhënë.

Masat disiplinore i jep komisioni për masa disiplinore të institucionit përkatës të arsimit të lartë.

Në përbërjen e komisionit disiplinor një anëtar delegohet nga studentët e institucionit të arsimit të lartë në të cilin është i regjistruar studentit.

Me statutin e universitetit përkatësisht statutin e shkollës së lartë profesionale të pavarur përcaktohet përbërja e komisionit disiplinor, mënyra dhe procedura për përcaktimin e përgjegjësishë disiplinore, masat dhe kushtet nën të cilat jepet masa disiplinore dhe e drejta e mbrojtjes së studentit.

Procedura për përgjegjësi disiplinore realizohet në bazë të parimit të drejtësisë dhe dëgjimit nga ana e komisionit për masa disiplinore.

Pjesëmarrja e studentëve në menaxhim

Neni 156

Studentët marrin pjesë në menaxhimin e institucioneve të arsimit të lartë nëpërmjet përfaqësuesve që i zgjedhin në parlamentin studentor të universitetit, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë, parlamentit studentor ndëruniversitar, në organet e institucioneve të arsimit të lartë, nëpërmjet formave të vetorganizimit ose ndonjë mënyre tjetër sipas kushteve të caktuara me ligj dhe me statutin e institucionit të arsimit të lartë.

Parlamenti studentor i universitetit, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë dhe parlamentit studentor ndëruniversitar, u mundëson studentëve realizimin e interesave të përbashkëta si partnerë në procesin e arsimit të lartë.

Pjesëmarrja e studentëve në organet e universitetit, përkatësisht të institucionit të pavarur të arsimit të lartë, në parlamentin studentor, çështjet për të cilat marrin vendime në mënyrë të barabartë, numri, mënyra e zgjedhjes dhe çështje të tjera domethënëse për realizimin e të drejtave të tyre, rregullohen me statutin e universitetit dhe rregullat e njësive të universitetit, përkatësisht me statutin e institucionit të pavarur të arsimit të lartë.

Pjesëmarrja e studentëve në parlamentin ndëruniversitar, çështjet për të cilat marrin vendime në mënyrë të barabartë, numri, mënyra e zgjedhjes dhe çështje të tjera domethënëse për realizimin e të drejtave të tyre, më nga afër rregullohen me statutin e parlamentit ndëruniversitar.

Kreu i dymbëdhjetë

EKUIVALENCA DHE NJOHJA E KUALIFIKIMEVE TË ARSIMIT TË LARTË

Neni 157

Ekuivalenca dhe njohja e kualifikimeve të huaja të arsimit të lartë bëhet në përputhje me këtë ligj dhe me marrëveshjet e ratifikuara ndërkombëtare.

Kriteri bazë për ekuivalencën dhe njohjen e kualifikimeve të huaja të arsimit të lartë, i caktuar me sistemin e përgjithshëm të njohjes së kualifikimeve, me rregullat e Bashkimit Evropian është statusi i institucionit të arsimit të lartë i cili e ka lëshuar kualifikimin, përkatësisht nëse ky institucion është i akredituar dhe i autorizuar nga organet kompetente të shtetit amë (ose nga ndonjë tjetër) për lëshimin e kualifikimeve, përkatësisht diplomave dhe dëftesave, ndërsa njohja e kualifikimeve të huaja të arsimit të lartë do të bëhet në bazë të sistemit Evropian të transferimit të kredive.

Neni 158

Lidhur me ekuivalencën dhe njohjen e kualifikimeve të huaja të arsimit të lartë mbahet evidencë. Mënyrën e mbajtjes së evidencës e përcakton Ministria kompetente për funksionimin e arsimit të lartë.

Neni 159

Për ekuivalencën dhe njohjen e kualifikimeve të huaja të arsimit të lartë, ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë formon komisione sipas fushave dhe sferave të caktuara, të përbëra nga pesë anëtarë nga Profesorë Universiteti nga sfera përkatëse. Punët profesionale dhe administrative – teknike të komisioneve i ën ministria përkatëse për arsim të lartë.

Ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë merr dhe publikon vendimin për ekuivalencën dhe njohjen e kualifikimi të huaj të arsimit të lartë brenda 20 ditësh nga

dita e dorëzimit të kërkesës për ekuivalencë dhe njohje të kualifikimit të huaj të arsimit të lartë, me propozim të komisionit nga paragrafi 1 i këtij neni.

Ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë merr dhe publikon vendimin për ekuivalencën dhe njohjen e kualifikimi të huaj të arsimit të lartë brenda 8 ditë pune, nëse kualifikimi i huaj i arsimit të lartë është fituar në një nga 500 universitetet e para të renditura në listën e fundit të publikuar nga këto institucione: Instituti i arsimit të lartë pranë Universitetit Xhio Tong të Shangait, US News and Report dhe Times Higher Education Supplement –World University Ranking.

Nëse ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë nuk merr dhe publikon vendim në periudhën e parashikuar nga paragrafi 2 i këtij neni, vendimi për njohjen e kualifikimit të huaj të arsimit të lartë do të llogaritet si vendim i marrë.

Neni 160

Kërkuksi i cili nuk është i kënaqur me vendimin e njohjes së kualifikimit të huaj të arsimit të lartë, ka mundësi brenda 15 ditësh nga dita e pranimit të vendimit, të ankohet pranë komisionit për zgjidhje të shkallës së dytë kompetent për funksionimin e arsimit të lartë pranë Qeverisë së Republikës së Maqedonisë.

Neni 161

Qendra informative për ekuivalencën dhe njohjen e kualifikimit të huaj të arsimit të lartë (në vijim të tekstit: ICEP) si shërbim i specializuar pranë Ministrisë kompetente për funksionimin e arsimit të lartë, realizon veprimtari që kanë të bëjnë me punët profesionale-administrative në realizimin e procedurës së ekuivalencës dhe njohjes së kualifikimit të huaj të arsimit të lartë.

ICEP përcakton llojin dhe shkallën e kualifikimit të huaj të arsimit të lartë duke e krahasuar me kualifikimet e arsimit të lartë që fitohen në institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Maqedonisë, por duke pasur parasysh kornizën Kombëtare të kualifikimeve. Ekuivalenca bëhet në përputhje me tre ciklet e kualifikimit të parashikuar me procesin e Bolonjës në hapësirën Evropiane të arsimit të lartë, përkatësisht nivelet e parashikuara me kornizën Evropiane të kualifikimeve.

Mënyrën dhe procedurën për ekuivalencën dhe njohjen e kualifikimit të huaj të arsimit të lartë dhe dokumentacionin e duhur i përcakton Ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë.

Kreu i trembëdhjetë

MBIKQYRJA E INSTITUCIONIT TË ARSIMIT TË LARTË

Mbikëqyrja e ligjshmërisë gjatë punës

Neni 162

Atëherë kur ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë do të verifikojë se institucioni i arsimit të lartë punon në kundërshtim me këtë ligj, me procesverbal do t'i tërheqë vërejtjen institucionit të arsimit të lartë për paligjshmërinë gjatë punës dhe do t'i përcaktojë afat jo më pak se një muaj për mënjanimin e paligjshmërisë.

Nëse institucioni i arsimit të lartë, brenda afatit të caktuar, nuk do të procedojë në bazë të vërejtjeve nga paragrafi 1 i këtij neni, ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë merr vendim për ndërprerjen e përkohshme të punës së institucionit të arsimit të lartë dhe për këtë njofton themeluesin.

Ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë para marrjes së vendimit për ndërprerje të përkohshme të punës së institucionit të arsimit të lartë, do të kërkojë mendim nga Këshilli i akreditimit.

Kundër vendimit nga paragrafi 2 i këtij neni mund të bëhet ankesë pranë komisionit të shkallës së dytë për zgjidhje në procedurën administrative nga sfera e arsimit pranë Qeverisë së Republikës së Maqedonisë. Ankesa nuk e shlyt zbatimin e vendimit.

Kundër vendimit të komisionit të shkallës së dytë për zgjidhje në procedurën administrative nga sfera e arsimit pranë Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, mund të ngrihet padi në Gjykatën administrative.

Pas vendimit fuqiplotë të Gjykatës Administrative, ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë merr vendim për fshirjen e institucionit të arsimit të lartë nga regjistri i institucioneve të arsimit të lartë.

Neni 163

Atëherë kur ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë do të verifikojë se institucioni i arsimit të lartë ka marrë vendim që nuk është në përputhje me këtë ligj, do t'i tërheqë vërejtje institucionit të arsimit të lartë për paligjshmërinë e vendimit dhe do të përcaktojë afat për mënjanimin e paligjshmërisë, afat i cili nuk mund të jetë më i shkurtër se një muaj.

Nëse brenda afatit të caktuar institucioni i arsimit të lartë nuk e mënjanon paligjshmërinë, ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë me vendim do ta anulojë ose shfuqizojë vendimin e paligjshëm.

Kundër vendimit nga paragrafi 2 i këtij neni, institucioni i arsimit të lartë ka të drejtë të ankohet pranë komisionit të shkallës së dytë për zgjidhje në procedurën administrative nga sfera e arsimit pranë Qeverisë së Republikës së Maqedonisë.

Kundër vendimit nga paragrafi 3 i këtij neni, institucioni i arsimit të lartë ka të drejtë të ngrejë padi pranë Gjykatës administrative.

Mbikëqyrje për kushtetutshmërinë dhe ligjshmërinë

Neni 164

Nëse akti i përgjithshëm i institucionit të arsimit të lartë nuk është në përputhje me Kushtetutën ose ligjin, ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë ka të drejtë ta ndalojë zbatimin e tij dhe është i detyruar, brenda tetë ditësh nga dita e marrjes së vendimit për ndalim, të nis proces për vlerësimin e kushtetutshmërisë dhe ligjshmërisë së aktit të ndaluar para Gjykatës administrative të Republikës së Maqedonisë.

Ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë para se të nisë procesin për vlerësimin e kushtetutshmërisë dhe ligjshmërisë mund ta informojë institucionin e arsimit të lartë për ndalimin e aktit dhe t'i tërheqë vërejtjen që brenda 30 ditësh nga dita e dorëzimit të vendimit për ndalim, ta mënjanojë paligjshmërinë. Nëse institucioni i arsimit të lartë brenda këtij afati nuk procedon sipas vërejtjes, ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë, në afatin tjetër prej tetë ditësh nga dita e kalimit të afatit prej 30 ditësh, nis procedurë për vlerësimin e kushtetutshmërisë dhe ligjshmërisë të aktit të ndaluar.

Mbikëqyrje për lëshimin e diplomave

Neni 165

Nëse ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë në ekzekutimin e të drejtës për mbikëqyrje të ligjshmërisë gjatë punës verifikon se institucioni i arsimit të lartë ka lëshuar diplomë në kundërshtim me dispozitat e këtij ligji, ai merr vendim për anulimin e diplomës gjë që publikohet në mjetet e informimit publik dhe bën denoncim pranë prokurorit publik për ndjekje penale të personit përgjegjës.

Mbikëqyrja e inspektimit

Neni 166

Mbikëqyrjen e inspektimit mbi institucionet e arsimit të lartë e bën Inspektorati shtetëror i arsimit, në përputhje me këtë ligj.

Kreu i katërbëdhjetë**DISPOZITA PËR KUNDËRVAJTJE PENALE**

Neni 167

Gjoha me shumë prej 1.000 deri në 2.500 euro në kundërvlerë me denarë, do t'i vihet për kundërvajtje penale personit juridik nëse:

- përdor emërime të institucioneve të arsimit të lartë, pa qenë i themeluar në përputhje me këtë ligj (neni 5),
- zbaton statut për të cilin nuk ka pajtim nga organi kompetent (neni 9),
- fillon të ushtrojë veprimtari të arsimit të lartë pa vendim për akreditim dhe vendim për fillimin me punë (neni 32, 35),
- kryen ndryshime të statusit pa pajtim të themeluesit (neni 39),
- paguan nga studentët të ardhura të tjera në kundërshtim me masat dhe kriteret të caktuara në përputhje me këtë ligj (neni 83 paragrafi 1 kryeradha 8),
- paguan nga studentët bashkëfinancim të studimeve përkatësisht participim, mbi shumën e caktuar në përputhje me këtë ligj (neni 83 paragrafi 1 kryeradha 9),
- aplikon programe studimore pa akreditim, përkatësisht vendim për fillimin me punë në përputhje me këtë ligj (neni 104),
- regjistron në vitin e parë të studimeve studentë që nuk i përmbushin kushtet e caktuara me këtë ligj dhe me konkurs (neni 108),
- regjistron studentë më shumë se numri i caktuar me vendimin për regjistrimin e studentëve ose më shumë se kapaciteti për të cilin institucioni i arsimit të lartë është akredituar (neni 110),
- nuk mban evidencë për të dhënat personale të studentëve (neni 119),
- bën zgjedhje të profesorëve dhe bashkëpunëtorëve në kundërshtim me dispozitat e këtij ligji (nenet nga 121-148) dhe
- angazhon mësues që të ushtrojë veprimtari të arsimit të lartë, përkatësisht artistike nga tjetër institucion i arsimit të lartë pa pajtimin e universitetit dhe në kundërshtim me normat e standardet për ushtrimin e veprimtarisë së arsimit të lartë (neni 139).

Gjoha me shumë prej 500 deri në 1.000 euro në kundërvlerë me denarë, do t'i vihet personit përgjegjës, në personin juridik për kundërvajtje penale nga paragrafi 1 i këtij neni.

Neni 168

Procedurën e kundërvajtjes penale për kundërvajtjet e parashikuara me këtë ligj e mban gjykata kompetente.

Para bërjes së kërkesës për ngritje të procedurës së kundërvajtjes penale për kundërvajtje të parashikuara me këtë ligj, ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë nis procedurë për sheshim në përputhje me Ligjin për Kundërvajtje.

Kreu i pesëmbëdhjetë**DIPOZITA KALIMTARE DHE PËRFUNDIMTARE**

Neni 169

Universitetet ekzistuese, fakultetet dhe shkollat e larta profesionale të regjistruara në Regjistrin e institucioneve të arsimit të lartë në Republikën e Maqedonisë, jo më vonë se 31 dhjetor 2008, do ta akordojnë funksionimin e tyre me këtë ligj, do të miratojnë statutet dhe aktet e tjera të përgjithshme të caktuara me këtë ligj, si dhe do të konstitujnë organet e parashikuara me këtë ligj.

Deri në miratimin e akteve të përgjithshme nga paragrafi 1 i këtij neni do të zbatohen aktet e përgjithshme ekzistuese.

Universiteti i Evropës Juglindore në Tetovë, i themeluar sipas dispozitave të deritanishme të arsimit të lartë, me hyrjen në fuqi të këtij ligji, vazhdon me punë në cilësinë e institutit privat-publik jofitimprurës të arsimit të lartë, në përputhje me dispozitat e këtij ligji.

Neni 170

Këshilli i akreditimit vazhdon të funksionojë me përbërjen ekzistuese deri në emërimin e anëtarëve të rinj, jo më vonë se brenda tre muajve nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Agjencia për evalvim vazhdon të funksionojë me përbërjen ekzistuese deri në emërimin e anëtarëve të rinj, jo më vonë se brenda tre muajve nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Anëtarët e Këshillit të akreditimit dhe Agjencisë për evalvim që janë të zgjedhur për herë të parë, kanë të drejtë të edhe një mandati prej katër vjetësh. Anëtarët që janë zgjedhur për herë të dytë nuk kanë të drejtë të zgjidhen për herë të tretë.

Këshilli i akreditimit dhe Agjencia për evalvim brenda tre muajve nga dita e emërimit të anëtarëve, do të miratojnë aktet e parashikuara me këtë ligj.

Neni 171

Këshilli vazhdon të funksionojë me përbërjen ekzistuese deri në emërimin e anëtarëve të rinj, jo më vonë se brenda tre muajve nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Anëtarët e Këshillit që janë të zgjedhur për herë të parë, kanë të drejtë të edhe një mandati prej katër vjetësh. Anëtarët që janë zgjedhur për herë të dytë, nuk kanë të drejtë të zgjidhen për herë të tretë.

Këshilli brenda tre muajve nga dita e emërimit të anëtarëve, do të miratojë aktet e parashikuara me këtë ligj.

Neni 172

Konferenca Ndëruniversitare jo më vonë se brenda tre muajve nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji, do të zgjedhë anëtarë të rinj në Këshillin e akreditimit dhe Agjencinë për evalvim në vend të anëtarëve ekzistues.

Konferenca rektorate e universiteteve publike më së voni në afat prej tre muajsh nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji, do të zgjedhë anëtarë të ri në Këshill, në vend të atyre ekzistues.

Neni 173

Ministri kompetent për funksionimin e arsimit të lartë, brenda 12 muajve nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji do të miratojë aktet e caktuara me këtë ligj.

Neni 174

Procedura për pajisjen me nivel shkencor magjistër-master i shkencave, përkatësisht doktor i shkencave e nisur para hyrjes në fuqi të këtij ligji, si dhe procedura e nisur para nisjes së studimeve master, përkatësisht të doktoratës të akorduara sipas këtij ligji, mund të përfundojë sipas dispozitave të Ligjit për arsim të lartë ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 64/2000, 49/2003, 113/2005 dhe 51/07) dhe statutit të institucionit të arsimit të lartë, përkatësisht universitetit.

Neni 175

Zgjedhja në titujt mësues-shkencorë, mësues dhe pozicione të bashkëpunëtorëve, e nisur para hyrjes në fuqi të këtij ligji, do të përfundojë sipas kushteve dhe procedurës së caktuar me Ligjin për arsim të lartë ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 64/2000, 49/2003, 113/2005 dhe 51/07).

Neni 176

Rektori, prorektori, dekani, prodekani, përkatësisht drejtori dhe zëvendësdrejtori i institucionit publik të arsimit të lartë të zgjedhur para hyrjes në fuqi të këtij ligji, vazhdojnë t'i ushtrojnë funksionet e tyre deri në fund të periudhës për të cilën janë zgjedhur.

Personat nga paragrafi 1 i këtij neni që janë të zgjedhur për herë të parë, kanë të drejtë të edhe një mandati prej katër vjetësh. Personat që janë zgjedhur për herë të dytë, nuk kanë të drejtë për një mandat të tretë.

Neni 177

Profesorët ordinarë të cilët deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji janë zgjedhur në atë titull për herë të parë sipas Ligjit për arsim të lartë ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 64/2000, 49/2003, 113/2005 dhe 51/2007), themelojnë marrëdhënie pune për kohë të pacaktuar dhe e mbajnë titullin profesor ordinar përjetësisht.

Neni 178

Asistentët më të rinj që janë të zgjedhur për herë të parë në atë pozicion në bazë të Ligjit për arsim të lartë ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 64/2000, 49/2003, 113/2005 dhe 51/2007) mund të zgjidhen edhe një herë në të njëjtin pozicion për një kohëzgjatje prej dy vjetësh.

Neni 179

Fakultetet dhe shkollat e larta profesionale ekzistuese në përbërje të në Universitetit "Shën Cirili dhe Metodi" në Shkup, Universitetit "Shën Klimenti i Ohrit" në Manastir, Universiteti shtetëror në Tetovë dhe Universiteti "Goce Dellçev" në Shtip, me ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji vazhdojnë të punojnë si njësi të universitetit në pajtim me këtë ligj.

Me ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji nuk janë më të vlefshëm aktet e themelimit të fakulteteve, përkatësisht shkollave të larta profesionale në kuadër të Universitetit "Shën Cirili dhe Metodi" në Shkup dhe në kuadër të Universitetit "Shën Klimenti i Ohrit" në Manastir dhe Kuvendi i Republikës së Maqedonisë mbetet themeluesi i Universitetit "Shën Cirili dhe Metodi" në Shkup dhe Universitetit "Shën Klimenti i Ohrit" në Manastir, me njësitë në kuadër të tyre.

Organizata themelore e punës së bashkuar Institute - Universitet "Shën Cirili dhe Metodi" në Shkup - OP Fakulteti i mjekësisë (në vijim të tekstit: Institute) fshihet nga regjistri gjyqësor dhe vazhdon të funksionojë në kuadër të Universitetit "Shën Cirili dhe Metodi" në Shkup si njësi e brendshme organizative e Fakultetit të mjekësisë. Të punësuarit në Institutet i vazhdojnë marrëdhëniet e punës si të punësuar në Fakultetin e mjekësisë në Shkup. Prona që shfrytëzohet nga Institutet është pronë e Universitetit "Shën Cirili dhe Metodi" në Shkup. Veprimtaria shëndetësore e Universitetit "Shën Cirili dhe Metodi" - Fakulteti i mjekësisë do të ushtrohet në përputhje me Ligjin për mbrojtjen e shëndetit dhe me Ligjin për sigurim shëndetësor.

Universiteti "Shën Cirili dhe Metodi" në Shkup - Fakulteti i mjekësisë dhe institutet publike shëndetësore, Klinikat dhe institutet universitare, nënshkruajnë marrëveshje për rregullim të marrëdhënieve ndërmjet tyre në ushtrimin e veprimtarisë së arsimit, veprimtarisë kërkimore-shkencore dhe asaj shëndetësore, si një tërësi funksionale, në përputhje me nevojat e realizimit të programeve studimore si dhe për rregullimin e marrëdhënieve të punës, jo më vonë se brenda tre muajve nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Universiteti "Shën Cirili dhe Metodi" në Shkup - Fakulteti i stomatologjisë dhe institutet publike shëndetësore, Qendra Klinike Universitare e stomatologjisë, përkatësisht Klinika Universitare e

Kirurgjisë maksilofaciale, nënshkruajnë marrëveshje për rregullim të marrëdhënieve ndërmjet tyre në ushtrimin e veprimtarisë së arsimit, veprimtarisë kërkimore-shkencore dhe asaj shëndetësore, si një tërësi funksionale, në përputhje me nevojat e realizimit të programeve studimore si dhe për rregullimin e marrëdhënieve të punës, jo më vonë se brenda tre muajve nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Neni 180

Institucionet e arsimit të lartë do t'i fusin programet studimore për arsim të lartë dhe programet studimore të specializimit në bazë të këtij ligji në mënyrë graduale jo më vonë se deri në vitin studimor 2009/10. Me futjen e programeve studimore në bazë të këtij ligji dhe edhe me konkursin nuk mund të regjistrohen në programe studimore që nuk janë të akorduara me këtë ligj.

Studentët e regjistruar sipas programeve studimore deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji mund t'i përfundojnë studimet nën kushtet që kanë qenë të vlefshme gjatë regjistrimit, po jo më vonë se afati i caktuar për realizimin e programit studimor, të zgjatur për dy vjet, ndërsa studimet në shkollat e larta profesionale deri në fund të vitit studimor 2009/10.

Studentët nga paragrafi 2 i këtij neni që kanë të drejtë të përsërisin dhe për shkak të futjes graduale të programeve të reja studimore, nuk kanë mundësi ta përsërisin vitin sipas programeve studimore që janë regjistruar, i vazhdojë dhe përfundojnë studimet sipas programeve të reja studimore.

Dispozitat e këtij ligji me të cilat rregullohen ciklet e arsimit të lartë dhe programet studimore mund të aplikohen me konkursin për regjistrim në vitin shkollor 2008/09.

Neni 181

Studentët që kanë diplomuar sipas programeve studimore deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji, gjatë regjistrimit në programet e reja studimore dy vjeçare për studime master me fushë të njëjtë ose të ngjashme profesionale si rregull u njihen detyrimet e studimit në lartësi jo më shumë se 60 kredi. Studentët që kanë diplomuar sipas programeve studimore deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji, gjatë regjistrimit për profesione të rregulluara me direktivat e bashkimit evropian dhe janë vlerësuar me 300 kredi ose më shumë, kanë të drejtë të regjistrohen në programe studimore të doktoratit sipas kushteve të caktuara me këtë ligj dhe me statutin e institucionit të arsimit të lartë.

Studentët që kanë diplomuar sipas programeve studimore deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji sipas programeve studimore me të cilat janë pajisur me specializim, nëse studimi i tyre i përbashkët nuk ka zgjatur të paktën pesë vjet, gjatë regjistrimit në programet studimore të ciklit të tretë përcaktohen detyrime studimore suplementare në vëllim prej 60 kredi.

Studentët që kanë diplomuar sipas programeve studimore deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji sipas programeve studimore për master për programe studimore të doktoratit u njihen detyrimet studimore në lartësi prej 60 kredi.

Neni 182

Personave të cilët deri më 31 dhjetor 1996 kanë marrë diplomë ose dokumente të tjera për arsim të lartë, studime pasuniversitare dhe doktoratë të shkencave në rajonin e ish-Republikës Socialiste Federative të Jugosllavisë, u njihet përgatitja e lartë profesionale, titulli shkencor specialist, niveli akademik magjistër, përkatësisht niveli shkencor doktor i shkencave, në përputhje me dispozitat e këtij ligji.

Neni 183

Personat që në bazë të ligjit i kanë përmbushur kushtet për regjistrim të studimeve, dhe kanë ndjekur mësim deri në hyrjen në fuqi të këtij ligji, jashtë institucioneve publike të arsimit të lartë në forma të ndryshme të iniciativave qytetare në Republikën e Maqedonisë, organizuar deri më 15 gusht 2000, kanë mundësi në përputhje me dispozitat e këtij ligji dhe statutit të institucionit përkatës të arsimit të lartë:

- t'i vazhdojnë studimet e tyre të vitit të parë nga ato studime në institucione përkatëse të arsimit të lartë:

- të kërkojnë kontroll të njohurive të tyre dhe në bazë të rezultateve të treguara të regjistruhen në studime në vitin përkatës ose

- në bazë të rezultateve nga kontrolli i njohurive të realizojnë të tjera të drejta të tyre.

Të drejtat nga paragrafi 1 i këtij neni realizohen në institucionet përkatëse të arsimit të lartë në përputhje me dispozitat e këtij ligji dhe akteve të tij. Këto të drejta mund të realizohen me kërkesë personale, të bërë institucionit përkatës të arsimit të lartë jo më vonë se data 31 dhjetor e vitit 2008.

Neni 184

Mësuesit e zgjedhur në pozicionin lektor me arsim të lartë përkatës, si dhe mësuesit e qendrës sportive universitare, mund të rizgjidhen në bazë të kushteve të caktuara me Ligjin për arsim të lartë ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 64/2000, 49/2003, 113/2005 dhe 51/2007).

Neni 185

Procedura për themelim të institucionit të arsimit të lartë e cila është nisur deri në ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji, do të përfundojë sipas dispozitave të Ligjit për arsim të lartë ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 64/2000, 49/2003, 113/2005 dhe 51/2007).

Neni 186

Me ditën e hyrjes në fuqi të këtij ligji shfuqizohet Ligji për arsim të lartë ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 64/2000, 49/2003, 113/2005 dhe 51/2007).

Neni 187

Ky ligj hyn në fuqi ditën e tetë nga dita e publikimit në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë".

549.

Врз основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З

ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ГЕНЕТСКИ МОДИФИЦИРАНИ ОРГАНИЗМИ

Се прогласува Законот за генетски модифицирани организми,

што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 26 февруари 2008 година.

Бр. 07-980/1
26 февруари 2008 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Љубиша Георгиевски, с.р.

ЗАКОН

ЗА ГЕНЕТСКИ МОДИФИЦИРАНИ ОРГАНИЗМИ

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Предмет на уредување

(1) Со овој закон се уредува управувањето со генетски модифицираните организми и комбинација од генетски модифицирани организми и производите коишто содржат генетски модифицирани организми и/или се состојат или потекнуваат од комбинација на генетски модифицирани организми вклучувајќи и генетски модифицирани организми како производ, мерките за спречување и намалување на можните негативни влијанија врз здравјето на луѓето и животната средина, како последица при ограниченото користење на генетски модифицирани организми, намерното ослободување на генетски модифицирани организми во животната средина или пуштањето на пазар на производи коишто содржат генетски модифицирани организми и/или се состојат или потекнуваат од комбинација на генетски модифицирани организми вклучувајќи и генетски модифицирани организми како производ, како и прекуграничното движење на генетски модифицирани организми и на производи коишто содржат генетски модифицирани организми и/или се состојат или потекнуваат од комбинација на генетски модифицирани организми вклучувајќи и генетски модифицирани организми како производ.

(2) Одредбите од овој закон се однесуваат на генетски модифицираните организми и комбинација од генетски модифицирани организми и производите коишто содржат генетски модифицирани организми и/или се состојат или потекнуваат од комбинација на генетски модифицирани организми вклучувајќи и генетски модифицирани организми како производ добиени со техники на генетска модификација утврдени во членот 4 од овој закон.

Член 2

Цел на Законот

Цели на овој закон се:

- обезбедување висок степен на заштита на здравјето на луѓето и животната средина при управувањето со генетски модифицираните организми и комбинација од генетски модифицирани организми и производите коишто содржат генетски модифицирани организми и/или се состојат или потекнуваат од комбинација на генетски модифицирани организми вклучувајќи и генетски модифицирани организми како производ,

- дефинирање на мерки со кои се обезбедува следење и обележување на генетски модифицирани организми и комбинација од генетски модифицирани организми во сите етапи на нивното намерно ослободување во животната средина,

- зачувување на биолошката разновидност и контролирање на ризиците преку намерно ослободување на генетски модифицираните организми и комбинација од генетски модифицирани организми во животната средина и

- гарантирање соодветно ниво на заштита во полето на безбедниот промет (увоз, извоз и транзит), ракување и употреба на генетски модифицираните организми и комбинација од генетски модифицирани организми и производите коишто содржат генетски модифицирани организми и/или се состојат или потекнуваат од комбинација на генетски модифицирани организми вклучувајќи и генетски модифицирани организми како производ, особено во прекуграничното движење.

Член 3 Дефиниции

Одделни изрази употребени во овој закон го имаат следново значење:

1. **Жив организам** е кој било биолошки ентитет способен за репликација или пренесување на генетскиот материјал;

2. **Генетски модифициран жив организам** е каков било жив организам кој поседува необична комбинација на генетски материјал добиен со примена на биотехнологија и е способен да се размножува;

3. **Генетски материјал** е дел од растение, животно, габи, микроорганизам или вирус кој содржи наследна информација;

4. **Микроорганизам** е секој микробиолошки ентитет, клеточен или неклеточен, способен за репликација или пренесување на генетскиот материјал, вклучувајќи ги и вирусите, виroidите, културите од животински и од растителни клетки;

5. **Генетска модификација** е намерна, индуцирана промена на наследниот генетски материјал на организмот, на начин кој природно не се случува со процесите на размножување и/или природна рекомбинација;

6. **Генетски модифициран организам** (во натамошниот текст: ГМО) е секој организам вклучувајќи го секој микроорганизам, со исклучок на човечките суштества, во кој генетскиот материјал е променет на начин кој природно не се случува со процесите на размножување и/или природна рекомбинација. Како ГМО се смета и комбинација од ГМО;

7. **Генетски модифициран микро-организам** (во натамошниот текст: ГММО) е секој микроорганизам чиј генетски материјал е променет на начин кој не се случува природно со процесите на размножување и/или природна рекомбинација;

8. **Ограничено користење на ГМО** е секоја активност со која ГМО се менуваат или со која така изменетите ГМО се култивираат, чуваат, употребуваат, транспортираат, уништуваат и/или остраниваат или користат на кој било начин, при што се користат физички бариери или комбинација од физички бариери, вклучувајќи хемиски и/или биолошки бариери со цел да се ограничи контактот со населението и животната средина;

9. **Несреќа** е кој било инцидент/незгода што вклучува значајно и ненамерно ослободување на ГМО во текот на нивното ограничено користење кое може да претставува непосредна или одложена опасност за животот и здравјето на луѓето и за животната средина;

10. **Намерно ослободување на ГМО во животната средина** е намерно внесување на ГМО во животната средина за кое не се користат посебни мерки на контрола за ограничување на нивниот контакт со животната средина и луѓето и за обезбедување високо ниво на безбедност за луѓето и за животната средина;

11. **Пуштање на пазар** е постапка со која производите коишто содржат генетски модифицирани организми и/или се состојат или потекнуваат од комбинација на генетски модифицирани организми, вклучувајќи и генетски модифицирани организми како производ се прават достапни за трети страни, со или без надоместок;

12. **Генетски модифициран производ** е препарат што се состои од или содржи ГМО или е комбинација од ГМО, кој е пуштен на пазар (во натамошниот текст: ГМО производ);

13. **Непосредни ефекти** се директни или индиректни ефекти врз здравјето на луѓето или врз животната средина кои се забележани по ослободување ГМО во животната средина или нивно пуштање на пазар;

14. **Кумулативни долготрајни ефекти** се вкупните акумулирани ефекти од ограниченото користење на ГМО или од намерното ослободување на ГМО во жи-

вотната средина врз здравјето на луѓето, вклучувајќи ги, меѓу другите, и флората, фауната, плодноста на почвата, разградувањето на органските материи во почвата, синџирот на исхрана, биолошката разновидност и здравјето на животните;

15. **Ниво на ограничување** е збир на безбедносни мерки за заштита на здравјето на луѓето и на животната средина кои имаат за цел да го намалат до најниско можно ниво контактот меѓу луѓето и животната средина од една страна и ГМО од друга страна за време на ограниченото користење;

16. **Корисник** е секое правно или физичко лице кое е одговорно за ограниченото користење на ГМО;

17. **Нотификација** е поднесување на документи до надлежниот орган што содржат потребни информации со цел за одобрување на активности утврдени во овој закон;

18. **Нотификатор** е лице кое поднесува нотификација;

19. **Процена на ризикот за животната средина** е процена на непосредните или посредните, моменталните или подоцнежните ризици по здравјето на луѓето и животната средина кое може да ги предизвика намерното пуштање на ГМО во животната средина, ограниченото користење на ГМО или пуштање на ГМО производ на пазар;

20. **Мониторинг на состојбата** е системско следење и надзор на ГМО, при ограничена употреба на ГМО, намерно ослободување на ГМО во животната средина и/или ставање на ГМО производи на пазар, како и проценување на можните штетни последици врз здравјето на луѓето и животната средина;

21. **Прекугранично движење на ГМО и ГМО производи** е увоз, извоз или транзит на ГМО или ГМО производи од една во друга држава или држави;

22. **Случај до случај процена на ризик за животната средина** е процена на директните или индиректните, моменталните или одложените ризици по здравјето на луѓето и животната средина која се спроведува пред да бидат намерно ослободени ГМО во животната средина при што се зема предвид потенцијалниот кумулативен ризик кој може да произлезе од интеракцијата со другите ГМО ослободени во животната средина;

23. **Секретаријат на Протоколот** е секретаријатот кој е основан согласно со Картагенскиот протокол за биосигурност кон Конвенцијата за биолошка разновидност;

24. **Надлежен орган** е органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина;

25. **Клириншка куќа за биосигурност** претставува механизам за размена на информации и искуства поврзани со ГМО основан со Картагенскиот протокол за биосигурност кон Конвенцијата за биолошка разновидност и

26. **Надлежни органи** се органите на државната управа кои учествуваат во текот на постапката за донесување на одлука за одобрување на активностите поврзани со управувањето со ГМО и ГМО производи утврдени со овој или друг закон.

Член 4

Техники на генетска модификација

(1) Генетска модификација се врши со примена на следниве техники на генетска модификација:

1) техники за рекомбинација на нуклеински киселини со користење на вектор системи (ин витро создава-

ње на нови комбинации на генетски материјал со внесување на молекули на нуклеински киселини во вирус, бактериски плазмид или друг вектор систем и нивно вградување во организам на домаќинот во кој природно не се јавуваат, но се способни за континуирано размножување во истиот);

2) техники кои овозможуваат директно внесување на ин витро подготвен наследен материјал во организмот, вклучувајќи техники на микроинјектирање, макроинјектирање и микроенкапсулација и

3) клеточна фузија или техники на хибридизација, при кои живите клетки со нова комбинација на наследен материјал се формираат по пат на фузија од две или повеќе клетки на начин кој природно не се случува.

(2) За генетска модификација не се сметаат следниве активности, под услов истите да не вклучуваат рекомбинантни нуклеински молекули или ГМО како почетен материјал, создаден со други техники од техниките наведени во ставот (1) од овој член:

- 1) ин витро оплодување;
- 2) природните процеси, како што се: конјугација (спојување на две ќелии), трансдукција (процес во кој се пренесува ДНК од еден на друг едноќелиски микроорганизам со помош на вирус) и трансформација;
- 3) полиплоидна индукција и
- 4) култура на ткиво.

Член 5

Исклучоци од примена на Законот и примена на други закони и прописи

(1) Одредбите од овој закон не се применуваат на ГМО добиени со техники на генетска модификација наведени во членот 4 став (1) од овој закон и/или при користење на рекомбинантни нуклеински киселини создадени со:

- мутагенеза,
- клеточна фузија, вклучувајќи и протопластна фузија, на прокариотски видови, кои наследниот материјал можат да го разменат преку познати физиолошки процеси,
- клеточна фузија, вклучувајќи и протопластна фузија, на клетки од кои било еукариотски видови, вклучувајќи и добивање хибридомас и растителна клеточна фузија,
- создавање и користење на соматски, животински хибридни клетки (т.е. производство на моноклонални антитела) и
- самоклонирање, или отстранување на секвенца од нуклеински киселини од клетка на организам, со последователно внесување на таа секвенца (или дел од секвенца) во клетки на организми од ист вид или клетки на филогенетски блиски видови кои можат наследниот материјал да го разменат и со природни, физиолошки процеси, при што настанатиот организам (микроорганизам) е со докажана безбедност, без негативни ефекти за човековото здравје и животната средина.

(2) Превозот на ГМО што се врши со железнички, воздушен, сувоземен и воден сообраќај се спроведува согласно со меѓународните договори за превоз на опасни супстанции кои се ратификувани од Република Македонија.

(3) Одредбите од овој закон што се однесуваат на пуштањето на ГМО и ГМО производи на пазар, прекуграничното движење на ГМО и на ГМО производи, не се применуваат за:

- фармацевтски производи што се користат во хуманата и во ветеринарната медицина, а содржат ГМО, или се состојат од нив или од комбинации ГМО и

- храна и прехранбени состојки што се употребуваат за производство, обработка, преработка и подготвување храна наменета за човекова употреба, а содржат и/или се состојат од ГМО, или од комбинација на ГМО, пуштањето на пазар, увозот и извозот.

(4) На постапките утврдени во овој закон се применува Законот за општата управна постапка доколку со овој закон поинаку не се уредени.

II. НАЧЕЛА ЗА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Член 6

Начело на интегритетност

Основите и целите на политиката за управување со ГМО и ГМО производите, како и мерките за спречување и намалување на можните негативни влијанија врз здравјето на луѓето и врз животната средина мораат да се интегрираат во сите стратешки, плански и програмски документи од областа на финансиите, образованието, здравството, истражувачката работа и на развојот што ги донесуваат надлежните државни органи.

Член 7

Начело на претпазливост

ГМО и ГМО производите можат да бидат ограничено користени, намерно ослободени и пуштени на пазар согласно со одредбите од овој закон. Надлежните органи, во согласност со принципот на претпазливост, треба да обезбедат преземање на соодветни мерки, за да се избегнат можните негативни ефекти по здравјето на луѓето и животната средина, кои можат да произлезат од ограниченото користење на ГМО намерното ослободување на ГМО или пуштање на ГМО производи на пазар.

Член 8

Начело на одговорност и причинителот плаќа

(1) Субјектот што врши активности со ограничено користење на ГМО, намерно ослободување на ГМО во животната средина и пуштање на ГМО производи на пазар е должен да ги надомести трошоците за отстранување на опасноста, трошоците за санација на последиците од штетните ефекти од управувањето со ГМО.

(2) Правното или физичкото лице што врши активности со ограничено користење на ГМО, намерно ослободување на ГМО во животната средина и пуштање на ГМО производи на пазар е должно да плати надоместок соодветен на направената штета согласно со општите прописи за надоместок на штета.

Член 9

Начело на процена на ризикот

(1) Процена на ризикот на потенцијалните негативни ефекти врз здравјето на луѓето и животната средина кои можат да настанат заради трансфер на генот од ГМО во другите организми се врши од случај до случај согласно со одредбите од овој закон земајќи ја предвид природата на организмот во кој се внесува и средината која го прима.

(2) При процена на ризикот од ГМО кои содржат гени кои покажуваат отпорност на антибиотици, а се користат за медицински третман на луѓето или за ветеринарен третман на животните, особено се внимава на тоа да се идентификуваат и исклучат ГМО коишто можат да дадат несакани ефекти врз здравјето на луѓето и животната средина.

III. ОПШТИ ОБВРСКИ

Член 10

Задолжителни мерки на заштита

(1) Доколку не може да се утврди правното или физичкото лице што врши активности на ограничено користење на ГМО, намерно ослободување на ГМО во животната средина и/или пуштање ГМО производи на пазар, надлежните органи од членот 3 став (1) точка 26 на овој закон, согласно со своите надлежности, се должни да ги преземат сите неопходни мерки за спречување или отстранување на штетните последици согласно со овој и друг закон.

(2) Доколку дополнително се утврди правното или физичко лице од ставот (1) на овој член, истото е должно да ги надомести трошоците што настанале со преземање на мерките за спречување и/или отстранување на штетните последици од ставот (1) на овој член.

Член 11

Пристап до информации

Органите на државната управа кои поседуваат информации за ГМО и ГМО производи се должни да овозможат увид на јавноста, како и да ја информираат за нивното влијание врз здравјето на луѓето и животната средина, настанатите штети и преземените активности за отстранување на штетните последици согласно со одредбите на овој закон и Законот за животната средина.

Член 12

Консултации со јавноста и известување

(1) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина нотификацијата за добивање на дозвола за ограничено користење на ГМО, нотификацијата за добивање на дозвола за намерно ослободување на ГМО во животната средина и нотификацијата за добивање на дозвола за пуштање на ГМО производи на пазар е должен во рок од пет дена од денот на приемот на комплетната нотификација да објави кратка содржина на неговата интернет страница и во два дневни весника достапни на целата територија на Република Македонија на сметка на корисникот, односно нотификаторот.

(2) Во објавата од ставот (1) на овој член се наведуваат и податоци за местото каде што може да се изврши увид во податоците од нотификацијата.

(3) Јавноста и здруженијата на граѓани можат своето мислење за нотификациите од ставот (1) на овој член да го достават до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во рок од 30 дена од денот на објавувањето.

(4) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен да им овозможи увид на јавноста и здруженијата на граѓани, во податоците од нотификацијата, вклучително и планот за итни случаи, процена на ризикот врз животната средина, информации поврзани со процената на ризикот, извештајот за процена на ГМО производот, мислењето добиено од Научниот комитет за ГМО, мислењата добиени од другите надлежни органи, како и други информации што ја следат нотификацијата.

(5) Формата и содржината на образецот на објавата од ставот (1) на овој член ги пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(6) Начинот и постапката за учество на јавноста во издавањето на дозволите за ограничено користење на ГМО, за намерно ослободување на ГМО во животната

средина, за пуштање на ГМО на пазар, како и на други информации поврзани со користењето на ГМО ги пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(7) При издавање на дозволата за ограничено користење на ГМО, дозволата за намерно ослободување на ГМО во животната средина, како и/или дозволата за пуштање на ГМО производи на пазар, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина ги зема предвид навремено доставените мислења и коментари.

(8) При издавање на дозволите од ставот (7) на овој член, времето потребно за консултација со јавноста од ставот (3) на овој член не се засметува во рокот определен за издавање на дозволите.

Член 13

Доставување извештаи

(1) Надлежните органи вклучени во постапката за издавање на дозволи со кои се одобрува користење на ГМО или ГМО производи со овој или друг закон еднаш годишно доставуваат извештај до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина и до Комисијата за управување со ГМО.

(2) Извештајот од ставот (1) на овој член содржи податоци за бројот на издадени дозволи во врска со ГМО и ГМО производи, бројот на одбиени нотификации за ГМО и ГМО производи, како и причините за нивно одбивање.

(3) Органите од ставот (1) на овој член се должни извештајот за претходната година да го достават најдоцна до 30 јануари во тековната година.

IV. ОГРАНИЧЕНО КОРИСТЕЊЕ НА ГМО

Член 14

Класи

(1) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен да ги обезбеди сите неопходни мерки за да се избегне негативното влијание врз здравјето на луѓето и животната средина којшто може да се случи како резултат на ограниченото користење на ГМО.

(2) Ограниченото користење на ГМО може да го врши правно или физичко лице, научно-истражувачка установа и/или високообразовна институција доколку има добиено дозвола за ограничено користење на ГМО согласно со членовите 16, 18 и 19 од овој закон.

(3) Корисникот е должен да изврши процена на ризикот на ограниченото користење на ГМО врз здравјето на луѓето и животната средина кое би можело да го предизвика ограниченото користење на ГМО, согласно со членот 15 од овој закон.

(4) Врз основа на процената од ставот (3) на овој член, ограниченото користење на ГМО се класифицира во четири класи на кои се применуваат постапките дефинирани во членот 15 од овој закон, и тоа:

- класа 1, активности со безначаен ризик, за кои безбедност од ниво еден е соодветно за заштита на здравјето на луѓето и животната средина,

- класа 2, активности со низок ризик, за кои безбедност од ниво два е соодветно за заштита на здравјето на луѓето и животната средина,

- класа 3, активности со умерен ризик, за кои безбедност од ниво три е соодветно за заштита на здравјето на луѓето и животната средина и

- класа 4, активности со висок ризик, за кои безбедност од ниво четири е соодветно за заштита на здравјето на луѓето и животната средина.

(5) Врз основа на класификацијата од ставот (4) на овој член се определуваат минимум барањата и неопходните мерки кои треба да се преземат за секоја класа на ограничено користење на ГМО одделно, согласно со прописот од членот 15 став (9) на овој закон.

Член 15

Процена на ризикот

(1) Пред започнување со ограниченото користење на ГМО, како и за време на примената на ограниченото користење на ГМО, корисникот е должен да обезбеди процена на ризикот за планираното и применетото користење на ГМО.

(2) Врз основа на анализата на карактеристиките на ГМО, во процената на ризикот е неопходно да се утврдат можните негативни ефекти врз здравјето на луѓето и животната средина, нивото на ризик и потребните ограничувања, мерките за безбедност за заштита на здравјето на луѓето и животната средина, како и мерките неопходни за управување со отпадот, исцедоците и отпадните води кои настануваат како резултат на ограниченото користење.

(3) Ограничувањата и мерките за безбедност се определуваат соодветно, сè со цел да обезбеди изложувањето на ГМО на работното место и средината да биде сведено на најниско разумно ниво заради обезбедување највисоко ниво на безбедност.

(4) Корисникот, врз основа на процената на ризикот, го класифицира ограниченото користење во една од класите наведени во членот 14 став (4) од овој закон.

(5) Доколку корисникот не е сигурен за класата во која треба да се класифицира ограниченото користење, ограниченото користење се класифицира во класата со построги заштитни мерки во согласност со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(6) Корисникот е должен да обезбеди процена на ризикот за сите активности поврзани со користењето на ГМО.

(7) Корисникот за време на примената на ограниченото користење на ГМО, задолжително врши ревизија на процената на ризикот, ограничувањата и мерките за безбедност, најмалку еднаш годишно при што особено цени дали:

- определената класа е соодветна на ризикот од користењето на ГМО,

- ограничувањата и мерките за безбедност што се применуваат се соодветни на ризикот од користењето на ГМО и

- постои основана причина за сомневање дека процената на ризикот не е повеќе соодветна имајќи ги предвид новите научни достигнувања и знаење.

(8) Корисникот за секоја промена на ризикот која се однесува на класите 2, 3 и 4 е должен да го информира органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(9) Методологијата и елементите на процената, параметрите, минимум критериумите и барањата коишто треба да бидат земен предвид при вршење на процената, постапата за вршење на процената, како и ограничувањата и мерките за безбедност, вклучително и други технички услови за секоја класа одделно доколку е неопходно за обезбедување на заштита на здравјето на луѓето и животната средина, согласно со видот на организмот, средината и просториите во која се има намера да се користи ГМО ги пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вр-

шење на работите од областа на животната средина во согласност со министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на здравството и министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарството.

Член 16

Нотификации за простор

(1) Ограниченото користење на ГМО се изведува во затворен простор или во одвоен простор (во натамошниот текст: простор) што ги исполнува пропишаните услови за класата во која се изведуваат активностите, во согласност со членот 14 од овој закон.

(2) Пред да започне со користење на просторот за ограничено користење на ГМО, корисникот поднесува нотификација со потребни информации до органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина.

(3) Органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина издава дозвола за користење на простор во рок од 90 дена од добивањето на комплетната нотификација, по претходно добиено мислење од Научниот комитет за ГМО од членот 64 на овој закон.

(4) Доколку органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина утврди дека нотификацијата не ги содржи потребните барања, ќе побара корисникот да ја дополни нотификацијата во определен рок кој не може да биде подолг од 30 дена.

(5) Дополнително определен рок од ставот (4) на овој член не се засметува во рокот од ставот (3) на овој член.

(6) По комплетирање на нотификацијата органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина ја доставува нотификацијата до Научниот комитет за ГМО.

(7) Научниот комитет за ГМО е должен да го достави своето мислење до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во рок од 30 дена од денот на добивање на нотификацијата.

(8) По добивањето на мислењето од ставот (7) на овој член, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, во рокот од ставот (3) на овој член, издава дозвола за користење на простор или со решенија ја одбива нотификацијата.

(9) Дозволата за користење на простор како и просторот во кој ќе се врши ограниченото користење на ГМО се запишува во регистарот на ГМО.

(10) Доколку по поднесувањето на нотификацијата од ставот (1) на овој член на корисникот му се достапни нови информации кои можат значително да влијаат на здравјето на луѓето и/или животната средина, или ограниченото користење на ГМО го вклучуваат под нова класа, корисникот е должен веднаш, а најдоцна во рок од 24 часа, да го извести органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(11) Содржината и формата на образецот на нотификацијата за ограничено користење на ГМО, како и информациите што се потребни да ги достави корисникот при поднесувањето на нотификацијата од ставот (2) на овој член кога нотификацијата се поднесува за простор во кој ќе се користат ГМО за прв пат и одделно за секоја класа на ограничено користење на ГМО ги пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(12) Стандардите што треба да ги исполнува просторот за ограничено користење на ГМО, во зависност од степенот на ризикот ги пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во согласност со министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарството и министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на здравството, за секоја класа на ограничено користење на ГМО, при што задолжително се земаат предвид видот на организмот и средината во која има намера да се пушти организмот.

(13) Корисникот е должен податоците од процената на ризик и нотификацијата да ги чува како податоци од трајна вредност и по барање да ги достави до надлежните органи.

(14) Корисникот е должен да ги надомести реално направените трошоци на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, како и трошоците за работа на Научниот комитет за ГМО во постапката на издавање на дозволи-те од членовите 16, 18 и 19 на овој закон.

(15) Висината на трошоците од ставот (14) на овој член ја пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(16) Трошоците од ставот (15) на овој член корисникот е должен да ги уплати на сметка на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во рок од осум дена од денот на поднесувањето на нотификацијата, врз основа на решение за направени трошоци.

(17) Против дозволата, односно решението од ставот (8) на овој член, корисникот има право да поднесе тужба за поведување постапка за управен спор пред надлежниот суд.

Член 17

Класа 1 на ограничено користење на ГМО

(1) Ограниченото користење на ГМО класа 1 може да започне без дополнителна нотификација доколку истото се изведувало во простории за кои претходно е издадена дозвола согласно со членот 16 од овој закон, за што корисникот писмено го известува органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(2) Корисникот е должен да врши проценка на ризикот согласно со членот 15 од овој закон како и да ги чува податоците од истото.

(3) Корисникот на барање на органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина е должен да ги достави податоците од ставот (2) на овој член.

Член 18

Класа 2 на ограничено користење на ГМО

(1) Нотификацијата за ограничено користење на ГМО класа 2, што ќе се одвива во простории за кои е издадена дозвола во согласност со членот 16 од овој закон, се доставува до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во согласност со членот 16 став (10) од овој закон.

(2) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, во рок од 45 дена од добивањето на комплетната нотификација, е должен да издаде дозвола за ограничено користење на ГМО класа 2.

(3) По комплетирањето на нотификацијата органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина ја доставува нотификацијата до Научниот комитет за ГМО од членот 64 на овој закон, кој е должен да достави писмено мислење во рок од 21 ден од приемот на нотификацијата.

(4) Доколку органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина утврди дека нотификацијата не ги содржи барањата од членот 16 на овој закон или утврди дека се потребни дополнителни информации заради донесување на одлука по нотификацијата, ќе побара корисникот да ја дополни нотификацијата во определен рок кој не може да биде пократок од седум дена ниту подолг од 30 дена.

(5) Дополнително определен рок од ставот (4) на овој член не се засметува во рокот од ставот (2) на овој член.

(6) Доколку за користење на просторот е претходно издадена дозвола за класа 2 или повисока класа за ограничено користење на ГМО и секое барање што е поврзано со ограниченото користење на ГМО од нотификацијата е исполнето, ограниченото користење на ГМО класа 2 може да започне веднаш по доставувањето на нотификацијата.

(7) Доколку дозволата за користење на просториите не е претходно издадена за класа 2 или повисока класа за ограничено користење на ГМО, ограниченото користење на ГМО класа 2 може да започне по изминување на рокот од ставот (2) на овој член, доколку органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина не побарал дополнителни информации согласно со ставот (4) од овој член.

(8) Во случај на ставот (7) од овој член ограничено користење на ГМО класа 2 може да започне и порано врз основа на писмено одобрение на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(9) По добивањето на мислењето од ставот (3) на овој член, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, во рамките на рокот од ставот (2) на овој член, издава дозвола за ограничено користење на ГМО класа 2 или со решение ја одбива нотификацијата.

(10) Против дозволата односно решението од ставот (9) на овој член, корисникот има право да поднесе тужба за поведување постапка за управен спор пред надлежниот суд.

Член 19

Класи 3 и 4 на ограничено користење на ГМО

(1) Нотификацијата за ограничено користење на ГМО класа 3 или класа 4, што ќе се одвива во простор за кој е издадена дозвола во согласност со членот 16 од овој закон, се доставува до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во согласност со членот 16 став (10) од овој закон.

(2) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, во рок од 90 дена од добивањето на комплетната нотификација е должен да издаде дозвола за ограничено користење на ГМО класа 3 или класа 4.

(3) По комплетирањето на нотификацијата органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина ја доставува нотификацијата до Научниот комитет за ГМО, кој е должен да достави писмено мислење во рок од 30 дена од приемот на нотификацијата.

(4) Доколку органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина утврди дека нотификацијата не ги содржи барањата пропишани согласно со членот 16 од овој закон или утврди дека

се потребни дополнителни информации заради донесување на одлука по нотификацијата, ќе побара корисникот да ја дополни нотификацијата во определен рок кој не може да биде пократок од седум дена ниту подолг од 45 дена.

(5) Дополнително определен рок од ставот (4) на овој член не се засметува во рокот од ставот (3) на овој член.

(6) Доколку за користење на просторот е претходно издадена дозвола за класа 3 или повисока класа за ограничено користење на ГМО и секое барање од дозволата што е поврзано со ограниченото користење на ГМО од нотификацијата е исполнето, ограниченото користење на ГМО класа 3 или класа 4 може да започне во рок од 45 дена од денот на доставувањето на нотификацијата само врз основа на писмено одобрение издадено од страна на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(7) По добивањето на мислењето од ставот (3) на овој член, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, во рамките на рокот од ставот (2) на овој член, издава дозвола за ограничено користење на ГМО класа 3 или класа 4 или за класа 3 и класа 4 или со решение ја одбива нотификацијата.

(8) Против дозволата, односно решението од ставот (7) на овој член, корисникот има право да поднесе тужба за поведување постапка за управен спор пред надлежниот суд.

Член 20

План за итни случаи

(1) Кон нотификацијата за ограничено користење на ГМО, корисникот е должен да приложи план за итни случаи кој особено содржи:

- процена на ризикот за животната средина и за здравјето на луѓето и можните последици во случај на несреќа,

- мерките за заштита што ќе се применуваат, а особено опремата за заштита, системот за алармирање и мерките за спречување или намалување на последиците во случај на настанување на несреќа,

- процедурите и план за оценување на ефикасноста на ограничувањата и мерките за безбедност,

- процедурите и план за оценување на ефикасноста на опремата за заштита, системот за алармирање и мерките за спречување или намалување на последиците во случај на настанување на несреќа,

- опис на упатствата што се доставуваат до лицата кои работат со ограничено користење на ГМО,

- изјава за мерките за отстранување на ризикот и за непосредните и одложените последици од несреќата,

- изјава за лицата и одговорните тела што ќе бидат вклучени во примената на мерките утврдени во планот и

- начинот и обемот на обезбедување информации и предупредувања на одговорните органи, тела, служби и на населението во случај на несреќа.

(2) Планот за итни случаи, во постапката за одобрување на нотификацијата органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина го доставува до Научниот комитет за ГМО од членот 64 на овој закон.

(3) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен планот за итни случаи да го направи достапен до органите на друга држава која би можела да биде засегната од ограниченото користење на ГМО, согласно со принципот на реципроцитет или пак во рамките на билатералните договори што ги ратификувала Република Македонија.

(4) Корисникот најмалку еднаш годишно ја проверува соодветноста на планот за итни случаи и согласно со тоа врши измени и/или дополнувања, доколку е потребно. Сите измени и дополнувања на планот за итни случаи, корисникот е должен да ги доставува до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина за одобрување.

Член 21

Доверливост на податоците

(1) Корисникот може, во нотификацијата за ограничено користење на ГМО да назначи кои податоци претставуваат доверливи трговски или индустриски информации, податоци заштитени како интелектуална сопственост и/или се заштитени согласно со закон, со соодветно образложение.

(2) Органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина, врз основа на консултации со корисникот, во рок од 15 дена од денот на приемот на нотификацијата, ќе одлучи кои податоци ќе се сметаат за доверливи коишто нема да бидат предмет на увид на јавноста.

(3) Нотификаторот не може да бара да бидат доверливи следниве податоци:

- општи карактеристики на ГМО,
- името и адресата на нотификаторот,
- локацијата на просторот во кој ќе се изведува ограниченото користење на ГМО,
- класата на ограничено користење,
- ограничувањата и мерките за безбедност,
- податоците за можните штетни и други ефекти врз животната средина и врз здравјето на луѓето и
- други податоци што се неопходни за процената на ризикот, а особено опасноста врз здравјето на луѓето и животната средина.

(4) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина и членовите на Научниот комитет за ГМО не смеат да ги откријат податоците на трети лица кои се определени како доверливи согласно со ставот (2) од овој член.

(5) Податоците определени како доверливи остануваат трајно доверливи и по повлекување на нотификацијата од страна на нотификаторот, без оглед на причините поради кои се повлекува истата.

Член 22

Дополнителни барања

(1) Во текот на спроведување на постапките од членовите 16, 17, 18 и 19 на овој закон, органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина и Научниот комитет за ГМО од членот 64 на овој закон се должни да ја проверуваат веродостојноста на информациите содржани во нотификацијата, нивната прецизност и комплетност, точноста на процената на ризикот и класата на ограниченото користење на ГМО, соодветноста на ограничувањата и мерките за безбедност, како и предложените мерки за управување со отпадот и мерките предвидени во планот за итни случаи.

(2) Во текот на спроведување на постапките од членовите 16, 17, 18 и 19 на овој закон, органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина може да побара корисникот да:

- достави дополнителни информации,
- ги промени условите за изведување на предложеното ограничено користење на ГМО,
- бара промена на класата за ограничено користење на ГМО,
- го ограничи времето одредено за ограниченото користење на ГМО и/или
- го подложи истото под одредени специфични услови.

(3) Во случаите од ставот (1) алинеи 1, 2 и 3 на овој член органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина може да побара предложеното ограничено користење да не започне и/или доколку се одвива да го ограничи и/или привремено прекине сè додека органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина не даде одобрување врз основа на доставените дополнителни информации или на изменетите услови за изведување на ограниченото користење на ГМО.

(4) Ако корисникот не постапи согласно со барањата од ставот (3) на овој член, органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина со решенија ќе ја одбие нотификацијата.

(5) Против решението од ставот (4) на овој член корисникот има право да поднесе тужба за поведување постапка за управен спор пред надлежен суд.

(6) Временскиот период потребен за дополнување на нотификацијата не се зема предвид во временскиот период потребен за издавање на дозволите согласно со членовите 16, 17, 18 и 19 од овој закон.

Член 23 Нови информации

(1) Доколку корисникот дојде до нови информации или го промени ограниченото користење на ГМО на начин кој може да има значителни последици врз ризикот од ограниченото користење на ГМО или пак ја промени класата на ограниченото користење на ГМО е должен веднаш, а најдоцна во рок од 24 часа, да го информира органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина и да бара согласно со членовите 16, 17, 18 и 19 од овој закон да се изврши промена на нотификацијата.

(2) Доколку органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина добие нови информации кои можат да имаат значителни последици врз нивото на ризик и/или промена на класата на ограничено користење на ГМО, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина може да побара корисникот да ги измени условите на ограниченото користење на ГМО, или привремено да го прекине или ограничи ограниченото користење на ГМО.

(3) Во случаите од ставовите (1) и (2) на овој член органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина е должен да побара од корисникот привремено да го прекине или ограничи ограниченото користење на ГМО сè додека не се издаде дозвола за новата нотификација и/или да ги измени условите на ограниченото користење на ГМО.

(4) Ако врз основа на новите информации за ограниченото користење на ГМО или за промените во активностите, кои значително можат да влијаат врз нивото на ризик, органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина одлучи дека ограниченото користење на ГМО не може повеќе да се изведува, истото го забранува со решение.

(5) Против решението од ставот (4) на овој член, корисникот има право да поднесе тужба за поведување постапка за управен спор пред надлежниот суд.

Член 24 Несреќи

(1) Во случај на несреќа при ограниченото користење на ГМО корисникот е должен веднаш, а најдоцна во рок од 24 часа, да го известува органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина за:

- околностите под кои настанала несреќата,
- видот и количината на ГМО што се вклучени во несреќата,
- преземените мерки и нивната ефикасност и
- други информации неопходни за процена на последиците од несреќата и нивното влијание на здравјето на луѓето и животната средина.

(2) Кога информациите се доставени согласно со ставот (1) од овој член, органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина е должен да:

- преземе или да нареди преземање на сите неопходни мерки, а доколку постои прекугранично влијание веднаш да ја известува засегнатата држава и
- ги собере сите неопходни информации потребни за целосна анализа на несреќата и доколку е соодветно да предложат препораки за ограничување на ефектот од несреќата и избегнување на слични несреќи во иднина.

(3) Работите од ставот (2) на овој член органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина ги врши на товар на корисникот кој бил одговорен за ограниченото користење на ГМО каде што настанала несреќата.

Член 25 Прекугранично влијание

(1) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во случај на прекугранично влијание од ограниченото користење на ГМО е должен да:

- спроведе консултации со засегнатата/ите држава/и во случај на несреќа врз основа на планот за итни случаи од членот 20 на овој закон и
- ја информира државата/ите веднаш за настаната несреќа давајќи ѝ детали за околностите под кои се случила несреќата, видот и количината на ГМО, преземените мерки и нивната ефикасност и анализа на несреќата, вклучувајќи препораки за ограничување на ефектите и избегнување на слични несреќи во иднина.

(2) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина подготвува извештај за преземените мерки и нивната ефикасност во рок од три месеца по започнувањето на активностите пропишани во планот за итни мерки.

(3) Извештајот од ставот (2) на овој член, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина го доставува до Владата на Република Македонија за негово усвојување и без одложување ја информира јавноста за истиот согласно со членот 12 од овој закон.

(4) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина води регистар на несреќи поврзани со ограниченото користење на ГМО.

V. НАМЕРНО ОСЛОБОДУВАЊЕ НА ГМО ВО ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И ПУШТАЊЕ НА ГМО ПРОИЗВОДИ НА ПАЗАР

Член 26 Општи обврски

(1) Секое правно или физичко лице пред да изврши намерно ослободување на ГМО во животната средина (во натамошниот текст: намерно ослободување на ГМО), како и да пушти ГМО производи на пазар е должно да поднесе нотификација до органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина.

(2) Секое правно или физичко лице пред да ја достави нотификацијата од ставот (1) на овој член мора да спроведе процена на ризикот врз животната средина согласно со одредбите од ова поглавје.

(3) Процената на ризикот од ставот (2) на овој член особено содржи:

- општи информации за нотификаторот и за научните работници кои ја вршеле процената на ризикот,
- информации за ГМО, нивните карактеристики, карактеристиките на донаторот, примателот и на родителскиот организам, карактеристиките на векторот и модифицираниот организам,
- информации за условите за ослободување и за средина во која што се пуштаат,
- информации за меѓусебното влијание на ГМО и на животната средина и
- други информации неопходни за процена на ризикот врз животната средина.

(4) Одобрувањето на процената на ризикот врз здравјето на луѓето и животната средина се врши преку примена на начелото на процена на ризикот, а согласно со одредбите од ова поглавје.

(5) Публиката содржина, обемот и методологијата за процена на ризикот врз животната средина, соодветна за карактерот на внесениот ГМО и животната средина ги пропишува Владата на Република Македонија на предлог на министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

Член 27

Определување на пуштањето на ГМО производи на пазар

(1) Како пуштање на пазар на ГМО производ нема да се смета пуштање на пазарот на:

- ГМО кои се одобрени за ограничено користење согласно со Главата IV од овој закон,
- ГМО кои се ставени на располагање, со исклучок на ГМО од алинејата 1 на овој став, кои се користат исклучиво за дејности во коишто се користат соодветни строги мерки на контрола, за да се ограничи нивниот контакт со населението и со животната средина и да се обезбеди повисок степен за безбедност кои се одобрени согласно со одредбите од Главата IV на овој закон и
- ГМО кои се одобрени за намерно ослободување согласно со членовите 34, 35, 36, 37, 38, 39 и 40 од овој закон.

(2) ГМО од ставот (1) на овој член ќе се означува и пакува согласно со дозволата со која се одобрува неговото користење, при што задолжително на пакувањето или на придружната документација ќе се наведат информации дека истиот содржи ГМО, а како минимум задолжително ќе биде наведено “Овој производ содржи генетски модифицирани организми”.

Член 28

Дополнителни информации

(1) Во постапката за добивање на дозвола за намерно ослободување на ГМО и дозвола за пуштање на ГМО производ на пазар, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина може од нотификаторот да побара во одреден временски рок да му достави дополнителни информации, при што задолжително ги наведува причините поради кои се бараат дополнителни информации.

(2) Доколку нотификаторот не ја дополни нотификацијата во определениот временски период, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина ја прекинува постапката за издавање на дозволите од ставот (1) на овој член.

Член 29

Забрани

(1) Намерно ослободување на ГМО што содржат гени кои покажуваат отпорност на антибиотици е забрането.

(2) ГМО што се забранети намерно да се ослободуваат во животната средина и/или да се пуштаат како ГМО производи на пазар ги определува Владата на Република Македонија на предлог на министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина утврдени во согласност со министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарството и со министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на здравството.

Член 30

Заштитна клаузула

(1) Доколку за одреден ГМО или ГМО производ кој бил правилно нотифициран и за кој е издадена дозвола согласно со одредбите на овој закон, врз основа на добиени нови или дополнителни информации постојат основани причини да се смета дека истиот претставува ризик по здравјето на луѓето и животната средина, министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во согласност со министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарството и со министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на здравството, привремено ја ограничува или забранува употребата и/или продажбата на тој ГМО или ГМО производ, на територијата на Република Македонија.

(2) Во случаите од ставот (1) на овој член доколку дојде до посериозен ризик по здравјето на луѓето и животната средина, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во соработка со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарството и органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на здравството ќе преземат итни мерки за повлекување на ГМО или ГМО производ од пазарот и за тоа ќе ја известат јавноста согласно со членот 12 од овој закон.

Член 31

Подрачја за ГМО и заштитни зони

(1) Подрачјата со површини на кои не може да се ослободува генетски модифициран репродуктивен материјал во животната средина ги утврдува Владата на Република Македонија на предлог на министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, по претходно прибавено мислење од министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарството.

(2) Не е допуштено ослободување на ГМО во природата и тоа во заштитени подрачја и во подрачјата на еколошка мрежа, еколошко чисти подрачја, подрачја наменети за производство на органски производи, подрачја наменети за еколошки туризам, како и подрачја кои се прогласени за заштитни зони согласно со закон.

(3) Заштитните зони се околните простори кои го спречуваат ширењето на ГМО на подрачја на кои не е допуштено намерно ослободување на ГМО во животната средина од ставот (2) на овој член.

(4) Големината на заштитните зони од ставот (3) на овој член за одделни видови на генетски модифициран репродуктивен материјал ја определува Владата на Република Македонија на предлог на министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина утврден во согласност со министерот кој раководи со работите од областа на земјоделството и шумарството.

Член 32 Заедничка соработка

(1) Органите на државната управа, јавните установи и институции, научно-истражувачките установи, образовните институции, Комисијата за управување со ГМО од членот 62 на овој закон, Научниот комитет за ГМО од членот 64 на овој закон, вклучително и Македонската академија на науките и уметностите, релевантни научни и етички комитети кои дејствуваат во Република Македонија се должни меѓусебе да соработуваат, како и да разменуваат информации кои се поврзани со оцената на ризикот од ГМО врз здравјето на луѓето и животната средина, сè со цел за употребата на ГМО и ГМО производи во Република Македонија да се врши на начин со кој ќе се овозможи спречување и намалување на ризикот по здравјето на луѓето и животната средина.

(2) Доколку органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во постапката за издавање на дозволи утврдени во овој закон смета дека е потребно да оствари консултацији со некој од субјектите од ставот (1) на овој член, истите се должни да го дадат своето мислење во најкраток можен рок, но не подолго од 45 дена од денот на приемот на барањето.

(3) Субјектите од ставот (2) на овој член, кои биле консултирани во постапката за издавање на дозволи утврдени во овој закон, се должни трајно да ги чуваат и да не ги издаваат на трети лица информациите кои се утврдени во нотификацијата како доверливи.

(4) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во постапката за издавање на дозволи утврдени во овој закон може да оствари консултација со органи на други држави кои се надлежни за издавање на одобренја поврзани со ГМО и ГМО производи, како и со научни и образовни институции и комитети со цел да се обезбедат подетални информации за ГМО и ГМО производите, особено доколку истите се одобрени и се користат во таа држава, а тие информации можат да придонесат во донесување на одлука поврзана со ГМО и/или ГМО производ.

(5) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен на барање на орган на друга држава да достави информации поврзани со користење на ГМО и ГМО производ во Република Македонија во согласност со меѓународните договори ратификувани од Република Македонија.

Член 33 Доверливост на податоците

(1) Нотификаторот може, со давање на образложение за тоа, во нотификацијата да назначи кои податоци претставуваат доверливи трговски и индустриски податоци, податоци заштитени како интелектуална сопственост и/или се заштитени согласно со закон.

(2) Нотификаторот како доверливи податоци може да ги назначи и оние податоци кои можат да ја нарушат неговата конкурентност, за кои е должен да даде соодветно образложение.

(3) Нотификаторот не може да ги назначи како доверливи следниве податоци:

- 1) називот и адресата на нотификаторот и на производителот на ГМО;
- 2) описот на ГМО;
- 3) намената на пуштање на ГМО, подрачје каде што се пушта ГМО и планираното користење на ГМО;
- 4) методот и планот за мониторинг на ГМО и планот за итна интервенција и
- 5) кои било податоци што се неопходни за проценка на ризикот и самата проценка на ризикот.

(4) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, во рок од 15 дена од денот на приемот на нотификација, и по спроведените консултации со нотификаторот определува кои податоци од нотификацијата ќе бидат заштитени како доверливи за што донесува решение.

(5) Податоците одредени како доверливи остануваат трајно заштитени и во случај на повлекување на нотификацијата од страна на нотификаторот, без оглед на причината на повлекувањето.

V.1. Намерно ослободување на ГМО или комбинација од ГМО во животната средина

Член 34 Намерно ослободување на ГМО

(1) Секој нотификатор пред да изврши намерно ослободување на ГМО мора да поднесе нотификација до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(2) Нотификацијата од ставот (1) на овој член особено содржи:

1) техничка документација која содржи информации неопходни за спроведување на оценувањето на ризикот како резултат на намерното ослободување на ГМО соодветни за карактерот на внесениот организам и животната средина и

2) процената на ризикот од членот (36) на овој закон заедно со податоците за користени методи и заклучоци произлезени од процената.

(3) Техничката документација од ставот (2) точка 1 на овој член особено содржи:

- општи информации, меѓи кои и информации за персоналот кој ќе ракува со ГМО и нивното образование и други квалификации,
- информации за ГМО,
- информации за условите за пуштање и за потенцијалната средина во којашто се пуштаат,
- информации за меѓусебното влијание на ГМО и на животната средина,
- план за мониторинг со цел да се откријат ефектите на ГМО врз здравјето на луѓето и животната средина,
- информации за контрола со план за контрола, мерки за санација и ремедијација и план за управување со отпадот,
- план за итни мерки во случај на ненамерно ослободување на ГМО согласно со членот 38 од овој закон и
- резиме на техничката документација.

(4) Содржината на информациите од ставот (3) на овој член поблиску ја пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(5) Нотификаторот е должен да ги надомести реално направените трошоци на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, вклучително и трошоците за работа на Научниот комитетот за ГМО во постапката за издавање на дозволата од членот 36 на овој закон.

(6) Висината на трошоците од ставот (5) на овој член ја пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(7) Трошоците од ставот (5) на овој член нотификаторот е должен да ги уплати на сметка на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во рок од осум дена од денот на поднесувањето на нотификацијата, врз основа на решение за направени трошоци.

(8) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина може да прифати нотификаторот да поднесе една нотификација за пуштања на ист ГМО или комбинација на ГМО во животната средина на исто подрачје или на различно подрачје, но наменето за иста цел.

Член 35

Дозвола за намерно ослободување на ГМО

(1) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во рок од 90 дена од денот на приемот на комплетната нотификација издава дозвола за намерно ослободување на ГМО во животната средина (во натамошниот текст: дозвола за намерно ослободување на ГМО), со која се потврдува дека се исполнети условите за намерно ослободување на ГМО или со решение ја одбива нотификацијата доколку не се исполнети условите за намерно ослободување на ГМО.

(2) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен, во рок од 15 дена од денот на приемот на комплетната нотификација, да достави еден примерок до Научниот комитет за ГМО.

(3) Научниот комитет за ГМО е должен во рок од 45 дена од денот на приемот на нотификацијата од ставот (2) на овој член, да достави писмено мислење за нотификацијата до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(4) Доколку, Научниот комитет за ГМО и органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина сметаат дека нотификацијата е некомплетна и врз основа на доставената документација не може да се утврди какво ќе биде влијанието на намерното ослободување на ГМО врз здравјето на луѓето и животната средина, може да побараат дополнителни информации од нотификаторот.

(5) Во рокот утврден во ставот (1) од овој член не се засметуваат:

- временските периоди во кои се чекало доставувањето на дополнителните информации од страна на нотификаторот и/или

- временскиот период кога се спроведувала јавна расправа или консултации согласно со членот 12 од овој закон.

(6) Временскиот период од ставот (5) алинеја 2 на овој член не смее да го одолжи рокот за издавање на дозволата утврден во ставот (1) од овој член за повеќе од 30 дена.

(7) По добивањето на мислењето од ставот (3) на овој член, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, во рамките на рокот од ставот (1) на овој член, издава дозвола за намерно ослободување на ГМО.

(8) Дозвола за намерно ослободување на ГМО се издава за периодот што го бара нотификаторот, но не подолго од десет години.

(9) Нотификаторот може да започне со намерно ослободување на ГМО по добивање на дозволата за намерно ослободување на ГМО и во согласност со условите предвидени во дозволата.

(10) Намерното ослободување на ГМО се одвива во согласност со дозволата за намерно ослободување на ГМО.

(11) Материјалот добиен од намерното ослободување на ГМО за кои е издадена дозвола за намерно ослободување на ГМО може да се пушти на пазар, само доколку за истиот е издадена дозвола за пуштање на ГМО производ на пазар согласно со одредбите од овој закон.

(12) Против дозволата за намерно ослободување на ГМО, односно решението со кое се одбива нотификацијата за намерно ослободување на ГМО, нотификаторот има право да поднесе тужба за поведување постапка за управен спор пред надлежниот суд.

(13) Формата и содржината на образецот на доволата за намерно ослободување на ГМО ја пропишува органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

Член 36

Процена на ризикот

(1) Пред поднесувањето на нотификацијата за добивање дозвола за намерно ослободување на ГМО, нотификаторот е должен да обезбеди процена на ризикот за планираното намерно ослободување.

(2) Врз основа на анализата на карактеристиките на ГМО и на нивното намерно ослободување во непосредната животна средина, како и врз основа на анализата на карактеристиките на животната средина што ќе биде изложена на ризик, при процената на ризикот потребно е да се утврдат и да се проценат штетните ефекти и можни последици од нив, нивото на ризик и потребните мерки за нивна контрола.

(3) Нотификаторот може да се повика на податоците или на резултатите од процената на ризик од нотификациите што претходно ги поднеле други нотификатори, под услов информациите, податоците и резултатите да не се доверливи, како и да обезбеди писмена согласност за тоа од нотификаторот.

(4) Нотификаторот во случаите од ставот (3) на овој член може да даде и дополнителни информации за коишто се смета дека се релевантни во однос на процената на ризик.

(5) Процената на ризикот се врши во согласност со прописот донесен врз основа на членот 26 став (5) од овој закон.

Член 37

Постапување со изменети и нови информации

(1) Доколку за време на изведувањето на намерното ослободување на ГМО се појават намерни или ненамерни промени коишто би можеле да имаат последици врз нивото на ризик по здравјето на луѓето и животната средина, или доколку се појавиле нови информации за таквите ризици по издавање на дозволата за намерно ослободување на ГМО или пред издавањето, а за време на нејзиното разгледување од страна на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, нотификаторот без одложување:

- 1) ги презема сите потребни мерки за заштита на здравјето на луѓето и на животната средина;

- 2) го информира органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина за секоја измена однапред и/или го информира за секоја неочекувана промена за која ќе дознае или за која ќе добие нови информации и

- 3) ќе поднесе нотификација со цел да ги ревидира условите наведени во дозволата за намерно ослободување на ГМО.

(2) Доколку органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, по издавањето на дозволата за намерно ослободување на ГМО добие нови информации за промените од

ставот (1) на овој член, е должен веднаш од нотификаторот да побара да поднесе нотификација со цел да се направат промени на условите во дозволата за намерно ослободување на ГМО.

(3) Во случаите од ставовите (1) и (2) на овој член органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен да ги процени информациите во соработка со Научниот комитетот за ГМО.

(4) Во случаите од ставовите (1) и (2) на овој член, а врз основа на процената од ставот (3) на овој член органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, може, во зависност од степенот на ризикот за здравјето на луѓето и животната средина да побара од нотификаторот привремено да го запре или ограничи намерното ослободување на ГМО во животната средина, сè додека не се измени дозволата согласно со променетите услови.

(5) Доколку врз основа на процената од ставот (3) на овој член се утврди дека новите податоци или промени од случаите наведени во ставовите (1) и (2) од овој член можат да имаат значителни последици врз нивото на ризик по здравјето на луѓето и животната средина, поради што намерното ослободување на ГМО не може повеќе да се прави, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина со решение ќе го забрани истото.

(6) За случаите од ставовите (3), (4) и (5) на овој член органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен да ја информира јавноста на начин определен во членот 12 став (5) од овој закон, а во врска со промената на дозволата за намерно ослободување на ГМО, запирањето и/или за забраната за намерно ослободување на ГМО.

(7) Во постапката за дополнување на дозволата од ставот (1) на овој член се применуваат одредбите од членот 35 на овој закон.

Член 38

План за итни мерки во случај на ненамерно ослободување на ГМО

(1) Нотификаторот при поднесувањето на нотификација е должен да достави план за итни мерки во случај на непредвидено ширење на ГМО во животната средина (во натамошниот текст: план за итни мерки) до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(2) Планот за итни мерки особено содржи:

1) методи и постапки на контрола на ГМО во случај на ненамерно ослободување на ГМО во животната средина;

2) методи за деконтаминација на погодените подрачја од ненамерното ослободување на ГМО со кои се искоренува присуството на ГМО во тие подрачја или се намалува;

3) методи за отстранување или за дезинфекција на растенијата, животните почвата и стварите кои биле изложени за време на или по ненамерното ослободување на ГМО;

4) методи за изолирање на подрачјето зафатено со ненамерното ослободување на ГМО;

5) планови за заштита на здравјето на луѓето и животната средина во случај на појава на несакан ефект;

6) методи за проценка на можните последици и закани за животната средина и за здравјето на луѓето;

7) мерки потребни за заштита на местото на намерното ослободување на ГМО и

8) мерки потребни за спречување на натамошното ширење на ГМО.

(3) Нотификаторот периодично ја проверува соодветноста на планот од ставот (2) на овој член, а најмалку еднаш годишно и согласно со потребите врши измени и/или дополнувања на планот. Сите измени и дополнувања на планот за итни мерки корисникот е должен да ги достави до надлежниот орган од ставот (1) на овој член за одобрување.

(4) Содржината на планот за итни мерки поблиску ја пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

Член 39

Извештаи

(1) Нотификаторот е должен до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина да доставува извештаи во однос на сите ризици по здравјето на луѓето или по животната средина што произлегуваат од намерното ослободување на ГМО, и тоа:

- во периоди како што е утврдено во дозволата за ограничено користење на ГМО,

- во рок од три месеца по истекот на периодот на важноста на дозволата,

- во рок од три месеца по завршувањето на намерното ослободување на ГМО и

- на барање на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(2) Доколку, нотификаторот, со користењето на намерното ослободување на ГМО има намера во иднина да изврши нотификација за пуштање на производи од ГМО на пазар, е должен до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, а во согласност со ставот (1) од овој член, да доставува посебни информации поврзани со тие производи.

(3) Формата, содржината и начинот на доставување на извештајот од ставот (1) на овој член ги пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

Член 40

Ненамерно ослободување на ГМО во животната средина

(1) Нотификаторот, во случај на ненамерно ослободување на ГМО во животната средина, презема мерки во согласност со планот за итни мерки од членот 38 на овој закон и веднаш го известува органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина за:

1) обемот на последиците од ненамерното ослободување на ГМО во животната средина и за заканата за животната средина и здравјето на луѓето;

2) преземените мерки и дополнителните мерки што треба да се преземат за заштита на животната средина и на здравјето на луѓето;

3) преземените мерки и дополнителните мерки што треба да се преземат за намалување или отстранување на последиците од ненамерното ослободување на ГМО во изложеното подрачје од ненамерното ослободување и

4) другите податоци важни за процената на ефектите врз животната средина и врз здравјето на луѓето настанати со ненамерното ослободување на ГМО.

(2) Врз основа на известувањето од ставот (1) на овој член, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во соработка со нотификаторот подготвува програма за отстранување на последиците од ненамерното ослободување на ГМО во животната средина.

(3) Програмата за отстранување на последиците од ненамерното ослободување на ГМО во животната средина ја донесува Владата на Република Македонија на предлог на министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(4) Во програмата од ставот (2) на овој член се утврдуваат одговорните органи и тела, мерките за намалување на последиците и/или спречување на натамошното ненамерно ослободување на ГМО, временските рокови за нивна подготовка и изведување, начинот на покривање на трошоците и потребните ограничувања и/или забрани во врска со натамошното намерно ослободување на ГМО, увозот, трговијата или користењето.

(5) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, за случаите од ставот (1) на овој член, како и за подготовката и реализирањето на програмата, подготвува извештај, кој го доставува до Владата на Република Македонија за усвојување и без одложување ја запознава јавноста согласно со членот 12 од овој закон и согласно со Законот за животната средина.

(6) Доколку органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина оцени дека преземените активности можат да имаат негативни последици за здравјето на луѓето и за животната средина на територијата на друга држава, поведува постапка за известување на надлежните органи на другата држава согласно со принципот на реципроцитет и меѓународните конвенции и договори кои ги ратификувала Република Македонија.

(7) Начинот и постапката за спроведување на активностите од ставот (6) на овој член ја пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во согласност со министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на надворешните работи.

V.2. Пуштање ГМО производи на пазар

Член 41

Пуштање ГМО производи на пазар

(1) Нотификаторот е должен пред да пушти за прв пат ГМО производи на пазар во Република Македонија, да поднесе нотификација до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(2) Нотификацијата од ставот (1) на овој член особено содржи информации за:

1) техничка документација неопходна за спроведување на оценувањето на ризикот како резултат на пуштањето на ГМО производи на пазар што ги содржи информациите согласно со членот 34 став (3) од овој закон;

2) ГМО производите што се пуштаат на пазар;

3) условите за пуштање на ГМО производот на пазарот заедно со посебните услови за користење и за ракување;

4) разновидноста на подрачјата каде што ќе се користи ГМО производот, кои ќе опфатат и информации за податоците и за резултатите добиени од истражувачко - развојните пуштања во врска со ефектот што пуштањето на ГМО производите на пазар го има врз здравјето на луѓето и животната средина;

5) процена на ризикот од членот 26 став (2) на овој закон заедно со податоци за користени методи и заклучоци произлезени од процената;

6) предлог на период за кој се бара издавање на дозволата за пуштање на ГМО производ на пазар, кој не може да биде подолг од десет години;

7) план за мониторинг на ГМО производ со предлог временскиот период во кој ќе се спроведува мониторингот, кој опфаќа и период по истекот на дозволата за пуштање на ГМО производи на пазар;

8) предлог за означување и за пакување на ГМО производот за кој се бара дозвола за пуштање на ГМО производ на пазар, кој ги содржи податоците согласно со членот 50 од овој закон и

9) резиме на доставената техничката документација и резиме на доставените информации содржани во нотификацијата.

(3) Поблиската содржината на информациите од ставот (2) точки 2, 3, 4, 7 и 8 на овој член ја пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(4) Во нотификацијата од ставот (1) на овој член нотификаторот е должен да ја наведе намената на ГМО производот за кој се бара дозвола за пуштање на ГМО производ на пазар.

(5) Нотификаторот е должен да поднесе нова нотификација доколку има намера ГМО производот да го употребува за друга намена освен за наведената во нотификацијата согласно со ставот (4) од овој член.

(6) Нотификаторот е должен да ги надомести реалните трошоци што ги трпи органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина и органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарството, како и трошоците за работа на Научниот комитет за ГМО од членот 64 на овој закон во постапката за издавање на дозволата за пуштање на ГМО производ на пазар.

(7) Висината на трошоците од ставот (6) на овој член ја пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(8) Трошоците од ставот (6) на овој член нотификаторот е должен да ги уплати на сметка на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во рок од осум дена од денот на поднесувањето на нотификацијата, врз основа на решение за направени трошоци.

(9) Нотификаторот може да пушти на пазарот ГМО производи само по претходно издадена дозвола за пуштање на ГМО производ на пазар.

Член 42

Исклучоци во доставување на информации кон нотификацијата

(1) Врз основа на резултатите од намерното ослободување на ГМО за коешто е добиена дозвола од члените 18 и 19 на овој закон, како и врз основа на суштинско и научно поткрепено образложение со кое се потврдува дека пуштањето на ГМО на пазар и нивното користење како производ или во производ, не претставува ризик по здравјето на луѓето и по животната средина, нотификаторот може да побара од органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина да не поднесе дел од информациите или сите информации определени согласно со членот 41 став (2) точки 3, 7 и 8 од овој закон.

(2) Информациите кои можат да изостанат од нотификација во случај од ставот (1) на овој член поблиску ги пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(3) Нотификаторот во нотификацијата ќе достави информации за податоци или за резултатите од намерно ослободување на ист ГМО или на иста комби-

нација на ГМО за кои нотификаторот претходно или истовремено поднел други нотификации во Република Македонија или во друга држава.

(4) Нотификаторот може во нотификацијата да се повика и на информации, податоци и/или на резултати од нотификации што претходно ги поднеле други нотификатори доколку смета дека се релевантни за неговата нотификација, под услов таквите информации, податоци и резултати да не се доверливи и/или за нив претходно другите нотификатори да дале писмена согласност за користење.

Член 43

Извештај за процена на ГМО производот

(1) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, во рок од 15 дена од денот на приемот на комплетната нотификација од членот 41 на овој закон, ја доставува истата до Научниот комитет за ГМО како и до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарството.

(2) Научниот комитет за ГМО и органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарството се должни во рок од 45 дена од денот на приемот на нотификацијата од ставот (1) на овој член, да достават писмено мислење за нотификацијата до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина за прифаќање или одбивање на нотификацијата.

(3) Врз основа на мислењата од ставот (2) на овој член, како и мислењата пристигнати од јавноста и другите релевантни органи, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен да ја разгледа нотификацијата и во рок од 15 дена да подготви извештај за процена на ГМО производот.

(4) Со Извештајот за процена од ставот (3) на овој член се определува дали:

- ГМО производот е погоден за пуштање на пазар и под кои услови или

- ГМО производот е непогоден за пуштање на пазар.

(5) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен да го достави извештајот за процена на производот до Научниот комитет за ГМО и до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарството, кои се должни во рок од осум дена да достават писмено мислење или доколку имаат потреба да побараат дополнителни информации од органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина или од нотификаторот.

(6) По добивањето на мислењата од ставот (5) на овој член, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, извештајот за процена на ГМО производот, заедно со мислењата од ставот (5) на овој член, како и информациите врз основа на кои е подготвен извештајот, го доставува до нотификаторот во рок не подолг од 90 дена од денот на приемот на комплетната нотификација.

(7) Во рокот утврден во ставот (6) од овој член не се засметуваат:

- временските периоди во кои се чекало доставувањето на дополнителните информации од страна на нотификаторот и/или

- временскиот период кога се спроведувала јавна расправа или консултации согласно со членовите 12 и 44 од овој закон.

(8) Формата и содржината на образоецот и начинот на изготвување на извештајот за процена од ГМО производ од ставот (3) на овој член ги пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во согласност со министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарството.

Член 44

Барања за дополнителни информации

(1) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен истиот ден кога го доставува извештајот за процена од членот 43 на овој закон до нотификаторот да објави кратка содржина на извештајот за процена на ГМО производот на неговата интернет страница и во два дневени весника достапни на целата територија на Република Македонија.

(2) Објавата од ставот (1) на овој член е на товар на нотификаторот.

(3) Во објавата од ставот (1) на овој член се наведуваат и податоци за местото каде што може да се изврши увид во податоците од нотификацијата и извештајот за процена на ГМО производот.

(4) Јавноста, другите органи на државната управа, како и научните и стручните установи можат своето мислење за извештајот за процена на ГМО производот да го достават до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во рок од 30 дена од денот на објавувањето. Јавноста, другите органи на државната управа, како и научните и стручните установи имаат право на увид во извештајот за процена на ГМО производот согласно со членот 12 став (4) од овој закон.

(5) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, може во период од 60 дена од денот на доставувањето на извештајот за процена на ГМО производот до нотификаторот, да побара од нотификаторот дополнителни информации, како и да му ги достави коментарите и/или образложените забелешки пристигнати согласно со ставот (4) од овој член кои се однесуваат на пуштањето на ГМО производот на пазар.

(6) Сите спорни прашања поврзани со извештајот за процена на ГМО производот, како и дополнителни информации треба да се разрешат и да се постигне согласност со нотификаторот по истите во рок од 105 дена од денот на доставувањето на извештајот за процена на ГМО производот.

(7) Барања за дополнителни информации со цел да се разрешат спорните прашања согласно со ставот (6) од овој член можат да се доставуваат најдоцна 45 дена пред истекот на рокот од ставот (6) на овој член.

(8) Во рокот утврден во ставот (6) од овој член не се засметуваат временските периоди во кои се чекало доставувањето на дополнителните информации од страна на нотификаторот.

Член 45

Повлекување на нотификацијата

(1) Нотификаторот, може да ја повлече нотификацијата за добивање дозвола за пуштање на ГМО производи или писмено да го информира органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина дека има намера да ја дополни нотификацијата ако од извештајот за процена на ГМО производот произлегува дека истиот е погоден за пуштање на пазар само под одредени услови, сè до моментот на издавањето на дозволата.

(2) Доколку нотификаторот во одредениот временски период од ставот (1) на овој член писмено го информира органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина за намерата да ја дополни нотификацијата, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина ќе одреди временски период за дополнување на нотификацијата.

(3) Временскиот период за дополнување на нотификацијата од ставот (2) на овој член не се засметува во временски период што е одреден за добивање на дозволата.

(4) Доколку нотификаторот во рокот од ставот (2) на овој член писмено не ги достави бараните дополнувања на нотификацијата до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, се смета дека нотификацијата е повлечена.

(5) Доколку во постапката за добивање на дозвола за пуштање на ГМО производ на пазар, нотификаторот не ги доставил бараните информации согласно со утврдените рокови, односно не подоцна од рокот утврден во членот 43 став (6) од овој закон кога се однесува на нотификацијата, односно во рокот утврден во членот 44 став (6) од овој закон кога се однесува на извештајот за процена на ГМО производот, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, се смета дека нотификацијата е повлечена.

(6) Доколку нотификаторот ја повлече нотификацијата согласно со ставот (1) или ставот (4) од овој член, како и во случаите од ставот (5) на овој член, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина со решение ја прекинува постапката за издавање на дозволата за пуштање на ГМО производ на пазар.

Член 46

Дозвола за пуштање на ГМО производи на пазар

(1) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, врз основа на изработениот извештај за процена на производот од членот 43 став (4) алинеја 1 на овој закон, издава дозвола за пуштање на ГМО производ на пазар во рок од 30 дена, и тоа:

- по истекот на рокот од 60 дена согласно со членот 44 став (5) од овој закон кога не постојат спорни прашања и

- по истекот на рокот од 105 дена согласно со членот 44 став (6) од овој закон кога постоеле спорни прашања, а истите позитивно се разрешиле и е постигната согласност.

(2) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, врз основа на изработениот извештај за процена на производот од членот 43 став (4) алинеја 2 на овој закон издава решение со кое ја одбива нотификацијата за добивање на дозвола за пуштање на ГМО производ на пазар и тоа во рок од 30 дена:

- од денот на доставувањето на извештајот за процена,

- по истекот на рокот од 60 дена согласно со членот 44 став (5) од овој закон и

- по истекот на рокот од 105 дена согласно со членот 44 став (6) од овој закон кога постоеле спорни прашања, а истите позитивно не се разрешиле и не е постигната согласност.

(3) Во решението од ставот (2) на овој член, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен да ги наведе причините за одбивање на нотификацијата.

(4) Нотификаторот може да го пушти ГМО производот на пазар во согласност со условите определени во дозволата за пуштање на ГМО производи на пазар.

(5) Дозволата за пуштање ГМО производи на пазар може да биде издадена најмногу за период од десет години од датумот на издавањето.

(6) Против условите наведени во дозволата за пуштање на ГМО производ на пазар, како и против решението од ставот (3) на овој член нотификаторот има право да поднесе тужба за поведување постапка за управен спор пред надлежниот суд.

(7) Формата и содржината на образецот на дозволата за пуштање на ГМО производи на пазар и другата придружна документација ги пропишува министерот кој раководи органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина утврден во согласност со министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на здравството и министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарството.

Член 47

Продолжување на дозволата

(1) Дозволата за пуштање на ГМО производи на пазар може да се продолжи доколку нотификаторот, во рок од девет месеца пред истекот на рокот на нејзината важност, до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина поднесе нотификација за продолжување на дозволата.

(2) Нотификацијата од ставот (1) на овој член содржи:

1) примерок од дозволата за пуштање на ГМО производот на пазар за која се бара продолжување;

2) извештај од спроведувањето на планот за мониторинг согласно со членот 49 став (2) точка 7 од овој закон;

3) нови достапни информации кои се однесуваат на ризиците кои произлегуваат од користењето на ГМО производот по здравјето на луѓето и животната средина и

4) предлог за изменување и дополнување на условите утврдени во дозволата, а во врска со пуштањето на ГМО производот на пазар, особено во однос на примената на постапката за следење и/или рокот на важност на дозволата, доколку е потребно.

(3) На постапката за продолжување на дозволата за пуштање производи од ГМО на пазар соодветно се применуваат одредбите од членот 41 на овој закон.

(4) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во рок од три месеца од денот на поднесувањето на комплетната нотификација одлучува за продолжување на дозволата за пуштање на ГМО производот на пазар.

(5) По поднесување на нотификацијата за продолжување на дозволата за пуштање на ГМО производот на пазар, нотификаторот може да продолжи да го пласира ГМО производот на пазар, под услови дефинирани во дозволата, сè до донесување на конечната одлука по нотификацијата за продолжување на дозволата.

(6) Дозволата може да се продолжува еднаш или повеќепати, ако се исполнети условите за тоа.

Член 48

Нови информации

(1) Доколку нотификаторот, по поднесувањето на нотификацијата, а пред издавањето на дозволата за пуштање на ГМО производ на пазар, се здобие со нови информации кои влијаат на нивото на ризик од пуштањето на ГМО производот на пазар врз здравјето на луѓето и животната средина, е должен веднаш да:

- го информира органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина,

- ги преземе сите неопходни мерки за заштита на здравјето на луѓето и животната средина и

- поднесе дополнување на нотификацијата со цел да ги ревидира информациите и условите наведени во нотификација за пуштање на ГМО производ на пазар.

(2) Доколку нотификаторот, по издавањето на дозволата за пуштање на ГМО производи на пазар, дојде до нови информации, од страна на корисниците на ГМО производите или на некој друг начин, кои се однесуваат на нивото на ризик за здравјето на луѓето и животната средина, е должен веднаш да:

- ги преземе сите потребни мерки за заштита на здравјето на луѓето и животната средина,

- го информира органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина за новите информации и

- поднесе дополнување на нотификацијата со цел да ги ревидира информациите и условите наведени во дозволата за пуштање на ГМО производ на пазар.

(3) Доколку органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, пред издавањето на дозволата за пуштање на ГМО производ на пазар, дојде до нови информации за ГМО производот кој е наменет за пазар или за ризикот што го носи користењето на истиот по здравјето на луѓето и животната средина, задолжително го зема предвид при издавањето на дозволата.

(4) Доколку органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, по издавањето на дозволата за пуштање на ГМО производот на пазар, дојде до нови информации, самиот или ги добие од други органи, корисници на производот или на друг начин, во врска со пуштањето на ГМО производи на пазар или се однесуваат на нивото на ризикот што го носи користењето на истиот по здравјето на луѓето или животната средина може времено да ја ограничи или забрани употребата и/или продажбата на тој ГМО и/или ГМО производ.

(5) Во случаите од ставот (4) на овој член органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен да го информира нотификаторот, да побара дополнителни информации од него, како и да го задолжи да поднесе дополнување на нотификацијата со цел да ги ревидира информациите и условите наведени во дозволата за пуштање на ГМО производ на пазар.

(6) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, во согласност со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарство и Научниот комитет за ГМО од членот 64 на овој закон ги определува изменетите услови во дозволата за пуштање на ГМО производот на пазар во рок од три месеца од денот на добивањето на нотификацијата за изменетите услови или ја поништува дозволата ако, поради променетите услови, ГМО производот не може повеќе да се пушти на пазар.

(7) Во постапката за дополнување на дозволата од ставовите (1), (2) и (6) на овој член се применуваат одредбите од членот 41 на овој закон.

Член 49 Мониторинг

(1) Нотификаторот кој пушта ГМО производ на пазар е должен да спроведува мониторинг на неговото користење и на ефектите од ГМО производот врз здравјето на луѓето и животната средина, во согласност

со Планот за мониторинг на ГМО производот и условите пропишани во дозволата за пуштање на ГМО производ на пазар и редовно да го известува за тоа органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(2) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина може врз основа на извештајот за резултатите од мониторингот да побара нотификаторот да го измени и/или да го дополни Планот за мониторинг на ГМО производот.

(3) Податоците од извештајот за мониторингот се јавни, во согласност со одредбите за пристап до информации содржавни во Регистарот за ГМО од членот 60 на овој закон и Законот за животната средина.

Член 50 Означување и пакување на ГМО производите

(1) Нотификаторот може да пушти на пазар само ГМО производ кој што е спакуван и на чие пакување и декларацијата е наведено дека истиот содржи и/или се состои од ГМО, како и од комбинација на ГМО, како и други потребни податоци за производот и начинот на неговото користење на начин како што е пропишано согласно со ставот (3) од овој член и како што е утврдено во дозволата со која е одобрено пуштањето на ГМО производот на пазарот.

(2) Во сите фази на пуштање, ГМО производот, како и придружната документација треба да ги задоволува условите за ознака и пакување како што е утврдено во дозволата со која е одобрено пуштањето на ГМО производот на пазарот.

(3) Следниве информации, како минимум мора да бидат наведени на ознаката и декларацијата на ГМО производот:

- 1) комерцијален назив на производот;
- 2) зборовите “Овој производ содржи генетски модифицирани организми”;
- 3) назив на ГМО;
- 4) називот и адреса на правното или физичкото лице коешто е одговорно за пуштање на ГМО производите на пазарот во Република Македонија, без оглед на тоа дали станува збор за производител, увозник или дистрибутер и

5) насоки за тоа на кој начин може да се дојде до информациите од регистарот каде што може да се побараат информации за ГМО производот со индикации за бројот на дозволата.

(4) По исклучок од ставот (3) на овој член означувањето на производите кои се наменети за директна преработка, а кои содржат одобрени ГМО во праг најмногу до 0,9%, не е задолжително доколку не може да се исклучи случајното и технички неизбежното присуство на траги од ГМО.

VI. ПРЕКУГРАНИЧНО ДВИЖЕЊЕ НА ГМО И НА ГМО ПРОИЗВОДИ

Член 51 Увоз на ГМО и ГМО производи

1) Увозот на ГМО или на ГМО производи може да се врши само со претходно издадена дозвола од органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина согласно со постапката пропишана во главите IV и V од овој закон, во зависност од намерата за која ќе се користи ГМО.

(2) При увозот, информациите за присуството на ГМО задолжително се внесуваат во ветеринарниот или фитосанитарниот сертификат.

Член 52
Извоз

Општи одредби

(1) Извозот на ГМО и на ГМО производи се врши согласно со одредбите на овој закон.

(2) Извозот на ГМО жив организам се врши во согласност со одредбите на овој закон и со одредбите на Картагенскиот протокол за биосигурност кон Конвенцијата за биолошка разновидност (во натамошниот текст: Протоколот) преку примена на договорот за предвременно информирање од Протоколот.

(3) Одобрувањето на извозот го врши органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина со издавање на дозвола за извоз на ГМО и/или ГМО производи.

(4) Дозволата од ставот (3) на овој член органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина ја издава исклучиво доколку претходно извозникот приложил потврда и/или дозвола за увоз одобрена од надлежен орган на државата во која се врши увозот на извезениот ГМО и/или ГМО производ од Република Македонија.

(5) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен копија од дозволата од ставот (3) на овој член да достави до Царинската управа на Република Македонија.

(6) Царинската управа на Република Македонија не смее да дозволи извоз на ГМО и/или ГМО производ од Република Македонија доколку извозникот не ја приложи дозволата од ставот (3) на овој член во придружната документација за извоз.

(7) Формата и содржината на образецот на дозволата од ставот (3) на овој член ја пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

Член 53

Постапка на Нотификацијата за извоз

(1) Извозникот на ГМО или ГМО производи е должен пред да го изврши извозот да достави нотификација за извоз на ГМО или ГМО производ до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(2) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, нотификацијата од ставот (1) на овој член ја доставува до органот на државната управа надлежен за издавање на согласности за увоз на ГМО или ГМО производи со барање истиот да му достави потврда за приемот на нотификацијата во рок од 30 дена од денот на приемот.

(3) Доколку органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина не ја добие потврдата за прием на нотификацијата од ставот (2) на овој член во рок од 90 дена од денот на доставувањето на нотификацијата, е должен да достави писмено потсетување до органот на другата држава за потребата од доставување на потврдата.

(4) Во случај кога нотификацијата се однесува на извоз на ГМО жив организам, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина писменото потсетување од ставот (3) на овој член го доставува и до Секретаријатот на Протоколот.

(5) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен да ја издаде дозволата за извоз на ГМО и ГМО производ во рок од 30 дена од денот кога нотификато-

рот ја приложил потврдата и/или дозволата за увоз одобрена од надлежниот орган на државата увозник во која се врши увозот на извезениот ГМО и ГМО производ.

(6) Доколку органот надлежен за издавање на согласности за увоз на ГМО или ГМО производи на другата држава не одговори на доставената нотификација од ставот (1) на овој член во рок од 270 дена од денот на доставувањето на нотификацијата, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен повторно да се обрати со барање да се произнесе по нотификација во рок од 60 дена од денот на примање на барањето.

(7) Кога нотификацијата се однесува на извоз на ГМО жив организам, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина барањето од ставот (5) на овој член го доставува и до Секретаријатот на Протоколот.

(8) Кога приемот на нотификацијата не е потврден од страната на органот на државата увозник надлежен за издавање на согласности за увоз на ГМО или ГМО производи од ставот (3) на овој член, како и кога не е добиен одговор на доставеното барање од ставот (6) на овој член не претставува согласност за добивање на дозвола за извоз на ГМО и ГМО производи.

Член 54

Дозвола за извоз на ГМО и ГМО производи

(1) Извозникот кон нотификацијата од членот 53 став (1) на овој закон е должен да ги достави особено следниве информации и податоци:

1) име, телефонски број и адреса, како и податоци за контакт за извозникот на ГМО и ГМО производот;

2) име, телефонски број и адреса, како и податоци за контакт за лицето за кое е наменето ГМО и ГМО производот (увозникот во другата држава);

3) опис на ГМО и ГМО производот и неговите карактеристики и за користените техники на модификација, а за ГМО жив организам име и идентитет, како и описот на родителскиот организам и на примачот;

4) планираната дата на извоз, доколку е позната;

5) намената на употребата на ГМО и на ГМО производот;

6) количеството и/или волуменот на ГМО и на ГМО производот;

7) потекло на ГМО и на ГМО производот;

8) претходен или постоеен извештај за процена на ризик;

9) таксономски статус, име и идентитет, точка на собирање или аквизиција и карактеристики на донираните организми или организми поврзани со биосигурноста;

10) предложени методи, мерки и начини за безбедно пакување, ракување, транспорт и употреба, вклучувајќи и етикетање, придружна документација, диспозиција и контингентски постапки;

11) законски одредби поврзани со употребата и режимот на увоз/извоз/транзит на ГМО и ГМО производи во земјата увозник;

12) остварена преписка или комуникација со увозникот или со органот на државата увозник надлежен за издавање на согласности за увоз на ГМО или ГМО производи;

13) изјава од нотификаторот дека доставените информации и податоци со нотификацијата се вистинити и

14) изјава дека нотификаторот ќе ги почитува одредбите од Протоколот и дека се обврзува да ги преземе сите дејствија што зависат од нотификаторот, заради спроведување на Протоколот.

(2) Доколку нотификацијата не ги содржи бараните информации и податоци согласно со ставот (1) од овој член, органот на државната управа надлежен за врше-

ње на работите од областа на животната средина е должен да му определи рок на нотификаторот во кој е должен да ги достави дополнувањата. Рокот не може да биде пократок од 30 дена.

(3) Временскиот период за дополнување на нотификацијата не се засметува во временскиот период од членот 53 став (5) на овој закон.

(4) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина ќе му издаде на нотификаторот потврда за приемот на комплетната документација.

(5) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина ќе му издаде дозвола за извоз на ГМО и ГМО производ со ист рок на важење како што е наведено во потврдата и/или дозволата за увоз одобрена од надлежен орган на државата во која се врши увозот на извезениот ГМО и ГМО производ.

(6) Доколку во потврдата и/или дозволата за увоз од ставот (5) на овој член не е наведен рокот за важење, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина ќе издаде дозвола за извоз на ГМО и ГМО производ со рок кој го побарал нотификаторот, но не подолго од пет години.

(7) Информациите и податоците од ставот (1) на овој член што се доставуваат во прилог на нотификацијата согласно со намената на ГМО и ГМО производот и нивните карактеристики ги пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во согласност со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарството и министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на здравството.

Член 55

Продолжување на дозволата за извоз на ГМО и ГМО производи

Дозволата за извоз на ГМО и ГМО производи може да се продолжи со поднесување на нова нотификација согласно со членовите 53 и 54 од овој закон.

Член 56

Нотификацијата за извоз

(1) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина во издавањето на дозволата за извоз на ГМО и ГМО производи писмено со нотификација ќе го извести надлежниот орган на другата држава во која се врши увозот на извезениот ГМО и ГМО производ.

(2) Кога дозволата се однесува на ГМО жив организам, нотификацијата од ставот (1) на овој член ја доставува и до Секретаријатот на Протоколот.

Член 57

Транзит

(1) Лицата кои транзитираат ГМО или ГМО производи преку територијата на Република Македонија се должни да достават нотификација за транзитот до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(2) Нотификацијата од ставот (1) на овој член се доставува не подоцна од 14 дена од денот кога се извршува транзитот.

(3) Нотификацијата од ставот (1) на овој член, покрај информациите и податоците од членот 54 став (1) на овој закон е должен да приложи и:

1) потврда и/или дозвола за увоз одобрена од надлежен орган на државата во која се врши увозот на извезениот ГМО и ГМО производ и

2) потврда за прием на нотификација за транзит од надлежните органи на државите низ кои ГМО и ГМО производот ќе транзитира со цел да стигне до земјата на увоз или потврда дека транзитот е одобрен.

(4) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен во рок од три дена од денот на приемот на комплетната нотификација од ставот (1) на овој член да издаде на нотификаторот потврда за прием на нотификацијата.

(5) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина ќе издаде дозвола за транзит на ГМО и ГМО производ низ територијата на Република Македонија не подоцна од три дена пред денот кога ќе се извршува транзитот.

(6) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен копија од дозволата од ставот (5) на овој член да достави до Царинската управа на Република Македонија.

(7) Царинската управа на Република Македонија не смее да дозволи транзит на ГМО и ГМО производ низ територијата на Република Македонија доколку претходно на ГМО и ГМО производи не ја приложи дозволата од ставот (5) на овој член во придружната документација за транзит.

(8) Формата и содржината на образецот на дозволата од ставот (5) на овој член ги пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

Член 58

Ненамерно прекугранично движење на ГМО

(1) Во случај на ненамерно испуштање на ГМО и ГМО производи со кое настанало ненамерно прекугранично движење на ГМО на територија на друга држава, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен веднаш, а најдоцна во рок од 24 часа:

1) да ја информира јавноста, органите на засегнатата и/или потенцијално засегнатата држава, државите кои се страни на Протоколот и Секретаријатот на Протоколот, како и доколку е соодветно, релевантните меѓународни организации, како и Клириншката кука за биосигурност и

2) да ја консултира засегнатата и/или потенцијално засегнатата држава со цел да им овозможи да определат соодветни мерки за санација и да планираат соодветна акција за спречување на негативното влијание врз луѓето и животната средина.

(2) Нотификаторот, кој што е одговорен за ненамерното ослободување на ГМО и ГМО производи е должен веднаш да достави нотификација за извоз согласно со членовите 53 и 54 од овој закон.

(3) Во прилог на нотификацијата од ставот (2) на овој член, како итни се доставуваат сите информации кои се однесуваат на:

1) проценетите количества на ненамерно ослободени ГМО и ГМО производи и релевантни карактеристики и/или особини на ГМО;

2) информации за околностите и проценетото време на ненамерното ослободување на ГМО;

3) начинот на употреба на ГМО и ГМО производот;

4) можните негативни влијанија врз зачувувањето и одржливото користење на биолошката разновидност и животната средина, притоа земајќи ги предвид и ризиците по здравјето на луѓето;

5) можните мерки за управување со ризикот и

6) други податоци релевантни за ненамерното ослободување на ГМО и ГМО производи.

(4) Нотификацијата од ставот (2) на овој член ќе содржи и телефонски броеви и адреса за контакт на одговорните лица во органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина и кај нотификаторот.

VII. РЕГИСТАР НА ГМО И ДОСТАВУВАЊЕ ИЗВЕШТАИ

Член 59 Регистар на ГМО

(1) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина го води и одржува Регистарот на ГМО. Регистарот е јавен документ.

(2) Регистарот на ГМО содржи податоци за просториите во кои се врши ограничено користење на ГМО, како и други релевантни податоци за ограниченото користење на ГМО, намерното ослободување на ГМО во животната средина и за пуштањето ГМО производи на пазар.

(3) Податоците од ставот (2) на овој член особено содржат:

1) назив и адреса на правните и физичките лица кои се одговорни за:

- ограничениот користење на ГМО,
- намерното ослободување на ГМО во животната средина или

- пуштањето ГМО производи на пазар;

2) дозволите издадени согласно со овој закон и нивните измени;

3) листа на ГМО кои се користат во Република Македонија и за која намена;

4) адресите и карактеристиките на просториите;

5) ограничениот користење на ГМО и неговата класификација;

6) намерното ослободување на ГМО во животната средина, вклучувајќи го и точниот опис на подрачјето на кое се прави ослободувањето;

7) видовите на ГМО производи и нивното пуштање на пазар, вклучувајќи го и описот на ГМО производот и местото каде што ГМО производот е пуштен на пазар;

8) податоци за процена на ризик и процена на ГМО производот;

9) податоци за случени несреќи и проценетите настанати последици;

10) забележани искуства и истражувања поврзани со ГМО;

11) научно, технички и законски информации поврзани со ГМО;

12) податоци за прометот со ГМО и издадените дозволи за промет и

13) други информации кои се релевантни за ГМО.

(4) Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина е должен редовно да ги ажурира и обновува податоците содржани во Регистарот на ГМО.

(5) Секој има право на увид во податоците од Регистарот на ГМО и да бара да добие податоци на начин и под услови определени со закон.

(6) Висината на надоместокот за добивање на податоци од Регистарот на ГМО е еднаква на реалните трошоци направени за добивање на податоците.

(7) Во Регистарот на ГМО не се запишуваат податоци кои се наведени како доверливи согласно со овој закон, како и прописите за заштита на податоци.

(8) Податоците од Регистарот на ГМО можат да се користат и за размена на информации со други држави, како и со меѓународни организации на начин како што е утврдено со овој закон и со меѓународните договори кои ги ратификувала или пристапила Република Македонија.

(9) Формата, содржината и начинот на водење на Регистарот на ГМО, поблиску ги пропишува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина.

Член 60 Клириншка куќа за биосигурност

Органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина ја воспоставува и одржува Клириншката куќа за биосигурност.

Член 61 Доставување на извештаи

Владата на Република Македонија на предлог на министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, утврдено во согласност со министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на здравството е должна најмалку еднаш на три години да доставува извештај до Собранието на Република Македонија во врска со спроведувањето на намерното ослободување на ГМО и пуштањето на ГМО производи на пазар, а особено за:

- влијанието и делотворноста што постои од нивната употреба,

- потребата од дополнително правно регулирање,

- изводливоста на различни опции за натамошно унапредување на доследноста и на ефикасноста од нивната употреба, вклучително и примената на постапките за нивното одобрување што ги спроведуваат органите на државната управа,

- можноста да се користат регистрите на Европската комисија за ГМО и нивната примена во Република Македонија,

- праксата и искуството во примената на ГМО што се стекнува или има кај органите на државната управа во Република Македонија, вклучително и Комисијата за управување со ГМО и Научниот комитетот за ГМО, како и кај други научни и стручни тела,

- социјално-економските влијанија од употребата на ГМО,

- етичките прашања кои се појавиле или се разгледуваат во врска со употребата на ГМО;

- листа на одобрени употреби на ГМО и резиме на податоците содржани во Регистарот на ГМО и

- други релевантни прашања поврзани со ГМО.

VIII. СТРУЧНИ ТЕЛА

Член 62 Комисија за управување со ГМО

(1) Заради остварување на целите на овој закон, Владата на Република Македонија, на предлог на министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, формира Комисија за управување со ГМО (во натамошниот текст: Комисијата).

(2) Комисијата ги врши следниве работи:

1) ги следи условите и развојот во полето на користење на техники на генетска модификација и управувањето со ГМО;

2) заема ставови, дава мислења и предлози за користењето на техники на генетска модификација и управувањето со ГМО, како и дава мислење во врска со социјалните, етичките, техничките и технолошките, здравствените, научните и со другите аспекти на управувањето со ГМО;

3) ја советува Владата на Република Македонија во врска со користењето на техники на генетска модификација и управувањето со ГМО и

4) поднесува еднаш годишно извештај за својата работа до Владата на Република Македонија.

Член 63

Состав на Комисијата

(1) Комисијата од членот 62 на овој закон е составена од 15 члена вклучувајќи го и претседателот на комисијата, со мандат од четири години.

(2) Комисијата од редот на своите членови избира претседател на Комисијата со мандат од две години.

(3) Членовите на Комисијата се избираат од редот на научните работници, и тоа по еден од областа на социјалните и од општествените науки, билошките науки, шумарските науки, земјоделските науки, биотехнолошки науки, медицинските науки, ветеринарните науки, фармацевтските науки, етичките науки и од јавното здравство, како и по еден претставник од Научниот комитет од членот 64 на овој закон, здруженијата на граѓани од областа на заштитата на животната средина и природата, Македонската академија на науките и уметностите, Организацијата за заштитата на потрошувачите и од Владата на Република Македонија.

(4) Членовите на Комисијата треба да имаат завршено соодветно високо образование и да имаат најмалку седум години научно искуство во соодветната област.

(5) Комисијата работи врз основа на Деловник што го донесува Комисијата.

(6) Комисијата е стручна, независна и самостојна во рамките на својот делокруг на работа.

(7) Членовите на Комисијата се должни своите активности да ги вршат совесно и чесно, за што потпишуваат изјава.

(8) Стручните и административно-техничките работи потребни за работата на Комисијата ги врши органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(9) Членовите на Комисијата имаат право на надоместок за работата во Комисијата.

(10) Висината на надоместокот на членовите од ставот (3) на овој член го утврдува Владата на Република Македонија.

(11) Висината на надоместокот од ставот (10) на овој член треба да биде разумна и соодветна на значењето, обемот на работа на членовите и сложеноста на работите.

Член 64

Научен комитет за ГМО

(1) Заради разгледување на прашањата од областа на ГМО и давање мислења и предлози Владата на Република Македонија, на предлог на министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, како стручно - советодавно тело, формира Научен комитет за ГМО.

(2) Научниот комитет за ГМО од ставот (1) на овој член ги разгледува и дава мислења и предлози во врска со:

- управувањето со ГМО,
- подготовката на акти за управување со ГМО,

- дефинирањето на начинот на спроведување на процената на ризикот, ограниченото користење на ГМО, намерното ослободување на ГМО и пуштањето на ГМО производи на пазар,

- нотификациите и други документи поврзани со постапката за издавање на дозволи утврдени во овој закон,

- барањата доставени од Комисијата за управување со ГМО и органите на државната управа и

- барањата доставени од јавноста, здруженијата на граѓани, научните и стручните установи.

(3) Научниот комитет за ГМО еднаш годишно доставува извештај за својата работа за претходната година до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина и до Владата на Република Македонија најдоцна до 31 јануари во тековната година.

(4) Научниот комитет за ГМО работи на седници и води расправа за прашањата од неговата надлежност и одлучува со мнозинство гласови од неговите членови.

Член 65

Состав на научниот комитет за ГМО

(1) Научниот комитет за ГМО се состои од седум члена кои се избираат од редот на истакнати научни работници и експерти со соодветно образование и стручно усовршување од областа на медицината, биологијата, земјоделството, ветеринара, биотехнологијата, заштита при работа и шумарството, со мандат од четири години.

(2) Научниот комитет за ГМО од редот на своите членови избира претседател со мандат од две години.

(3) Научниот комитет за ГМО работи врз основа на Деловник што го донесува Комитетот.

(4) Во Научниот комитет за ГМО, во зависност од природата на нотификацијата за која се дава експертско мислење, можат да учествуваат и други експерти и научници од области релевантни за дискусијата.

(5) Стручните и административно-техничките работи потребни за работата на Научниот комитет за ГМО ги врши органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(6) Членовите на Научниот комитет за ГМО имаат право на надоместок за работата во Научниот комитет.

(7) Висината на надоместокот на членовите од ставот (1) на овој член го утврдува министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(8) Висината на надоместокот од ставот (7) на овој член треба да биде разумна и соодветна на значењето, обемот на работа на членовите и сложеноста на работите.

(9) Средствата за исплата на надоместокот од ставот (6) на овој член се обезбедуваат од буџетот на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

Член 66

Заштита на податоците

(1) Членовите на Комисијата за управување со ГМО и на Научниот комитет за ГМО се должни за време на нивниот мандат, како и по истекот на мандатот, да ги чуваат доверливите податоци и да не ги издаваат на трети лица во согласност со одредбите од овој закон и прописите за пристап до класифицирани информации.

(2) Обврската од ставот (1) на овој член се однесува и на надворешните експерти што учествуваат во работата на Научниот комитет за ГМО.

IX. НАДЗОР НАД ПРИМЕНАТА

Член 67

Надзор над примената

Надзор над примената на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон, врши органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина, органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на здравството и органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарството согласно со надлежностите од својата област.

Член 68

Инспекциски надзор

(1) Во вршење на надзор над примена на мерките за заштита на здравјето на луѓето и на животната средина, во согласност со одредбите на овој закон, надлежните органи за надзор над:

- спроведувањето на ограниченото користење на ГМО е органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина,
  - спроведувањето на намерното ослободување на ГМО во животната средина е органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина,
  - пуштањето на ГМО производи на пазар е органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина и органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на земјоделството и шумарството,
  - пакување на ГМО производи е органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина и органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на економијата,
  - транзит, увоз и извоз на ГМО е органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина и
  - спроведувањето на одредбите или на мерките за спречување на можните негативни ефекти врз здравјето на луѓето и животната средина и изречените забрани е органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина и органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на здравството.
- (2) Инспекциски надзор над спроведувањето на одредбите од овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон врши:
- Државниот инспекторат за животна средина преку државниот инспектор за животна средина,
  - Државниот санитарен и здравствен инспекторат преку државниот санитарен и здравствен инспектор,
  - Дирекцијата за храна преку државниот инспектор за храна,
  - Државниот инспекторат за земјоделство преку државниот инспектор за земјоделство,
  - Државниот инспекторат за шумарство преку државниот инспектор за шумарство,
  - Управата за ветеринарство преку државниот ветеринарен инспектор,
  - Фитосанитарната управа преку државниот фитосанитарен инспектор и
  - Државниот пазарен инспекторат преку државниот пазарен инспектор, секој во рамките на своите надлежности определени со закон.

(3) Во вршењето на инспекцискиот надзор државните инспектори од ставот (2) на овој член имаат право на пристап до простори, и подрачја и заштитни подрачја, како и право да вршат увид во просторите и подрачјата, да вршат увид во документацијата и да и земаат мостри и примероци со цел да се утврди дали производот или организмот содржи ГМО.

Член 69

Мерки што ги преземаат надлежните инспекторати

(1) Доколку државниот инспектор од членот 68 став (2) на овој закон, утврди дека поради неисполнување на пропишаните услови согласно со одредбите на овој закон настанала опасност или би можело да настане опасност за здравјето на луѓето и животната средина може да ги преземе следниве мерки:

- да го забрани или да нареди привремен прекин на ограниченото користење на ГМО,
- да го забрани или да нареди привремен прекин на намерното ослободување на ГМО во животната средина,
- да го забрани или да нареди привремен прекин на пуштање на ГМО производи на пазар,
- да нареди отстранување на недостатоци во одреден временски период кои настанале како резултат на горенаведените активности,
- да нареди повлекување од пазар на ГМО производи трајно или во одреден временски период и
- да нареди преземање на привремени мерки за подобрување, отстранување и/или намалување на последиците од штетните ефекти што настанале од управувањето со ГМО.

(2) Државниот инспектор од членот 68 став (1) на овој закон е должен при вршењето на својот надзор доколку констатира неправилности веднаш да го информира органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина.

(3) Државниот инспектор од членот 68 став (1) на овој закон може на правните или физички лица кои немаат дозволи утврдени во овој закон, со решение да го забрани прекуграничниот промет на ГМО и ГМО производ, превозот на ГМО и ГМО производ, ограниченото користење на ГМО, намерното ослободување на ГМО во животната средина и/или пуштањето на ГМО производи на пазар.

(4) Државниот инспектор од членот 68 став (2) на овој закон може да нареди итни мерки заради заштита на животната средина и здравјето на луѓето со цел да се намали штетата настаната како резултат на вршење на недопуштени работи или активности.

(5) Државниот инспектор од членот 68 став (2) на овој закон е должен да покрене прекршочна постапка пред надлежниот суд.

(6) Државниот инспектор од членот 68 став (2) на овој закон, во вршењето на инспекцискиот надзор соодветно ги применува одредбите од Законот за животната средина.

Член 70

Обврски на правните и физичките лица при вршење на надзор

Со цел да се спроведе инспекцискиот надзор правните и физичките лица се должни да му овозможат на надлежниот инспектор од членот 68 став (2) на овој закон право на пристап и увид во просториите и документацијата на правното или физичкото лице, да им ги достават бараните податоци, објаснувања и известувања, да извршат мерења и земат примероци и соберат докази согласно со овој закон и Законот за животната средина.

Х. ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ

Член 71 Прекршоци

(1) Глоба во износ од 3.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице, доколку:

1) пред започнување со ограниченото користење на ГМО, како и за време на примената на ограниченото користење на ГМО, корисникот не обезбеди процена на ризикот за планираното и применетото користење на ГМО (член 15);

2) корисникот за време на примената на ограниченото користење на ГМО не врши ревизија на процената на ризикот, ограничувањата и мерките за безбедност, согласно со членот 15 од овој закон;

3) корисникот не го информира органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина согласно со членот 15 од овој закон;

4) корисникот започне со користење на просториите за ограничено користење на ГМО, пред поднесување нотификација со потребни информации до органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина (член 16);

5) корисникот податоците од процената на ризик и нотификацијата не ги чува како податоци од трајна вредност и не ги доставува до надлежниот орган на негово барање (член 16);

6) корисникот не ги чува податоците од процена на ризик (член 17);

7) корисникот на барање на органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина не ги достави бараните податоци согласно со членот 17 од овој закон;

8) не постапува согласно со членот 20 од овој закон;

9) корисникот постапи спротивно на барањата на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина (член 22);

10) корисникот не го информира органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина согласно со членот 23 од овој закон;

11) правното или физичкото лице врши намерно ослободување на ГМО што содржат гени кои покажуваат отпорност на антибиотици спротивно на забраната од членот 29 на овој закон;

12) нотификаторот во постапката се повика на податоците или на резултатите од процена на ризик од нотификациите што претходно ги поднеле други нотификатори, без да обезбеди писмена согласност за тоа од нотификаторот (член 36);

13) нотификаторот не постапи согласно со барањата на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина (член 37);

14) нотификаторот постапи спротивно на решението на органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина (член 37);

15) не постапи согласно со барањата од членот 38 на овој закон;

16) нотификаторот продолжи со пуштање на ГМО производи спротивно на членот 42 од овој закон и

17) членовите на Комисијата за управување со ГМО и на Научниот комитет за ГМО не ги чуваат доверливите податоци во согласност со одредбите од овој закон и прописите за пристап до класифицирани информации (член 66).

(2) Глоба во износ од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на одговорното лице во правното лице за дејствија од ставот (1) на овој член.

(3) Доколку со прекршоците од ставот (1) на овој член настане поголема штета врз животната средина и здравјето на луѓето се изрекува санкција сразмерна на причинетата штета, но најмногу до петкратен износ од износот утврден во ставот (1) од овој член.

(4) Државни инспектори се должни пред да покренат прекршочна постапка за прекршоците од ставот (1) на овој член да му понудат на сторителот постапка за порамнување согласно со овој закон и Законот за животната средина.

(5) Надлежен орган за водење на прекршочната постапка и за изрекување на прекршоците од овој член е надлежниот суд.

Член 72

(1) Глоба во износ од 10.000 до 20.000 евра во денарска противвредност ќе се изрече за прекршок на правно лице, доколку:

1) правно или физичко лице, научно-истражувачка организација и/или високообразовна институција врши ограничено користење на ГМО без добиена дозвола за ограничено користење на ГМО согласно со членовите 16, 18 и 19 од овој закон (член 14);

2) корисникот започне ограничено користење на ГМО од класата 1 без дополнителна нотификација во простории за кои претходно не е издадена дозвола во согласност со членот 16 од овој закон (член 17);

3) ограниченото користење за класа 2 се врши спротивно на одредбите од членот 18 на овој закон;

4) ограниченото користење за класите 3 и 4 се врши спротивно на одредбите од членот 19 на овој закон;

5) корисникот изведува ограничено користење и покрај решението за забрана (член 23);

6) во случај на несреќа при ограниченото користење на ГМО корисникот не го извести органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина (член 24);

7) правното или физичкото лице врши намерно ослободување на ГМО во природата и тоа во заштитени подрачја и во подрачјата на еколошка мрежа, еколошко чисти подрачја, подрачја наменети за производство на органски производи, подрачја наменети за еколошки туризам, како и подрачја кои се прогласени за заштитени зони (член 31);

8) субјектите вклучени во постапката за издавање на дозволи не ги чуваат информациите и ги издаваат на трети лица информациите кои се утврдени во нотификацијата како доверливи (член 32);

9) нотификатор започне со намерно ослободување на ГМО без дозвола за намерно ослободување на ГМО во животната средина (член 35);

10) нотификаторот врши намерно ослободување на ГМО спротивно на условите предвидени во дозволата за намерно ослободување на ГМО и во согласност со условите предвидени во дозволата (член 35);

11) материјалот добиен од намерното ослободување на ГМО за кои е издадена дозвола за намерно ослободување на ГМО се пушти на пазар, без претходна дозвола за пуштање на ГМО производ на пазар (член 35);

12) нотификаторот не достави извештај во однос на сите ризици по здравјето на луѓето или по животната средина што произлегуваат од намерното ослободување на ГМО должен до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина согласно со членот 39 од овој закон;

13) нотификаторот, во случај на ненамерно ослободување на ГМО во животната средина, не презема мерки во согласност со планот за итни мерки од членот 38 на овој закон и не го извести органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина согласно со членот 40 од овој закон;

14) нотификаторот пушти ГМО производи на пазар во Република Македонија, без дозвола за пуштање на ГМО производи на пазар (член 41);

15) нотификаторот продолжи со пласирање на ГМО производот на пазар, спротивно на условите дефинирани во дозволата (член 41);

16) нотификаторот кој пушта ГМО производ на пазар не обезбеди следење на неговото користење и на ефектите од производот врз животната средина и врз здравјето на луѓето, во согласност со Планот за следење на ГМО производот и условите пропишани во дозволата и не го известува за тоа органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на животната средина согласно со членот 50 од овој закон;

17) нотификаторот пушти на пазар ГМО производ спротивно на барањата од членот 51 на овој закон и

18) увоз, извоз и транзит на ГМО или на ГМО производи се врши спротивно на одредбите од Главата VII на овој закон (член 52).

(2) Глоба во износ од 2.000 до 4.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на одговорното лице во правното лице за дејствија од ставот (1) на овој член.

(3) Доколку со прекршоците од ставот (1) на овој член настане поголема штета врз животната средина и здравјето на луѓето се изрекува санкција сразмерна на причинетата штета но најмногу до седумкратен износ од износот утврден во ставот (1) од овој член.

(4) Државни инспектори се должни пред да покренат постапка за прекршоците од ставот (1) на овој член, да му понудат на сторителот постапка за посредување согласно со овој закон и Законот за животната средина.

(5) Надлежен орган за водење на прекршочната постапка и за изрекување на прекршоците од овој член е надлежниот суд.

Член 73

Постапка за порамнување и медијација

(1) За прекршоците од членот 71 на овој закон може да се спроведе постапка на порамнување.

(2) За прекршоците од членот 72 на овој закон може да се спроведе постапка за посредување.

(3) Во случаите во кои е постигната согласност за порамнувањето глобата на сторителот може да биде намалена најмногу за една половина од максимум пропишаната глоба за прекршокот.

(4) Постапката за порамнување се води на начин и во постапка утврдена со Законот за животната средина.

(5) Постапката за посредување се води на начин и во постапка утврдена со Законот за животната средина.

XI. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 74

Формирање на стручни тела

Владата на Република Македонија во рок од три месеца од денот на влегувањето во сила на овој закон, ќе формира Комисија за управување со ГМО и Научен комитет за ГМО.

Член 75

Прописи за извршување на Законот

Прописите предвидени со овој закон ќе се донесат во рок од две години од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 76

Влегување во сила

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија", а ќе започне да се применува од 1 септември 2008 година.

L I G J

PËR ORGANIZMAT E MODIFIKUAR GJENETIKË

I. DISPOZITA TË PËRGJITHSHME

Neni 1

Lënda e rregullimit

(1) Me këtë ligj rregullohet menaxhimi me organizmat e modifikuar gjenetikë dhe kombinimin e organizmave të modifikuar gjenetikë dhe prodhimeve që përmbajnë organizma të modifikuar gjenetikë dhe/ose пërbëhen ose rrjedhin nga kombinimi i organizmave të modifikuar gjenetikë, duke i пërfshirë edhe организmat e modifikuar gjenetikë si prodhim, масат пëр pengimin dhe zvogëlimin e ndikimeve të mundshme negative në shëndetin e njerëzve dhe mjedisin jetësor, si pasojë e shfrytëzimit të kufizuar të организmave të modifikuar gjenetikë, lirim i qëllimshëm i организmave të modifikuar gjenetikë në mjedisin jetësor ose lëshimi në treg i prodhimeve që пëрmbajnë организма të modifikuar gjenetikë dhe/ose пërbëhen ose rrjedhin nga kombinimi i организmave të modifikuar gjenetikë, duke i пërfshirë edhe организmat e modifikuar gjenetikë si prodhim, si dhe qarkullimi tejkufitar i организмave të modifikuar gjenetikë dhe i prodhimeve që пëрmbajnë организма të modifikuar gjenetikë dhe/ose пërbëhen ose rrjedhin nga kombinimi i организмave të modifikuar gjenetikë, duke i пërfshirë edhe организmat e modifikuar gjenetikë si prodhim.

(2) Dispozitat e këtij ligji kanë të bëjnë me организmat e modifikuar gjenetikë dhe kombinimin e организмave të modifikuar gjenetikë dhe prodhimeve që пëрmbajnë организма të modifikuar gjenetikë dhe/ose пërbëhen ose rrjedhin nga kombinimi i организмave të modifikuar gjenetikë, duke i пërfshirë edhe организmat e modifikuar gjenetikë si prodhim të fituar me teknikat e modifikimit gjenetik, të пërcaktuara në nenin 4 të këtij ligji.

Neni 2

Qëllimi i Ligjit

Qëllimet e këtij ligji janë:

- sigurimi i shkallës së lartë të mbrojtjes së shëndetit të njerëzve dhe mjedisit jetësor, gjatë menaxhimit me организmat e modifikuar gjenetikë dhe kombinimit të организмave të modifikuar gjenetikë dhe prodhimet që пëрmbajnë организма të modifikuar gjenetikë dhe/ose пërbëhen ose rrjedhin nga kombinimi i организмave të modifikuar gjenetikë, duke i пërfshirë edhe организmat e modifikuar gjenetikë si prodhim;

- definimi i масave me të cilat sigurohet пërcjellja dhe shënimi i организмave të modifikuar gjenetikë dhe kombinimit nga организmat e modifikuar gjenetikë, në të gjitha etapat e e lirit të tyre të qëllimshëm në mjedisin jetësor;

- ruajtja e llojlojshmërisë biologjike dhe kontrolli i rreziqeve, пëрmes lirit të qëllimshëm të организмave të modifikuar gjenetikë dhe kombinimit nga организmat e modifikuar gjenetikë në mjedisin jetësor;

- garantimi i nivelit пëркатës të mbrojtjes në sferën e qarkullimit të sigurt (importit, eksportit dhe tranzitimit), manipulimi dhe пëрдorimi i организмave të modifikuar gjenetikë dhe kombinimit të организмave të modifikuar gjenetikë dhe prodhimeve që пëрmbajnë организма të modifikuar gjenetikë dhe/ose пërbëhen ose rrjedhin nga kombinimi i организмave të modifikuar gjenetikë, duke i пërfshirë edhe организmat e modifikuar gjenetikë si prodhim, посачëришт në qarkullimin tejkufitar.

Neni 3

Definicione

Shprehjet e веçanta të пëрдorura në këtë ligj, e kanë kuptimin si vijojnë:

1. **Organizëm i gjallë** është cilido entitet biologjik, i aftë për replikacion ose bartje të materialit gjenetik;

2. **Organizëm i gjallë i modifikuar gjenetik** është çfarëdo organizmi i gjallë që posedon kombinim të parëndomtë të materialit gjenetik, i fituar me aplikimin e bioteknologjisë dhe është i aftë për shumëzim;

3. **Material gjenetik** është pjesa e bimës, kafshës, kërpudhës, mikroorganizmit ose virusit, që përmban informatë trashëguese;

4. **Mikroorganizëm** është secili entitet mikrobiologjik, qelizor ose joqelizor, i aftë për replikacion ose bartje të materialit gjenetik, duke i përfshirë edhe viruset, viroidet, kulturat nga qeliza shtazore dhe bimore.

5. **Modifikim gjenetik** është ndryshimi i qëllimshëm, induktiv i materialit trashëgues gjenetik të organizmit, në mënyrën që nuk ndodh në mënyrë natyrore me proceset e shumëzimit dhe/ose rikombinimit natyror.

6. **Organizëm i modifikuar gjenetik** (në tekstin e mëtejshëm: OMGJ) është secili organizëm duke e përfshirë secilin mikroorganizëm, me përjashtim të qenieve njerëzore, në të cilin materiali gjenetik është ndryshuar, në mënyrën që nuk ndodh në mënyrë natyrore me proceset e shumëzimit dhe/ose rikombinimit natyror. Si OMGJ konsiderohet edhe kombinimi nga OMGJ-ja.

7. **Mikroorganizëm i modifikuar gjenetik** (në tekstin e mëtejshëm: MOMGJ) është secili mikroorganizëm materiali gjenetik i të cilit është ndryshuar në mënyrën që nuk ndodh në mënyrë natyrore, me proceset e shumëzimit dhe/ose rikombinimit natyror.

8. **Shfrytëzim i kufizuar i OMGJ-së** është secili aktivitet me të cilin OMGJ-të ndryshohen ose me të cilën OMGJ-të e ndryshuara ashtu, kultivohen, ruhen, përdoren, transportohen, shkatërrohen dhe/ose mënjanohen ose shfrytëzohen në çfarëdo mënyre, me ç'rast shfrytëzohen barrierat fizike ose kombinimi nga barrierat fizike, duke i përfshirë barrierat kimike dhe/ose biologjike, me qëllim që të kufizohet kontakti me popullatën dhe mjedisin jetësor.

9. **Fatkeqësi** është cilido incident/fatkeqësi që përfshin lirimin e rëndësishëm dhe të paqëllimshëm të OMGJ-së, gjatë shfrytëzimit të tyre të kufizuar, që mund të paraqesë rrezik të drejtpërdrejtë ose të mëvonshëm për jetën dhe shëndetin e njerëzve dhe për mjedisin jetësor.

10. **Lirim i qëllimshëm i OMGJ-së në mjedisin jetësor**, është futja e qëllimshme e OMGJ-së në mjedisin jetësor, për të cilën nuk shfrytëzohen masa të veçanta kontrolli për kufizimin e kontaktit të tyre me mjedisin jetësor dhe njerëzit, dhe për garantimin e nivelit të lartë të sigurisë për njerëzit dhe mjedisin jetësor.

11. **Lëshim në treg** është procedura me të cilën prodhimet që përmbajnë organizma të modifikuar gjenetikë dhe/ose përbëhen ose rrjedhin nga kombinimi i organizmave të modifikuar gjenetikë, duke i përfshirë edhe organizmat e modifikuar gjenetikë si prodhim, bëhen të kapshme për palët e treta, me ose pa kompensim.

12. **Prodhim i modifikuar gjenetik** është preparat që përbëhet nga OMGJ-ja ose përmban OMGJ, ose është kombinim nga OMGJ-ja, që është lëshuar në treg (në tekstin e mëtejshëm: prodhimi i OMGJ-së).

13. **Efekte të drejtpërdrejta** janë efektet e drejtpërdrejta ose të tërthorta në shëndetin e njerëzve ose në mjedisin jetësor, që janë vërejtur pas lirimit të OMGJ-së në mjedisin jetësor, ose lëshimit të tyre në treg.

14. **Efekte afatgjate kumulative** janë efektet e përgjithshme të akumuluar nga shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ-së, ose nga lirim i qëllimshëm i OMGJ-së në mjedisin jetësor ndaj shëndetit të njerëzve, duke i përfshirë mes tjerash edhe florën, faunën, pjellorinë e tokës, shpërbërjen e materieve organike në tokë, zinxhirin ushqimor, llojllojshmërinë biologjike dhe shëndetin e kafshëve.

15. **Nivel i kufizimit** është shuma e masave të sigurisë për mbrojtjen e shëndetit të njerëzve dhe të mjedisit jetësor, që kanë për qëllim ta zvogëlojnë deri në nivelin më të ulët të mundshëm, kontaktin ndërmjet njerëzve dhe mjedisit jetësor nga njëra anë dhe OMGJ-së nga ana tjetër, në kohën e shfrytëzimit të kufizuar.

16. **Shfrytëzues** është secili person juridik ose fizik, që është përgjegjës për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së.

17. **Notifikim** është paraqitja e dokumenteve te organi kompetent, që përmbajnë informata të duhura me qëllim të lejimit të aktiviteteve të përcaktuara në këtë ligj.

18. **Notifikues** është personi që e paraqet notifikimin.

19. **Vlerësim i rrezikut për mjedisin jetësor** është vlerësimi i rreziqeve të drejtpërdrejta ose të tërthorta, momentale ose të mëvonshme për shëndetin e njerëzve dhe mjedisin jetësor, që mundet t'i shkaktojë lëshimi i qëllimshëm i OMGJ-së në mjedisin jetësor, shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ-së ose lëshimi i prodhimit të OMGJ-së në treg.

20. **Monitorim i gjendjes** është përcjellja dhe mbikëqyrja sistematike e OMGJ-së gjatë përdorimit të kufizuar të OMGJ-së, lirimit të qëllimshëm të OMGJ-së në mjedisin jetësor dhe/ose lëshimit të prodhimeve të OMGJ-së në treg, si dhe vlerësimi i pasojave të mundshme të dëmshme për shëndetin e njerëzve dhe mjedisin jetësor.

21. **Qarkullim tejkuftar i OMGJ-së dhe prodhimeve të OMGJ-së** është importi, eksporti ose tranzitimi i OMGJ-së ose prodhimeve të OMGJ-së, nga njëri në shtetin tjetër ose shtetet e tjera.

22. **Vlerësim nga rasti në rast i rrezikut për mjedisin jetësor** është vlerësimi i rreziqeve të drejtpërdrejta ose të tërthorta, momentale ose të mëvonshme për shëndetin e njerëzve dhe mjedisin jetësor, që realizohet para se të lëshohen qëllimisht OMGJ-të në mjedisin jetësor, me ç'rast merret parasysh rreziku potencial kumulativ, që mund të rezultojë nga ndërveprimi me OMGJ-të e tjera të liruar në mjedisin jetësor.

23. **Sekretariat i Protokollit** është sekretariati i themeluar në pajtim me Protokollin e Kartagenës për biosiguri, të Konventës për llojllojshmëri biologjike.

24. **Organ kompetent** është organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

25. **Shtëpi kliringe për biosiguri** paraqet mekanizmin për këmbimin e informatave dhe përvojave lidhur me OMGJ-të, i themeluar me Protokollin e Kartagenës për biosiguri, të Konventës për llojllojshmëri biologjike.

26. **Organe kompetente** janë organet e administratës shtetërore, që marrin pjesë gjatë procedurës për miratimin e vendimit për lejimin e aktiviteteve lidhur me menaxhimin me OMGJ-të ose prodhimet e OMGJ-së, të përcaktuara me këtë ligj ose me ligj tjetër.

Neni 4

Teknikat e modifikimit gjenetik

(1) Modifikimi gjenetik kryhet me aplikimin e teknikave të modifikimit gjenetik, si vijojnë:

1) teknikat për rikombinimin e acideve nukleine me shfrytëzimin e sistemit të vektorëve (krijimi in vitro i kombinacioneve të reja të materialit gjenetik, me futjen e molekulave të acideve nukleine në virus, plazmidit bakterial ose sistemit tjetër vektorial dhe vendosja e tyre në organizmin e nikoqirit në të cilin nuk paraqiten në mënyrë natyrore, por janë të afta për shumëzim të vazhdueshëm të njëjti).

2) teknikat që mundësojnë futjen e drejtpërdrejtë in vitro të materialit të përgatitur trashëgues në organizëm, duke i përfshirë teknikat e mikroinjektimit, makroinjektimit dhe mikroenkapsulimit.

3) fuzioni qelizor ose teknikat e hibridizimit, me të cilat qelizat e gjalla me kombinimin e ri të materialit trashëgues, formohen përmes fuzionit të dy apo më tepër qelizave, në mënyrën që nuk ndodh në mënyrë natyrore.

(2) Si modifikim gjenetik nuk konsiderohen aktivitetet si vijojnë, me kusht që të njëjtat të mos përfshijnë molekula nukleine të rikombinuara ose OMGJ si material fillestar, i krijuar me teknika të tjera nga teknikat e shënuara në paragrafin (1) të këtij neni:

- 1) fekondimi in vitro;
- 2) proceset natyrore, siç janë: koniugacioni (bashkimi i dy qelizave), transduksioni (procesi në të cilin bartet ADN-ja nga njëri në mikroorganizmin tjetër njëqelizor me ndihmën e virusit) dhe transformimi;
- 3) induksioni poliploid;
- 4) kultura e indit.

Neni 5

Përrjashtime nga zbatimi i Ligjit dhe zbatimi i ligjeve dhe dispozitave të tjera

(1) Dispozitat nga ky ligj nuk zbatohen për OMGJ-të e fituara me teknikat e modifikimit gjenetik, të shënuara në nenin 4 paragrafi (1) i këtij ligji dhe/ose gjatë shfrytëzimit të acideve nukleine të rikombinuara, të krijuara me:

- mutagjenezë;
- fuzionin qelizor, duke përfshirë edhe fuzionin e protoplazmës, të llojeve prokariotike, të cilat materialin trashëgues mund ta këmbëjnë përmes proceseve të njohura fiziologjike;
- fuzionin qelizor, duke përfshirë edhe fuzionin e protoplazmës, të qelizave nga cilado lloje eukariotike, duke përfshirë edhe përfitimimin e hibridomasës dhe fuzionit qelizor bimor.
- krijimin dhe shfrytëzimin e qelizave somatike, shtazore hibride (do të thotë prodhimin e antitropave monoklonal);
- vetëklonimin ose mënjanimin e sekuencës nga acidet nukleine nga qeliza e organizmit, me futjen e vijueshme të asaj sekuence (ose pjese të sekuencës) në qelizat e organizmave të llojit të njëjtë ose qelizave të llojeve të afërta filogjenetike, të cilat mundën që materialin gjenetik ta këmbëjnë edhe me procese natyrore fiziologjike, me ç'rast organizmi i krijuar (mikroorganizmi) është me siguri të dëshmuar, pa efekte negative për shëndetin e njeriut dhe mjedisin jetësor.

(2) Transportimi i OMGJ-së kryhet me komunikacion hekurudhor, ajror, tokësor dhe ujor, realizohet në pajtim me marrëveshjet ndërkombëtare për transportin e substancave të rrezikshme, që janë ratifikuar nga Republika e Maqedonisë.

(3) Dispozitat e këtij ligji që kanë të bëjnë me lëshimin e OMGJ-së dhe prodhimeve të OMGJ-së në treg, qarkullim tejkufitar të OMGJ-së dhe prodhimeve të OMGJ-së, nuk zbatohen për:

- prodhimet farmaceutike që shfrytëzohen në mjekësinë humane dhe veterinare, ndërsa përbajnë OMGJ, ose përbëhen nga ato ose nga kombinimet e OMGJ-së dhe
- ushqim dhe përbërës ushqimorë që përdoren për prodhimin, përpunimin, ripunimin dhe përgatitjen e ushqimit, të dedikuar për përdorim nga njeriu, ndërsa përbajnë dhe/ose përbëhen nga OMGJ-ja, ose nga kombinimi i OMGJ-së, lëshim në treg, import dhe eksport.

(4) Në procedurat e përcaktuara në këtë ligj, zbatohet Ligji për procedurën e përgjithshme administrative, nëse me këtë ligj nuk janë rregulluar ndryshe.

II. PARIMET PËR MBROJTJEN E AMBIENTIT JETËSOR

Neni 6

Parimi i integritimit

Bazat dhe qëllimet e politikës për menaxhim me OMGJ-në dhe prodhimet e OMGJ-së, si dhe masat për pengimin dhe zvogëlimin e ndikimeve të mundshme

negative në shëndetin e njerëzve dhe në mjedisin jetësor, doemos duhet të integrohen në të gjitha dokumentet strategjike, të plan-programeve nga sfera e financave, arsimit, shëndetësisë, punës hulumtuese dhe të zhvillimit, që i miratojnë organet kompetente shtetërore.

Neni 7

Parimi i kujdesisë

OMGJ-ja dhe prodhimet e OMGJ-së, mund të jenë të shfrytëzuara në mënyrë të kufizuar, të liruar qëllimisht dhe të lëshuara në treg, në pajtim me dispozitat e këtij ligji. Organet kompetente, në pajtim me principin e kujdesisë, duhet të sigurojnë marrjen e masave të përkatëse, që të evitohen efektet e mundshme negative për shëndetin e njeriut dhe mjedisin jetësor, që mund të rezultojnë nga shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ-së, lirimi i qëllimshëm i OMGJ-së ose lëshimi i prodhimeve të OMGJ-së në treg.

Neni 8

Parimi i përgjegjësisë dhe shkaktari paguan

(1) Subjekti që kryen aktivitete me shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, lirimin e qëllimshëm të OMGJ-së në mjedisin jetësor dhe lëshimin e prodhimeve të OMGJ-së në treg, është i obliguar që t'i kompensojë shpenzimet për evitimin e rrezikut, shpenzimet për përmirësimin e pasojave nga efektet e dëmshme të menaxhimit me OMGJ-në.

(2) Personi juridik ose fizik që kryen aktivitete me shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, lirimin e qëllimshëm të OMGJ-së në mjedisin jetësor dhe lëshimin e prodhimeve të OMGJ-së në treg, është i obliguar që të paguajë kompensim përkatës me dëmin e shkaktuar, në pajtim me dispozitat e përgjithshme për kompensimin e dëmit.

Neni 9

Parimi i vlerësimit të rrezikut

(1) Vlerësimi i rrezikut të efekteve potenciale negative në shëndetin e njerëzve dhe në mjedisin jetësor që mund të ndodhin për shkak të bartjes së gjenit nga OMGJ-ja në organizmat e tjerë, kryhet nga rasti në rast, në pajtim me dispozitat e këtij ligji, duke e marrë parasysh natyrën e organizmit në të cilin bartet dhe mjedisit që e pranon.

(2) Gjatë vlerësimit të rrezikut nga OMGJ-të që përbajnë gjene të cilat tregojnë rezistencë ndaj antibiotikëve, ndërsa shfrytëzohen për trajtimin mjekësor të njerëzve ose për trajtimin veterinar të kafshëve, posaçërisht kihet kujdes në identifikimin dhe përrjashtimin e OMGJ-ve që mund të japin efekte të padëshirueshme për shëndetin e njerëzve dhe mjedisin jetësor.

III. OBLIGIME TË PËRGJITHSHME

Neni 10

Masat e obligueshme të mbrojtjes

(1) Nëse nuk mund të konfirmohet personi juridik ose fizik që kryen aktivitete të shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ-së, lirimit të qëllimshëm të OMGJ-së në mjedisin jetësor dhe/ose lëshimin e prodhimeve të OMGJ-së në treg, organet kompetente nga neni 3 paragrafi (1) pika 26 të këtij ligji, në pajtim me kompetencat e veta, janë të obliguara që t'i ndërmarin të gjitha masat e domosdoshme për pengimin ose evitimin e pasojave të dëmshme, në pajtim me këtë ligj dhe ligj tjetër.

(2) Nëse në mënyrë plotësuese konfirmohet personi juridik ose fizik nga paragrafi (1) i këtij neni, i njëjti është i obliguar që t'i kompensojë shpenzimet, që janë bërë me marrjen e masave për pengimin dhe/ose evitimin e pasojave të dëmshme nga paragrafi (1) i këtij neni.

Neni 11 Qasja te informatat

Organet e administratës shtetërore që posedojnë informata për OMGJ-në ose prodhimet e OMGJ-së, janë të obliguar që ta mundësojnë qasjen e opinionit, si dhe ta njoftojnë për ndikimin e tyre në shëndetin e njerëzve dhe mjedisin jetësor, dëmet e shkaktuara dhe aktivitetet e marra për evitimin e pasojave të dëmshme, në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe Ligjit për mjedisin jetësor.

Neni 12 Konsultime me opinionin dhe njoftimi

(1) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, notifikimin për marrjen e lejes për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, notifikimin për marrjen e lejes për lirin e qëllimshëm të OMGJ-së në mjedisin jetësor dhe notifikimin për marrjen e lejes për lëshimin e prodhimeve të OMGJ-së në treg, është i obliguar që në afat prej pesë ditësh nga dita e pranimit të notifikimit komplet, ta paraqesë përmbajtjen e shkurtër në faqen e tij të internetit dhe në dy gazeta ditore, të kapshme në tërë territorin e Republikës së Maqedonisë, në llogari të shfrytëzuesit përkatësisht notifikuesit.

(2) Në shpalljen nga paragrafi (1) i këtij neni, shënohen edhe të dhënat për vendin ku mund të kryhet shikimi në të dhënat nga notifikimi.

(3) Opinioni dhe shoqatat e qytetarëve, munden mendimin e vet për notifikimet nga paragrafi (1) i këtij neni, ta dorëzojnë te organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në afat prej 30 ditësh nga dita e publikimit.

(4) Organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, është i obliguar që t'u mundësojë shikim opinionit dhe shoqatave të qytetarëve, në të dhënat e notifikimit, duke përfshirë edhe planin për raste urgjente, vlerësimin e rrezikimit për mjedisin jetësor, informatat lidhur me vlerësimin e rrezikut, raportin për vlerësimin e prodhimit të OMGJ-së, mendimin e fituar nga Komiteti shkencor për OMGJ-në, mendimet e fituara nga organet e tjera kompetente, si dhe informata të tjera që e përcjellin notifikimin.

(5) Formën dhe përmbajtjen e formularit të shpalljes nga paragrafi (1) i këtij neni, e përcakton ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

(6) Mënyrën dhe procedurën për pjesëmarrjen e opinionit në lëshimin e lejeve për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, për lirin e qëllimshëm të OMGJ-së në mjedisin jetësor, për lëshimin e OMGJ-së në treg, si dhe të informatave të tjera lidhur me shfrytëzimin e OMGJ-së, i përcakton ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

(7) Gjatë lëshimit të lejes për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, lejes për lirin e qëllimshëm të OMGJ-së në mjedisin jetësor dhe/ose lejes për lëshimin e prodhimeve të OMGJ-së në treg, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, i merr parasysh mendimet dhe komentimet e dorëzuara me kohë.

(8) Gjatë lëshimit të lejeve nga paragrafi (7) i këtij neni, koha e duhur për konsultim me opinionin nga paragrafi (3) i këtij neni, nuk llogaritet në afatin e përcaktuar për lëshimin e lejeve.

Neni 13 Dorëzimi i raporteve

(1) Organet kompetente të përfshira në procedurën e lëshimit të lejeve, me të cilat lejohet shfrytëzimi i OMGJ-së ose prodhimeve të OMGJ-së me këtë ligj ose ligj tjetër,

njëherë në vit dorëzojnë raport te organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor dhe te Komisioni për menaxhim me OMGJ-në.

(2) Raporti nga paragrafi (1) i këtij neni, përmban të dhëna për numrin e lejeve të lëshuara lidhur me OMGJ-në dhe prodhimet e OMGJ-së, numrin e notifikimeve të refuzuara për OMGJ-në dhe prodhimet e OMGJ-së, si dhe shkaqet për refuzimin e tyre.

(3) Organet nga paragrafi (1) i këtij neni, janë të obliguara që raportin për vitin paraprak, ta dorëzojnë më së voni deri më 30 janar në vitin rjedhës.

IV. SHFRYTËZIMI I KUFIZUAR I OMGJ-SË

Neni 14 Klasat

(1) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, është i obliguar që t'i sigurojë të gjitha masat e domosdoshme, që të evitohet ndikimi i dëmshëm për shëndetin e njerëzve dhe mjedisin jetësor, që mund të ndodh si rezultat i shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ-së.

(2) Shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së mund ta kryejë personi juridik ose fizik, institucioni shkencor hulumtues dhe/ose institucioni i arsimit sipëror, nëse ka marrë leje për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, në pajtim me nenin 16, 18 dhe 19 të këtij ligji.

(3) Shfrytëzuesi është i obliguar që ta kryejë vlerësimin e rrezikut nga përdorimi i kufizuar i OMGJ-së për shëndetin e njerëzve dhe mjedisin jetësor, që do të mund ta shkaktojë shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ-së, në pajtim me nenin 15 të këtij ligji.

(4) Në bazë të vlerësimit nga paragrafi (3) i këtij neni, shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ-së, klasifikohet në katër klasa për të cilat zbatohen procedurat e definuara në nenin 15 të këtij ligji, si vijojnë:

- klasa 1, aktivitetet me rrezik të parëndësishëm, për të cilat siguria nga niveli një, është përkatëse për mbrojtjen e shëndetit të njerëzve dhe mjedisit jetësor;

- klasa 2, aktivitetet me rrezik të ulët, për të cilat siguria nga niveli dy, është përkatëse për mbrojtjen e shëndetit të njerëzve dhe mjedisit jetësor;

- klasa 3, aktivitetet me rrezik mesatar, për të cilat siguria nga niveli tre, është përkatëse për mbrojtjen e shëndetit të njerëzve dhe mjedisit jetësor;

- klasa 4, aktivitetet me rrezik të lartë, për të cilat siguria nga niveli katër, është përkatëse për mbrojtjen e shëndetit të njerëzve dhe mjedisit jetësor.

(5) Në bazë të klasifikimit nga paragrafi (4) i këtij neni, përcaktohen kërkesat minimale dhe masat e domosdoshme që duhet të ndërmerren për secilën klasë të shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ-së veç e veç, në pajtim me dispozitat nga neni 15 paragrafi (9) i këtij ligji.

Neni 15 Vlerësimi i rrezikut

(1) Para fillimit të shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ-së, si dhe në kohën e realizimit të shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ-së, shfrytëzuesi është i obliguar që të sigurojë vlerësimin e rrezikut, për shfrytëzimin e planifikuar dhe të realizuar të OMGJ-së.

(2) Në bazë të analizës së karakteristikave të OMGJ-së, në vlerësimin e rrezikut është e domosdoshme që të konfirmohen efektet e mundshme negative për shëndetin e njerëzve dhe mjedisin jetësor, niveli i rrezikut dhe kufizimet e nevojshme, masat e sigurisë për mbrojtjen e shëndetit të njerëzve dhe ambientit jetësor, si dhe masat e nevojshme për menaxhim me hedhurinat, lëngjet dhe ujërat e zeza, që krijohen si rezultat i shfrytëzimit të kufizuar.

(16) Shpenzimet nga paragrafi (15) i këtij neni, shfrytëzuesi është i obliguar që t'i paguajë, në llogarinë e organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në afat prej 8 ditësh nga dita e dorëzimit të notifikacionit, në bazë të aktvendimit për shpenzimet e kryera.

(17) Kundër lejes përkatësisht aktvendimit nga paragrafi (8) i këtij neni, shfrytëzuesi ka të drejtë që të paraqesë aktpadi, për ngritjen e procedurës për kontest administrativ para gjyqit kompetent.

Neni 17

Klasa 1 e shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ-së

(1) Shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ-së klasa 1, mund të fillojë pa notifikimin plotësues, nëse i njëjti është realizuar në hapësira për të cilat paraprakisht është lëshuar leja në pajtim me nenin 16 të këtij ligji, për këtë shfrytëzuesi e njofton me shkrim organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

(2) Shfrytëzuesi është i obliguar që ta kryejë vlerësimin e rrezikut në pajtim me nenin 15 të këtij ligji, si dhe t'i ruajë të dhënat nga i njëjti.

(3) Shfrytëzuesi me kërkesë të organit të administratës shtetërore, kompetent për punët nga sfera e mjedisit jetësor, është i obliguar që t'i dorëzojë të dhënat nga paragrafi (2) i këtij neni.

Neni 18

Klasa 2 e shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ-së

(1) Notifikimi për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së klasa 2, që do të realizohet në hapësirat për të cilat është dhënë leja në pajtim me nenin 16 të këtij ligji, dorëzohet te organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në pajtim me nenin 16 paragrafi (10) i këtij ligji.

(2) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në afat prej 45 ditësh nga marrja e notifikimit komplet, është i obliguar që të lëshojë leje për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, klasa 2.

(3) Pas kompletimit të notifikimit, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, e dorëzon notifikimin te Komiteti shkencor i OMGJ-së nga neni 64 i këtij ligji, që është i obliguar të dorëzojë mendim me shkrim, në afat prej 21 ditësh nga pranimi i notifikimit.

(4) Nëse organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, konfirmon se notifikimi nuk i përmban kërkesat nga neni 16 i këtij ligji, ose konfirmon se janë të nevojshme informata plotësuese për të marrë vendim për notifikimin, do të kërkojë që shfrytëzuesi ta plotësojë notifikimin, në afatin e caktuar që nuk mund të jetë më i shkurtër se shtatë ditë as më i gjatë se 30 ditë.

(5) Afati plotësues i përcaktuar nga paragrafi (4) i këtij neni, nuk llogaritet në afatin nga paragrafi (2) i këtij neni.

(6) Nëse për shfrytëzimin e hapësirës paraprakisht është dhënë leja për klasën 2 ose për klasë më të lartë për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, dhe secila kërkesë nga notifikimi që lidhet me shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së është plotësuar, shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ-së klasa 2, mund të fillojë menjëherë pas dorëzimit të notifikimit.

(7) Nëse leja për shfrytëzimin e hapësirave nuk është dhënë paraprakisht për klasën 2 ose klasë më të lartë për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ-së klasa 2, mund të fillojë pas kalimit të afatit nga paragrafi (2) i këtij neni, nëse organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, nuk ka kërkuar informata plotësuese, në pajtim me paragrafin (4) të këtij neni.

(8) Në rastin e paragrafit (7) të këtij neni, shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ-së klasa 2 mund të fillojë edhe më herët, në bazë të lejes me shkrim nga organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

(9) Pas marrjes së mendimit nga paragrafi (3) i këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në kuadër të afatit nga paragrafi (2) i këtij neni, lëshon leje për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së klasa 2, ose me aktvendim e refuzon notifikimin.

(10) Kundër lejes përkatësisht aktvendimit nga paragrafi (9) i këtij neni, shfrytëzuesi ka të drejtë që të paraqesë aktpadi, për ngritjen e procedurës për kontest administrativ para gjyqit kompetent.

Neni 19

Klasa 3 dhe 4 e shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ-së

(1) Notifikimi për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së klasa 3 ose klasa 4, që do të realizohet në hapësirë për të cilën është dhënë leja në pajtim me nenin 16 të këtij ligji, dorëzohet te organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në pajtim me nenin 16 paragrafi (10) i këtij ligji.

(2) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në afat prej 90 ditësh nga marrja e notifikimit komplet, është i obliguar që të lëshojë leje për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, klasa 3 ose klasa 4.

(3) Pas kompletimit të notifikimit, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, e dorëzon notifikimin te Komiteti shkencor i OMGJ-së, që është i obliguar të dorëzojë mendim me shkrim, në afat prej 30 ditësh nga pranimi i notifikimit.

(4) Nëse organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, konfirmon se notifikimi nuk i përmban kërkesat e përcaktuar sipas nenit 16 të këtij ligji, ose konfirmon se janë të nevojshme informata plotësuese për të marrë vendim për notifikimin, do të kërkojë që shfrytëzuesi ta plotësojë notifikimin, në afatin e caktuar që nuk mund të jetë më i shkurtër se shtatë ditë as më i gjatë se 45 ditë.

(5) Afati plotësues i përcaktuar nga paragrafi (4) i këtij neni, nuk llogaritet në afatin nga paragrafi (3) i këtij neni.

(6) Nëse për shfrytëzimin e hapësirës paraprakisht është dhënë leja për klasën 3 ose për klasë më të lartë për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, dhe secila kërkesë nga leja që lidhet me shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së nga notifikimi është plotësuar, shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ-së klasa 3 ose klasa 4, mund të fillojë në afatin prej 45 ditësh nga dita e dorëzimit të notifikimit, vetëm në bazë të lejes me shkrim të lëshuar nga ana e organit të administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

(7) Pas marrjes së mendimit nga paragrafi (3) i këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në kuadër të afatit nga paragrafi (2) i këtij neni, lëshon leje për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së klasa 3 ose klasa 4, ose me aktvendim e refuzon notifikimin.

(8) Kundër lejes përkatësisht aktvendimit nga paragrafi (7) i këtij neni, shfrytëzuesi ka të drejtë që të paraqesë aktpadi, për ngritjen e procedurës për kontest administrativ para gjyqit kompetent.

Neni 20

Plani për raste urgjente

(1) Notifikimit për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, shfrytëzuesi është i obliguar që t'ia bashkëngjisë planin për raste urgjente, i cili posaçërisht përmban:

- vlerësimin e rrezikut për mjedisin jetësor dhe për shëndetin e njerëzve dhe pasojat e mundshme në rast fatkeqësie;

- masat për mbrojtje që do të zbatohen, e posaçërisht pajisjen për mbrojtje, sistemin e alarmimit dhe masat për pengimin ose zvogëlimin e pasojave në rastin e ndodhjes së fatkeqësisë;

- procedurat dhe planin për vlerësimin e efikasitetit të kufizimeve dhe masave të sigurisë;

- procedurat dhe planin për vlerësimin e efikasitetit të pajisjes për mbrojtje, sistemit për alarmim dhe masat për pengimin ose zvogëlimin e pasojave në rastin e ndodhjes së fatkeqësisë;

- përshkrimin e udhëzimeve që dorëzohen te personat që punojnë me shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së;

- deklaratën për masat për evitimin e rrezikut dhe për pasojat e drejtpërdrejta dhe të mëvonshme nga fatkeqësia;

- deklaratën për personat dhe trupat përgjegjës që do të përfshihen në zbatimin e masave të përcaktuara në plan;

- mënyrën dhe vëllimin e sigurimit të informatave dhe paralajmërimet e organeve përgjegjëse, trupave, shërbimeve dhe popullatës në rastin e fatkeqësisë.

(2) Planin për raste urgjente, në procedurën për miratimin e notifikimit, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, e dorëzon te Komiteti shkencor për OMGJ-në, nga neni 64 i këtij ligji.

(3) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, është i obliguar që planin për raste urgjente ta bëjë të kaphshëm te organet e shtetit tjetër, që do të mund të preket nga shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ-së, në pajtim me principin e reciprocitetit, ose në kuadër të marrëveshjeve bilaterale, që i ka ratifikuar Republika e Maqedonisë.

(4) Shfrytëzuesi së paku një herë në vit, e kontrollon përputhshmërinë e planit për raste urgjente, dhe në pajtim me këtë kryen ndryshime dhe/ose plotësime nëse është e nevojshme. Të gjitha ndryshimet dhe plotësimet e planit për raste urgjente, shfrytëzuesi është i obliguar që t'i dorëzojë te organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, për miratim.

Neni 21

Fshehtësia e të dhënave

(1) Shfrytëzuesi mundet në notifikimin për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, të shënojë se cilat të dhëna paraqesin informata të fshehta tregtare ose industriale, të dhëna të mbrojtura si pronësi intelektuale dhe/ose janë të mbrojtura në pajtim me ligjin, me arsyetimin përkatës.

(2) Organi i administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e mjedisit jetësor, në bazë të konsultimeve me shfrytëzuesin, në afat prej 15 ditësh nga dita e pranimit të notifikimit, do të vendosë se cilat të dhëna do të konsiderohen si të fshehta, që nuk do të jenë lëndë e shikimit të opinionit.

(3) Notifikuesi nuk mund të kërkojë që të jenë të fshehta informatat si vijojnë:

- karakteristikat e përgjithshme të OMGJ-së;
- emri dhe adresa e notifikuesit;

- vendi dhe hapësira në të cilën do të realizohet shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ-së;

- klasa e shfrytëzimit të kufizuar;

- kufizimet dhe masat e sigurisë;

- të dhënat për efektet e mundshme të dëmshme dhe efektet e tjera për mjedisin jetësor dhe shëndetin e njerëzve dhe

- të dhëna të tjera që janë të domosdoshme për vlerësimin e rrezikut, e veçanërisht rrezikut për shëndetin e njerëzve dhe mjedisin jetësor.

(4) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor dhe anëtarët e Komitetit shkencor për OMGJ-në, nuk guxojnë që t'ua zbulojnë të dhënat personave të tretë, që janë të përcaktuara si të fshehta në pajtim me paragrafin (2) të këtij neni.

(5) Të dhënat e përcaktuara si të fshehta, mbesin përherë të fshehta edhe pas tërheqjes së notifikimit nga ana e notifikuesit, pa dallim nga shkaqet për të cilat tërhiqet i njëjti.

Neni 22

Kërkesat plotësuese

(1) Gjatë zbatimit të procedurave nga nenet 16, 17, 18 dhe 19 të këtij ligji, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor dhe Komiteti shkencor për OMGJ-në nga neni 64 i këtij ligji, janë të obliguar që ta kontrollojnë vërtetësinë e informatave të përmbajtura në notifikim, precizitetin dhe kompletësinë e tyre, saktësinë e vlerësimit të rrezikut dhe klasën e shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ-së, përputhshmërinë e kufizimeve dhe masat e sigurisë, si dhe masat e propozuara për menaxhim me hedhurina dhe masat e parapara në planin për raste urgjente.

(2) Gjatë zbatimit të procedurave nga nenet 16, 17, 18 dhe 19 të këtij ligji, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, mund të kërkojë nga shfrytëzuesi:

- të dorëzojë informata plotësuese;

- t'i ndryshojë kushtet për realizimin e shfrytëzimit të kufizuar të propozuar të OMGJ-së;

- të kërkojë ndryshimin e klasës për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së;

- ta kufizojë kohën e përcaktuar për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së dhe/ose

- ta nënshtrojë të njëjtën nën kushte të caktuara specifike.

(3) Në rastet nga paragrafi (1) alineja 1, 2 dhe 3 të këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, mund të kërkojë që shfrytëzimi i kufizuar i propozuar të mos fillojë dhe/ose nëse realizohet ta kufizojë dhe/ose ta ndërpresë përkohësisht, derisa organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, nuk jep leje në bazë të informatave plotësuese të dorëzuara ose të kushteve të ndryshuara për realizimin e shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ-së

(4) Nëse shfrytëzuesi nuk vepron sipas kërkesave nga paragrafi (3) i këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e mjedisit jetësor, me aktvendime e refuzon notifikimin.

(5) Kundër aktvendimit nga paragrafi (4) i këtij neni, shfrytëzuesi ka të drejtë që të paraqesë akt padi, për ngritjen e procedurës për kontest administrativ para gjyqit kompetent.

(6) Periudha kohore e duhur për plotësimin e notifikimit, nuk merret parasysh në periudhën kohore të nevojshme për lëshimin e lejeve, në pajtim me nenet 16, 17, 18 dhe 19 të këtij ligji.

Neni 23

Informatat e reja

(1) Nëse shfrytëzuesi merr informata të reja ose e ndryshon shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, në mënyrë që mund të ketë pasoja të konsiderueshme ndaj rrezikut nga shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ-së, ose e ndryshon klasën e shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ-së, është i obliguar që menjëherë e më së voni në afat prej 24 orësh, ta njoftojë organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, dhe të kërkojë në pajtim me nenin 16, 17, 18 dhe 19 të këtij ligji, të kryhet ndryshimi i notifikimit.

(2) Nëse organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor merr informata të reja që mund të kenë pasoja të konsiderueshme ndaj nivelit të rrezikut dhe/ose ndryshimit të klasës së shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ-së, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, mund të kërkojë që shfrytëzuesi t'i ndryshojë kushtet e shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ-së, ose përkohësisht ta ndërpresë ose kufizojë shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së.

(3) Në rastet nga paragrafi (1) dhe (2) të këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, është i obliguar që të kërkojë nga shfrytëzuesi përkohësisht ta ndërpresë ose kufizojë shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, derisa nuk lëshohet leja për notifikimin e ri dhe/ose t'i ndryshojë kushtet e shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ-së.

(4) Nëse në bazë të informatave të reja për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, ose për ndryshimet në aktivitetet që në mënyrë të konsiderueshme mund të ndikojnë në nivelin e rrezikut, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, vendos se shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ-së nuk mund të realizohet më tej, të njëjtin e ndalon me aktvendim.

(5) Kundër aktvendimit nga paragrafi (4) i këtij neni, shfrytëzuesi ka të drejtë që të paraqesë aktпадi, për ngritjen e procedurës për kontest administrativ para gjyqit kompetent.

Neni 24 Fatkeqësitë

(1) Në rastin e fatkeqësisë gjatë shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ-së, shfrytëzuesi është i obliguar që menjëherë e më së voni në afat prej 24 orësh, ta njoftojë organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, për:

- rrethanat në të cilat ka ndodhur fatkeqësia;
- llojin dhe sasinë e OMGJ-së që janë përfshirë në fatkeqësi;
- masat e marra dhe efikasitetin e tyre dhe
- informata të tjera të domosdoshme, për vlerësimin e pasojave nga fatkeqësia dhe ndikimi i tyre në shëndetin e njerëzve dhe në mjedisin jetësor.

(2) Kur informatat janë dorëzuar në pajtim me paragrafin (1) të këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e mjedisit jetësor, është i obliguar që të:

- ndërmarrë ose të urdhërojë marrjen e të gjitha masave të domosdoshme, e nëse ka ndikim tejkuftar, menjëherë ta njoftojë shtetin e prekur;
- grumbullojë të gjitha informatat e nevojshme, për analizën e plotë të fatkeqësisë, dhe nëse është e përshtatshme të propozojnë rekomandime për kufizimin e efektit nga fatkeqësia dhe evitimin e fatkeqësive të ngjashme në të ardhmen.

(3) Punët nga paragrafi (2) i këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, i kryen në llogari të shfrytëzuesit që ka qenë përgjegjës për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së, ku ka ndodhur fatkeqësia.

Neni 25 Ndikimi tejkuftar

(1) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në rastin e ndikimit tejkuftar nga shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ-së, është i obliguar që:

- të realizojë konsultime me shtetin/et e prekur/a, në rastin e fatkeqësisë në bazë të planit për raste urgjente nga neni 20 i këtij ligji;

- ta informojë shtetin/et menjëherë për fatkeqësinë e ndodhur, duke dhënë edhe detale për rrethanat në të cilat ka ndodhur fatkeqësia, llojin dhe sasinë e OMGJ-së, masat e marra dhe efikasitetin e tyre dhe analizën e fatkeqësisë, duke i përfshirë rekomandimet për kufizimin e efekteve dhe evitimin e fatkeqësive të atilla në të ardhmen.

(2) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, përgatit raport për masat e marra dhe efektivitetin e tyre në afat prej tre muajsh, pas fillimit të aktiviteteve të përcaktuara në planin për masa urgjente.

(3) Raportin nga paragrafi (2) i këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, e dorëzon në Qeverinë e Republikës së Maqedonisë për miratimin e tij, dhe pa prolongim e informon opinionin për të njëjtin në pajtim me nenin 12 të këtij ligji.

(4) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, mban regjistrë për fatkeqësitë lidhur me shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së.

V. LIRIMI I QËLLIMSHËM I OMGJ-së NË MJEDISIN JETËSOR DHE LËSHIMI I PRODHIMEVE TË OMGJ-së NË TREG

Neni 26 Obligime të përgjithshme

(1) Secili person juridik ose fizik, para se ta kryejë lirin e qëllimshëm të OMGJ-së në mjedisin jetësor (në tekstin e mëtejme: lirim i qëllimshëm i OMGJ-së), si dhe të lëshojë prodhime të OMGJ-së në treg, është i obliguar që ta paraqesë notifikimin, te organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

(2) Secili person juridik ose fizik para dorëzimit të notifikimit nga paragrafi (1) i këtij neni, doemos duhet që ta realizojë vlerësimin e rrezikut për mjedisin jetësor, në pajtim me dispozitat nga ky kapitull.

(3) Vlerësimi i rrezikut nga paragrafi (2) i këtij neni, veçanërisht përmban:

- informata të përgjithshme për notifikuesin dhe për punëtorët shkencorë, që e kanë kryer vlerësimin e rrezikut;
- informata për OMGJ-në, karakteristikat e tyre, karakteristikat e donatorit, pranuesit dhe të organizmit të prindit, karakteristikat e vektorit dhe organizmit të modifikuar;
- informata për kushtet e liritimit dhe mjedisin ku lëshohen;
- informata për ndikimin e ndërsjellë të OMGJ-së edhe të mjedisit jetësor dhe
- informata të tjera të domosdoshme për vlerësimin e rrezikut për mjedisin jetësor.

(4) Miratimi i vlerësimit të rrezikut ndaj shëndetit të njeriut dhe mjedisit jetësor, kryhet përmes zbatimit të parimit të vlerësimit të rrezikut, e në pajtim me dispozitat e këtij kapitulli.

(5) Përmbytjen më të afërt, vëllimin dhe metodologjinë për vlerësimin e rrezikut ndaj mjedisit jetësor, përkatëse me karakterin OMGJ-së së futur dhe mjedisin jetësor, i përcakton Qeveria e Republikës së Maqedonisë me propozimin e ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

Neni 27 Përcaktimi i lëshimit të prodhimeve të OMGJ-së në treg

(1) Si lëshim në treg i prodhimeve të OMGJ-së, nuk do të konsiderohet lëshimi në treg i:

- OMGJ-ve që janë të lejuara për shfrytëzimin e kufizuar, në pajtim me kapitullin IV të këtij ligji.

- OMGJ-ve që janë lëshuar në dispozicion, me përjashtim të OMGJ-ve nga alineja (1) e këtij paragrafi, që shfrytëzohen ekskluzivisht për veprimtari në të cilat shfrytëzohen masa të rrepta përkatëse të kontrollit, që të kufizohet kontakti i tyre me popullatën dhe me mjedisin jetësor dhe të garantohet shkalla më e lartë e sigurisë, që janë të lejuara në pajtim me dispozitat nga kapitulli IV i këtij ligji.

- OMGJ-ve që janë të lejuara për lirim të qëllimshëm, në pajtim me nenet 34, 35, 36, 37, 38, 39 dhe 40 të këtij ligji.

(2) OMGJ-ja nga paragrafi (1) i këtij neni, do të shënohet dhe paketohet në pajtim me lejen me të cilën lejohet shfrytëzimi i tij, me ç'rast obligativisht në paketim ose në dokumentacionin përcjellës, do të shënohen informatat se i njëjti përmban OMGJ, ndërsa si minimum obligativisht do të shënohet: "Ky prodhim përmban organizma të modifikuar gjenetike".

Neni 28

Informatat plotësuese

(1) Në procedurën e marrjes së lejes për lirim të qëllimshëm të OMGJ-së dhe lejes për lëshimin e prodhimit të OMGJ-së në treg, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, mund të kërkojë nga notifikues në periudhën kohore të caktuar që t'i dorëzojë informata plotësuese, me ç'rast obligativisht i shënon shkaqet për të cilat kërkohen informatat plotësuese.

(2) Nëse notifikuesi nuk e plotëson notifikimin në periudhën kohore të caktuar, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, e ndërpret procedurën për lëshimin e lejes nga paragrafi (1) i këtij neni.

Neni 29

Ndalimet

(1) Lirimi i qëllimshëm i OMGJ-ve që përmbajnë gjene që tregojnë rezistencë ndaj antibiotikëve, është i ndaluar.

(2) OMGJ-të që janë të ndaluar qëllimisht të lirohen në mjedisin jetësor dhe/ose të lëshohen si prodhime të OMGJ-së në treg, i përcakton Qeveria e Republikës së Maqedonisë me propozimin e ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, të përcaktuara në pajtim me ministrin që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e bujqësisë dhe pylltarisë dhe me ministrin që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e shëndetësisë.

Neni 30

Klauzola mbrojtëse

(1) Nëse për OMGJ-në e caktuar ose prodhimin e OMGJ-së, që ka qenë i notifikuar në mënyrë të rregullt dhe për të cilin është lëshuar leja në pajtim me këtë ligj, në bazë të informatave të marra të reja ose plotësuese, ekzistojnë shkaqe të arsyeshme që të konsiderohet se i njëjti paraqet rrezik për shëndetin e njerëzve dhe për mjedisin jetësor, ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në pajtim me ministrin që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e bujqësisë dhe pylltarisë dhe me ministrin që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e shëndetësisë, përkohësisht e kufizon ose ndalon përdorimin dhe/ose shitjen e OMGJ-së ose prodhimit të OMGJ-së, në territorin e Republikës së Maqedonisë.

(2) Në rastet nga paragrafi (1) i këtij neni, nëse vjen të rreziku më serioz për shëndetin e njerëzve dhe mjedisin jetësor, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në bashkëpunim me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e bujqësisë dhe pylltarisë dhe me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e shëndetësisë, do të ndër marrin masa urgjente për tërheqjen e OMGJ-së ose prodhimit të OMGJ-së nga tregu, dhe për këtë do ta njoftojnë opinionin, në pajtim me nenin 12 të këtij ligji.

Neni 31

Rajonet e OMGJ-së dhe zonat mbrojtëse

(1) Rajonet me sipërfaqe në të cilat nuk mund të lirohet materiali riprodhues i modifikuar gjenetik në mjedisin jetësor, i përcakton Qeveria e Republikës së Maqedonisë me propozimin e ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, pas mendimit të marrë paraprakisht nga ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e bujqësisë dhe pylltarisë.

(2) Nuk lejohet lirimi i OMGJ-së në natyrë dhe atë në rajonet e mbrojtura dhe në rajonet e rrejtë ekologjik, rajonet ekologjikisht të pastra, rajonet e dedikuara për prodhimin e produkteve organike, rajonet e dedikuara për turizëm ekologjik, si dhe rajonet që janë të shpallura si zonat të mbrojtura në pajtim me ligjin.

(3) Zona të mbrojtura janë hapësirat përreth, që e pengojnë zgjerimin e OMGJ-së në rajonet ku nuk lejohet lirimi i qëllimshëm i OMGJ-së në mjedisin jetësor, nga paragrafi (2) i këtij neni.

(4) Madhësinë e zonave të mbrojtura nga paragrafi (3) i këtij neni, për llojet e veçanta të materialit të modifikuar riprodhues gjenetik, e përcakton Qeveria e Republikës së Maqedonisë me propozimin e ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, të përcaktuar në pajtim me ministrin që udhëheq me punët nga sfera e bujqësisë dhe pylltarisë.

Neni 32

Bashkëpunimi i përbashkët

(1) Organet e administratës shtetërore, entet dhe institucionet publike, institucionet shkencore hulumtuese, institucionet arsimore, Komisioni për menaxhim të OMGJ-në nga neni 62 i këtij ligji, Komisionin shkencor për OMGJ-në nga neni 64 i këtij ligji, duke e përfshirë edhe Akademinë maqedonase për shkencë dhe arte, komitetet relevante shkencore dhe etike që veprojnë në Republikën e Maqedonisë, janë të obliguar që të bashkëpunojnë ndërmjet tyre, si dhe të këmbëjnë informata që janë të lidhura me vlerësimin e rrezikut të OMGJ-së për shëndetin e njerëzve dhe mjedisin jetësor, me qëllim që përdorimi i OMGJ-së dhe prodhimeve të OMGJ-së në Republikën e Maqedonisë, të kryhet në mënyrë me të cilën do të mundësohet pengimi dhe zvogëlimi i rrezikut për shëndetin e njerëzve dhe mjedisin jetësor.

(2) Nëse organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në procedurën e lëshimit të lejeve të përcaktuara në këtë ligj, konsideron se duhet të realizohen konsultime me ndonjërin nga subjektet nga paragrafi (1) i këtij neni, të njëjtit janë të obliguar që ta japin mendimin e vet në afatim më të shkurtër të mundshëm, por jo më të gjatë se 45 ditë nga dita e pranimit të kërkesës.

(3) Subjektet nga paragrafi (2) i këtij neni, që kanë qenë të konsultuar në procedurën për lëshimin e lejeve të përcaktuara me këtë ligj, janë të obliguar që në mënyrë të përhershme t'i ruajnë dhe të mos ua japin personave të tretë informatat që janë të përcaktuara në notifikim si të fshehta.

(4) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në procedurën për lëshimin e lejeve të përcaktuara me këtë ligj, mund të realizojë konsultime me organet e shteteve të tjera, që janë kompetente për lëshimin e lejeve lidhur me OMGJ-në ose prodhimet e OMGJ-së, si dhe me institucione dhe komitete shkencore dhe arsimore, me qëllim që të sigurohen informata më detajore për OMGJ-në dhe prodhimet e OMGJ-së, veçanërisht nëse të njëjtat janë të lejuara dhe shfrytëzohen për atë shtet, e ato informata mund të kontribuojnë në marrjen e vendimit për OMG-në dhe/ose prodhimin e OMGJ-së.

(5) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, është i obliguar që me kërkesën e organit të shtetit tjetër të dorëzojë informata lidhur me shfrytëzimin e OMGJ-së dhe prodhimin të OMGJ-së në territorin e Republikës së Maqedonisë, në pajtim me marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Maqedonisë.

Neni 33 Fshehtësia e të dhënave

(1) Notifikuesi mundet me dhënien e arsytimit për këtë, në notifikim të shënojë se cilat të dhëna paraqesin, të dhëna të fshehta tregtare ose industriale, të dhëna të mbrojtura si pronësi intelektuale dhe/ose janë të mbrojtura në pajtim me ligjin.

(2) Notifikuesi si të dhëna të fshehta mundet t'i shënojë edhe ato të dhëna që mund ta prishin konkurrencën e tij, për të cilat është i obliguar që të paraqesë arsyetim përkatës.

(3) Notifikuesi nuk mundet t'i shënojë si të fshehta të dhënat si vijojnë:

1) emrin dhe adresën e notifikuesit dhe të prodhuesit të OMGJ-së;

2) përshkrimin e OMGJ-së;

3) dedikimin e lëshimit të OMGJ-së, rajonin ku lëshohet OMGJ-ja dhe shfrytëzimin e planifikuar të OMGJ-së;

4) metodën dhe planin për monitorimin e OMGJ-së dhe planin për intervenim urgjent;

5) çfarëdo të dhëna që janë të domosdoshme për vlerësimin e rrezikut dhe vet vlerësimin e rrezikut.

(4) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në afat prej 15 ditësh nga dita e pranimit të notifikimit, dhe pas konsultimeve të realizuara me notifikuesin, i përcakton se cilat të dhëna nga notifikimi do të jenë të mbrojtura si të fshehta, për këtë miraton aktvendim.

(5) Të dhënat e përcaktuara si të fshehta, mbesin përherë të mbrojtura edhe rast të tërheqjes së notifikimit nga ana e notifikuesit, pa dallim nga shkaqet e tërheqjes.

V. 1 Lirimi i qëllimshëm i OMGJ-së dhe kombinimit të OMGJ-së në mjedisin jetësor

Neni 34 Lirimi i qëllimshëm i OMGJ-së

(1) Secili notifikues para se ta kryejë lirimin e qëllimshëm të OMGJ-së, doemos duhet që ta paraqesë notifikimin, te organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

(2) Notifikimi nga paragrafi (1) i këtij neni, veçanërisht përmban:

1) dokumentacionin teknik që përmban informata të domosdoshme për realizimin e vlerësimit të rrezikut, si rezultat i lirimit të qëllimshëm të OMGJ-së, përkatëse me karakterin e organizmit të futur dhe mjedisin jetësor dhe

2) vlerësimin e rrezikut nga neni (36) i këtij ligji, bashkë me të dhënat për metodat dhe konkluzionet e shfrytëzuara që kanë rezultuar nga vlerësimi.

(3) Dokumentacioni teknik nga paragrafi (2) pika 1 e këtij neni, veçanërisht përmban:

- informata të përgjithshme, në mesin e të cilave edhe informata për personelin që do të manipulojë me OMGJ-në dhe arsimimin e tyre e kualifikimet e tjera.

- informata për OMGJ-në;

- informata për kushtet e lëshimit dhe për mjedisin potencial, në të cilin lëshohen;

- informata për ndikimin e ndërsjellë të OMGJ-së dhe të mjedisit jetësor;

- planin e monitorimit me qëllim që të zbulohen efektet e OMGJ-së në shëndetin e njeriut dhe në mjedisin jetësor;

- informata për kontrollin dhe planin e kontrollit, masat e sanacionit dhe rimedijacionit, planin për menaxhim me hedhurinat;

- planin për masa urgjente, në rastin e lirimit të paqëllimshëm të OMGJ-së sipas nenit 38 të këtij ligji dhe

- rezyme të dokumentacionit teknik.

(4) Përmbajtjen e informatave nga paragrafi (3) i këtij neni, më afërsisht e përcakton ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

(5) Notifikuesi është i obliguar që t'ia kompensojë shpenzimet e kryera reale, organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, duke i përfshirë dhe shpenzimet për punën e Komitetit shkencor për OMGJ-në, në procedurën e lëshimit të lejes nga neni 36 i këtij ligji.

(6) Lartësinë e shpenzimeve nga paragrafi (5) i këtij neni, e përcakton ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

(7) Shpenzimet nga paragrafi (5) i këtij neni, notifikuesi është i obliguar që t'i paguajë në llogarinë e organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në afat prej tetë ditësh nga dita e dorëzimit të notifikimit, në bazë të aktvendimit për shpenzimet e kryera.

(8) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, mund të pranojë që notifikuesi të paraqesë një notifikim për lëshimin e OMGJ-së së njëjtë ose kombinimit të OMGJ-së në mjedisin jetësor të rajonit të njëjtë ose rajonit të ndryshëm, por i dedikuar për qëllimin e njëjtë.

Neni 35 Leja për lirimin e qëllimshëm të OMGJ-së

(1) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në afat prej 90 ditësh nga dita e pranimit të notifikimit komplet, lëshon leje për lirimin e qëllimshëm të OMGJ-së në mjedisin jetësor (në tekstin e mëtejme: leja për lirimin e qëllimshëm të OMGJ-së), me të cilën vërtetohet se janë plotësuar kushtet për lirimin e qëllimshëm të OMGJ-së, ose me aktvendim e refuzon notifikacionin nëse nuk janë plotësuar kushtet për lirimin e qëllimshëm të OMGJ-së.

(2) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, është i obliguar që në afat prej 15 ditësh nga dita e pranimit të notifikimit komplet, ta dorëzojë një ekzemplar te Komiteti shkencor i OMGJ-së.

(3) Komiteti shkencor i OMGJ-së është i obliguar që në afat prej 45 ditësh nga dita e pranimit të notifikimit nga paragrafi (2) i këtij neni, të dorëzojë mendim me shkrim për notifikimin te organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

(4) Nëse Komiteti shkencor për OMGJ-në dhe organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, konsiderojnë se notifikimi është i pakompletuar, dhe në bazë të dokumentacionit të dorëzuar nuk mund të konfirmohet se çfarë do të jetë ndikimi i lirimimit të qëllimshëm të OMGJ-së për shëndetin e njerëzve dhe mjedisit jetësor, mund të kërkojnë informata plotësuese nga notifikuesi.

(5) Në afatin e përcaktuar nga paragrafi (1) i këtij neni nuk llogariten:

- periudhat kohore në të cilat është pritur dorëzimi i informatave plotësuese nga ana e notifikuesit dhe/ose

- periudha kohore kur janë realizuar debati publik ose konsultimet, në pajtim me nenin 12 të këtij ligji.

(6) Periudha kohore nga paragrafi (5) alineja 2 e këtij neni, nuk guxon që ta prolongojë afatin e lëshimit të lejes, të përcaktuar në paragrafin (1) të këtij neni, për më shumë se 30 ditë.

(7) Pas marrjes së mendimit nga paragrafi (3) i këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, në kuadër të afatit nga paragrafi (1) i këtij neni, lëshon leje për lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së.

(8) Leja për lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së, lëshohet për periudhën që e kërkon notifikuesi, por jo më të gjatë se dhjetë vite.

(9) Notifikuesi mund të fillojë me lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së, pas marrjes së lehtë për lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së, dhe në pajtim me kushtet e parapara në leje.

(10) Lirimi i qëllimshëm i OMGJ-së, realizohet në pajtim me lejen për lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së.

(11) Materiali i fituar nga lirimi i qëllimshëm i OMGJ-së, për të cilin është lëshuar leja për lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së, mund të lëshohet në treg, vetëm nëse për të njëjtin është lëshuar leja për lëshimin e prodhimit të OMGJ-së në treg, në pajtim me dispozitat e këtij ligji.

(12) Kundër lejes për lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së, përkatësisht aktvendimit me të cilin refuzohet notifikimi për lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së, notifikuesi ka të drejtë që të paraqesë akt padi, për ngritjen e procedurës për kontest administrativ para gjyqit kompetent.

(13) Formën dhe përmbajtjen e formularit të lejes për lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së, e përcakton organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

Neni 36

Vlerësimi i rrezikut

(1) Para dorëzimit të notifikimit për marrjen e lejes për lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së, notifikuesi është i obliguar që ta sigurojë vlerësimin e rrezikut për lirimim e qëllimshëm të planifikuar.

(2) Në bazë të analizës së karakteristikave të OMGJ-së dhe të lirimimit të tyre të qëllimshëm në mjedisin e drejtpërdrejtë jetësor, si dhe në bazë të analizës së karakteristikave të mjedisit jetësor që do të jetë i ekspozuar në rrezik, gjatë vlerësimit të rrezikut duhet që të përcaktohen dhe vlerësohen efektet e dëmshme dhe pasojat e mundshme prej tyre, niveli i rrezikut dhe masat e nevojshme për kontrollin e tyre.

(3) Notifikuesi mund të thirret në të dhënat ose në rezultatet nga vlerësimi i rrezikut nga notifikimet që paraprkishtë i kanë dorëzuar notifikuesit e tjerë, me kusht që informatat, të dhënat dhe rezultatet, të mos jenë të fshehta, si dhe të sigurojë pëlqim me shkrim për këtë nga notifikuesi.

(4) Notifikuesi në rastet nga paragrafi (3) i këtij neni, mund të ofrojë edhe informatat plotësuese, për të cilat konsiderohet se janë relevante lidhur me vlerësimin e rrezikut.

(5) Vlerësimi i rrezikut kryhet në pajtim me dispozitën e miratuar, në bazë të nenit 26 paragrafi (5) i këtij ligji.

Neni 37

Procedimi me informatat e ndryshuara dhe të reja

(1) Nëse në kohën e realizimit të lirimimit të qëllimshëm të OMGJ-së, paraqiten ndryshime të qëllimshme ose të paqëllimshme që do të mund të kenë pasoja në nivelin e rrezikut për shëndetin e njerëzve dhe mjedisit jetësor, ose nëse janë paraqitur informata të reja për rreziqet e atilla, pas lëshimit të lejes për lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së ose para lëshimit, e në kohën e shikimit të tij nga ana e organit të administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, notifikuesi pa prolongim:

1) i ndërmerr të gjitha masat e nevojshme, për mbrojtjen e shëndetit të njerëzve dhe mjedisit jetësor;

2) e informon organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, për secilin ndryshim paraprkishtë dhe/ose e informon për secilin ndryshim të papritur, për të cilin do të njoftohet ose për të cilin do të marrë informata dhe

3) do të dorëzojë notifikim, me qëllim që t'i revidojë kushtet e shënuara në lejen për lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së.

(2) Nëse organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, pas lëshimit të lejes për lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së, merr informata të reja për ndryshimet nga paragrafi (1) i këtij neni, është i obliguar që menjëherë nga notifikuesi të kërkojë ta paraqesë notifikimin me qëllim që të bëhen ndryshimet e kushteve në lejen për lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së.

(3) Në rastet nga paragrafi (1) dhe (2) të këtij neni, organi i administratës shtetërore, kompetent për punët nga sfera e mjedisit jetësor, është i obliguar që t'i vlerësojë informatat në bashkëpunim me Komitetin shkencor të OMGJ-së.

(4) Në rastet nga paragrafi (1) dhe (2) të këtij neni, e në bazë të vlerësimit nga paragrafi (3) i këtij neni, organi i administratës shtetërore, kompetent për punët nga sfera e mjedisit jetësor, mundet varësisht nga shkalla e nivelit të rrezikut për shëndetin e njerëzve dhe mjedisit jetësor, të kërkojë nga notifikuesi që përkohësisht ta ndalojë ose kufizojë, lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së në mjedis jetësor, derisa nuk ndryshohet leja në pajtim me kushtet e ndryshuara.

(5) Nëse në bazë të vlerësimit nga paragrafi (3) i këtij neni, konfirmohet se të dhënat ose ndryshimet e reja, nga rastet e shënuara në paragrafët (1) dhe (2) të këtij neni, mund të kenë pasoja të konsiderueshme për nivelin e rrezikut ndaj shëndetit të njerëzve dhe mjedisit jetësor, për çfarë lirimi i qëllimshëm i OMGJ-së nuk mund të bëhet, organi i administratës shtetërore kompetent për punët nga sfera e mjedisit jetësor, me aktvendim do ta ndalojë të njëjtin.

(6) Në rastet nga paragrafi (3), (4) dhe (5) të këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, është i obliguar që ta informojë opinionin në mënyrën e përcaktuar në nenin 12 paragrafi (5) i këtij ligji, e lidhur me ndryshimin e lejes për lirimim e qëllimshëm të OMGJ-së, ndërprerjen dhe/ose ndalimin e lirimimit të qëllimshëm të OMGJ-së.

(7) Në procedurën e plotësimit të lejes nga paragrafi (1) i këtij neni, zbatohen dispozitat nga neni 35 i këtij ligji.

Neni 38

Plani për masat urgjente në rast të lirimimit të paqëllimshëm të OMGJ-së

(1) Notifikuesi gjatë dorëzimit të notifikimit, është i obliguar që të dorëzojë plan për masat urgjente, në rastin e zgjerimit të paparashikuar të OMGJ-së në mjedisin jetësor, (në tekstin e mëtejme: plani për masat urgjente) te organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

(2) Plani për masat urgjente, veçanërisht përmban:

1) metodat dhe procedurat e kontrollit të OMGJ-së, në rastin e lirimimit të paqëllimshëm të OMGJ-së në mjedisin jetësor;

2) metodat për dekontaminimin e rajoneve të goditura nga lirimimi i paqëllimshëm i OMGJ-së, me të cilat zhduket prania e OMGJ-së në ato rajone ose zvogëlohet;

3) metodat për mënjanimin ose për dezinfektimin e bimëve, kafshëve, tokës dhe sendeve, që kanë qenë të ekspozuara në kohën e lirimimit ose pas lirimimit të paqëllimshëm të OMGJ-së.

4) metodat për izolimin e rajonit të përfshirë me lirimimin e paqëllimshëm të OMGJ-së.

5) planet për mbrojtjen e shëndetit të njerëzve dhe mjedisit jetësor, në rastin e paraqitjes së efektit të padëshiruar.

6) metodat për vlerësimin e pasojave dhe kërcënimeve të mundshme për mjedisin jetësor dhe për shëndetin e njerëzve;

7) masat e nevojshme për mbrojtjen e vendit të lirimimit të qëllimshëm të OMGJ-së dhe

8) masat e nevojshme për pengimin e zgjerimit të mëtejme të OMGJ-së.

(3) Notifikuesi periodikisht e kontrollon përputhshmërinë e planit nga paragrafi (2) i këtij neni, e së paku njëherë në vit dhe në pajtim me nevojat kryen ndryshime dhe/ose plotësime të planit. Të gjitha ndryshimet dhe plotësimet e planit për raste urgjente, shfrytëzuesi është i obliguar që t'i dorëzojë te organi kompetent nga paragrafi (1) i këtij neni, për miratim.

(4) Përmbajtjen e planit për masa urgjente, më afërsisht e përcakton ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

Neni 39

Raportet

(1) Notifikuesi është i obliguar që te organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, të dorëzojë raporte lidhur me të gjitha rreziqet për shëndetin e njerëzve ose për mjedisin jetësor, që rezultojnë nga lirimimi i qëllimshëm i OMGJ-së, si vijon:

- në periodat siç është përcaktuar në lejen për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ-së;

- në afat prej tre muajsh, pas skadimit të periudhës së vlefshmërisë së lejes;

- në afat prej tre muajsh, pas mbarimit të lirimimit të qëllimshëm të OMGJ-së dhe

- me kërkesë nga organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

(2) Nëse notifikuesi me shfrytëzimin e lirimimit të qëllimshëm të OMGJ-së, ka për qëllim që në atë ardhmen të kryejë notifikimin për lëshimin e prodhimeve të OMGJ-së në treg, është i obliguar që te organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor, e në pajtim me paragrafin (1) të këtij neni, të paraqesë informata të veçanta lidhur me ato prodhime.

(3) Formën, përmbajtjen dhe mënyrën e dorëzimit të raportit nga paragrafi (1) i këtij neni, e përcakton ministri që udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e mjedisit jetësor.

Neni 40

Lirimi i paqëllimshëm i OMGJ-së në mjedisin jetësor

(1) Notifikuesi, në rast të lëshimit të paparamenduar të OMGJ në ambientin jetësor, ndërmerr masa në përputhje me planin për masat urgjente nga neni 38 i këtij ligji dhe menjëherë e lajmëron organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor për:

1) vëllimin e pasojave nga lëshimi i paparamenduar i OMGJ në ambientin jetësor dhe për kanosjen mbi ambientin jetësor dhe mbi shëndetin e njerëzve,

2) masat e ndërmarra dhe masat plotësuese që duhet të ndërmerren për mbrojtjen e ambientit jetësor dhe të shëndetit të njerëzve;

3) masat e ndërmarra dhe masat plotësuese që duhet të ndërmerren për zvogëlimin ose për mënjanimin e pasojave nga lëshimi i paparamenduar i OMGJ në territorin e ekspozuar nga lëshimi i paparamenduar dhe

4) të dhënat të tjera të rëndësishme për vlerësimin e efekteve mbi ambientin jetësor dhe mbi shëndetin e njerëzve, të krijuara me lëshimin e paparamenduar të OMGJ.

(2) Në bazë të lajmërimit nga paragrafi (1) i këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, në bashkëpunim me notifikuesin përpilon program për mënjanimin e pasojave nga lëshimi i paparamenduar i OMGJ në ambientin jetësor.

(3) Programin për mënjanimin e pasojave nga lëshimi i paparamenduar i OMGJ në ambientin jetësor, e miraton Qeveria e Republikës së Maqedonisë me propozim të ministrit i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor.

(4) Në programin nga paragrafi (2) i këtij neni, përcaktohen organet dhe trupat përgjegjës, masat për zvogëlimin e pasojave dhe/ose për pengimin e lëshimit të mëturjshëm të paparamenduar të OMGJ, afatet kohore për përpilimin dhe për realizimin e tyre, mënyra e mbulimit të shpenzimeve dhe kufizimet dhe/ose ndalesat e nevojshme që kanë të bëjnë me lëshimin e mëturjshëm të paparamenduar të OMGJ, me importin, tregtinë ose shfrytëzimin.

(5) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, për rastet nga paragrafi (1) i këtij neni si edhe për përgatitjen dhe për realizimin e programit, përpilon raport të cilin e dërgon pranë Qeverisë së Republikës së Maqedonisë për miratim dhe pa shtyrje e njofton opinionin në përputhje me nenin 12 të këtij ligji dhe në përputhje me Ligjin për ambientin jetësor.

(6) Në qoftë se organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, vlerëson se aktivitetet e ndërmarra mund të kenë pasojë negative për shëndetin e njerëzve dhe për ambientin jetësor në territorin e shtetit tjetër, ngre procedurë për lajmërimin e organeve kompetente të shtetit tjetër në përputhje me parimin e reciprocitetit dhe të konventave dhe të marrëveshjeve ndërkombëtare të cilat i ka ratifikuar Republika e Maqedonisë.

(7) Mënyrën dhe procedurën e zbatimit të aktiviteteteve nga paragrafi (6) i këtij neni, e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, në pajtim me ministrin i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e punëve të jashtme.

V. 2 Lëshimi i prodhimeve OMGJ në treg

Neni 41

Lëshimi i prodhimeve OMGJ në treg

(1) Notifikuesi është i obliguar që para se të lëshojë për herë të parë prodhime OMGJ në treg në Republikën e Maqedonisë, të paraqesë notifikim pranë organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor.

(2) Notifikimi nga paragrafi (1) i këtij neni, veçanërisht përmban informata për:

1) dokumentacionin teknik, të domosdoshëm për zbatimin e vlerësimit të rrezikut si rezultat i lëshimit të prodhimeve OMGJ në tregun, që i përmban informata në përputhje me nenin 34, paragrafi (3) i këtij ligji.

2) prodhimet OMGJ që lëshohen në treg;

3) kushtet për lëshimin e prodhimeve OMGJ në tregun, së bashku me kushtet e veçanta për shfrytëzimin dhe për përdorimin;

4) llojlojshmërinë e territoreve ku do të përdoret prodhimi OMGJ, të cilat do të përfshijnë edhe informata për të dhënat dhe për rezultatet e fituara nga lëshimet kërkimore-zhvillimore, që kanë të bëjnë me efektin që e ka lëshimi i prodhimeve OMGJ në treg, mbi shëndetin e njerëzve dhe mbi ambientin jetësor;

5) vlerësimin e rrezikut nga neni 26, paragrafi (2) ii këtij ligji, së bashku me të dhënat për metodat e përdorura dhe përfundimet që vijnë nga vlerësimi;

6) propozim periudhë për të cilën kërkohet lëshimi i lejes për lëshimin e prodhimit OMGJ në tregun, e cila nuk mund të jetë më e gjatë se dhjetë vjet;

7) plani për mbikëqyrjen e prodhimit OMGJ me propozim periudhë kohore në të cilën do të zbatohet monitorimi, që e përfshin edhe periudhën pas skadimit të lejes për lëshimin e prodhimeve OMGJ në treg;

8) propozim për shënimin dhe për paketimin e prodhimit OGJM, për të cilin kërkohet leja për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg, i cili i përfshin të dhënat në përputhje me nenin 50 të këtij ligji;

9) rezyme të dokumentacionit teknik të dërguar dhe rezyme të informatave të dërguara që përmbahen në notifikimin;

(3) Përmbajtjen më të përafërt të informatave nga paragrafi (2), pikat 2, 3, 4, 7 dhe 8 të këtij neni, e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor.

(4) Në notifikimin nga paragrafi (1) i këtij neni, notifikuesi është i obliguar që ta cekë dedikimin e prodhimit OMGJ për të cilin kërkohet leje për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg.

(5) Notifikuesi është i obliguar që të paraqesë notifikim të ri në qoftë se ka ndërmend që prodhimin OMGJ ta përdorë për dedikim tjetër, veçmas nga ai i cekur në notifikimin, në përputhje me paragrafin (4) të këtij neni.

(6) Notifikuesi është i obliguar që t'i kompensojë shpenzimet reale që i pëson organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor dhe organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e bujqësisë dhe të pylltarisë, si edhe shpenzimet për punën e Komitetit Shkencor për OMGJ, nga neni 64 i këtij ligji, në procedurën për lëshimin e lejes për lëshimin e prodhimit OMGJ në tregun.

(7) Lartësinë e shpenzimeve nga paragrafi (6), e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor.

(8) Shpenzimet nga paragrafi (6) i këtij neni, notifikuesi është i obliguar që t'i paguajë në llogarinë e organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, brenda afatit prej tetë ditësh nga dita e paraqitjes së notifikimit, në bazë të aktvendimit për shpenzimet e bëra.

(9) Notifikuesi, mund të lëshojë në treg prodhime OMGJ, vetëm pas lejes paraprakisht të lëshuar për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg.

Neni 42

Përrjashtime për dërgimin e informatave me notifikimin

(1) Në bazë të rezultateve nga lëshimi i qëllimtë i OMGJ, për çka është fituar leja nga neni 18 dhe 19 i këtij ligji, si edhe në bazë të arsyetimit esencial dhe shkencërisht të mbështetur, me të cilin konfirmohet se lëshimi i OMGJ në treg dhe shfrytëzimi i tyre si prodhim ose në prodhim, nuk paraqet rrezik për shëndetin e njerëzve dhe për ambientin jetësor, notifikuesi mund të kërkojë nga organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, të mos paraqesë një pjesë të informatave ose të gjitha informatat e përcaktuara në përputhje me nenin 41, paragrafi (2), pika 3, 7 dhe 8 e këtij ligji.

(2) Informatat të cilat mund të mungojnë në notifikimin, në rastin nga paragrafi (1) i këtij neni, më për së afërmi i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor.

(3) Notifikuesi në notifikimin do të dërgojë informata për të dhënat ose për rezultatet nga lëshimi i qëllimtë i OMGJ të njëjtë ose i kombinimit të njëjtë të OMGJ, për të cilat notifikuesi paraprakisht ose njëkohësisht ka paraqitur notifikime të tjera në Republikën e Maqedonisë.

(4) Notifikuesi, mundet në notifikimin të thirret edhe në informatat, në të dhënat dhe/ose në rezultatet që paraprakisht i kanë paraqitur notifikues të tjerë, në qoftë se konsideron se janë relevante për notifikimin e tij, me kusht që informatat e atilla, të dhënat dhe rezultatet të mos jenë të besueshme dhe/ose për to paraprakisht notifikuesit tjerë të kenë dhënë pëlqim me shkrim për shfrytëzim.

Neni 43

Raporti për vlerësimin e prodhimit OMGJ

(1) Organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, brenda afatit prej 15 ditësh nga dita e pranimit të notifikimit të tërësishëm nga neni 41 i këtij ligji, e dërgon të njëjtin pranë Komitetit Shkencor për OMGJ si edhe pranë organit të administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e bujqësisë dhe të pylltarisë.

(2) Komitetit Shkencor për OMGJ dhe organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e bujqësisë dhe të pylltarisë, janë të obliguar që brenda afatit prej 45 ditësh nga dita e pranimit të notifikimit nga paragrafi (1) i këtij neni, të dërgojnë mendim me shkrim për notifikimin pranë organit të administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor për pranimin ose për refuzimin e notifikimit.

(3) Në bazë të mendimeve nga paragrafi (2) i këtij neni, si edhe mendimet e arritura nga opinioni dhe nga organet tjera relevante, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, është i obliguar që ta shqyrtojë notifikimin dhe brenda afatit prej 15 ditësh të përpilojë raport për vlerësimin e prodhimit OMGJ.

(4) Me Raportin për vlerësimin nga paragrafi (3) i këtij neni, përcaktohet nëse:

- prodhimi OMGJ është i përshtatshëm për lëshimin në treg dhe në çfarë kushte; ose

- Prodhimi OMGJ është i papërshtatshëm për lëshimin në treg;

(5) Organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e ambientit jetësor është i obliguar që ta dërgojë raportin për vlerësimin e prodhimit pranë Komitetit shkencor për OMGJ dhe pranë organit të administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e bujqësisë dhe të pylltarisë, të cilët janë të obliguar që brenda tetë ditëve të dërgojnë mendim me shkrim dhe në qoftë se kanë nevojë, të kërkojnë informata plotësuese prej organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e ambientit jetësor ose nga notifikuesi.

(6) Pas pranimit të mendimeve nga paragrafi (5) i këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga sfera e ambientit jetësor, raportin për vlerësimin e prodhimit OMGJ, së bashku me mendimet nga paragrafi (5) i këtij neni si edhe informatat në bazë të të cilave është përgatitur raporti, e dërgon pranë notifikuesit në afat jo më të gjatë se 90 ditë nga dita e pranimit të notifikimit të tërësishëm.

(7) Në afatin e përcaktuar në paragrafin (6) të këtij neni nuk llogariten:

- periudhat kohore në të cilat është pritur dërgimi i informatave plotësuese nga ana e notifikuesit, dhe/ose

- periudha kohore kur është zbatuar debati publik ose konsultimet në përputhje me nenin 12 dhe me nenin 44 të këtij ligji.

(8) Formën dhe përmbajtjen e formularit dhe mënyrën e përpilimit të raportit për vlerësimin e prodhimit OMGJ nga paragrafi (3) i këtij neni, e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor në përputhje me ministrin i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e bujqësisë dhe të pylltarisë.

Neni 44

Kërkesat për informata plotësuese

(1) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, është i obliguar që ditën e njëjtë kur e dërgon raportin për vlerësimin nga neni (43) i këtij ligji pranë notifikuesit, të publikojë përmbajtje të shkurtër të raportit për vlerësimin e prodhimit OMGJ në internet faqen e tij dhe në dy gazeta ditore të arritshme në tërë territorin e Republikës së Maqedonisë.

(2) Publikimi nga paragrafi (1) i këtij neni, është në barrë të notifikuesit.

(3) Në publikimin nga paragrafi (1) i këtij neni, ceken edhe të dhënat për vendin ku mund të bëhet kontrollimi i të dhënave nga notifikimi dhe raporti për vlerësimin e prodhimit OMGJ.

(4) Publiku, organet tjera të administratës shtetërore si edhe institucionet shkencore dhe profesionale, mendimin e tyre për raportin për vlerësimin e prodhimit OMGJ mund ta dërgojnë pranë organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor brenda afatit prej 30 ditësh nga dita e publikimit. Publiku, organet tjera të administratës shtetërore si edhe institucionet shkencore dhe profesionale, kanë të drejtë në shqyrtimin e raportit për vlerësimin e prodhimit OMGJ, në përputhje me nenin 12, paragrafi (4) i këtij ligji.

(5) Organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, mundet në periudhë prej 60 ditësh nga dita e dërgimit të raportit për vlerësimin e prodhimit OMGJ pranë notifikuesit, të kërkojë nga notifikuesi informata plotësuese si edhe t'ia dërgojë komentet dhe/ose vërejtjet e arsyetuara të arritura në përputhje me paragrafin (4) të këtij neni, të cilat kanë të bëjnë me lëshimin e prodhimit OMGJ në treg.

(6) Të gjitha çështjet kontestuese që kanë të bëjnë me raportin për vlerësimin e prodhimit OMGJ, si edhe informatat plotësuese, duhet të zgjidhen dhe të arrihet dakordim për të njëjtat me notifikuesin, brenda afatit prej 105 ditësh nga dita e dërgimit të raportit për vlerësimin e prodhimit OMGJ.

(7) Kërkesat për informatat plotësuese, me qëllim që të zgjidhen çështjet kontestuese në përputhje me paragrafin (6) të këtij neni, mund të dërgohen më së voni 45 ditë para skadimit të afatit nga paragrafi (6) i këtij neni.

(8) Në afatin e përcaktuar në paragrafin (6) të këtij neni, nuk llogariten periudhat kohore në të cilat është pritur dërgimi i informatave plotësuese nga notifikuesi.

Neni 45

Tërheqja e notifikimit

(1) Notifikuesi, mund ta tërheqë notifikimin për marrjen e lejes për lëshimin e prodhimeve OMGJ ose me shkrim ta informojë organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, se ka ndërmend ta plotësojë notifikimin nëse nga raporti për vlerësimin e prodhimit OMGJ del se i njëjti është i përshtatshëm për lëshimin në treg vetëm nën kushtet e caktuara, deri në çastin e lëshimit të lejes.

(2) Në qoftë se notifikuesi, në periudhën e caktuar kohore nga paragrafi (1) i këtij neni, e informon me shkrim organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor për qëllimin që ta plotësojë notifikimin, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor do të caktojë periudhë kohore për plotësimin e notifikimit.

(3) Periudha kohore për plotësimin e notifikimit nga paragrafi (2) i këtij neni, nuk llogaritet në periudhën kohore që është përcaktuar për marrjen e lejes.

(4) Në qoftë se notifikuesi, brenda afatit nga paragrafi (2) i këtij neni, nuk i dërgon me shkrim plotësimet e kërkuara të notifikimit pranë organit të administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, llogaritet se notifikimi është tërhequr.

(5) Në qoftë se në procedurën për marrjen e lejes për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg, notifikuesi nuk i ka dorëzuar informatat e kërkuara në përputhje me afatet e caktuara respektivisht jo më vonë se afati i caktuar në nenin 43, paragrafi (6) i këtij ligji, kur ka të bëjë me notifikimin, gje gjësisht në afatin e përcaktuar në nenin 44, paragrafi (6) i këtij ligji kur ka të bëjë me raportin për vlerësimin e prodhimit OMGJ, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, (DO TË KONSIDEROJË) KONSIDEROHET??? se notifikimi është tërhequr.

(6) Në qoftë se notifikuesi e tërheq notifikimin në përputhje me paragrafin (1) të këtij neni ose me paragrafin (4) të këtij neni, si edhe në rastet nga paragrafi (5) i këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, me aktvendim e ndërpret procedurën për lëshimin e lejes për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg.

Neni 46

Leja për lëshimin e prodhimeve OMGJ në treg

(1) Organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, në bazë të raportit të përpiluar për vlerësimin e prodhimit nga neni 43, paragrafi (4), alineja 1 e këtij ligji, lëshon leje për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg brenda afatit prej 30 ditësh edhe atë:

- pas skadimit të afatit prej 60 ditësh, në përputhje me nenin 44, paragrafi (5) i këtij ligji, kur nuk ekzistojnë çështje kontestuese,

- pas skadimit të afatit prej 105 ditësh, në përputhje me nenin 44, paragrafi (6) i këtij ligji, kur kanë ekzistuar çështje kontestuese ndërsa të njëjtat janë zgjidhur në mënyrë pozitive dhe është arritur pajtim.

(2) Organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, në bazë të raportit të përpiluar për vlerësimin e prodhimit nga neni 43, paragrafi (4), alineja 2 e këtij ligji, lëshon aktvendim me të cilin e refuzon notifikimin për marrjen e lejes për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg edhe atë brenda afatit prej 30 ditësh:

- prej ditës së dorëzimit të raportit për vlerësimin:
- pas skadimit të afatit prej 60 ditësh, në përputhje me nenin 44, paragrafi (5) i këtij ligji.

- pas skadimit të afatit prej 105 ditësh, në përputhje me nenin 44, paragrafi (6) i këtij ligji, kur kanë ekzistuar çështje kontestuese ndërsa të njëjtat janë zgjidhur në mënyrë pozitive dhe nuk është arritur pajtim.

(3) Në aktvendimin nga paragrafi (2) i këtij neni, organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, është i obliguar t'i cekë shkaqet për refuzimin e notifikimit.

(4) Notifikuesi, mund ta lëshojë në treg prodhimin OMGJ në përputhje me kushtet e përcaktuara në lejen për lëshimin e prodhimeve OMGJ në treg.

(5) Leja për lëshimin e prodhimeve OMGJ në treg, mund të lëshohet më së shumti për periudhë prej dhjetë vitesh nga data e lëshimit.

(6) Kundër kushteve të cekura në lejen për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg, si edhe kundër vendimit nga paragrafi (3) i këtij neni, notifikuesi ka të drejtë të parashtrijë akt padi për ngritjen e procedurës për kontest administrativ para gjyqit kompetent.

(7) Formën dhe përmbajtjen e formularit të lejes për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg dhe të dokumentacionit tjetër shoqërues, i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, i përcaktuar në përputhje me ministrin i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e shëndetësisë dhe ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e bujqësisë dhe të pylltarisë.

Neni 47 Vazhdimi i lejes

(1) Leja për lëshimin e prodhimeve OMGJ në treg, mund të vazhdohet në qoftë se notifikuesi brenda afatit prej nëntë muajsh para skadimit të afatit të vlefshmërisë së saj, pranë organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në afërën e ambientit jetësor paraqet notifikim për vazhdimin e lejes.

(2) Notifikimi nga paragrafi (1) i këtij neni, përmban:

1) ekzemplar nga leja për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg, për të cilin kërkohet vazhdimi;

2) raport për zbatimin e planit për mbikëqyrjen në përputhje me nenin 49, paragrafi (2), pika 7 e këtij ligji;

3) informata të reja të arritshme, të cilat kanë të bëjnë me rrezikun që dalin nga shfrytëzimi i prodhimit OMGJ, mbi shëndetin e njerëzve dhe për ambientin jetësor;

4) propozim për ndryshimin dhe për plotësimin e kushteve të përcaktuara në lejen, a që kanë të bëjnë me lëshimin e prodhimit OMGJ në treg, veçanërisht në drejtim të zbatimit të procedurës për përcjellje dhe/ose afatin e vlefshmërisë së lejes, në qoftë se ka nevojë.

(3) Për procedurën për vazhdimin e lejes për lëshimin e prodhimeve OMGJ në treg, në mënyrë përkatëse aplikohen dispozitat e nenit 41 të këtij ligji.

(4) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, brenda afatit prej tre muajsh nga dita e parashtrimit të notifikimit të tërësishëm, vendos për vazhdimin e lejes për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg.

(5) Pas paraqitjes së notifikimit për vazhdimin e lejes për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg, notifikuesi mund të vazhdojë ta plasojë prodhimin OMGJ në treg, me kushtet e definuara në lejen, deri në marrjen e vendimit përfundimtar për notifikimin për vazhdimin e lejes.

(6) Leja mund të vazhdohet njëherë ose më shumë herë, nëse janë përmbushur kushtet për këtë.

Neni 48 Informata të reja

(1) Në qoftë se notifikuesi, pas paraqitjes së notifikimit a para lëshimit të lejes për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg, kupton informata të reja të cilat ndikojnë në nivelin e rrezikut nga lëshimi i prodhimit OMGJ në treg, rrezik mbi shëndetin e njerëzve dhe mbi ambientin jetësor, është i obliguar që menjëherë:

- ta informojë organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor,

- t'i ndërmarrë të gjitha masat e domosdoshme për mbrojtjen e shëndetit të njerëzve dhe të ambientit jetësor.

- të paraqesë plotësim të notifikimit, me qëllim që t'i rishikojë informatat dhe kushtet e cekura në notifikimin për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg.

(2) Në qoftë se notifikuesi, pas lëshimit të lejes për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg, kupton informata të reja, nga konsumatorët e prodhimeve OMGJ ose në mënyrë tjetër, të cilat kanë të bëjnë me nivelin e rrezikut mbi shëndetin e njerëzve dhe mbi ambientin jetësor, është i obliguar që menjëherë:

- t'i ndërmarrë të gjitha masat e domosdoshme për mbrojtjen e shëndetit të njerëzve dhe të ambientit jetësor;

- ta informojë organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor për informatat e reja dhe

- të paraqesë plotësim të notifikimit, me qëllim që t'i rishikojë informatat dhe kushtet e cekura në lejen për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg.

(3) Në qoftë se organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, para lëshimit të lejes për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg, vjen deri në informata të reja për prodhimin OMGJ i cili është i dedikuar për tregun ose për rrezikun që e bart shfrytëzimi i të njëjtit për shëndetin e njerëzve dhe për ambientin jetësor, detyrimisht e merr parasysht gjatë lëshimit të lejes.

(4) Në qoftë se organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, pas lëshimit të lejes për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg, vjen deri në informata të reja vetë ose i pranon nga organe të tjera, nga konsumatorët e prodhimit ose në mënyrë tjetër, që kanë të bëjnë me lëshimin e prodhimeve OMGJ në treg ose që kanë të bëjnë me nivelin e rrezikut që e bart shfrytëzimi i të njëjtit për shëndetin e njerëzve ose për ambientin jetësor, mundet përkohësisht ta kufizojë ose ta ndalojë përdorimin dhe/ose shitjen e atij OMGJ dhe/ose prodhimit OMGJ.

(5) Në rastet nga paragrafi (4) i këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, është i obliguar që ta informojë notifikuesin, të kërkojë informata plotësuese nga ai si edhe ta ngarkojë të paraqesë plotësim të notifikimit, me qëllim që t'i rishikojë informatat dhe kushtet e cekura në lejen për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg.

(6) Organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, në përputhje me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e bujqësisë dhe të pylltarisë dhe me Komitetin Nacional për OMGJ nga neni 64 i këtij ligji, i përcakton kushtet e ndryshuara në lejen për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg, brenda afatit prej tre muajsh prej ditës së pranimit të notifikimit për kushtet e ndryshuara ose e anulon lejen nëse për shkak të kushteve të ndryshuara, prodhimi OMGJ nuk mund të lëshohet më në treg.

(7) Në procedurën për plotësimin e lejes nga paragrafi (1), (2) dhe (6) të këtij neni aplikohen dispozitat e nenit 41 të këtij ligji.

Neni 49 Monitorimi

(1) Notifikuesi i cili lëshon prodhime OMGJ në treg, është i obliguar që ta zbatojë mbikëqyrjen e shfrytëzimit të tyre dhe të efekteve nga prodhimi OMGJ mbi shëndetin e njerëzve dhe mbi ambientin jetësor, në përputhje me Planin për monitorimin e prodhimit OMGJ dhe të kushteve të përcaktuara në lejen për lëshimin e prodhimit OMGJ në treg dhe rregullisht ta informojë për këtë organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor,

(2) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, mundet në bazë të raportit për rezultatet nga monitorimi të kërkojë që notifikuesi ta ndryshojë dhe/ose ta plotësojë Planin për monitorimin e prodhimit OMGJ.

(3) Të dhënat nga raporti për monitorimin janë publike, në përputhje me dispozitat për qasje në informatat që përmbahen në Regjistrin e OMGJ, nga neni 60 i këtij ligji dhe Ligji për ambientin jetësor.

Neni 50 Shënimi dhe paketimi i prodhimeve OMGJ

(1) Notifikuesi, mund të lëshojë në treg vetëm prodhim OMGJ i cili është paketuar dhe në paketimin dhe në deklaraten e të cilit është cekur se i njëjti përmban dhe/ose përbëhet nga OMGJ si edhe nga kombinimi i OMGJ, si edhe të dhëna të tjera të nevojshme për prodhimin dhe për mënyrën e përdorimit të tij në mënyrën e cila është përcaktuar në përputhje me paragrafin (3) të këtij neni dhe si që është përcaktuar në lejen me të cilin është lejuar lëshimi i prodhimit OMGJ në treg.

(2) Në të gjitha fazat e lëshimit, prodhimi OMGJ si edhe dokumentacioni shoqërues, duhet t'i kënaqin kushtet për shënim dhe për paketim, si që është përcaktuar në lejen me të cilën është aprovuar lëshimi i prodhimit OMGJ në treg.

(3) Informatat në vijim, si minimale doemos duhet të cekën në shenjën dhe në deklaratën e prodhimit OMGJ.

1) emërtimi komercial i prodhimit

2) fjalët "Ky prodhim përmban organizma të modifikuarra gjenetikiisht";

3) emërtimi i OMGJ;

4) emrin dhe adresën e personit juridik dhe fizik i cili është përgjegjës për lëshimin e prodhimeve OMGJ në tregun në Republikën e Maqedonisë, pa dallim nëse bëhet fjalë për prodhuesin, për importuesin ose për distributorin, dhe

5) udhëzime për atë se në cilën mënyrë mund të vihet deri të informacionet nga regjistri, ku mund të kërkohen informatat për prodhimin OMGJ me indikatorë për numrin e lejes.

(4) Me përjashtim nga paragrafi (3) i këtij neni, shënimi i prodhimeve që janë të dedikuara për përpunimin e drejtpërdrejtë e të cilët përmbajnë prodhime OMGJ të aprovuara në prag prej më së shumti deri në 0,9 %, nuk është e detyrueshme në qoftë se nuk mund të përjashtohet prania e rastësishme dhe teknikisht e paevitueshme e gjurmëve të prodhimit OMGJ.

VI. QARKULLIMI TEJ KUFITAR I OMGJ DHE I PRODHIMEVE OMGJ

Neni 51

Importimi i OMGJ dhe i prodhimeve OMGJ

(1) Importimi i OMGJ ose i prodhimeve OMGJ, mund të bëhet vetëm me leje të lëshuar paraprakisht nga organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, në përputhje me procedurën e përcaktuar në kreun IV dhe V të këtij ligji, në varësi nga qëllimi për të cilin do të përdoret OMGJ.

(2) Gjatë importit, informatat për praninë e OMGJ detyrimisht futen në certifikatën veterinarë ose fitosanitare.

Neni 52

Eksporti Dispozitat e përgjithshme

(1) Eksporti i OMGJ dhe i prodhimeve OMGJ bëhet në përputhje me dispozitat e këtij ligji.

(2) Eksporti i OMGJ organizëm i gjallë, bëhet në përputhje me dispozitat e këtij ligji dhe me dispozitat e Protokollit të Kartagenës për biosiguri kah Konventa për llojlojshmërinë biologjike (në tekstin e mëtejshëm: Protokollit), përmes zbatimit të marrëveshjes për informimin e parakohshëm nga Protokollit.

(3) Aprovimin e eksportit e bën organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, me lëshimin e lejes për eksportin e OMGJ dhe/ose të prodhimeve OMGJ.

(4) Lejen nga paragrafi (3) i këtij neni, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor e lëshon vetëm nëse eksportuesi paraprakisht ka dorëzuar vërtetim dhe/ose leje për importim, të aprovuar nga organi administrativ i shtetit në të cilin bëhet importimi i OMGJ dhe/ose prodhimit OMGJ të eksportuar nga Republika e Maqedonisë.

(5) Organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, është i obliguar që një ekzemplar të lejes nga paragrafi (3) i këtij neni, ta dorëzojë pranë Drejtorisë së Doganave të Republikës së Maqedonisë.

(6) Drejtoria e Doganave e Republikës së Maqedonisë, nuk guxon të lejojë eksportim të OMGJ dhe/ose të prodhimit OMGJ nga Republika e Maqedonisë, në qoftë se eksportuesi nuk e dorëzon lejen nga paragrafi (3) i këtij neni, me dokumentacionin shoqërues për eksportim.

(7) Formën dhe përmbajtjen e formularit për lejen nga paragrafi (3) i këtij neni, e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor.

Neni 53

Procedura e Notifikimit për eksportim

(1) Eksportuesi i OMGJ ose i prodhimeve OMGJ, është i obliguar që para se ta realizojë eksportimin, të dërgojë notifikim për eksportimin e OMGJ ose të prodhimit OMGJ, pranë organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor.

(2) Organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, notifikimin nga paragrafi (1) i këtij neni e dërgon pranë organit të shtetit importues, kompetent për lëshimin e pëlqimeve për importimin e OMGJ ose të prodhimeve OMGJ, me kërkesë që i njëjti t'i dërgojë vërtetim për pranimin e notifikimit brenda afatit prej 30 ditësh nga dita e pranimit.

(3) Në qoftë se organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, nuk e pranon vërtetimin për pranimin e notifikimit

nga paragrafi (2) i këtij neni brenda afatit prej 90 ditësh nga dita e dorëzimit të notifikimit, është i obliguar që të dërgojë përkujtim me shkrim pranë organit të shtetit tjetër për nevojën për dërgimin e vërtetimit.

(4) Në rastin kur notifikimi ka të bëjë me eksportimin e OMGJ organizëm i gjallë, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, përkujtimin me shkrim nga paragrafi (3) i këtij neni, e dërgon edhe pranë Sekretariatit të Protokollit.

(5) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, është i obliguar që ta lëshojë lejen për eksportimin e OMGJ dhe të prodhimit OMGJ brenda afatit prej 30 ditësh nga dita kur notifikuesi e ka dorëzuar vërtetimin dhe/ose lejen për importim, të aprovuar nga organi kompetent i shtetit importues në të cilin realizohet importimi i OMGJ dhe prodhimit OMGJ të eksportuar.

(6) Në qoftë se organi kompetent për lëshimin e pëlqimeve për importimin e OMGJ ose prodhimeve OMGJ të shtetit tjetër, nuk përgjigjet në notifikimin e dërguar nga paragrafi (1) i këtij neni brenda afatit prej 270 ditësh nga dita e dorëzimit të notifikimit, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, është i obliguar që përsëri të drejtohet me kërkesë për prononcim për notifikimin brenda afatit prej 60 ditësh nga dita e pranimit të kërkesës.

(7) Kur notifikimi ka të bëjë me eksportimin e OMGJ organizëm i gjallë, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, kërkesën nga paragrafi (5) i këtij neni, e dërgon edhe pranë Sekretariatit të Protokollit.

(8) Kur pranimi i notifikimit nuk është konfirmuar nga ana e organit të shtetit importues, kompetent për lëshimin e pëlqimeve për importin e OMGJ dhe të prodhimeve OMGJ nga paragrafi (3) i këtij neni, si edhe kur nuk është marrë përgjigje në kërkesën e dërguar nga paragrafi (6) i këtij neni, nuk paraqet pëlqim për marrjen e lejes për eksportimin e OMGJ dhe të prodhimeve OMGJ.

Neni 54

Leja për eksportimin e OMGJ dhe të prodhimeve OMGJ

(1) Eksportuesi, me notifikimin nga neni 53, paragrafi (1) i këtij ligji, është i obliguar që veçanërisht t'i dërgojë informatat dhe të dhënat në vijim:

1) emrin, numrin e telefonit dhe adresën si edhe të dhënat për kontaktimin me eksportuesin e OMGJ dhe të prodhimit OMGJ;

2) emrin, numrin e telefonit dhe adresën si edhe të dhënat për kontaktimin me personin për të cilin është dedikuar OMGJ dhe prodhimi OMGJ (importuesi në shtetin tjetër);

3) përshkrimin e OMGJ dhe të prodhimit OMGJ dhe karakteristikat e tij dhe për teknikat e përdorura për modifikimin, ndërsa për OMGJ organizëm i gjallë emrin dhe identitetin si edhe përshkrimin e organizmit prindëror dhe të pranuesit;

4) data e planifikuar e eksportit, në qoftë se dihet;

5) qëllimi i përdorimit të OMGJ dhe të prodhimit OMGJ;

6) sasia dhe/ose vëllimi i OMGJ dhe i prodhimit OMGJ;

7) prejardhja e OMGJ dhe e prodhimit OMGJ;

8) raporti paraprak ose ekzistues për vlerësimin e rrezikut;

9) statusi i taksonomisë, emri dhe identiteti, pika e grumbullimit ose e akuizimit dhe karakteristikat e organizmit të dhuruar ose organizmat e ndërlidhura me biosigurinë;

10) metodat e propozuara, masat dhe mënyrat e paketimit të sigurt, të manipulimit, të transportimit dhe të përdorimit, duke përfshirë edhe etiketimet, dokumentacionin shoqëruar, dispozicionin dhe procedurat kontigjente;

11) dispozitat ligjore të ndërlidhura me përdorimin dhe me regjimin e importit/eksportit/transitit të OMGJ dhe të prodhimeve OMGJ në shtetin importues;

12) shkresat e realizuara ose komunikimi me importuesin ose me organin e shtetit importues, kompetent për lëshimin e pëlqimeve për importin e OMGJ dhe të prodhimeve OMGJ;

13) deklaratë nga notifikuesi se, informatat dhe të dhënat e dorëzuara me notifikimin janë të vërteta;

14) deklaratë se notifikuesi do t'i respektojë dispozitat e Protokollit dhe se obligohet që t'i ndërmarrë të gjitha veprimtaritë që varen nga notifikuesi, për shkak të zbatimit të Protokollit;

(2) Në qoftë se notifikimi nuk i përmban informatat dhe të dhënat e kërkuara, në përputhje me paragrafin (1) të këtij neni, organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, është i obliguar që t'i përcaktojë afat notifikuesit i cili është i obliguar që t'i dorëzojë plotësimet; Afati nuk mund të jetë më i shkurtër se 30 ditë;

(3) Periudha kohore për plotësimin e notifikimit, nuk llogaritet në periudhën kohore nga neni 53, paragrafi (5) i këtij ligji.

(4) Organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, do t'i lëshojë notifikuesit vërtetim për pranimin e dokumentacionit të tërësishëm.

(5) Organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, do t'i lëshojë leje për eksportimin e OMGJ dhe të prodhimit OMGJ brenda afatit të njëjtë të vlefshmërisë si që është cekur në vërtetimin dhe/ose lejen për importimin e aprovuar nga organi kompetent i shtetit në të cilin realizohet importimi i OMGJ dhe prodhimit OMGJ të eksportuar.

(6) Në qoftë se në vërtetimin dhe/ose në lejen për importimin nga paragrafi (5) i këtij neni, nuk është cekur afati i vlefshmërisë, organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, do ta lëshojë lejen për eksportimin e OMGJ dhe të prodhimit OMGJ me afatin të cilin e ka kërkuar notifikuesi, por jo më gjatë se pesë vjet.

(7) Informatat dhe të dhënat nga paragrafi (1) i këtij neni, që dorëzohen në shtojcë të notifikimit në përputhje me dedikimin e OMGJ dhe të prodhimit OMGJ dhe karakteristikat e tyre, i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, në përputhje me ministrin i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e bujqësisë dhe të pylltarisë, dhe ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e shëndetësisë.

Neni 55

Vazhdimi i lejes për eksportimin e OMGJ dhe të prodhimeve OMGJ

Leja për eksportimin e OMGJ dhe të prodhimeve OMGJ, mund të vazhdohet me parashtrimin e notifikimit të ri, në përputhje me nenin 53 dhe me nenin 54 të këtij ligji.

Neni 56

Notifikimi për eksportim

(1) Organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, pas lëshimit të lejes për eksportimin e OMGJ dhe të prodhimeve OMGJ, me notifikim me shkrim do ta lajmërojë organin kompetent të shtetit tjetër në të cilin realizohet importimi i OMGJ dhe i prodhimit OMGJ të eksportuar.

(2) Kur leja ka të bëjë me OMGJ organizëm i gjallë, notifikimin nga paragrafi (1) i këtij neni e dorëzon edhe pranë Sekretariatit të Protokollit.

Neni 57 Transiti

(1) Personat që bëjnë transitin e OMGJ ose të prodhimeve OMGJ përmes territorit të Republikës së Maqedonisë, janë të obliguar që të dorëzojnë notifikim për transitin pranë organit të administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor.

(2) Notifikimi nga paragrafi (1) i këtij neni, dorëzohet jo më vonë se 14 ditë nga dita kur realizohet transiti.

(3) Notifikimi nga paragrafi (1) i këtij neni, përveç informatave dhe të dhënave nga neni 54, paragrafi (1) i këtij ligji, është i obliguar që të bashkëngjisë edhe:

1) vërtetim dhe/ose leje për importimin e aprovuar nga organi kompetent i shtetit në të cilin realizohet importimi i OMGJ dhe prodhimit OMGJ të eksportuar;

2) vërtetim për pranimin e notifikimit për transit nga organet kompetente të shteteve nëpër të cilat OMGJ dhe prodhimi OMGJ do të transitorë, me qëllim që të arrijë deri në vendin e importit ose vërtetim se transiti është lejuar;

(4) Organi i administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, është i obliguar që brenda afatit prej tre ditësh nga dita e pranimit të notifikimit të tërësishëm nga paragrafi (1) i këtij neni, t'i lëshojë notifikuesit vërtetim për pranimin e notifikimit.

(5) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, do të lëshojë leje për transitin e OMGJ dhe të prodhimeve OMGJ nëpër territorin e Republikës së Maqedonisë, jo më vonë se tre ditë nga dita kur do të realizohet transiti.

(6) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor, është i obliguar që një ekzemplar të lejes nga paragrafi (5) i këtij neni, ta dorëzojë pranë Drejtorisë së Doganave të Republikës së Maqedonisë.

(7) Drejtoria e Doganave e Republikës së Maqedonisë, nuk guxon të lejojë transit të OMGJ dhe të prodhimit OMGJ nëpër territorin e Republikës së Maqedonisë, në qoftë se transportuesi i OMGJ dhe i prodhimeve OMGJ nuk e bashkëngjit lejen nga paragrafi (5) i këtij neni, me dokumentacionin shoqëruar për transit.

(8) Formën dhe përmbajtjen e formularit për lejen nga paragrafi (5) i këtij neni, e përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore, kompetent për kryerjen e punëve në sferën e ambientit jetësor.

Neni 58

Lëvizja e paqëllimshme tejkufitare e OMGJ

(1) Në rast të lëshimit të paqëllimshëm të OMGJ dhe OMGJ prodhimeve me ç'rast ka ndodhur lëvizje e paqëllimshme tejkufitare e OMGJ në territorin e shtetit tjetër, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor e ka për detyrë që menjëherë e më së voni në afat prej 24 orësh:

1) ta informojë publikun, organet e shtetit të prekur dhe /ose shtetit të prekur potencial, shtetet që janë palë të Protokollit dhe sekretariatit e Protokollit, si dhe në qoftë se është përkatëse organizatat relevante ndërkombëtare si dhe Shtëpinë e Kliringut për biosiguri.

2) ta konsultojë shtetin e prekur dhe/ose shtetin e prekur potencial me qëllim që tu mundësojë të ndërmarrin masa përkatëse korrigjuese dhe të planifikojnë aksione përkatëse për parandalimin e ndikimit negativ mbi njerëzit dhe mjedisin jetësor.

(2) Notifikuesi, i cili është përgjegjës për lëshimin e paqëllimshëm të OMGJ dhe OMGJ prodhimeve e ka për detyrë që menjëherë të paraqesë notifikim për eksport në përputhje me nenin 53 dhe nenin 54 të këtij ligji.

(3) Si shtojcë e notifikimit nga paragrafi (2) i këtij neni, si urgjente paraqiten të gjitha informatat që kanë të bëjnë me:

1) sasi të vlerësuara të OMGJ dhe OMGJ prodhimeve të lëshuara jo qëllimisht dhe karakteristikat relevante dhe/ose veçoritë e OMGJ;

2) informatat për rrethanat dhe kohën e vlerësuar të lëshimit të paqëllimshëm të OMGJ;

3) mënyrën e shfrytëzimit të OMGJ dhe OMGJ prodhimit;

4) ndikimet e mundshme negative mbi ruajtjen dhe shfrytëzimin e qëndrueshëm të shumëllojshmërisë biologjike dhe mjedisit jetësor, me ç'rast duhet të merren parasysh rreziqet dhe shëndeti i njerëzve;

5) masat e mundshme për menaxhimin me rrezikun, dhe

6) të dhëna të tjera relevante për lëshimin e paqëllimshëm OMGJ dhe OMGJ prodhimeve.

(4) Notifikimi nga paragrafi (2) i këtij neni, do të përmbajë edhe numra telefoni dhe adresa kontakti të personave përgjegjës të organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor dhe të notifikuesi.

VII. REGJISTRI I OMGJ-SË DHE PARAQITJA E RAPORTEVE

Neni 59 Regjistri i OMGJ-së

(1) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor e mban dhe mirëmban regjistrin e OMGJ. Regjistri është dokument publik.

(2) Regjistri i OMGJ-së përmban të dhëna për lokalet në të cilat bëhet shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ, si dhe të dhëna të tjera relevante për shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ, lëshimin e qëllimshëm të OMGJ në mjedisin jetësor dhe për hedhjen e OMGJ në treg.

(3) Të dhënat nga paragrafi (2) i këtij neni, sidomos përmbajnë:

1) emërtimin dhe adresën e personave juridikë dhe fizikë të cilët janë përgjegjës për:

- shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ,

- lëshimin e qëllimshëm të OMGJ në mjedisin jetësor ose

- hedhjen e OMGJ prodhimeve në treg;

2) lejet e lëshuara në përputhje me këtë ligj dhe ndryshimet e tyre;

3) listën e OMGJ të cilët shfrytëzohen në Republikën e Maqedonisë dhe për cilin dedikim;

4) adresat dhe karakteristikat e lokaleve;

5) shfrytëzimi i kufizuar i OMGJ dhe klasifikimi i tyre;

6) lëshimin e qëllimshëm të OMGJ në mjedisin jetësor, duke e përfshirë edhe përshkrimin e saktë të zonës në të cilën bëhet lëshimi;

7) llojet e OMGJ prodhimeve dhe hedhja e tyre në treg, duke e përfshirë edhe përshkrimin e OMGJ prodhimit dhe vendin ku OMGJ prodhimi është hedhur në treg;

8) të dhëna për vlerësimin e rrezikut dhe vlerësimin e OMGJ prodhimit;

9) të dhëna për aksidente të ndodhura dhe vlerësimin e pasojave të krijuara;

10) përvojën e kaluar të identifikuar dhe për kërkimet në lidhje me OMGJ;

11) informata shkencore, teknike dhe ligjore në lidhje me OMGJ;

12) të dhënat e qarkullimit me OMGJ dhe lejet e lëshuara për qarkullim, dhe

13) informata të tjera relevante për OMGJ.

(4) Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor e ka për detyrë rregullisht t'i azhurnojë të dhënat e përbajtura në regjistrin e OMGJ.

(5) Gjithsecili ka të drejtë të bëjë inspektim mbi të dhënat e regjistrit të OMGJ dhe të kërkojë të marrë të dhëna në mënyrë dhe nën kushte të përcaktuara me ligj.

(6) Lartësia e kompensimit për të marrë të dhëna nga regjistri i OMGJ është e njëjtë me shpenzimet reale të bëra për marrjen e të dhënave.

(7) Në regjistrin e OMGJ nuk regjistrohen të dhënat që janë nënvizuar si të besueshme në përputhje me këtë ligj si dhe me rregullat për mbrojtjen e të dhënave.

(8) Të dhënat e regjistrit të OMGJ mund të shfrytëzohen edhe për shkëmbim informatash me shtete të tjera, si dhe me organizata ndërkombëtare në mënyrë si është përcaktuar me këtë ligj dhe me marrëveshjet ndërkombëtare që i ka ratifikuar ose në të cilat ka aderuar Republika e Maqedonisë.

(9) Formën, përbajtjen dhe mënyrën e mbajtjes së regjistrit të OMGJ, më për së afërmi i përcakton ministri i cili udhëheq me organin e administratës shtetërore kompetent për punët nga fusha e mjedisit jetësor.

Neni 60

Shtëpi kliringut për biosiguri

Organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor e themelon dhe e mirëmban Shtëpinë e kliringut për biosiguri.

Neni 61

Paraqitja e raporteve

Qeveria e Republikës së Maqedonisë me propozim të ministrit i cili e drejton organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor, i përcaktuar në pajtim me ministrin i cili drejton me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e bujqësisë dhe ministrin i cili drejton me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e shëndetësisë, e ka për detyrë së paku një herë në tre vjet të paraqesë raport pranë Kuvendit të Republikës së Maqedonisë në lidhje me lëshimin e qëllimshëm të OMGJ dhe me hedhjen e OMGJ prodhimeve në treg, dhe sidomos për:

- ndikimin dhe efikasitetin nga përdorimi i tyre;
- nevojën e rregullimit plotësues juridik;
- realizimin e opsioneve të ndryshme për avancimin e mëtejshëm të konsekuencës dhe efikasitetit nga përdorimi i tyre, përfshirë këtu edhe aplikimin e procedurave për miratimin e tyre të cilat i zbatojnë organet e administratës shtetërore;
- mundësinë që të shfrytëzohen regjistrat e Komisionit Evropian për OMGJ dhe zbatimin e tyre në Republikën e Maqedonisë;
- praktikën dhe përvojën në aplikimin e OMGJ që fitohet ose ekziston te organet e administratës shtetërore në Republikën e Maqedonisë, përfshirë këtu edhe Komisionin për menaxhim të OMGJ dhe Komitetin shkencor për OMGJ, si dhe te organet e tjera shkencore dhe profesionale.
- ndikimet sociale-ekonomike nga përdorimi i OMGJ;
- çështjet etike që janë paraqitur apo që shqyrtohen në lidhje me përdorimin e OMGJ;
- listën e lejeve për përdorimin e OMGJ dhe rezyme për të dhënat që i përmban Regjistri i OMGJ, dhe
- çështje të tjera relevante në lidhje me OMGJ.

VIII. TRUPAT PROFESIONALE

Neni 62

Komisioni për menaxhim me OMGJ

(1) Me qëllim të realizimit të synimeve të këtij ligji, Qeveria e Republikës së Maqedonisë, me propozim të ministrit i cili drejton me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor, formon Komision për menaxhim me OMGJ (në tekstin e mëtejshëm: Komision).

(2) Komisioni i kryen punët si vijojnë:

1) i ndjek kushtet dhe zhvillimin në fushën e shfrytëzimit të teknikave të modifikimit gjenetik dhe menaxhimin me OMGJ;

2) merr qëndrime, jep mendime dhe propozime për shfrytëzimin e teknikave të modifikimit gjenetik dhe menaxhimin me OMGJ, si dhe jep mendime në lidhje me aspektet sociale, etike, teknike e teknologjike, shëndetësore, shkencore dhe për aspekte të tjera të menaxhimit me OMGJ;

3) e këshillon Qeverinë e Republikës së Maqedonisë në lidhje me shfrytëzimin e teknikave të modifikimit gjenetik dhe menaxhimin me OMGJ;

4) një herë në vit paraqet raport për punën e tij pranë Qeverisë së Republikës së Maqedonisë.

Neni 63

Përbërja e Komisionit

(1) Komisioni nga neni 62 i këtij ligji, përbëhet prej pesëmbëdhjetë anëtarëve duke e përfshirë edhe kryetarin e komisionit, me mandat prej katër vitesh.

(2) Komisioni nga radhët e anëtarëve të vet e zgjedh kryetarin e Komisionit me mandat prej dy vitesh.

(3) Anëtarët e Komisionit zgjidhen nga radhët e punonjësve shkencorë edhe atë nga një prej fushës së shkencave sociale dhe shoqërore, shkencave biologjike, shkencave të pylltarisë, shkencave të bujqësisë, shkencave bioteknologjike, shkencave mjekësore, shkencave të veterinarisë, shkencave të farmacisë, shkencave të etikës dhe nga shëndetësia publike, si dhe nga një përfaqësues nga Komiteti shkencor nga neni 64 i këtij ligji, nga shoqatat e qytetarëve nga fusha e mbrojtjes të mjedisit jetësor dhe natyrës, Akademia Maqedonase e Shkencave dhe Arteve, Organizata për mbrojtjen e konsumatorëve dhe nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

(4) Anëtarët e Komisionit duhet të kenë të kryer arsim të lartë përkatës dhe së paku të kenë 7 vjet përvojë shkencore në fushën përkatëse.

(5) Komisioni punon në bazë të Rregullores të cilën e miraton Komisioni.

(6) Komisioni është profesional, i pavarur dhe autokton në kuadër të fushëveprimit të punës së vet.

(7) Anëtarët e Komisionit e kanë për detyrë që aktivitetet e tyre t'i kryejnë me ndërgjegje dhe me nder për çka nënshkruajnë deklaratë.

(8) Punët profesionale dhe administrative-teknike të nevojshme për punën e Komisionit i kryen organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor.

(9) Anëtarët e Komisionit kanë të drejtë në kompensim për punën në Komision.

(10) Lartësinë e kompensimit të anëtarëve nga paragrafi (3) i këtij neni, e përcakton Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

(11) Lartësia e kompensimit nga paragrafi (10) i këtij neni, duhet të jetë e arsyeshme dhe adekuate me rëndësinë, vëllimin e punës të anëtarëve dhe me ndërlikueshmërinë e punëve.

Neni 64
Komiteti shkencor për OMGJ

(1) Me qëllim të shqyrtimit të çështjeve nga fusha e OMGJ dhe dhënies së mendimeve dhe propozimeve, Qeveria e Republikës së Maqedonisë, me propozim të ministrit i cili drejton me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor, si trup profesional këshillimor, formon Komitet shkencor për OMGJ.

(2) Komiteti shkencor për OMGJ nga paragrafi 1 i këtij neni, i shqyrton dhe jep mendime e propozime në lidhje me:

- menaxhimin me OMGJ;
- përgatitjen e akteve për menaxhim me OMGJ;
- përkufizimin e mënyrës së zbatimit të vlerësimit të rrezikut, shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ, lëshimin e qëllimshëm të OMGJ dhe hedhjen e OMGJ prodhimeve në treg
- notifikacionet dhe dokumentet e tjera që kanë të bëjnë me procedurën e lëshimit të lejeve të përcaktuara në këtë ligj

- kërkesat e parashtruara deri te Komisioni për menaxhim me OMGJ dhe organet e administratës shtetërore

- kërkesat e parashtruara nga publiku, shoqatat e qytetarëve, institucionet shkencore dhe profesionale.

(3) Komiteti shkencor për OMGJ një herë brenda vit paraqet raport për punën e vet për vitin e kaluar deri te organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor dhe deri te Qeveria e Republikës së Maqedonisë, më së voni deri më 31 janar të vitit rrjedhës.

(4) Komiteti shkencor për OMGJ punon në seanca dhe debaton për çështje që janë në kompetencë të tij dhe vendos me shumicë votash të anëtarëve të tij.

Neni 65
Përbërja e Komiteti shkencor për OMGJ

(1) Komiteti shkencor për OMGJ përbëhet prej shtatë anëtarëve të cilët zgjidhen nga radhët e punonjësve të shquar shkencorë dhe ekspertë me arsim përkatës dhe aftësim profesional nga fusha e mjekësisë, biologjisë, bujqësisë, veterinarisë, bioteknologjisë, mbrojtjes në punë dhe pylltarisë, me mandat prej katër vitesh.

(2) Komiteti shkencor për OMGJ nga radhët e anëtarëve të tij e zgjedh kryetarin me mandat prej dy vitesh.

(3) Komiteti shkencor për OMGJ punon në bazë të Rregullores të cilën e miraton Komiteti.

(4) Në Komitetin shkencor për OMGJ, varësisht nga natyra e notifikimit për të cilin jepet mendim profesional, në debat mund të marrin pjesë edhe ekspertë e profesionistë të tjerë të fushave relevante.

(5) Punët profesionale dhe administrative-teknike të nevojshme për punën e Komitetit shkencor për OMGJ i kryen organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor.

(6) Anëtarët e Komitetit shkencor për OMGJ kanë të drejtë në kompensim për punën në Komitetin shkencor.

(7) Lartësia e kompensimit të anëtarëve nga paragrafi (1) të këtij neni, e përcakton ministri i cili drejton me organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor.

(8) Lartësia e kompensimit nga paragrafi (7) i këtij neni, duhet të jetë e arsyeshme dhe adekuate me rëndësinë, vëllimin e punës të anëtarëve dhe me ndërlikueshmërinë e punëve.

(9) Mjetet për pagesën e kompensimit nga paragrafi (6) i këtij neni, sigurohen nga buxheti i organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor.

Neni 66
Mbrojtja e të dhënave

(1) Anëtarët e Komisionit për menaxhim me OMGJ dhe të Komitetit shkencor për OMGJ e kanë për detyrë që gjatë mandatit të tyre si dhe pas skadimit të mandatit, t'i ruajnë të dhënat e besueshme dhe të mos ua shpalosin personave të tretë në përputhje me dispozitat e këtij ligji dhe me rregullat për akses deri te informatat e klasifikuara.

(2) Obligimi nga paragrafi (1) i këtij neni, ka të bëjë edhe për ekspertët e jashtëm të cilët marrin pjesë në punimet e Komitetit shkencor për OMGJ.

IX. MBIKËQYRJE MBI ZBATIMIN

Neni 67
Mbikëqyrje mbi zbatimin

Mbikëqyrje mbi zbatimin e këtij ligji dhe mbi rregullat e miratuara në bazë të këtij ligji, kryen organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor, organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e shëndetësisë dhe organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e bujqësisë dhe pylltarisë në përputhje me kompetencat nga fushëveprimi i vet.

Neni 68
Mbikëqyrje inspektimi

(1) Gjatë kryerjes së mbikëqyrjes mbi zbatimin e masave për mbrojtjen e shëndetit të njerëzve dhe të mjedisit jetësor, në përputhje me dispozitat e këtij ligji, organ kompetent për mbikëqyrje mbi:

- zbatimin e shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ është organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor;

- zbatimin e lëshimit të qëllimshëm të OMGJ në mjedisin jetësor është organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor;

- hedhjen e OMGJ prodhimeve në treg është organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor dhe organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e bujqësisë dhe pylltarisë;

- paketimin e OMGJ prodhimeve është organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor dhe organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e ekonomisë;

- transitin, importin dhe eksportin e OMGJ është organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor;

- zbatimin e dispozitave apo të masave për parandalimin e efekteve të mundshme negative mbi shëndetin e njerëzve dhe mjedisin jetësor dhe mbi ndalimet e kumtuara të organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor dhe organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e shëndetësisë.

(2) Mbikëqyrje inspektimi mbi zbatimin e dispozitave të këtij Ligji dhe rregullave të miratuara në bazë të këtij ligji, kryen:

- Inspektorati Shtetëror i Mjedisit Jetësor përmes inspektorit shtetëror të mjedisit jetësor;

- Inspektorati Sanitar dhe Shëndetësor Shtetëror përmes inspektorit shtetëror sanitar dhe shëndetësor;

- Drejtoria e Ushqimit përmes inspektorit shtetëror për ushqim;

- Inspektorati Shtetëror i Bujqësisë përmes inspektorit shtetëror për bujqësi;

- Inspektorati Shtetëror i Pylltarisë përmes inspektorit shtetëror për pylltari në;

- Drejtorinë e veterinarisë përmes inspektorit shtetëror për veterinari;

- Drejtorinë fitosanitare përmes inspektorit shtetëror fitosanitar, dhe

- Inspektorati Shtetëror i Tregut përmes inspektorit shtetëror të tregut, secili në kuadër të kompetencave të veta të përcaktuara me ligj.

(3) Gjatë kryerjes së mbikëqyrjes inspektuese inspektorët shtetërorë nga paragrafi (2) i këtij neni, kanë të drejtë aksesit në lokale dhe zona e zona të mbrojtura, si dhe të drejtë të bëjnë inspektim në lokale dhe zonat, të bëjnë inspektim mbi dokumentacionin dhe të marrin mostra dhe kampionë me qëllim që të përcaktohet nëse prodhimi ose organizmi përmban OMGJ.

Neni 69

Masat që i ndërmarrin inspektoratet kompetente

(1) Nëse inspektori shtetëror nga neni 68 paragrafi (2) të këtij ligji, konstaton se për shkak të mospërbushjes së kushteve të parapara në përputhje me dispozitat e këtij ligji, është shkaktuar rrezik ose do të mund të shkactohej rrezik mbi shëndetin e njerëzve dhe mjedisin jetësor, mund t'i ndërmarrë masat si vijojnë:

- ta ndalojë apo të urdhërojë ndërprerje të përkohshme të shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ,

- ta ndalojë apo të urdhërojë ndërprerje të përkohshme të lëshimit të qëllimshëm të OMGJ në mjedisin jetësor,

- ta ndalojë apo të urdhërojë ndërprerje të përkohshme të hedhjes të OMGJ prodhimeve në treg,

- të urdhërojë mënjanimin e mangësive për një periudhë të caktuar kohore të cilat janë shfaqur si rezultat i aktiviteteve të lartpërmendura,

- të urdhërojë tërheqje nga tregu të OMGJ prodhimeve përgjithmonë ose për një periudhë të caktuar kohore,

- të urdhërojë ndërmarrjen e masave të përkohshme për përmirësimin, mënjanimin dhe/ose zvogëlimin e pasojave nga efektet e dëmshme që janë shfaqur nga menaxhimi me OMGJ.

(2) Inspektori shtetëror nga neni 68 paragrafi (1) të këtij ligji, e ka për detyrë që gjatë kryerjes së mbikëqyrjes nëse konstaton parregullshmëri menjëherë ta njoftojë organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor.

(3) Inspektori shtetëror nga neni 68 paragrafi (1) të këtij ligji, personave fizikë ose juridikë të cilët nuk kanë leje të përcaktuara me këtë ligj, me aktvendim mund ta ndalojë qarkullimin tejkufitar të OMGJ dhe OMGJ prodhimeve, transportin e OMGJ dhe OMGJ prodhimeve, shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ, lëshimin e qëllimshëm të OMGJ në mjedisin jetësor dhe/ose hedhjen e OMGJ prodhimeve në treg.

(4) Inspektori shtetëror nga neni 68 paragrafi (2) të këtij ligji, mund të urdhërojë masa urgjente me qëllim të mbrojtjes të mjedisit jetësor dhe shëndetit të njerëzve me qëllim që të zvogëlohet dëmi i shfaqur si rezultat i kryerjes të punëve apo aktiviteteve të palejuara.

(5) Inspektori i shtetit nga neni 68 paragrafi (2) të këtij ligji, e ka për detyrë të hapë procedurë për kundërvajtje para gjykatës kompetente.

(6) Inspektori shtetëror nga neni 68 paragrafi (2) të këtij ligji, gjatë kryerjes së mbikëqyrjes inspektuese në mënyrë përkatëse i zbaton dispozitat e Ligjit të mjedisit jetësor.

Neni 70

Obligimet e personave juridikë dhe fizikë gjatë kryerjes së mbikëqyrjes

Me qëllim që të zbatohet mbikëqyrja e inspektimit personat juridikë dhe fizikë e kanë për detyrë që t'i mundësojnë inspektorit kompetent nga neni 68 paragrafi (2) të këtij ligji, të drejtë aksesit dhe inspektimi në lokale dhe dokumentacionin e personit juridik ose fizik, tua dorëzojnë të dhënat, sqarimet dhe njoftimet e kërkuara, të bëjnë matje dhe të marrin kampionë dhe të grumbullojnë të dhëna në përputhje me këtë ligj dhe Ligjin për mjedisin jetësor.

X. DISPOZITA PËR KUNDËRVAJTJE

Neni 71

Kundërvajtje

(1) Gjobjë në shumë prej 3 000 deri më 10 000 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet personit juridik për kundërvajtje nëse:

1) para fillimit të shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ, si dhe gjatë kohës së aplikimit të shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ, shfrytëzuesi nuk siguron vlerësim të rrezikut për shfrytëzimin e planifikuar dhe të aplikuar të OMGJ (neni 15);

2) shfrytëzuesi gjatë kohës së aplikimit të shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ, nuk bën revizion mbi vlerësimin e rrezikut, kufizimet dhe mbi masat e sigurisë, në përputhje me nenin 15 të këtij ligji;

3) Shfrytëzuesi nuk e informon organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor në përputhje me nenin 15 të këtij ligji;

4) Shfrytëzuesi fillon me shfrytëzimin e lokaleve për shfrytëzim të kufizuar të OMGJ, para paraqitjes së notifikimit me informatat e nevojshme nga organi i administratës shtetërore kompetent për punët nga fusha e mjedisit jetësor (neni 16)

5) Shfrytëzuesi të dhënat nga vlerësimi i rrezikut dhe notifikimin nuk i ruan si të dhëna me vlerë të përhershme dhe nuk i paraqet deri te organi kompetent me kërkesë të tij (neni 16);

6) Shfrytëzuesi nuk i ruan të dhënat nga vlerësimi i rrezikut (neni 17);

7) Shfrytëzuesi me kërkesë të organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor nuk i paraqet të dhënat e kërkuara në përputhje me nenin 17 të këtij ligji;

8) Nuk vepron në përputhje me nenin 20 të këtij ligji;

9) Shfrytëzuesi vepron në kundërshtim me kërkesat e organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor (neni 22);

10) shfrytëzuesi nuk e informon organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor në përputhje me nenin 23 të këtij ligji;

11) personi juridik ose fizik i lëshon qëllimisht OMGJ që përmbajnë gjene që tregojnë rezistencë ndaj antibiotikëve në kundërshtim me ndalimin nga neni 29 të këtij ligji;

12) Notifikuesi në procedurën u referohet të dhënave ose rezultateve të vlerësimit të rrezikut nga notifikimett të cilat paraprakisht i kanë paraqitur notifikues të tjerë, pa siguruar për këtë pëlqim me shkrim nga notifikuesi (neni 36);

13) Notifikuesi nuk vepron në përputhje me kërkesat e organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor (neni 37);

14) Notifikuesi vepron në kundërshtim me aktvendimin e organit të administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor (neni 37);

15) Nuk vepron në përputhje me kërkesat e nenit 38 të këtij ligji;

16) notifikuesi vazhdon të lëshojë OMGJ prodhime në kundërshtim me nenin 42 të këtij ligji; dhe

17) Anëtarët e Komisionit për menaxhim me OMGJ dhe të Komitetit shkencor të OMGJ nuk i ruajnë të dhënat e besueshme në përputhje me dispozitat e këtij ligji dhe me rregullat për akses deri te informatat e klasifikuara (neni 66);

(2) Gjobë në shumë prej 1000 deri më 2000 euro me kundërvlerë në denarë, do t'i kumtohet për kundërvajtje personit përgjegjës në personin juridik për veprimet nga paragrafi (1) të këtij neni.

(3) Nëse me kundërvajtjet nga paragrafi (1) të këtij neni, shkaktohet dëm më i madh mbi mjedisin jetësor dhe shëndetin e njerëzve, kumtohet sanksion proporcional me dëmin e shkaktuar por më së shumti deri në pesëfishin e shumës së përcaktuar në paragrafin (1) të këtij neni.

(4) Inspektorët shtetërorë e kanë për detyrë që para se të hapin procedurë për kundërvajtje për kundërvajtjet nga paragrafi (1) të këtij neni, kryerësit t'i ofrojnë procedurë për barazim në përputhje me këtë ligj dhe Ligjin për mjedisin jetësor.

(5) Organ kompetent për mbajtjen e procedurës për kundërvajtje dhe për kumtimin e kundërvajtjeve të këtij neni është gjykata kompetente.

Neni 72

(1) Gjobë në shumë prej 10.000 deri më 20.000 euro me kundërvlerë në denarë do t'i kumtohet personit juridik për kundërvajtje nëse:

1) personi juridik ose fizik, organizata kërkimore shkencore dhe/ose institucioni i arsimit të lartë bën shfrytëzim të kufizuar të OMGJ pa pasur leje për shfrytëzim të kufizuar të OMGJ në përputhje me nenin 16, 18 dhe 19 të këtij ligji (neni 14);

2) shfrytëzuesi fillon me shfrytëzimin e kufizuar të OMGJ nga klasa 1 pa notifikim plotësues në lokale për të cilat paraprakisht nuk është lëshuar leje në përputhje me nenin 16 të këtij ligji (neni 17);

3) shfrytëzimi i kufizuar i klasës 2 bëhet në kundërshtim me dispozitat nga neni 18 të këtij ligji;

4) shfrytëzimi i kufizuar i klasës 3 dhe 4 bëhet në kundërshtim me dispozitat nga neni 19 të këtij ligji;

5) shfrytëzuesi kryen shfrytëzim të kufizuar, edhe përkrah aktivitetit për ndalim (neni 23);

6) në rast incidenti gjatë shfrytëzimit të kufizuar të OMGJ, shfrytëzuesi nuk e njofton organin e administratës shtetërore kompetent për punët nga fusha e mjedisit jetësor (neni 24);

7) personi juridik ose fizik qëllimisht i lëshon OMGJ në natyrë edhe atë në zona të mbrojtura dhe në zonat e rrjetit ekologjik, në zona ekologjikisht të pastra, në zona të dedikuara për prodhimin e produkteve organike, në zona të parapara për turizëm ekologjik, si dhe në zona të shpallura për zona të mbrojtura. (neni 31);

8) subjektet e inkuadruara në procedurën për lëshimin e lejeve nuk i ruajnë informatat dhe informatat të cilat në notifikim janë përcaktuar si të besueshme ua lëshojnë personave të tretë neni 32;

9) notifikuesi fillon me lëshimin e qëllimshëm të OMGJ pa leje për lëshim të qëllimshëm të OMGJ në mjedisin jetësor, neni 35;

10) notifikuesi bën lëshim me qëllim të OMGJ në kundërshtim me kushtet e parapara në lejen për lëshimin e qëllimshëm të OMGJ dhe në përputhje me kushtet e parapara në leje. neni 35;

11) materiali i pranuar nga lëshimi i qëllimshëm të OMGJ për të cilat është lëshuar leje për lëshim të qëllimshëm të OMGJ hidhen në treg, pa leje paraprake për hedhje në treg të OMGJ prodhimeve (neni 35);

12) notifikuesi nuk paraqet raport në lidhje me të gjitha rreziqet ndaj shëndetit të njeriut ose mbi mjedisin jetësor të cilat lindin nga lirimi i qëllimshëm të OMGJ, që e ka për detyrë deri te organi i administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor në përputhje me nenin 39 të këtij ligji;

13) notifikuesi, në rast të lëshimit të qëllimshëm të OMGJ në mjedisin jetësor, nuk ndërmer masa në përputhje me planin për masa urgjente nga neni 38 i këtij ligji, dhe nëse nuk e njofton organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor në përputhje me nenin 40 të këtij ligji;

14) notifikuesi hedh OMGJ prodhime në treg në Republikën e Maqedonisë, pa leje për hedhje në treg të OMGJ prodhimeve (neni 14);

15) notifikuesi vazhdon me shitjen e OMGJ prodhimeve në treg, në kundërshtim me kushtet e përcaktuara në leje (neni 41);

16) notifikuesi i cili hedh OMGJ prodhim në treg nuk siguron ndjekje të shfrytëzimit të tij dhe të efekteve nga prodhimi mbi mjedisin jetësor dhe ndaj shëndetit të njerëzve, në përputhje me Planin e ndjekjes të OMGJ prodhimeve dhe me kushtet e parapara në leje dhe nëse për këtë nuk e njofton organin e administratës shtetërore kompetent për kryerjen e punëve nga fusha e mjedisit jetësor, në përputhje me nenin 50 të këtij ligji;

17) notifikuesi në treg hedh OMGJ prodhim në kundërshtim me kërkesat nga neni 51 të këtij ligji; dhe

18) importi, eksporti dhe transiti i OMGJ apo i OMGJ prodhimeve bëhet në kundërshtim me dispozitat e kreut VII të këtij ligji (neni 52).

(2) Gjobë në shumë prej 2000 deri më 4000 euro, do t'i kumtohet për kundërvajtje personit përgjegjës në personin juridik për veprimet nga paragrafi (1) të këtij neni.

(3) Nëse me kundërvajtjet nga paragrafi (1) të këtij neni, shkaktohet dëm më i madh mbi mjedisin jetësor dhe shëndetin e njerëzve, kumtohet sanksion proporcional me dëmin e shkaktuar por më së shumti deri në shtatëfishin e shumës së përcaktuar në paragrafin (1) të këtij neni.

(4) Inspektorët shtetërorë e kanë për detyrë që para se të hapin procedurë për kundërvajtjet nga paragrafi (1) i këtij neni, kryerësit t'i ofrojnë procedurë për ndërmjetësim në përputhje me këtë ligj dhe Ligjin për mjedisin jetësor.

(5) Organ kompetent për mbajtjen e procedurës për kundërvajtje dhe për kumtimin e kundërvajtjeve të këtij neni është gjykata kompetente.

Neni 73

Procedura për barazim dhe ndërmjetësim

(1) Për kundërvajtjet nga neni 71 të këtij ligji, mund të hapet procedurë për barazim.

(2) Për kundërvajtjet nga neni 72 të këtij ligji, mund të hapet procedurë për ndërmjetësim.

(3) Në rastet në të cilat është arritur pajtim për barazim, gjoba e kryerësit mund të zvogëlohet më së shumti për gjysmën e maksimumit të gjobës së përcaktuar për atë kundërvajtje.

(4) Procedura për barazim mbahet në mënyrë dhe procedurë të përcaktuar në Ligjin për mjedisin jetësor

(5) Procedura për ndërmjetësim mbahet në mënyrë dhe procedurë të përcaktuar në Ligjin për mjedisin jetësor.

XI. DISPOZITA KALIMTARE DHE PËRFUNDIMTARE

Neni 74

Formimi i trupave profesionalë

Qeveria e Republikës së Maqedonisë brenda tre muajsh nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji, do të formojë Komision për menaxhim me OMGJ dhe Komitet shkencor për OMGJ.

Neni 75
Rregulla për zbatimin e Ligjit

Rregullat e parapara me këtë ligj, do të miratohen brenda afatit prej dy vitesh nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Neni 76
Нурја në fuqi

Ky ligj hyn në fuqi ditën e tetë nga dita e shpalljes në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë", ndërkaq zbatimi i tij do të fillojë prej 1 shtator 2008.

550.

Врз основа на член 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија издаваат

У К А З
ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА
ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ
НА ЗАКОНОТ ЗА СУДОВИТЕ

Се прогласува Законот за изменување и дополнување на Законот за судовите, што Собранието на Република Македонија го донесе на седницата одржана на 11 март 2008 година.

Бр. 07-1271/1
11 март 2008 година
Скопје

Претседател
на Република Македонија,
Бранко Црвенковски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Македонија,
Љубиша Георгиевски, с.р.

ЗАКОН
ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ
НА ЗАКОНОТ ЗА СУДОВИТЕ

Член 1

Во Законот за судовите ("Службен весник на Република Македонија" број 58/2006), во членот 31 став (2) алинејата 3 се брише.

Член 2

Во членот 32 ставот (1) се менува и гласи:

"(1) Во Основниот суд Скопје I - Скопје се формира специјализирано судско одделение надлежно за судење на дела од областа на организираниот криминал и корупција за целата територија на Република Македонија. Специјализираното судско одделение е надлежно да суди за:

- кривични дела извршени од структурирана група од три или повеќе лица, која постои одреден временски период и дејствува со цел да изврши едно или повеќе кривични дела за кои е предвидена казна затвор од најмалку четири години, со намера директно или индиректно да се стекне со финансиска или друга корист,

- кривични дела извршени од структурирана група или злосторничка организација на територијата на Република Македонија или други држави или кога кривичното дело е подготвено или планирано во Република Македонија или во друга држава,

- кривични дела злоупотреба на службена положба и овластување од членот 353 став 5, примање на поткуп од значителна вредност од членот 357 и противзаконито посредување од членот 359 сите од Кривичниот законик, извршени од избран или именуван функционер, службено лице или одговорно лице во правно лице и

- кривични дела неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори од членот 215 став 2, перење пари и други приходи од казниво дело од значителна вредност од членот 273, терористичко загрозување на уставниот поредок и безбедноста од членот 313, давање поткуп од поголема вредност од членот 358, незаконито влијание врз сведоци од членот 368-а, злосторничко здружување од членот 394, терористичка организација од членот 394-а, тероризам од членот 394-б, кривични дела трговија со луѓе од членот 418-а, кривични дела криумчарење со мигранти од членот 418-б, трговија со малолетно лице од членот 418-г и за другите кривични дела против човечноста и меѓународното право од Кривичниот законик, независно од бројот на сторителите."

Ставот (2) се менува и гласи:

"(2) Основните судови во Битола, Тетово, Скопје II - Скопје и Штип се надлежни за водење на судски регистар за политички партии и тоа Основниот суд во Битола за подрачјето на Апелациониот суд Битола, Основниот суд Тетово за подрачјето на Апелациониот суд Гостивар, Основниот суд Скопје II - Скопје за подрачјето на Апелациониот суд Скопје и Основниот суд Штип за подрачјето на Апелациониот суд Штип, а Основниот суд Скопје II - Скопје за водење единствен судски регистар на политичките партии врз основа на податоците добиени од надлежните судови."

Член 3

Во членот 35 став (1) точка 6 по зборовите: "Република Македонија" се додаваат зборовите: "во согласност со правилата и принципите утврдени со Европската конвенција за човекови права и основни слободи и тргнувајќи од судската пракса на Европскиот суд за човекови права".

Член 4

Во членот 36 став (1) зборовите: "непосредно повиокиот суд" се заменуваат со зборовите: "Врховниот суд на Република Македонија".

По ставот (1) се додаваат два нови става (2) и (3), кои гласат:

"(2) Барањето од ставот (1) на овој член странката може да го поднесе во текот на постапувањата пред домашните судови, а најдоцна шест месеца сметано од денот на правосилноста на одлуката.

(3) Барањето од ставот (1) на овој член содржи: податоци за подносителот на барањето и правниот застапник,

- податоци за предметот и постапката за која странката смета дека ја сторила повредата на правото за судење во разумен рок,

- образложение на причините за наводно сторената повреда на правото за судење во разумен рок;

- изјава за побарување на правичен надомест и

- потпис на подносителот на барањето."

Ставот (2) кој станува став (4) се менува и гласи:

"(4) Врховниот суд на Република Македонија постапува по барањето кое ги исполнува критериумите утврдени во ставовите (2) и (3) на овој член во рок од шест месеца од неговото поднесување и одлучува дали понискиот суд го повредил правото за судење во разумен рок, притоа имајќи ги предвид правилата и принципите утврдени со Европската конвенција за човекови права и основни слободи, а особено сложеноста на предметот, однесувањето на странките во постапката и однесувањето на судот кој постапувал."

Ставот (3) кој станува став (5) се менува и гласи:

"(5) Ако Врховниот суд утврди повреда на правото за судење во разумен рок со решението ќе определи рок во којшто судот, пред кого постапката е во тек, мора да одлучи за правото, обврската или кривичната

одговорност на подносителот на барањето и ќе досуди правичен надоместок за подносителот на барањето заради повреда на неговото право за судење во разумен рок.“

Во ставот (4) кој станува став (6) точката на крајот на реченицата се брише и се додаваат зборовите: “и се исплатува во рок од три месеца од денот на правосилноста на решението на Врховниот суд“.

Член 5

По членот 36 се додава нов член 36-а, кој гласи:

“Член 36-а

(1) По приемот на барањето од членот 36 став (1) на овој закон Врховниот суд на Република Македонија веднаш, а најдоцна во рок од 15 дена ќе побара од првостепениот суд да достави препис на списите од предметното досие, а по потреба и изјаснување од повисокиот суд за времетраење на постапката пред него.

(2) Врховниот суд на Република Македонија по барањето од членот 36 став (1) на овој закон одлучува во совет од тројца судии на нејавна седница, но по исклучок судот може да одлучи да ги сослуша подносителот на барањето и претставникот на судот чија постапка е предмет на поднесеното барање.

(3) Против решението на советот на Врховниот суд на Република Македонија, незадоволната страна има право во рок од осум дена сметано од денот на приемот на решението да поднесе жалба до Врховниот суд, кој одлучува по истата согласно со членот 35 став (1) точка 1 од овој закон.“

Член 6

Членот 46 се менува и гласи:

”(1) Посебни услови за избор на судија се:

- за судија на основен суд може да биде избрано лице кое ја завршило обуката во Академијата за обука на судии и јавни обвинители,

- за судија на апелационен суд може да биде избрано лице кое има пет години работно искуство на правни работи по положен правосуден испит,

- за судија на Управниот суд може да биде избрано лице кое има пет години работно искуство по положен правосуден испит, на правни работи, или е универзитетски професор од областа на правото со научен степен доктор на правни науки и

- за судија на Врховниот суд на Република Македонија може да биде избрано лице кое има осум години работно искуство со потврдени резултати на правни работи по положен правосуден испит.

(2) За судија на Врховниот суд на Република Македонија може да биде избран и редовен или вонреден универзитетски професор кој предавал повеќе од десет години правен предмет сврзан со судската практика.“

Член 7

Во членот 126 ставот (1) се менува и гласи:

”До првото стекнување на својство на кандидати за судии согласно со Законот за Академијата за обука на судии и јавни обвинители, судиите на основните судови ќе се избираат согласно со условите од членот 43 став (1) на Законот за судовите (“Службен весник на Република Македонија” број 36/95, 45/95 и 64/2003) и да имаат работно искуство со потврдени резултати на правни работи по полагањето на правосудниот испит над три години.“

Во ставот (2) зборовите: “членот 43 ставови (1) и (2) од Законот за судовите (“Службен весник на Република Македонија” број 36/95, 45/95 и 64/2003)” се заменуваат со зборовите: “ставот 1 на овој член”.

Член 8

Во членот 127 зборовите: “ставови (1) и (2)” се заменуваат со зборовите: “став (1)”.

Член 9

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во “Службен весник на Република Македонија”.

L I G J PËR NDRYSHIMIN DHE PLOTËSIMIN E LIGJIT PËR GJYKATAT

Neni 1

Në Ligjin për gjykatat ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 58/2006) në nenin 31, paragrafi (2) alineja 3 shlyhet.

Neni 2

Në nenin 32 paragrafi (1) ndryshohet si vijon:

"(1) Në Gjykatën Themelore Shkupi I - Shkup formohet seksion i specializuar gjyqësor kompetent për gjykimin e veprave nga fusha e krimit të organizuar dhe korrupsionit për tërë territorin e Republikës së Maqedonisë. Seksioni i specializuar gjyqësor është kompetent të gjykojë:

- për vepra penale të kryera nga grupi i strukturuar prej tre ose më tepër personave, i cili ekziston një periudhë kohore të caktuar dhe vepron me qëllim që të kryejë një ose më shumë vepra penale për të cilat është paraparë dënim me burg së paku prej katër vjetësh, me qëllim që në mënyrë direkte ose indirekte të përfitojë dobi financiare ose dobi tjetër;

- për vepra penale të kryera nga grupi i strukturuar ose nga organizata kriminale në territorin e Republikës së Maqedonisë ose shtete tjera ose kur vepra penale është përgatitur ose planifikuar në Republikën e Maqedonisë ose në shtet tjetër;

- për vepra penale keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe autorizimit nga neni 353, paragrafi 5, marrje e mitos me vlerë më të madhe nga neni 357 dhe ndërmjetësim kundërligjor nga neni 359 të gjitha nga Kodi penal, të kryera nga funksionari i zgjedhur ose emëruar, nga personi zyrtar ose personi përgjegjës te personi juridik; dhe

- për vepra penale prodhim dhe lëshim të paautorizuar në qarkullim të drogave narkotike, substancave psikotropike dhe prekursorëve nga neni 215, paragrafi 2, larje parash dhe kontribute tjera të veprës ndëshkimore me vlerë më të madhe nga neni 273, rrezikim terrorist i rendit kushtetues dhe sigurisë nga neni 313, dhënie e mitos me vlerë më të madhe nga neni 358; ndikim i paligjshëm të dëshmitarët nga neni 368-a, bashkim kriminel nga neni 394, organizatë terroriste nga neni 394-a, terrorizëm nga neni 394-b, vepra penale tregti e palejuar me mallra të akcizave, vepra penale tregti me njerëz nga neni 418-a, vepra penale kontrabandë me emigrantë nga neni 418-b, tregti me person të mitur nga neni 418-g, dhe për vepra tjera penale kundër njerëzimit dhe të drejtës ndërkombëtare nga Kodi penal, pa marrë parasysh numrin e kryerësve."

Paragrafi (2) ndryshohet si vijon:

"(2) Gjykatat Themelore në Manastir, Tetovë, Shkupi II - Shkup dhe Shtip janë kompetente për mbajtjen e regjistrit gjyqësor për parti politike dhe atë: Gjykata Themelore në Manastir për rajonin e Gjykatës së Apelit në Manastir, Gjykata Themelore Tetovë për rajonin e Gjykatës së Apelit në Gostivar, Gjykata Themelore Shkupi II - Shkup për rajonin e Gjykatës së Apelit në Shkup dhe Gjykata Themelore Shtip për rajonin e Gjykatës së Apelit në Shtip, ndërsa Gjykata Themelore Shkupi II - Shkup për mbajtjen e Regjistrit themeltar gjyqësor të partive politike në bazë të të dhënave të marra nga gjykatat kompetente."

Neni 3

Në nenin 35, paragrafi (1), pika 6 pas fjalëve: "Republika e Maqedonisë" shtohen fjalët: "në pajtim me rregullat dhe principet e përcaktuara me Konventën Evropiane për të drejtat e liritë themelore të njeriut dhe duke u nisur nga praktika gjyqësore e Gjykatës Evropiane për të drejtat e njeriut".

Neni 4

Në nenin 36, paragrafi (1) fjalët: "gjykata më e lartë e drejtpërdrejtë" zëvendësohen me fjalët: "Gjykata Supreme e Republikës së Maqedonisë".

Pas paragrafit (1) shtohet dy paragrafë të rinj (2) dhe (3) si vijojnë:

"(2) Kërkesën nga paragrafi 1 i këtij neni pala mund ta parashtrorë gjatë veprimeve para gjykatave të vendit, ndërsa më së voni gjashtë muaj duke llogaritur nga dita e plotfuqishmërisë së vendimit.

(3) Kërkesa nga paragrafi 1 i këtij neni përmban:

- të dhënat për parashtruesin e kërkesës dhe përfaqësuesin juridik;
- të dhënat për lëndën dhe procedurën për të cilën pala mendon se e ka bërë cenimin e të drejtës për gjykim në afatin e arsyeshëm;

- arsyetimin e shkaqeve për gjoja cenimin e bërë të së drejtës për gjykim në afatin e arsyeshëm;

- deklaratën për kërkesën e kompensimit të drejtë, dhe
- nënshkrimin e parashtruesit të kërkesës."

Paragrafi (2) i cili bëhet paragrafi (4), ndryshohet si vijon:

"(4) Gjykata Supreme e Republikë së Maqedonisë vepron ndaj kërkesës e cila i plotëson kriteret e përcaktuara në paragrafët 2 dhe 3 të këtij neni në afat prej gjashtë muajsh nga parashtrimi i saj dhe vendos nëse gjykata më e ulët e ka cenuar të drejtën për gjykim në afatin e arsyeshëm, duke pasur parasysh me këtë rast rregullat dhe principet e përcaktuara me Konventën Evropiane për të drejtat dhe liritë themelore të njeriut, e veçanërisht ndërlikimin e lëndës, sjelljen e palëve në procedurë dhe sjelljen e gjykatës e cila ka vepruar."

Paragrafi (3) i cili bëhet paragrafi (5), ndryshohet si vijon:

"(5) Nëse Gjykata Supreme konstaton cenimin e të drejtës për gjykim në afatin e arsyeshëm me aktvendim do të caktojë afat në të cilin gjykata, para së cilës procedura është në rrydhë, detyrimisht duhet të vendosë për të drejtën, obligimin ose përgjegjësinë penale të parashtruesit të kërkesës dhe do të rigjykojë kompensim të drejtë për parashtruesin e kërkesës për shkak të cenimit të së drejtës së tij për gjykim në afat të arsyeshëm."

Në paragrafin (4) i cili bëhet paragrafi (6) pika në fund të fjalisë shlyhet dhe shtohen fjalët: "dhe paguhet në afat prej tre muajsh nga dita e plotfuqishmërisë së aktvendimit të Gjykatës Supreme."

Neni 5

Pas nenit 36 shtohet neni i ri 36-a si vijon:

"36-a

(1) Pas pranimit të kërkesës nga neni 36, paragrafi (1) i këtij ligji Gjykata Supreme e Republikës së Maqedonisë menjëherë, ndërsa më së voni në afat prej 15 ditësh do të kërkojë nga gjykata e shkallës së parë të dorëzojë kopje të shkresave nga dosja e lëndës, ndërsa sipas nevojës edhe sqarim nga gjykata më e lartë për kohëzgjatjen e procedurës para saj.

(2) Gjykata Supreme e Republikës së Maqedonisë ndaj kërkesës nga neni 36, paragrafi (1) i këtij neni vendos në këshill prej tre gjykatësish në seancë jopublike por me përjashtim gjykata mund të vendosë t'i dëgjojë parashtruesin e kërkesës dhe përfaqësuesin e gjykatës procedura e të cilës është objekt i kërkesës së parashtruar.

(3) Kundër aktvendimit të Këshillit të Gjykatës Supreme të Republikës së Maqedonisë, pala e pakënaqur ka të drejtë që në afat prej tetë ditësh, duke llogaritur nga dita e pranimit të aktvendimit t'i dorëzojë ankesë Gjykatës Supreme, e cila vendos për të njëjtën sipas nenit 35, paragrafi (1), pika 1 e këtij ligji.

Neni 6

Neni 46 ndryshon si vijon:

"(1) Kushtet e veçanta për zgjedhjen e gjykatësit janë:

- për gjykatës të gjykatës themelore mund të zgjidhet personi i cili e ka kryer stërvitjen në Akademinë për stërvitjen e gjykatësve dhe të prokurorëve publikë,

- për gjykatës të gjykatës së apelit mund të zgjidhet personi i cili ka pesë vjet përvojë pune në çështje juridike pas provimit të dhënë të jurisprudencës,

- për gjykatës të Gjykatës Administrative mund të zgjidhet personi i cili ka pesë vjet përvojë pune pas provimit të dhënë të jurisprudencës, në çështje juridike, ose është profesor universitar nga lëmi i të drejtës me shkallë shkencore doktor i shkencave juridike, dhe

- për gjykatës të Gjykatës Supreme të Republikës së Maqedonisë mund të zgjidhet personi i cili ka tetë vjet përvojë pune me rezultate të dëshmuara në çështje juridike pas provimit të dhënë të jurisprudencës.

(2) Për gjykatës të Gjykatës Supreme të Republikës së Maqedonisë mund të zgjidhet edhe profesori ordinar ose inordinar universitar i cili ka ligjëruar më shumë se dhjetë vjet lëndë juridike të lidhur me praktikën gjyqësore."

Neni 7

Në nenin 126 paragrafi (1) ndryshon si vijon:

"Deri në marrjen e cilësisë së par të kandidatëve për gjykatës në pajtim me Ligjin për Akademinë për stërvitjen e gjykatësve dhe të prokurorëve publikë, gjykatësit e gjykatave themelore do të zgjidhen në pajtim me kushtet e nenit 43 paragrafi (1) të Ligjit për gjykatat ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 36/95, 45/95 dhe 64/2003) dhe të kenë përvojë pune me rezultate të dëshmuara në çështje juridike pas dhënies së provimit për jurisprudencë mbi tri vjet."

Në paragrafin (2) fjalët: "neni 43 paragrafët (1) dhe (2) të Ligjit për gjykatat ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 36/95, 45/95 dhe 64/2003)" zëvendësohen me fjalët: "paragrafin 1 të këtij neni".

Neni 8

Në nenin 127 fjalët: "paragrafët (1) dhe (2)" zëvendësohen me fjalët: "paragrafi (1)".

Neni 9

Ky ligj hyn në fuqi ditën e tetë nga dita e shpalljes në "Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë".

**ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
551.**

Врз основа на член 4 став 1 од Законот за јавни претпријатија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 38/96, 6/02, 40/03, 49/06 и 22/07), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 25.02.2008 година, донесе

**О Д Л У К А
ЗА ПРЕОБРАЗБА НА ЈАВНОТО ПРЕТПРИЈАТИЕ
ЗА АЕРОДРОМСКИ УСЛУГИ „МАКЕДОНИЈА“ -
СКОПЈЕ ВО АКЦИОНЕРСКО ДРУШТВО ВО
ДРЖАВНА СОПСТВЕНОСТ**

Член 1

Постојното Јавно претпријатие за аеродромски услуги „Македонија“, - Скопје, регистрирано во Окружниот суд во Скопје Срег.бр. 7577/90 од 10.01.1991 година се преобразува во Акционерско друштво во државна сопственост.

Член 2

Акционерското друштво ќе работи и ќе учествува во правниот промет под името: Акционерско друштво за аеродромски услуги „АЕРОДРОМИ НА МАКЕДОНИЈА,, во државна сопственост, во понатамошниот текст: „Друштво,,.

Скратен назив на Друштвото е: АД „АЕРОДРОМИ НА МАКЕДОНИЈА,,.

Во меѓународен правен промет, називот на Друштвото гласи: „Joint stock company for airport services AIRPORTS OF MACEDONIA“.

Скратен назив на Друштвото во меѓународен правен промет е: “JSC, AIRPORTS OF MACEDONIA“.

Член 3

Седиштето на Друштвото е на Аеродром” Александар Велики” Скопје, општина Илинден.

Член 4

Друштвото ги врши следните дејности:

63 Придружни и помошни активности во сообраќајот; активности на патничките агенции,

63.1. Претовар на товар и складирање,

63.2 Други придружни активности во сообраќајот,

63.3. Дејности на патничките агенции и туроператори; дејности што се однесуваат на укажување помош на туристи, неklasифицирани на друго место,

63.4. Активности на други посредници во сообраќајот

Други дејности:

37 Рециклажа

37.1 Рециклажа на метални отпадоци и остатоци

37.2 Рециклажа на неметални отпадоци и остатоци

50 Продажба, одржување и поправка на моторни возила и моторцикли, продажба на мало на моторни горива,

50.3 Продажба на делови и прибор за моторни возила

50.5 Продажба на мало на моторни горива

51 Трговија на големо и посредничка трговија, освен трговија со моторни возила и моторцикли

51.1 Трговија на големо со надомест или на договорна основа

52 Трговија на мало, освен трговија со моторни возила и моторцикли, поправка на предмети за лична употреба и за домаќинствата

52.1 Трговија на мало во неспецијализирани продавници

52.2 Трговија на мало со храна, пијалоци и тутун во специјализирани продавници

52.4 Друга трговија на мало со нови производи во специјализирани продавници

52.6 Трговија на мало во продавници

55 Хотели и ресторани

55.1 Хотели

55.3 Угостителски објекти за исхрана

55.5 Кантини и кетеринг

60 Копнен сообраќај, цевоводен транспорт

60.2 Друг копнен сообраќај

61 Воден сообраќај

61.1 Поморски сообраќај и сообраќај во крајбрежните морски води

65 Финаниско посредување, освен осигурување и пензиски фондови

65.1 Монетарно и финансиско посредување

70 Активности во врска со недвижен имот

70.1 Активности во врска со недвижен имот во своја сопственост

70.2 Издавање на сопствен недвижен имот

71 Изнајмување на машини и опрема без ракувач и изнајмување на предмети за лична употреба и за домаќинствата

71.1 Изнајмување на автомобили

71.2 Изнајмување на други сообраќајни средства

71.3 Изнајмување на други машини и опрема

71.4 Изнајмување на предмети за лична употреба и за домаќинствата, неспомнати на друго место

74 Други деловни активности

74.4 Реклама и пропаганда

74.6 Активности на истрага и обезбедување

80 Образование

80.4 Образование на возрасни и друго образование

85 Здравство и социјална работа

85.1 Здравствена заштита на луѓето

93 Други услужни дејности

93.0 Други услужни дејности

Друштвото ќе работи во надворешно трговскиот промет.

Член 5

Основната главнина на Друштвото е имотот на Јавното претпријатие за аеродромски услуги „Македонија,,-Скопје, утврдена од овластен проценител во износ од 2.236.785.200,00 денари.

Член 6

Управувањето со Друштвото е организирано според двостепен систем со Управен одбор и Надзорен одбор.

Член 7

Со Друштвото управува Управен одбор составен од седум члена.

Надзорниот одбор ги избира членовите на Управниот одбор.

Со Одлука за избор на членовите на Управниот одбор, еден од членовите на Управниот одбор се именува за претседател и еден за заменик на претседателот на Управниот одбор.

Мандатот на членовите на Управниот одбор изнесува четири години.

Член 8

Претседателот на Управниот одбор го застапува Друштвото во односите со трети лица и носи назив Генерален директор.

Член 9

Надзорниот одбор се состои од пет члена кои ги именува Владата на Република Македонија.

Мандатот на членовите на Надзорниот одбор изнесува четири години.

Член 10

Со Статутот на Друштвото поблиску се уредуваат: фирмата и седиштето; предметот на работењето на друштвото; износот на основната главнина; номиналната вредност на акциите; бројот на акциите; правата, обврските, ограничувањата и погодностите; предностите што за себе ги задржува основачот; постапката за свикнување и одржување на Собранието; фирмата, седиштето, ЕМБС на основачот, видот, составот и начинот на избор на органот на управување, односно на Надзорниот одбор и нивната надлежност; внатрешната организација; формата и начинот на објавувањата што ги врши друштвото, како и други одредби што се од значење на Друштвото, а не се во спротивност со закон.

Член 11

Капиталот, средствата, правата, обврските како и вработените на Јавното претпријатие за аеродромски услуги „Македонија“-Скопје со денот на влегување во сила на оваа одлука ги превзема Акционерското друштво во државна сопственост.

Член 12

До конституирањето на Друштвото, постојните органи на ЈПАУ „Македонија“ - Скопје, ќе ги вршат работите на Друштвото.

До донесување на актите на Друштвото, ќе се применуваат актите на Јавното претпријатие за аеродромски услуги „Македонија“ - Скопје, што не се во спротивност со закон и оваа одлука.

Член 13

Со денот на влегување во сила на оваа одлука, престанува да важи Одлуката за преобразба на ЈПАУ „Македонија“ - Скопје во Акционерско друштво во државна сопственост објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/02”.

Член 14

Оваа одлука влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр.19-7554/1-07
25 февруари 2008 година
Скопје

Заменик на претседателот
на Владата на Република
Македонија,
м-р **Зоран Ставрски**, с.р.

552.

Врз основа на член 22, точка 1 и член 287 од Законот за трговски друштва („Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/04, 84/05 и 25/07), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 25.02.2008 година, донесе

СТАТУТ НА АКЦИОНЕРСКО ДРУШТВО ЗА АЕРОДРОМСКИ УСЛУГИ “АЕРОДРОМИ НА МАКЕДОНИЈА” ВО ДРЖАВНА СОПСТВЕНОСТ

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со овој статут се уредуваат односите што се од значење за Акционерското друштво за аеродромски услуги “АЕРОДРОМИ НА МАКЕДОНИЈА” во државна сопственост, (во нагаташниот текст Друштвото):

- фирма и седиште на друштвото;
- заштитниот знак, печатот и штембилот;
- времето на траење на друштвото;
- предметот на работење на друштвото;
- износот на основната главнина;
- номиналната вредност на акциите;
- бројот на акциите од секој род и класа;
- фонд за стекнување на акции на вработените;
- предности кои за себе ги задржува основачот;
- организација на друштвото;
- постапка за свикување и одржување на собрание;
- фирма, седиште и ЕМБС на основачот;
- видот, составот и начинот на избор на членови на надзорен одбор и управен одбор;
- застапување на друштвото;
- комисији на друштвото;
- акти на друштвото;
- форма и начин на објавувањата што ги врши друштвото;
- права и обврски на вработените;
- соработка со синдикалната организација;
- измени и дополнувања на Статутот;
- деловна тајна;
- преодни и завршни одредби;
- и други одредби значајни за друштвото.

Член 2

Друштвото е основано со Одлука за преобразба на Јавното претпријатие за аеродромски услуги “Македонија” Скопје во Акционерско друштво во државна сопственост бр.19-7554/1-07 од 25.02.2008 година, донесена од Владата на Република Македонија.

Друштвото е правен следбеник на Јавното претпријатие за аеродромски услуги “Македонија” Скопје согласно Одлуката од став 1 на овој член.

II. ФИРМА И СЕДИШТЕ НА ДРУШТВОТО

Член 3

Друштвото работи и учествува во правниот промет под фирма: Акционерско друштво за аеродромски услуги “АЕРОДРОМИ НА МАКЕДОНИЈА” во државна сопственост.

Скратен назив на фирмата е: АД “АЕРОДРОМИ НА МАКЕДОНИЈА”.

Во меѓународниот правен промет, фирмата на Друштвото гласи: “Joint stock company for airport services Airports of Macedonia”.

Скратен назив на фирмата во меѓународниот правен промет со странство е: “JSC Airports of Macedonia”.

Член 4

Седиштето на Друштвото е на Аеродром “Александар Велики” Скопје, општина Илинден.

Член 5

Друштвото има печат, штембил и заштитен знак.

Печатот е во округла форма во кој е впишан полниот назив на фирмата и заштитниот знак.

Друштвото има и мал печат во кој е впишан скратениот назив на фирмата.

Штембилот има правоаголна форма со полниот назив на Друштвото, со ознака на број и датум.

Заштитниот знак се употребува на меморандумот, рекламите и другиот пропаганден материјал и на други места по потреба.

Содржината, формата и изгледот подетално ќе се уредат со Правилникот за печатот, штембилот и заштитниот знак.

Член 6

Друштвото се основа со неопределено време на траење.

III. ПРЕДМЕТ НА РАБОТЕЊЕ НА ДРУШТВОТО

Член 7

Друштвото ги врши следните дејности:

63 Придружни и помошни активности во сообраќајот: активности на патничките агенции

63.1 Претовар на товар и складирање

63.2 Други придружни активности во сообраќајот

63.3 Дејност на патничките агенции и туроператори: дејности што се однесуваат на укажување помош на туристи, неklasифицирани на друго место

63.4 Активности на други посредници во сообраќајот

Други дејности:

37 Рециклажа

37.1 Рециклажа на метални отпадоци и остатоци

37.2 Рециклажа на неметални отпадоци и остатоци

50 Продажба, одржување и поправка на моторни возила и моторцикли, продажба на мало на моторни горива

50.3 Продажба на делови и прибор за моторни возила

50.5. Продажба на мало на моторни горива

51 Трговија на големо и посредничка трговија, освен трговија со моторни возила и мотоцикли

51.1 Трговија на големо со надомест или на договорна основа

52 Трговија на мало, освен трговија со моторни возила и мотоцикли, поправка на предмети за лична употреба за домаќинствата

52.1 Трговија на мало во неспецијализирани продавници

52.2 Трговија на мало со храна, пијалоци и тутун во специјализирани продавници

52.4 Друга трговија на мало со нови производи во специјализирани продавници

52.6 Трговија на мало вон продавници

55 Хотели и ресторани

55.1 Хотели

55.3 Угостителски објекти за исхрана

55.5 Кантини и кетеринг

60 Копнен сообраќај, ценоводен транспорт

60.2 Друг копнен сообраќај

61 Воден сообраќај

61.1 Поморски сообраќај и сообраќај во крајбрежните морски води

65 Финансиско посредување, освен осигурување и пензиски фондови

65.1 Монетарно и финансиско посредување

70 Активности во врска со недвижен имот

70.1 Активности во врска со недвижен имот во своја сопственост

70.2 Издавање на сопствен недвижен имот

71 Изнајмување на машини и опрема без ракувач и изнајмување на предмети за лична употреба и за домаќинствата

71.1 Изнајмување на автомобили

71.2 Изнајмување на други сообраќајни средства

71.3 Изнајмување на други машини и опрема

71.4 Изнајмување на предмети за лична употреба и за домаќинствата, неспомнати на друго место

74 Други деловни активности

74.4 Реклама и пропаганда

74.6 Активности на истрага и обезбедување

80 Образование

80.4 Образование на возрасни и друго образование

85 Здравство и социјална работа

85.1 Здравствена заштита на луѓето

93 Други услужни дејности

93.0 Други услужни дејности

Друштвото ќе работи во надворешно трговскиот промет.

IV. ИЗНОС НА ОСНОВНАТА ГЛАВНИНА, НОМИНАЛНА ВРЕДНОСТ НА АКЦИИТЕ И НИВНИОТ БРОЈ ОД СЕКОЈ РОД И КЛАСА

Член 8

Основната главнина на Друштвото е имотот на Јавното претпријатие за Аеродромски услуги "Македонија" Скопје, утврдена од овластен проценител во износ од 2.236.785.200,00 денари.

Основната главнина е распоредена на 372.797 обични акции кои ги поседува акционерот – Република Македонија со номинална вредност од 6000,00 денари по акција.

V. ФОНД ЗА СТЕКНУВАЊЕ НА АКЦИИ НА ВРАБОТЕНИТЕ

Член 9

Со одлука на Собранието се основа Фонд во кој вработените можат да стекнат акции на друштвото, бесплатно или по повластена цена, во висина од една десетина од основната главнина.

Фондот е самостојно тело со права и организација определени со овој статут и правилата на Фондот донесени во согласност со овој статут.

Административните и други стручни работи на Фондот од став 1 од овој член ги врши друштвото и паѓаат на терет на друштвото.

Член 10

Фондот нема својство на правно лице.

Член 11

Собранието донесува Програма за Фондот според која вработените ќе можат да стекнуваат акции во друштвото.

Собранието донесува Одлука за издавање акции наменети за Фондот, како и одлука за утврдување на критериумите за нивната распределба.

VI. ОРГАНИЗАЦИЈА НА ДРУШТВОТО

Член 12

Со акт на Управниот одбор, по претходно одобрение на Надзорниот одбор, поблиску се уредува внатрешната организација на Друштвото и работите кои се извршуваат во Друштвото.

VII. ПОСТАПКА ЗА СВИКУВАЊЕ И ОДРЖУВАЊЕ НА СОБРАНИЕ

Член 13

Правата и обврските на Собранието на Друштвото ги врши Владата на Република Македонија.

Собранието на друштвото се свикнува во случаите определени со закон, како и кога тоа го бара интересот на друштвото и на акционерот.

Собрание на Друштвото

Член 14

Собранието одлучува само за прашања изрично определени со закон и овој статут, а особено за :

1. Измена на Статутот
2. Одобрување на годишната сметка, на финансиските извештаи и на годишниот извештај за работата на друштвото во претходната деловна година и одлучување за распределба на добивката
3. Избор и отповикување на членовите на надзорниот одбор
4. Одобрување на работата и на водењето на работите со друштвото на членовите на надзорниот одбор
5. Промена на правата врзани за одделни родови и класи акции
6. Зголемување и намалување на основната главнина на друштвото
7. Издавање акции и други хартии од вредност
8. Издавање акции наменети за Фондот
9. Донесување Програма за стекнување на акции на вработените
10. Донесување Одлука за критериуми за распределба на акции на вработените
11. Назначување овластен ревизор за ревизија на годишната сметка и на финансиските извештаи на друштвото
12. Преобразба на друштвото во друга форма на друштво, како и за статусните промени на друштвото
13. Одлучување за покривање на загубата
14. Престанување на друштвото.

VIII. ФИРМА, СЕДИШТЕ И ЕМБС НА ОСНОВАЧОТ

Член 15

Фирма на Основачот е Владата на Република Македонија.

Седиштето на Основачот е во Скопје на ул. "Илинденска" бб.

Матичен број на Основачот е 4064674.

IX. ВИД, СОСТАВ И НАЧИН НА ИЗБОР НА ЧЛЕНОВИТЕ НА УПРАВНИОТ ОДБОР, ОДНОСНО НАДЗОРНИОТ ОДБОР И НИВНА НАДЛЕЖНОСТ

Член 16

Управувањето со друштвото е организирано според двостепен систем – Управен одбор и Надзорен одбор.

Управен одбор

Член 17

Со друштвото управува Управен одбор кој се состои од 7 членови.

Членовите на Управниот одбор ги избира Надзорниот одбор со Одлука, за период од 4 години.

Членовите на Управниот одбор истовремено се и раководни лица во друштвото, а нивните права и обврски се определуваат со менаџерскиот договор од член 20 став 1 на овој статут.

Член 18

Со одлуката за избор на членовите на управниот одбор, еден од членовите на управниот одбор се именува за претседател на Управниот одбор којшто го носи називот Генерален директор и еден за негов заменик.

Претседателот на Управниот одбор ги свикнува состаноците и претседава со нив и е одговорен за водењето на записникот од состаноците и за организацијата на други форми преку коишто Управниот одбор работи и одлучува.

Ако претседателот од било кои причини не е во можност да ја врши функцијата или ако е отсутен, со состаноците на управниот одбор претседава неговиот заменик.

Надзорниот одбор може да го разреши претседателот на Управниот одбор и да именува нов претседател.

Член 19

Управниот одбор управува со друштвото и во тие рамки го води работењето на друштвото на сопствена одговорност.

Управниот одбор има најшироки овластувања во управувањето со друштвото, односно во вршењето на сите работи сврзани со водењето на работите и на тековните активности на друштвото и дејствува во сите околности од име на друштвото во рамките на предметот на работењето на друштвото, со исклучок на овластувањата коишто изречно му се дадени на собранието и на надзорниот одбор.

Управниот одбор, по предлог на генералниот директор, заради извршување на овластувањата од став 1 и 2 на овој член, може да назначи раководни лица кои го вршат секојдневното водење на работите на друштвото во согласност со одлуките, насоките и налозите на Управниот одбор.

Член 20

Правата и обврските на членовите на управниот одбор, покрај правата и обврските определени со закон и овој статут, се определуваат и со договорот за уредување на односите меѓу друштвото и член на Управниот одбор (менаџерски договор).

Од името на друштвото договорот меѓу член на Управниот одбор и друштвото го склучува Надзорниот одбор, а го потпишува претседателот на Надзорниот одбор.

Член 21

Управниот одбор во вршењето на работите од својата надлежност:

1. Донесува Програма за работа и развој на друштвото, Годишен план за работа и Годишен финансиски план на друштвото;

2. Усвојува и поднесува годишна сметка, годишни финансиски извештаи и годишен извештај за работењето на друштвото по истекот на деловната година;

3. Ја утврдува деловната политика;

4. Ја утврдува ценовната политика и ги носи ценовниците на друштвото;

5. Подготвува општи акти и одлуки чие донесување е во надлежност на Собранието;

6. Донесува Иницијатива за изменување и дополнување на Статутот;

7. Донесува одлуки за инвестиции;

8. Донесува одлуки за давање односно земање кредити во врска со остварување на Планот;

9. Донесува Правилник за внатрешната организација на друштвото и систематизацијата на работните места;

10. Одлучува за склучување на Колективен договор;

11. Донесува Програма за намалување на бројот на вработените од деловни причини;

12. Одлучува по приговорите за заштита на правата на работниците, во случаи утврдени со закон;

13. Одлучува за вршење на аеродромски услуги во вонредни и воени услови;

14. Донесува Правилник за заштита при работа и презема мерки за унапредување на животната средина.

15. Донесување Правилник за деловна тајна;

16. Одлучува за именување и разрешување на членови на комисији, предвидени со актите на друштвото;

17. Одлучува за вршење попис на средствата, побарувањата и обврските;

18. Одлучува за набавка на основни средства;

19. Одлучува за расходување и оттуѓување на основни средства;

20. Одлучува за издавање на основните средства под закуп;

21. Ги утврдува работните места со услови потешки од нормалните;

22. Донесува Деловник за работа;

23. Донесува одлуки за финансиска помош, спонзорства и донации;

24. Поднесува извештај за работењето до надзорниот одбор еднаш на три месеци;

25. Врши и други работи кои не се во надлежност на собранието и надзорниот одбор.

Со претходно одобрение на Надзорниот одбор, Управниот одбор одлучува за:

1. Затворање (престанување) или пренос на претпријатие или на негов дел што учествува со над 10% во приходот на друштвото;

2. Намалување или проширување на предметот на работење на друштвото;

3. Суштествени внатрешни организациони промени на друштвото што се определуваат со акт на друштвото;

4. Воспоставување долгорочна соработка со други друштва од суштествено значење за друштвото или нејзино прекинување;

5. Основање и престанување на трговско друштво што учествува со над една десетина во основната главнина на друштвото;

6. Оновање и престанување на подружници на друштвото.

Член 22

Членовите на Управниот одбор учествуваат и работат на состаноци.

Управниот одбор може да одлучува и без одржување на состанок ако сите членови дадат согласност за одлуката која што се донесува без одржување на состанок.

Член 23

Управниот одбор работи ако се присутни повеќе од половина од вкупниот број на членови.

Член 24

Одлуките на Управниот одбор се сметаат за донесени ако за нив гласале повеќе од половина од вкупниот број на членови на Управниот одбор.

Член 25

Во односите со трети лица друштвото го застапува Генерален директор.

Во отсуство на Генералниот директор, друштвото го застапува неговиот заменик.

Член 26

Генералниот директор ги има следниве надлежности:

1. Го претставува и застапува друштвото во внатрешниот и надворешниот промет;
2. Го обезбедува спроведувањето на одлуките и заклучоците на Собранието и на Управниот одбор;
3. Го организира и раководи со процесот на работа на друштвото;
4. Предлага внатрешна организација на друштвото;
5. Склучува договори;
6. Ја организира и обезбедува работната дисциплина во друштвото;
7. Ја утврдува материјалната одговорност на работниците;
8. Одлучува за распоредување на работници во зависност од потребите на работата;
9. Одлучува во прв степен за поединечните права, обврски и одговорности на работниците;
10. Формира стручни комисии и работни тела;
11. Го информира Управниот одбор за одделни прашања од работењето на друштвото;
12. Одлучува за потребата од стручно оспособување и усовршување на работниците;
13. Донесува одлуки за финансиска помош и спонзорства врз основа на овластување од Управниот одбор;
14. За работите од својата надлежност донесува одлуки, упатства, налози и наредби со кои се обезбедува работењето на друштвото;
15. Врши други работи согласно законот, во врска со работењето на друштвото.

Член 27

Надзорниот одбор може со задолжителено образложение да ги отповика сите членови на управниот одбор, односно негов член. Надзорниот одбор на истата седница избира нови членови, односно нов член на местото на отповиканиот член.

Одлуката за отповикување влегува во сила од денот на донесување.

Член на управниот одбор кој е отповикан има право на надомест на штета определено во договорот за уредување на односите меѓу друштвото и член на управниот одбор (менаџерски договор).

Пријавата за упис во трговскиот регистар на избраните, односно на отповиканите членови на управниот одбор ја поднесува лицето овластено со одлуката за избор.

Надзорен одбор**Член 28**

Надзорниот одбор се состои од 5 членови, од кои 2 члена се независни.

Членовите на Надзорниот одбор ги избира Собранието на друштвото, за период од 4 години.

При изборот на членовите на Надзорниот одбор се назначува кои членови се избираат како независни членови.

Член 29

Надзорниот одбор од редот на своите членови, со мнозинство гласови од вкупниот број членови, избира Претседател на Надзорниот одбор.

Претседателот ги свикува состаноците и претседава со нив, одговорен е за водењето на евиденцијата за состаноците и организирањето на другите форми на работа и одлучување на Надзорниот одбор.

Надзорниот одбор може да го разреши претседателот во било кое време и да избере нов претседател.

Член 30

Членовите на Надзорниот одбор учествуваат и работат на состаноци.

Надзорниот одбор работи ако се присутни повеќе од половина од вкупниот број на членови.

Член 31

Одлуките на Надзорниот одбор се сметаат за донесени ако за нив гласале повеќе од половина од вкупниот број на членови на Надзорниот одбор.

Член 32

Надзорниот одбор врши надзор врз управувањето со друштвото што го врши управниот одбор.

Надзорниот одбор може да врши увид и да ги проверува книгите и документите на друштвото, како и имотот, особено благајната на друштвото и хартиите од вредност.

Надзорниот одбор за вршење одделни стручни работи од надзорот може да задолжи одделни членови на одборот, овластениот ревизор или стручни лица.

X. КОМИСИИ НА ДРУШТВОТО**Член 33**

Друштвото ги има следните постојани комисии:

- Комисија за Статут и други општи акти;
- Комисија за човечки ресурси;
- Комисија за внатрешна контрола.

Комисиите од став 1 на овој член се формираат од Надзорниот одбор.

Друштвото може да има и други комисии, формирани од Управниот одбор и Надзорниот одбор.

XI. АКТИ НА ДРУШТВОТО**Член 34**

Покрај Статутот, друштвото ги има следните акти:

- Колективен договор;
- Правилник за внатрешна организација и систематизација;
- Правилник за заштита при работа;
- Правилник за заштита од пожар;
- Правилник за ред и дисциплина;
- Правилник за деловна тајна;
- Правилник за печатот, штембилот и заштитниот знак;
- Ценовник за аеродромски и други услуги;
- и други акти во согласност со закон.

Измените и дополнувањата на актите се вршат на начин и постапка како за нивно донесување.

XII. ФОРМА И НАЧИН НА ОБЈАВУВАЊЕ НА АКТИТЕ НА ДРУШТВОТО**Член 35**

Статутот и другите општи акти на друштвото се објавуваат на огласна табла на друштвото.

Сите акти, податоци и извештаи што ги донесува управниот одбор, исто така се објавуваат на огласна табла на друштвото.

ХIII. ПРАВА И ОБВРСКИ НА ВРАБОТЕНИТЕ

Член 36

Правата и обврските на вработените во друштвото се уредуваат според одредбите на Законот, Статутот, Колективниот договор и другите акти на друштвото, како и одлуките на органите на друштвото.

XIV. СОРАБОТКА СО СИНДИКАЛНАТА ОРГАНИЗАЦИЈА

Член 37

Друштвото во согласност со закон и Колективен договор обезбедува услови за работа и делување на Синдикалната организација.

Синдикалната организација може на Управниот одбор да му поднесува предлози, мислења и забелешки во врска со остварувањето и заштитата на правата на работниците утврдени со закон и Колективен договор.

За поднесените предлози, мислења и забелешки, Управниот одбор е должен да заземе став и за тоа да ја извести Синдикалната организација.

XV. ЗАДОЛЖИТЕЛНА ОПШТА РЕЗЕРВА

Член 38

Друштвото има задолжителна општа резерва како општ резервен фонд кој е формиран по пат на зафаќање од нето добивката.

Оваа резерва се пресметува и издвојува како процент од 15% од добивката, се додека резервите на друштвото не достигнат износ кој што е еднаков на една петина од основната главнина. Ако така создадената резерва се намали, мора да се дополни на ист начин.

Додека општата резерва не го надмине определениот најмал износ во став 2 од овој член, може да се употребува само за покривање на загубите.

XVI. ДЕЛОВНА ТАЈНА

Член 39

Друштвото има право, одредени податоци со чие неконтролирано откривање може да биде нанесена штета на неговите деловни интереси, да ги прогласи за деловна тајна.

Прогласувањето на податоците за деловна тајна, се утврдуваат со Правилник кој го донесува Управниот одбор.

Не може да се прогласи за деловна тајна податок кој согласно статут, друг закон и акт на државен орган донесен врз основа на закон, не е дозволено да биде прогласен за таен или е пропишано дека е јавен или постои обврска јавно да се објави.

XVII. ИЗМЕНИ И ДОПОЛНУВАЊА НА СТАТУТОТ

Член 40

Овој статут се менува и дополнува со одлука за измена и дополнување на Статутот.

Постапка за измени и дополнување на Статутот можат да покренат акционерите кои имаат најмалку една десетина од вкупниот број акции со право на глас и Управниот одбор.

Предлогот на одлуката за измени и дополнување на Статутот во којшто се наведени предложените измени, без разлика кој ја дал иницијативата, го утврдува Управниот одбор. Утврдениот предлог на одлука мора да биде образложен.

Член 41

Одлуката за измени и дополнувања на Статутот ја донесува Собранието.

Собранието со одлуката за измена и дополнување на Статутот го овластува Надзорниот одбор да подготви пречистен текст.

Ако измените и дополнувањата на Статутот содржат податоци што се запишуваат во трговски регистар, измените и дополнувањата задолжително се објавуваат во Службен весник на Република Македонија.

Генералниот директор примерок од пречистениот текст доставува до Централниот регистар на Република Македонија.

XVIII. ОДБРАНА

Член 42

Во воена состојба Друштвото продолжува со вршење на дејноста, заради што во согласност со Законот за одбрана и другите подзаконски прописи, спроведува соодветни подготовки и изработува документи за работа во воена состојба.

Член 43

Во воена состојба Друштвото презема мерки за заштита на работниците и материјалните добра од воени дејствија.

Член 44

Заради заштита на тајните податоци и информации од областа на одбраната, Друштвото спроведува соодветни мерки за нивна заштита.

XIX. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 45

До донесување на актите на друштвото, ќе се применуваат актите на ЈПАУ "Македонија" Скопје што не се во спротивност со закон и овој статут.

Член 46

Со денот на уписот на АД "АЕРОПРОМИ НА МАКЕДОНИЈА" во Централниот регистар на Република Македонија, друштвото ги презема вработените од ЈПАУ "Македонија" - Скопје.

Член 47

Членовите 9, 10 и 11 од овој статут ќе се применуваат од 1 јануари 2012 година.

Член 48

Со влегување во сила на овој статут престанува да важи Статутот на ЈПАУ "Македонија" - Скопје од 17.07.1997 година заведен под бр. 01-63/1.

Член 49

Овој статут влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".

Бр.19-7554/2-07
25 февруари 2008 година
Скопје

Заменик на претседателот
на Владата на Република
Македонија,
м-р **Зоран Ставрски**, с.р.

ЈП СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РМ ВИ ГИ НУДИ СЛЕДНИТЕ ИЗДАНИЈА:

1. **400,00**

2. **50,00**

**ЗБИРКА НА ПРОПИСИ ОД
ОБЛАСТА НА СУДСТВОТО**
(Законите за: судовите;
Судскиот совет на РМ;
судскиот буџет
(редакциски пречистен текст);
Академија за обука на судии
и јавни обвинители), 2006

**ЗАКОН ЗА ДРЖАВНОТО
ПРАВОБРАНИТЕЛСТВО**
- редакциска збирка -

3. **80,00**

**ЗАКОН ЗА УПРАВНИТЕ
СПОРОВИ**
(редакциска збирка), 2007

4. **400,00**

**ЗАКОН ЗА ОПШТАТА
УПРАВНА ПОСТАПКА**
Проф. д-р Симеон Гелевски,
2005 (со коментар)

ПОРАЧКА БР. 35

Со ова неотповикливо го порачувам изданието под реден број: 1) во _____ примероци; 2) во _____ примероци; 3) во _____ примероци; 4) во _____ примероци; 5) во _____ примероци; 6) во _____ примероци; 7) во _____ примероци; 8) во _____ примероци; 9) во _____ примероци; 10) во _____ примероци; 11) во _____ примероци и 12) во _____ примероци.

Доказот за извршена уплата на жиро с-ка 30000000188798 и порачката ги испраќаме по пошта на адреса бул. „Партизански одреди“ бр. 29, п. фах 51, 1000, Скопје, или на телефакс број + 389-2-311-22-67.

Порачател: _____

Место: _____ ул. _____ бр. _____, тел./факс _____

Во _____, _____ 2008 година. (М.П.) _____ Потпис на порачателот

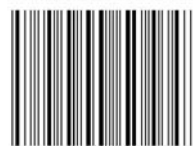

www.slvesnik.com.mk
contact@slvesnik.com.mk

Издавач: ЈП СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, ц.о.-Скопје
бул. „Партизански одреди“ бр. 29. Поштенски фах 51.
Директор и одговорен уредник - Тони Трајанов.
Телефони: +389-2-3298-860, 3290-471, 3290-449.
Телефакс: +389-2-3112-267.

Претплатата за 2008 година изнесува 9.200,00 денари.
„Службен весник на Република Македонија“ излегува по потреба.
Рок за рекламации 15 дена.
Жиро-сметка: 30000000188798.
Депонент на Комерцијална банка, АД - Скопје.
Печат: ГРАФИЧКИ ЦЕНТАР ДООЕЛ, Скопје.

ISSN 0354-1622

2008035